95

S. CLEMENTIS Epistolæ Duæ AD CORINTHIOS.

Interpretibus PATRICIO JUNIO, GOTTIFREDO VENDELINO, & JOH. BAPT. COTELERIO.

Recensuit & Notarum Spicilegium adjecit PAULUS COLOMESIUS, Bibliothecæ Lambethanæ Curator.

ACCEDIT

THOMÆ BRUNONIS Carionici Windesorienſis Dissertatio de *Therapeutis* Philonis.

His subnexæ sunt

EPISTOLÆ

Aliquot Singulares, vel nunc primùm editæ, vel non ita facilè obviæ.

LONDINI:
Impensis *Jacobi Adamson* ad insigne Angeli & Coronæ in Cœmeterio D. *Pauli*. MDCLXXXVII.

Ak.

Viro seculo majori

WILHELMO,

Divina Providentia

Cantuariensium ARCHIEPISCOPO,

TOTIUS

ANGLIÆ

Primati ac Metropolitano,

Augustissimo Monarchæ

JACOBO II.

A Consiliis Sanctioribus,

Primæva hæc Antiquitatis Christianæ Monumenta Humillimè dicat consecratque Observantissimus in Christo filius ac devotissimus Cliens PAULUS COLOMESIUS.

LECTORI.

EN tibi, LECTOR BENIGNE, novam S. Clementis Epiſtolarum editionem. Has primus in lucem protulit vir inter literatos clariſſimus Patricius Junius. Anno dein 1647. Anglicè vertit & notis uberioribus illuſtravit W. Burtonus. Helmeſtadii poſtea A. 1654. Græcè & Latinè cum Junianis notis & inſigni Præfatione recudi curavit Joachimus Johannes Maderus. Denique eaſdem Epiſtolas cum notis ſuis ediderunt viri doctiſſimi & in Eccleſiaſtica antiquitate verſatiſſimi Joh. Fell, nuper heu! Oxonienſium Antiſtes, & Joh. Bapt. Cotelerius, Pariſienſis Theologus. Audio virum illuſtrem ac eruditorum delicium Ezechielem Spanhemium (quem & alloqui & mirari nobis

nobis contigit in ædibus Lambethanis) primam S. Clementis Epistolam in Gallicum sermonem olim transtulisse; quam reipublicæ literariæ, spero, non invidebit vir doctissimus. Post tot viros eximios, quid in hac nova editione præstiterimus, tu, pro captu tuo, LECTOR, cognosces. Bene vale, & notulas nostras, si modò inter eruditos es, severè censes; blandiens enim medicina venenum est.

DE

DE CLEMENTIS ET EJUS EPISTOLARUM

Tempore Vendelini Divinatio.

CLemens Romanus Fauſtini filius, (quem Apoſtolus Paulus ad Philippenſes ſcribens ſuum vocat cooperatorem inter cæteros quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ,) Petri Apoſtoli ſucceſſor, Apoſtolus item ipſe vocatur à Clemente Alexandrino lib. 4. Stromatum: quomodo & Barnabas, aliique magnorum Apoſtolorum comites ac diſcipuli, pari nomine Apoſtoli (minores tamen) habiti fuerunt & appellati. Clemens hic

hic poſt Petrum Romanam rexit Eccleſiam; vixitque ad Tempora Trajani: cujus anno tertio, qui fuit epochæ noſtræ centeſimus, Joannis quoque Evangeliſtæ morte nobilis, Cherſonæ in Ponto poſt exilii ſui quinquennium occiditur. Is erat annus poſt Chriſti aſcenſionem ſexageſimus & octavus prout habemus traditum. Quot verò tunc annos habuerit Clemens, etſi non legimus proditum: conſtat tamen, non multo minorem fuiſſe centenario, valde ſenem utique fuiſſe oportet; ſi (quod habent Recognitionum libri non in totum dramatici) ad primam famam Chriſti jam in cœlum recepti, vivente adhuc Tiberio, juvenis fuit florentis ætatis, judicii limaci, doctrinarumque ſublimiorum avidi; plane ut annos facile 25 exceſſerit, & vel ad 30 propiùs acceſſerit: natuſque videatur per initia circiter noſtræ epochæ, Joanni Evangeliſtæ quaſi coætaneus, ac planè coævus.

Intra hoc ergo primum ſæculum Pontificatum Romanum geſſit Epiſcopus Clemens

Clemens unus. (*ut inter omnes, quamvis diversissimæ tradentes consentitur*) *novem cum mensibus & diebus aliquot. Intra idem sæculum Episcopi Romani recensentur, Linus, Cletus & Anacletus: quanquam Græci forme ex Cleto & Anacleto unum eundemque videantur intelligere, nimis ofcitanter propter affinitatem nominum socordes.*

Quis vero vel ante hos, vel inter hos, vel post hos Clementi locus, quod tempus debeatur, scriptores certant, jam ob antiquo proximoque illis sæculo. Itaque & in Breviariis nostris priorum editionum à posterioribus discordia est: & ἀπορίαν suam in omnibus usque ad annum 179 *profitetur Baronius identidem, donec ita fidem suam liberat.* Si quis certiorem de annis invenerit chronographiam, qua tamen non rejiciatur è numero pontificum Romanorum Cletus, nec martyrum Lugdunensium sincerum testimonium condemnetur, haud inviti assentiemur. *Ego itaque multa curio-*

ſaque indagine, poſtquam rationes omnes variorum Scriptorum diligenter excuſſi, videor mihi veri fidem deprehendiſſe hanc certiſſimam.

Anno epochæ noſtræ 41 *die* 23 *Januarii occiſo Caiio, ſucceſſit in imperium Claudius, qui Herodem Agrippam ſtatim demiſit in ſuum regnum: iſque magna celeritate reverſus eſt in Judæam per menſem (fac) Februarium totum vel initia Martii: exceptus à ſuis popularibus honorificè: quibus demerendis (ut ſe popularem ac gratioſum præberet) odioſam illis Chriſtianorum nimis invaleſcentium multitudinem opprimere, hominesque iſtos novos, ſeditioſos, neſariæ impietatis in Deum, legeſque Moſaicas inſimulatos ad ſupplicia rapere aggreſſus eſt, à præcipuis eorum capitibus Apoſtolis graſſandi facto initio. Itaque* occidit Jacobum fratrem Johannis gladio.

Hanc mortem habemus adnotatam Kalendis Aprilis: quæ hoc anno 41. *inciderunt in ſabbatum: ut videatur Jacobus de occaſione ipſius ſabbati quaſi*

quasi facto dictove aliquo violati tumultuosè correptus à furentibus, statimque (ut fit in delictis flagrantibus) plexus capite, saltem post occasum Solis; quo momento Judaïcum sabbatum diesq; Kal. Aprilis definebat, inibatq; prima sabbati; eadem Aprilis mensis illic numerabatur secunda. Atque hoc est, quod Hieronymus in Ezech. cap. 43. traditum à majoribus non satis intellexit; dum scribit immolatum Jacobum die secunda paschatis: *quod constare haud posse Baronius quoque pervidit. Et certè pascha Judaïcum isto anno incidit in diem demum 4. Aprilis ad vesperam. Non ergo die secunda paschatis occisus est Jacobus, sed secunda mensis, in quem pascha illo anno incidit.*

Post occisum ergo, seu ipsis adhuc Kalendis Apr. seu postridie mane; Jacobum: videns Herodes hoc placuisse Judæis, apposuit apprehendere & Petrum: *non quidem eodem (credo) die, sed uno saltem alterove interposito, quibus populi adplausum explorare ac persentiscere potuit, & Petrus inveniri:*

qui proin raptus fuerit in carcerem, ipso die azimorum, *sanctissimo securitatis asylo, & propter publicam lætitiam ad tam tristia inopinabili. Sed Herodem nec sabbatum in Jacobo, nec azyma in Petro remorata sunt, quo minus saltem comprehenderentur, dilato interim supplicio: quod Petro meditabatur* post pascha *diesque azymorum omnes transactos. Is ergo custodiebatur in carcere: ex quo per angelum liberatus est pridie destinati supplicii, nocte scilicet inter* 12. & 13. *Aprilis.*

Liberatus tanto miraculo Petrus, relicta Judæa contulit se in alia loca, peragratisque regionibus variis, ecclesiisque confirmatis, pervenit tandem Romam, cœptante anno Claudii 2. *ipso* 2. & *Largo consulibus, qui fuit annus æræ nostræ* 42. *Pixitque illic sedem pontificiam: cujus cathedræ natalis celebratur* 18. *Januarii. A qua die ad ejus mortem numerantur anni* 25. *menses* 5. *dies* 12. *si numeres à die* 15. *Kal. Febr. ad* 3. *Kal. Julias anni*

anni noſtri 67. quo crucifixus animam Deo reddidit.

*Medio iſto tempore, cum Claudius imperator edicto Judæos Roma expuliſſet, ipſe quoque Petrus cedere coactus eſt; reverſuſque in Judæam concilium habuit illud primum Apoſtolorum; anno noſtro 50. Claudio deinſublato ad diem 3. idus Octob. anno noſtro 54. ſucceſſit Nero; primo imperii ſui quinquennio clementiſſimus princeps. Sub quo Petrus reverſus Romam, non illic ſedentariam vitam tranſegit; ſed gnaviter atque impigre alias quoque orbis Romani provincias circumiit; ac denique in Britannias penetravit. Dum verò abeſt, ne Roma ſine capite interim ageret, Linum * illi conſtituit Epiſcopum, conſulatu Neronis & Veteris, anno noſtro 55. Is verò ſedit annos 12. (inchoato interpretator) h. e. undecim exactos cum menſibus 4. diebus 12. quotidem men-*

* Cletum addit Damaſus in Geſtis Pontificum MSS. Hoc enim in editis non comparet. Sic etiam Marianus Scotus.

ſes ac dies habent membranæ Bucherianæ. Deſiit ergo vivere anno noſtro 66. omninò, vivente adhuc Petro: quod luculenter confirmat anonymus ſcriptor de certaminibus, peregrinationibus, vita & morte Petri & Pauli: quem Arundeliæ Comitis Sacellanus (Pettæus) *è Græcia ſecum advexit in Angliam; ex quo Patricius Junius illuſtrem hunc locum citat Græcè quidem, ſed quem ego ſic Latinè repreſento*: Moratus Petrus in Britannia dies aliquot, cùm multos illuminaſſet verbo gratiæ, eccleſiaſque conſtituiſſet, poſtquam Epiſcopos quoque & presbyteros ac diaconos ordinaſſet impoſitis manibus, duodecimo Neronis anno (*is fuit noſter 66. jam indicatus*) iterum Romam rediit; ubi Linum jam mortuum inveniens, Clementem loco illius ordinavit, invitum, dignitatemque iſtam recuſantem. Quem idoneis * rationibus perſuaſum, ac confidere admonitum in

* Quæ Clementi dixerit B. Petrus, cum ipſum conſecravit, ex Anaſtaſio MS. apud Salmaſium leges, in Eucharittico Jacobo Sirmondo p. 664. Hæc enim ab Anaſtaſii editoribus expuncta ſunt.

cathedram

cathedram divinorum eloquiorum (quam ille obtinuerat) sublimavit. *Profectionem Petri hanc in Britanniam aliunde vidit etiam Baronius: & est luculenter adstructa non ita pridem. Sed pergit post pauca idem anonymus:* Igitur confestim milites comprehensis omnibus qui Christo nomen dederant, in condemnatorum eos deduxerunt locum. Et Clementi quidem, utpote de cognatione Cæsaris, pepercerunt: Herodionem verò & Olympam (*de quibus Rom.* 16.11,15.) cum reliqua multitudine gladio percusserunt. Petrum autem magnum illum Domini Apostolum situ * inverso suspenderunt in cruce; in qua vulnerum dolores instar Christi ac Dei nostri perpessus, puram suam atque incontaminatam animam in Dei manus obtulit. Clemens verò discipulus ejus & episcopus pretiosum ejus corpus magnificè in loco illustri tumulavit.

* Theodoretum vide περὶ ἀγάπης.

Ecce, ut vivente adhuc Petro Linus ſederit epiſcopus, quem propterea chorepiſcopum Marianus aliique ſcripſerunt, inter quos Leo 2. ſucceſſor Agathonis: Petrus, *inquit*, adjutores ſibi accivit Linum & Cletum; non tamen pontificii poteſtatem eis tradidit, ſed Clementi. *Tam certum ſemper fuit unà cum Petro Linum præfuiſſe fidelibus Romanis; & ab eodem Petro traditum pontificium Clementi. Sic ergo liquidior incipit fluere hæc chronologia in hunc modum.*

Anno noſtro 66. Linus poſtremum vixit, mortuus die 23. Septembris, anno 12. Neronis, quo Petrus ex Britannia reverſus Romam Linum invenit jam mortuum. Ipſe mox cum Paulo conjectus eſt in carcerem Mamertinum, in quo detenti fuerunt menſes octo uſque ad finem Junii ſequentis.

Anno noſtro 67. Petrus in carcere conſtitutus perſuaſit Clementi ut epiſcopatum vellet ſuſcipere & Lino ſuccedere. Is ergo ex hujus anni circiter

ter paſchate ſedit annos 9. menſes 11. dies 12. ut habet indiculus; juxta quem occiſi Petri pretioſum corpus magnificè ſepelivit inſigni in loco; ut vidimus.

Anno ergo 77. cùm Romæ inter fideles orta eſſet (qualis poſtea Corinthi) magna diſſentio ſuper honore pontificatus; ne quaſi ex teſtamento Petri ſucceſſiſſe videretur Clemens; ac ne poſteris hæc principatus ambitio pernicioſi exempli haberetur: ultrò ſe pontificatu abdicavit, uſus iſtis verbis, quæ in altera epiſtola Corinthiis proponit imitanda: Si propter me, ſeditio, contentio, & ſchiſmata orta ſunt, emigrabo, abibo, quocunque volueritis. *Epiphanius in hæreſi Carpocratianorum, hanc Clementis abdicationem hoc epiphonemate innuit concluſam:* Secedo, abeo, bene ſtabiliatur populus Dei; *addens ſe id in commentariis quibuſdam ſic inveniſſe. Abdicaverit ergo die 12. Februarii, quæ tunc fuit feria quarta cinerum; itaq; poſt 4. dies Cletus, & re & nomine*

mine electus ſedere cæpit ex die 16. *Februarii dominica ipſa quadrageſimæ, tenuitque pontificatum vivo Clemente annis ſex, menſibus duobus, diebus decem: quos indiculus repræſentat exſertè, à* conſulatu, *inquit.* Veſpaſiani 8. & Domitiani 5. *qui eſt annus mihi jam indicatus* 77. *planiſſimè.*

Anno igitur noſtro 83. *Domitiano* 9. *& Rufo conſulibus obierit Cletus die* 26. *Aprilis, ut eſt in hemerologio, intervallum illud à creatione illius, ad unguem confirmante. Vacaſſe traditur ſedes diebus* 15. *Ergo ex die undecimo Maii (quæ tunc fuit Pentecoſte) rurſum electus Anacletus ſedit annos* 12. *menſes* 2. *(non* 10.*) dies* 3. *uſque ad annum noſtrum* 95. *diemque hemerologio agnitum* 13. *Julii, Domitiano* 17. *& Flavio Clemente conſulibus: quos etiam agnoſcit indiculus, mira in his conſtantia, & veri ſide.*

Erat hic annus Domitiani tyranni decimus quartus, quo perſecutionem ſuſcitavit in Chriſtianos, cujus cauſam

Clemens

Clemens in Epiſtola illa luculenta (quam ex perſona, non ſua, ſed Eccleſiæ Romanæ ſcripſit ad Corinthios adverſus epiſcopum ſuum ſeditioſos) refert in diſſidia iſta Chriſtianorum adverſus ſe invicem conſurgentium: quale quid etiam Romæ factum innuit; ſuum ipſius eretamen ante annos 18. *tacitè innuens.*

Interim autem, ſive occiſo jam Anacleto, ſive conjecto in vincula; Euariſtus ſucceſſor deſignatus eſt: cui membranæ tribuunt annos 13. *menſes* 7. *dies* 2. *uſque ad Gallum & Braduam conſules anni noſtri* 108. *ut omnino cœperit ex anno illo jam dicto* 95. *Quia verò Clemens jam decrepitus obierat anno (ſicut diximus) noſtro* 100. *die* 23. *Novembris: neque mors ejus ex Ponto Romam perferri potuit niſi poſt dies ſaltem* 30. *hinc factum eſt, ut abinde numerato altero velut initio Euariſtus ſediſſe ſcribatur annos* 7. *menſes* 10. *dies* 2. *uſque ad diem* 26. *Octobris anni* 108. *Utque in Græcis legam, poſt octennium Euariſti Pontificis*

ficis ſucceſſiſſe Alexandrum anno 12. Trajani.

Alexander ergo ſedere cœpit ex anno 108. jam dicto: ſeditque annos 10. menſes 5. dies 21. Conjectus in carcerem anno noſtro 116. octavo ſui pontificatus: Æliano & Vetere conſulibus, vivente adhuc Trajano, ut habent acta: in quo carcere duos annos egit uſque ad tertium Hadriani; noſtrum 119. Hadriano 3. & Ruſtico conſulibus, quando ad diem 3. Maii occiſus eſt, & vacavit ſedes dies 25. uſque ad 29. Maii dominicam; qua ſucceſſit Xyſtus: Poſt quem anno 128. Teleſphorus: 138. Hyginus: 142. Pius, ſub quo Marcion hæreticus exortus eſt, annis 115. poſt duos Geminos conſules, h. e. anno noſtro 143. docente hoc Tertulliano, & ſeriem iſtam adſtruente.

Sic ergo ſpecimine ſaltem præbito reſtituendæ, quod pollicebar, chronologiæ pontificiæ, intellectoque tempore quo epiſcopatum geſſit Clemens, quoque poſt abdicatum pontificatum tandem

*dem occisus est : videamus nunc & de vero Epistolarum illius tempore; istius * maximè quam nunc damus. Nam illa præclara, omnibusque antiquis patribus laudata, & in ecclesiis instar Apostolicarum recitari solita, quæ data est sub persona non abdicati Clementis, sed potius Romanæ Ecclesiæ (post Anacletum sive Episcopo degentis scilicet) ad Ecclesiam Corinthiam, satis jam suam occasionem annumque indicavit nostrum 95. fervente persecutione Domitiani quam maxime perscripta: eodem admodum stylo, quo idem Romanus Clerus ad Cyprianum utitur. At character nostræ hujus, homiliæ similior quàm epistolæ, & ab altero diversissimus, privatum scriptorem arguit. Tempus quoque insinuat pacatissimum, nullis in Ecclesiam procellis turbidum; tantoque magis ad charitatem mutuam fovendamque pacem hortatoriam. Ad*

* Eam intellige, quæ secunda vulgò habetur, à Vendelino Latinè versam.

quam

*quam obtinendam non oporteat inveniri * hominem, qui eam largiatur, ſed Deum ſcilicet. Quibus verbis, vel ego fallor, vel innuitur Veſpaſianus imperator: qui anno noſtro 75. ſexto ſuo conſulatu templum pacis æternæ omnium toto orbe pulcherrimum dedicavit: ſemet exiſtimans illum principem pacis, patrem futuri ſæculi, prænunciati apud Iſaiam, cujus imperii non foret finis. Non hunc ergo mortalem hominem, ſed Deum inveniri debere monet Clemens, qui æternam pacem ſuis largiturus ſit: Tanto ergo epiſtola hæc eſt prior illa, quæ poſt 20. demum annos miſſa fuit Corinthiam. Idque ſubindicat apud Euſebium lib. 4. cap. 23. Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, in Epiſtola dicata Soteri Papæ circa annum noſtrum 167. in qua Romanos alloquitur his verbis:* Hodiè dominicam ſacram diem peregimus, in qua legimus veſtrum † Epiſtolam,

* Hæc legas Sect. 11.

† Quæ Clementi Alex. Strom. libro 5. pag. 586. ἡ παρὰ Κλήμεντος Ῥωμαίων ἐπιστολή.

quam

quam ſemper ad noſtram inſtructionem legemus. Sicut & priorem nobis à Clemente ſcriptam. *De quibus verbis quod volui confecio: Clementis ipſius eſſe hanc Epiſtolam; illam verò alteram, non tam decrepiti Clementis, quàm etiam Romani Cleri.*

ΚΛΗ-

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α.

CLEMENTIS

AD

CORINTHIOS

EPISTOLA I.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Η Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα [Ρώμην,] τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πα[ροικού]σῃ Κόρινθον, κλητοῖς ἡγι[ασμέν]οις ἐν θελήματι Θεοῦ, διὰ τοῦ [Κυρίου ἡ]μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. [Χάρις ὑ]μῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ πάντο[κράτο]ρος Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθείη, [1] [ἐφ' ὑ]μῶν ἰδίους, καὶ ἐπ' ἀλλήλους.

[Διὰ γενο]μένας ἡμῖν συμφορὰς καὶ [περιπτ]ώσεις, ἀδελφοί, * βράδειον [νομ-]ίζομεν ἐπιστροφὴν πεποιη[κέν]αι περὶ τῶν ἐπιζητουμένων [πα]ρ' ὑμῖν πραγμάτων, ἀγαπητοί, τί τε ἀλλοτρίας καὶ * ξένοις τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ, μιαρᾶς καὶ ἀνοσίου

ἴσ. βράδιον.

ἴσ. ξένης.

[1] Δι' αἰφνιδίους καὶ ἐπ' ἀλλήλους γενομένας ἡμῖν συμφορὰς καὶ παρεμπτώσεις. Codex Alexandrinus. Rectius. Ita legendum vidit Angliæ decus Joh. Pearson.

CLEMENTIS
AD
CORINTHIOS EPISTOLA.

ECclesia Dei quæ * incolit Romam, Ecclesiæ Dei quæ Corinthum * incolit, vocatis sanctificatis voluntate divina, per Dominum nostrum Jesum Christum. Gratia vobis & pax ab omnipotente Deo per Jesum Christum in vobis singulis, & mutuo erga vos invicem, multiplicetur.

I. Propter calamitates & casus adversos qui nobis acciderunt, Fratres, tardius nos animum adjecisse videmur ad eas res, quæ à vobis, Dilecti, quæsitæ sunt; & ad seditionem impiam ac detestandam, Dei electis peregrinam &

* Vertendum utrobique, *peregrinatur Romæ, & Corinthi peregrinatur*, ut variis exemplis ostendit vir magnus Henricus Valesius, in limine Notarum ad Historiam Ecclesiasticam Eusebii.

ςάσεως· ἢν ὀλίγα πρόσωπα προπετῆ καὶ αὐθάδη ὑπάρχοντα, εἰς τοσοῦτον ἀπονοίας ἐξέκαυσαν, ὥςε τὸ σεμνὸν καὶ περιβόητον, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀξιαγάπητον ὄνομα ὑμῶν, μεγάλως βλασφημηθῆναι. Τίς γὰρ παρεπιδημήσας πρὸς ὑμᾶς, τὴν πανάρετον καὶ βεβαίαν ὑμῶν πίςιν οὐκ ἐδοκίμασεν; τὴν τε σώφρονα καὶ ὀπτεικῆ ἐν Χριςῷ εὐσέβειαν οὐκ ἐθαύμασεν; καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενίας ὑμῶν ἦθος οὐκ ἐκήρυξεν; καὶ τὴν τελείαν καὶ ἀσφαλῆ γνῶσιν οὐκ ἐμακάρισεν; ἀπροσωπολήπτως γὰρ πάντα ἐποιεῖτε, καὶ [2] τοῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ ἐπορεύεσθε, ὑποτασσόμενοι τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ τιμὴν τὴν καθήκουσαν ἀπονέμοντες τοῖς παρ' ὑμῖν πρεσβυτέροις· νέοις τε μέτρια καὶ σεμνὰ νοεῖν ἐπετρέπετε· γυναιξίν τε ἐν ἀμώμῳ καὶ σεμνῇ καὶ ἁγνῇ συνειδήσει πάντα ὀπτελεῖν παρηγγέλλετε, ςεργούσας καθηκόντως τοὺς ἄνδρας ἑαυτῶν· ἔν τε τῷ κανόνι [3] τῆς ὑποταγῆς ὑπαρχούσας,

[2] *Clem. Alex.* ἐν τοῖς νομίμοις. Quæ genuina lectio, ut ex sectione 3. & 40. liquet. Apud eundem Clementem Strom. lib. 1. Nymphodorus ἐν τρίτῳ νομίμων Ἀσίας laudatur, & ἐν νομίμοις Βαρβαρικοῖς alibi. Quo nomine volumen scripserat Aristoteles, Varroni libro sexto de Legibus, & Apol-

alienam, quam pauci homines inſolentes & audaces in tantum vecordiæ inflammarunt, ut venerabile & illuſtre & ab omnibus amati dignum nomen veſtrum magnopere blaſphemetur. [4] Quis enim apud vos diverſatus, omni virtute plenam, firmamq; ac ſtabilem fidem veſtram non probaverit? ſobriam & moderatam in Chriſto pietatem non eſt admiratus? magnificentiam hoſpitalitatis veſtræ non prædicavit? perfectam, ſtabilemque cognitionem veſtram non judicavit beatam? Omnia enim ſine perſonarum acceptione à vobis fiebant, & in Dei legibus ambulabatis, præpoſitis veſtris ſubditi, & ſeniores inter vos debito honore proſequentes: Juvenibus, ut moderata & honeſta ſectarentur, mandabatis; mulieribus, ut in inculpabili, ſancta & caſta conſcientia, omnia peragerent, diligendo maritos, prout officium poſtulat, denunciabatis; utq; in obedientiæ ca-

Apollonio in Hiſtoriis Mirabilibus laudatum.

[3] Sic Sect. 7. ἡ κλήσεως χαρίσμα. Sect. 41. ἡ λειτουργίας χαρίσμα.

[4] Citatur à Clemente Alex. Strom. 4. p. 516.

ὑπαρχούσας, τὰ κατὰ τὸν οἶκον σεμνῶς οἰκουργεῖν ἐδιδάσκετε, πάνυ σωφρονούσας.

Πάντες τε ἐταπεινοφρονεῖτε, μηδὲν ἀλαζονευόμενοι, ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες, μᾶλλον διδόντες ἢ λαμβάνοντες· τοῖς ἐφοδίοις τοῦ Θεοῦ ἀρκούμενοι, καὶ προσέχοντες τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐπιμελῶς, ἐστερνισμένοι[5] ἦτε τοῖς σπλάγχνοις, καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Οὕτως εἰρήνη βαθεῖα καὶ λιπαρὰ ἐδέδοτο πᾶσιν, καὶ ἀκόρεστος πόθος εἰς ἀγαθοποιΐαν, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἔκχυσις ἐπὶ πάντας ἐγίνετο· μεστοί τε ὁσίας βουλῆς ἐν ἀγαθῇ προθυμίᾳ μετ' εὐσεβοῦς πεποιθήσεως ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς τὸν παντοκράτορα Θεὸν, ἱκετεύοντες αὐτὸν

ἴσ. ἵλεων. * ἵλεως γενέσθαι, εἴτι ἄκοντες ἡμάρτετε· ἀγὼν ἦν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὑπὲρ πάσης τῆς ἀδελφότητος, εἰς τὸ σώζεσθαι μετ' ἐλέους καὶ συνειδήσεως τὸν ἀριθμὸν

[5] Ad hæc Clementis verba alludere videtur Constitutionum Apostolicarum Consarcinator in Procemio Operis, cum ait: ἐνεστερνισμένοι τὸν φόβον αὐτοῦ, ut monuit Rev. Pearson in Vindiciis pro Ignatii Epistolis, p. 63.

τῶν

none se continendo, res domesticas cum omni temperantia administrarent, docebatis.

II. Omnes humili animo eratis, nullatenus superbientes, magis subjecti quam subjicientes, dantes potius quam accipientes: Dei viatico contenti, & verbo ejus diligenter attendentes, dilatati eratis in visceribus, ejusque passiones vobis præ oculis erant. Sic alta & beata pax omnibus dabatur, inexplebile benefaciendi desiderium omnes tenebat, plena etiam super omnes Spiritus sancti effusio facta est; sanctaque voluntate pleni, bona animi promptitudine, cum pia confidentia, manus vestras ad Deum omnipotentem extendistis, supplicantes illi ut propitius esset, si quid inviti peccassetis. Vobis per diem ac noctem solicitudo erat pro universa fraternitate, ut numerus electorum Dei cum commiseratione & conscientia salvaretur. Sinceri inter vos

1 Pet. 5. 5.

Heb. 8. 12. Mach. 7. 37.

τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ. εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέ-
ἴσ. ἀμνησί- ραιοι ἦτε, καὶ * ἀναμνησίκακοι εἰς ἀλ-
κακοι. λήλους. πᾶσα στάσις, καὶ πᾶν σχίσμα
βδελυκτὸν ὑμῖν· ἐπὶ τοῖς παραπτώμα-
ἴσ. τῶν, vel σι † τοῖς πλησίον ἐπενθεῖτε· τὰ ὑστερή-
πλησίων. ματα αὐτῶν ἴδια ἐκρίνετε· ἀμεταμέ-
λητοι ἦτε ἐπὶ πάσῃ ἀγαθοποιίᾳ, ἕ-
τοιμοὶ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. τῇ πανα-
ρέτῳ καὶ σεβασμίῳ πολιτείᾳ κεκοσμη-
μένοι πάντα ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ ἐπε-
τελεῖτε· τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου
ἐπὶ τὰ πλάτη τῆς καρδίας ὑμῶν ἐγέ-
γραπτο.

Πᾶσα δόξα καὶ πλατυσμὸς ἐδόθη ὑμῖν
καὶ ἐπετελέσθη τὸ γεγραμμένον, Ἔφαγεν
καὶ ἔπιεν, καὶ ἐπλατύνθη καὶ ἐπαχύνθη,
ἴσ. ἀπε- * καὶ ἀπεγαλάκτισεν ὁ ἠγαπημένος· Ἐκ
λάκτισεν. τούτου ζῆλος, καὶ ἔρις, καὶ στάσις, διωγ-
μὸς καὶ ἀκαταστασία, πόλεμος καὶ αἰχ-
μαλωσία. οὕτως ἐπηγέρθησαν οἱ ἄτιμοι
ἐπὶ τοὺς ἐντίμους, οἱ ἄδοξοι ἐπὶ τοὺς ἐν-
δόξους, οἱ ἄφρονες ἐπὶ τοὺς φρονίμους,
οἱ νέοι ἐπὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Διὰ
τοῦτο πόῤῥω ἄπεστιν ἡ δικαιοσύνη καὶ εἰ-
ρήνη, ἐν τῷ ἀπολείπειν ἕκαστον τὸν φόβον
τοῦ

invicem, innoxii, & omnis injuriæ immemores eratis. Seditio omnis & ſciſſura vobis abominationi erat; proximorum delicta lugebatis; illorum defectus, veſtros cenſebatis: benefacti nullius pœnitebat vos; ad omne bonum opus prompti & alacres eratis. Ornati veneranda & omnibus numeris abſoluta converſatione, omnia in timore ejus peragebatis: mandata & præcepta Domini Deut. 32. 15. in tabulis cordis veſtri altius inſculpebantur.

III. Omnis honor & latitudo vobis data eſt, & ſcriptum illud impletum eſt, *Edit, bibit, & dilatatus, ac incraſſatus eſt, & recalcitravit dilectus.* Hinc æmulatio, invidia, contentio, ſeditio, perſecutio, commotio, bellum & captivitas manarunt. Sic viles & inglorii contra honoratos Iſa. 3. 5. & glorioſos, ſic inſipientes contra ſapientes, & juvenes contra ſeniores, inſurrexerunt. Hanc ob cauſam, procul abſunt juſtitia & pax, dum unuſquiſque Dei timorem deſerit,

τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ ἀμβλυωπῆσαι, μηδὲ ἐν τοῖς νομίμοις τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ πορεύεσθαι, μηδὲ πολιτεύεσθαι κατὰ τὸ καθῆκον τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἕκαστον βαδίζειν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ τὰς πονηρὰς, ζῆλον ἄδικον καὶ ἀσεβῆ ἀνειληφότας, δι' οὗ καὶ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.

Γέγραπται γὰρ οὕτως, Καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας, ἤνεγκεν Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Θεῷ, καὶ Ἄβελ ἤνεγκεν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν· καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ τῇ θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχεν· καὶ ἐλυπήθη Κάϊν ἄγαν, καὶ συνέπεσεν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Κάϊν, ἵνα τί περίλυπος ἐγένου; καὶ ἵνα τί συνέπεσεν τὸ πρόσωπόν σου; οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον· πρός σε ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν Κάϊν πρὸς Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐν

τῷ

ſerit, & in fide ejus cæcutit, neque in inſtitutis præceptorum ejus ambulat, aut vitam Chriſto dignam degit: ſed ſecundum pravas ipſius concupiſcentias incedit, iniquam & impiam invidiam fovendo & amplectendo, per quam mors in mundum intravit. Sap. 2. 24.

IV. Sic enim ſcriptum eſt, *Et factum eſt poſt dies, obtulit* Cain *ex fructibus terræ ſacrificium Domino,* Abel *autem obtulit & ipſe de primogenitis ovium ſuarum, & adipibus earum. Et reſpexit Deus ſuper* Abel *& ſuper munera ejus: ſuper* Cain *autem, & ſuper ſacrificia ejus non advertit. Et contriſtatus eſt* Cain *valde, & concidit vultu ſuo. Et dixit Dominus Deus ad* Cain, *quare triſtis factus es? & quare concidit vultus tuus? Nonne ſi recte offeras, non autem recte dividas, peccaſti? Quieſce, ad te converſio ejus, & tu principatum habebis ipſius. Et dixit* Cain *ad* Abel *fratrem ſuum, tranſeamus in campum. Et factum eſt dum eſſent in campo,* Gen. 4. 3.

τῷ πεδίῳ, ἀνέστη Κάϊν ὅτι Ἄβῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ὁρᾶτε, ἀδελφοὶ, ζῆλος καὶ φθόνος ἀδελφοκτονίαν κατειργάσατο. Διὰ ζῆλον ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰακὼβ [6] ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου Ἠσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ζῆλος ἐποίησεν Ἰωσὴφ μέχρι θανάτου διωχθῆναι καὶ μέχρι δουλείας εἰσελθεῖν. Ζῆλος φεύγειν ἠνάγκασε Μωϊσῆν ἀπὸ προσώπου Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου ἐν τῷ ἀκοῦσαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὁμοφύλου, ἵς σε κατέστησε κριτὴν ἢ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; Διὰ ζῆλον Ἀαρὼν καὶ Μαριὰμ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἠνλίσθησαν. Ζῆλος Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼμ ζῶντας κατήγαγεν εἰς ᾅδου, διὰ τὸ [7] στασιάσαι αὐτοὺς πρὸς τὸν θεράποντα τοῦ Θεοῦ Μωϊσῆν. Διὰ ζῆλον Δαβὶδ φθόνον ἔσχεν οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Σαοὺλ βασιλέως Ἰσραὴλ ἐδιώχθη.

[6] Exponit Hesychius ἀπέφυγεν.
[7] Hesychius, στασιάζει, θορυβὸν κινεῖ, ἀτακτεῖ. Vide Sectionem 50.

Ἀλλ'

campo, ſurrexit Cain *ſuper* Abel *fratrem ſuum & occidit eum.* Videtis, Fratres, propter æmulationem & invidiam fratricidium commiſſum. Propter æmulationem pater noſter *Jacob* à facie fratris ſui *Eſau* aufugit. Æmulatio effecit, ut *Joſephus* uſque ad mortem exagitaretur, & uſque ad ſervitutem accederet. Æmulatio *Moſem* à conſpectu *Pharaonis* regis Ægypti fugere compulit, cum populare ſuum dicentem audiret, *quis te conſtituit principem & judicem ſuper nos? numquid tu vis me occidere, quemadmodum occidiſti heri Ægyptium?* Propter æmulationem *Aaron* & *Mariam*, à reliquo populo ſegregati, extra caſtra manere coacti ſunt. Æmulatio *Dathan* & *Abiron* vivos ad inferos demiſit, quod cum *Moyſe* Dei famulo ſeditioſe contenderent. Propter æmulationem *David* non tantum alienigenarum invidiam ſuſtinuit, ſed etiam à *Saule* rege Iſraelis fuit vexatus.

Exod. 27. Gen. 37. Ex. 2. 14. Num. 12. Num. 16. 1 Reg.

V. Sed

Ἀλλ' ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδείγμάτων πιεζώμεθα, ἐλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἐγγὺς ἡμῶν γενομένους ἀθλητάς· λάβωμεν τοὺς τῆς ἡμετέρας γενεᾶς τοὺς μεγίστους ὑποδείγματα. Διὰ ζῆλον καὶ φθόνον, διωχθέντες ἐδιώχθησαν καὶ δικαιοσύνης μισθὸν εἰληφότες οὐκ ἀξίως μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ χρόνῳ τοῦ βίου ἐπιμείναντες, ἐν τοῖς ξένοις ἐμαρτύρησαν. Ἐλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἀρχαίους γενομένους ἀθλητάς· ἐλθωμεν ἐπὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς· λάβωμεν τοὺς τῆς ἡμετέρας γενεᾶς γενναίους ἀθλητάς. Διὰ ζῆλον καὶ φθόνον, διωχθέντες ἐδιώχθησαν καὶ δικαιοσύνης μισθὸν εἰληφότες οὐκ ἀξίως μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ χρόνῳ τοῦ βίου ἐπιμείναντες, ἐν τοῖς ξένοις ἐμαρτύρησαν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν ὁ μέγιστος καὶ δικαιότατος στύλος ἀνεδιώχθη ἕως θανάτου καὶ μαρτυρήσας ἀπῆλθεν εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον τῆς δόξης. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν ὑπομονὴν πολλὴν ἐπιδειξάμενος ὁ Ἰὼβ ἐμαρτύρησεν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν ὁ πρᾶος Μωσῆς ἐφυγαδεύθη ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ λαοῦ καὶ ἐν τῇ ξένῃ γῇ ἐγένετο παροικῶν καὶ ἐπὶ τρεῖς γενεὰς ἀνδρῶν ἐπολιτεύσατο· καὶ μετὰ τὸ δοξασθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ὑποταγέντος αὐτῷ λαοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐμαρτύρησεν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν Δαβὶδ οὐ μόνον ἀδίκως ἐμισήθη ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλεύσαντος τοῦ ἰδίου λαοῦ ἐδιώχθη καὶ ἐφονεύθη καὶ ἐμαρτύρησεν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν Σολομὼν οὐ μόνον ἀδίκως ἐμισήθη ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλεύσαντος τοῦ ἰδίου λαοῦ ἐδιώχθη καὶ ἐφονεύθη καὶ ἐμαρτύρησεν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν Δαβὶδ οὐ μόνον ἀδίκως ἐμισήθη ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλεύσαντος τοῦ ἰδίου λαοῦ ἐδιώχθη καὶ ἐφονεύθη καὶ ἐμαρτύρησεν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν Σολομὼν οὐ μόνον ἀδίκως ἐμισήθη ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλεύσαντος τοῦ ἰδίου λαοῦ ἐδιώχθη καὶ ἐφονεύθη καὶ ἐμαρτύρησεν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν Δαβὶδ οὐ μόνον ἀδίκως ἐμισήθη ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλεύσαντος τοῦ ἰδίου λαοῦ ἐδιώχθη καὶ ἐφονεύθη καὶ ἐμαρτύρησεν. Διὰ ζῆλον καὶ ἔριν Σολομὼν οὐ μόνον ἀδίκως ἐμισήθη ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλεύσαντος τοῦ ἰδίου λαοῦ ἐδιώχθη καὶ ἐφονεύθη καὶ ἐμαρτύρησεν.

ἴσ. ἀλίνε. μῶν ἡμῶν] τοὺς *ἁγιωτάτους ἀποστόλους. Πέτρον] Διὰ ζῆλον οὐκ ἕνα ἢ δύο, ἀλλὰ πλείονας ὑπομείνας πόνους, οὕτω [1] μαρτυρήσας ἐπορεύθη εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον τῆς δόξης. Διὰ ζῆλον [ὁ] Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον ἔσχεν, ἐπτάκις δεσμὰ φορέσας, ἴσ. ραε. [†] φυγαδευθείς, λιθασθείς, κήρυξ γενόμενος. ἔν τε τῇ ἀνατολῇ καὶ ἐν [τῇ] δύσει, τὸ γενναῖον τῆς πίστεως αὐτοῦ κλέος ἔλαβεν, δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν κόσμον, καὶ [ἐπὶ τὸ] τέρμα τῆς δύσεως ἐλθών, καὶ μαρτυρήσας ὑπὸ τῶν ἡγουμένων, οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ κόσμου,

[1] De Petri & Pauli Paſſionis tempore non liquet. Synodus Romana ſub Gelaſio PP. Hæreticos garrire ait Petrum & Paulum diverſo tempore martyrio fuiſſe coronatos. Et tamen ſic ſentiebant Juſtinus M. & Irenæus, qui, Anonymo Græco Manuſcripto teſte, in Libello de Certaminibus Petri

V. Sed ut vetera exempla relinquamus, veniamus ad nuperos athletas, & ſeculi noſtri generoſa exempla proponamus. Propter æmulationem & invidiam, qui fideles & juſtiſſimæ Eccleſiæ columnæ erant, ad mortem uſq; acerbam, perſecutionem paſſi ſunt. Ponamus nobis ante oculos ſanctos Apoſtolos. Propter æmulationem iniquam Petrus, non unum aut alterum, ſed plures labores ſuſtulit, atque ita martyrium paſſus in debitum gloriæ locum diſceſſit. Paulus propter æmulationem in vincula ſepties conjectus, verberibus cæſus, lapidatus, patientiæ præmium reportavit, & in oriente ac occidente verbi præco factus, illuſtrem fidei ſuæ famam ſortitus eſt, in juſtitia mundum univerſum inſtruens, & ad occidentis terminos veniens, & ſub Imperatoribus martyrium ſubiens, ſic è mundo

tri & Pauli, Paulum quinque annis poſt Petrum martyrio ſublatum eſſe tradiderunt. Sic Philaſtrius inter Hæreticos reponit, qui hebdomadis dies ſeptem à Planetis nominabant, cùm tamen B. Ignatium & Juſtinum M. ita loqui ſolitos conſtet.

migravit,

κόσμου, καὶ εἰς τὸν ἅγιον τόπον ἐπορεύθη, ὑπομονῆς γενόμενος μέγιστος * ὑπογραμμός.

* Exponit Hesychius, τύπος, μίμημα.

† ὁσίως, ut Sect. 21.

Τούτοις τοῖς ἀνδράσιν † θείως πολιτευσαμένοις συνηθροίσθη πολὺ πλῆθος ἐκλεκτῶν, οἵτινες * πολλαῖς αἰκίαις καὶ βασάνοις διὰ ζῆλον παθόντες, ὑπόδειγμα κάλλιστον ἐγένοντο ἐν ἡμῖν. Διὰ ζῆλον διωχθεῖσαι γυναῖκες [† Δαναΐδες καὶ Δίρκη] αἰκίσματα δεινὰ καὶ ἀνόσια παθοῦσαι; ἐπὶ τὸν τῆς πίστεως βέβαιον δρόμον κατήντησ[αν], καὶ ἔλαβον γέρας γενναῖον αἱ ἀσθενεῖς τῷ σώμαι. Ζῆλος ἀπηλλοτρίωσεν γαμετὰς ἀνδρῶν, καὶ ἠλλοίωσεν τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀδὰμ, Τοῦ[το] νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. Ζῆλος καὶ ἔρις πόλεις μεγάλας κατέστρεψεν, καὶ ἔθνη μεγάλα ἐξερρίζωσεν.

ἴσ. πολλὰς αἰκίας καὶ βασάνους.

ἴσ. Δανάη τε καὶ Δίρκη. Ita Cl. Cotelerius. Cui lubens assentior.

Ταῦτα, ἀγαπητοὶ, οὐ μόνον ὑμᾶς νουθετοῦντες ἐπιστέλλομεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκον[τες]· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ ἐσμεν σκάμμ[ακ,] καὶ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἀγὼν ἐπίκει[ται.] Διὸ ἀπολείπωμεν τὰς κενὰς

κ[αὶ]

migravit, & in locum ſanctum abiit, patientiæ ſummum exemplar factus.

VI. Viris iſtis ſanctè vitam inſtituentibus, magna electorum multitudo aggregata eſt, qui ſupplicia multa & tormenta propter æmulationem paſſi, exemplar optimum inter nos extiterunt. Propter æmulationem mulieres perſecutionem paſſæ (*Danaïdes* & *Dirce*) poſtquam gravia & nefanda ſupplicia ſuſtinuiſſent, conſtantem fidei curſum conſummarunt, & debiles corpore nobile tolerantiæ præmium acceperunt. Æmulatio uxorum animos à maritis abalienavit, & dictum patris noſtri *Adami* mutavit, Gen. 2. 23. *Hoc jam os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea.* Æmulatio & contentio urbes magnas evertit, & gentes numeroſas funditus delevit.

VII. Hæc, chariſſimi, non tantum ut vos officii veſtri admoneamus, ſcribimus; ſed etiam ut nos ipſos commonefaciamus; in eadem enim arenâ verſamur, & certamen idem nobis incumbit. Quare inanes

[καὶ] ματαίας φροντίδας, καὶ ἔλθω[μεν] ἐπὶ τὴν εὐκλεῆ καὶ σεμνὸν [τῆς ἁγίας κλή-]σεως ἡμῶν κανόνα. [Βλέπω]μεν κ' κα-λὸν καὶ κ' τερπνὸν [καὶ προ]σδεκτὸν ἐν-ώπιον τοῦ ποι ήσαντ]ος ἡμᾶς. [Ἀτε-νίσ]ωμεν εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, [καὶ ἴδω]μεν ὡς ἔστιν τίμιον τῷ Θεῷ [αἷμα] αὐτοῦ, ὅ, κ ἀπὸ τῆς ἡμετέραν [σωτ]ηρίαν ἐκχυθὲν, πάντι τῷ κόσμῳ] μετανοίας χάριν ὑπήνεγκεν. [Ἀτενίσ]ωμεν εἰς τὰς γενεὰς πάσας, [καὶ κ]αταμάθωμεν ὅτι ἐν γενεᾷ [καὶ] γενεᾷ μετανοίας τό-πον ἔδω[κ]εν ὁ δεσπότης τοῖς βουλομέ-νοις ἐπιστραφῆναι ἐπ' αὐτόν. Νῶε ἐκήρυξεν μετάνοιαν, καὶ ὑπακούσαντες ἐσώθησαν. Ἰωνᾶς Νινευίταις καταστρο-φὴν ἐκήρυξεν· οἱ δὲ μετανοήσαντες ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν ἐξιλά-σαντο τὸν Θεὸν ἱκετεύσαντες, καὶ ἔλα-βον σωτηρίαν, καὶ πᾶν ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ ὄντες.

Οἱ λειτουργοὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ πνεύματος ἁγίου περὶ μετανοίας ἐλάλη-σαν. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ δεσπότης τῶν ἁπάντων περὶ μετανοίας ἐλάλησεν μετ' ὅρκου· Ζῶ

γὰρ

& vanas curas relinquamus, & ad glorioſam & venerandam ſanctæ vocationis noſtræ regulam veniamus. Quid pulchrum, quid jucundum, & acceptum coram opifice noſtro ſit, videamus. Sanguinem Chriſti intentis oculis intueamur, & quam pretioſus Deo ſit ejus ſanguis, conſideremus, qui propter noſtram ſalutem effuſus, toti mundo pœnitentiæ gratiam obtulit. Circumſpiciamus diligenter omnes mundi ætates, & diſcamus quod in omni generatione, volentibus ad ipſum converti, Dominus pœnitentiæ locum conceſſerit. *Noe* pœnitentiæ præco fuit; & qui ei obtemperarunt, ſalvati ſunt. *Jonas* Ninivitis excidium prædicavit, illi autem peccatorum pœnitentiam agentes, precibus Deum placarunt, & licet à Deo alieni, ſalutis participes facti ſunt. Gen. 7. Jon. 3.

VIII. Divinæ gratiæ miniſtri per Spiritum Sanctum de pœnitentia loquuti ſunt. * Ipſe etiam rerum omnium Dominus cum juramento de pœnitentia loquutus eſt, *Vivo, inquit*

γὼ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὁ βέλομαι τὸ θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ μετανοῆσαι προσδεξάμενος καὶ γνώμῃ ἀγαθῇ, Μετανοήσατε οἶκος Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀνομίας ὑμῶν εἶπον τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ μου, ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐὰν ὦσιν πυρρότεραι κόκκου, καὶ μελαίτεραι σάκκου, καὶ ὅλη ἐπιστραφῆτε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ εἴπητε, Πάτερ, ἐπακούσομαι ὑμῶν ὡς [9] λαῷ ἁγίῳ. Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει ὕετος, Λούσασθε καὶ καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλεσθε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν, καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει

[9] ἱσ. λαῷ ἁγίῳ. Sic Clem. Alex. Pædag. l. 1. c. 10. Ubi ultima ista ſub Ezechielis nomine laudat, cujus etiam videntur eſſe ſuperiora. Hinc itaque firmatur Cl. Cotelerii conjectura. Porro locus ille Ezechielis, vel deeſt in libris noſtris, vel deſumptus eſt ex altero Ezechielis volumine, quod is, Joſepho teſte, ſcripſerat, quodque inter apocrypha recenſet Synopſis Athanaſiana, vel potius Euſebiana. Sic Eſdræ locum laudat Juſtinus, M. in Dialogo cum Tryphone,

quit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſicut pœnitentiam; addens inſuper dictum egregium, *Reſipiſcite domus* Iſrael *ab iniquitate veſtra*; *Dic filiis populi mei, ſi peccata veſtra à terra ad cœlum uſque pertingant, ſi cocco rubriora & cilicio nigriora fuerint, & ad me ex toto corde converſi fueritis, & dixeritis, Pater, tanquam populo ſancto aurem vobis præbebo.* Et in alio loco ſic dicit, *Lavamini, mundi eſtote, auferte mala ex animabus veſtris ab oculis meis, quieſcite à malitiis veſtris; Diſcite facere bonum, quærite judicium, liberate oppreſſum, judicate pupillo, & juſtificate viduam: & venite, colloquamur, dicit*

Ezek. 33. 11.
Apoc. 18. 5.
Zach. 13. 4.
Apoc. 6. 12.
Jerem. 3. 19.
Eſ. 1. 16.

Tryphone, apud Lactantium Latinè verſum lib. 4. cap. 18. quem in Codicibus noſtris incaſſum quæras. Alium citat ex Sophonia Clemens Alex. Strom. lib. 5. qui in ejus Vaticinio non comparet. Hunc deſumptum eſſe ſuſpicor ex Sophoniæ Prophetia, vel Apocalypſi, inter Libros Apocryphos memorata, in Canone Scripturarum Nicephoro Patriarchæ CP. tributo, & in MS. Bibliothecæ Barocianæ.

λέγει ὁ κύριος· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρ-
τίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευ-
κανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον
λευκανῶ· καὶ ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσατέ
μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ
μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσατέ μου, μά-
χαιρα ὑμᾶς κατέδεται· τὸ γὰρ στόμα κυρίου
ἐλάλησε ταῦτα. Πάντας οὖν τοὺς ἀγα-
πητοὺς αὐτοῦ βουλόμενος μετανοίας μετα-
σχεῖν, ἐστήριξεν τῷ παντοκρατορικῷ βου-
λήματι αὐτοῦ.

Διὸ ἐπακούσωμεν τῇ μεγαλοπρεπεῖ
καὶ ἐνδόξῳ βουλήσει αὐτοῦ, καὶ ἱκέται γενό-
μενοι τοῦ ἐλέους καὶ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ,
προσπέσωμεν καὶ ἐπιστρέψωμεν ἐπὶ τοὺς
οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, ἀπολιπόντες τὴν μα-
ταιοπονίαν, τίνα τε ἔριν, καὶ * τὸ εἰς
θάνατον † ἄγον ζῆλος. Ἀτενίσωμεν εἰς
τοὺς τελείως λειτουργήσαντας τῇ μεγαλο-
πρεπεῖ δόξῃ αὐτοῦ. Λάβωμεν Ἐνὼχ,
ὃς ἐν ὑπακοῇ δίκαιος εὑρεθεὶς μετε-
τέθη, καὶ οὐχ εὑρέθη αὐτοῦ θάνατος.
Νῶε πιστὸς εὑρεθεὶς διὰ τῆς λειτουργίας
αὐτοῦ παλιγγενεσίαν κόσμῳ ἐκήρυξεν,
καὶ διέσωσεν δι' αὐτοῦ ὁ δεσπότης τὰ
εἰσῃ-

ἴσ. τὴν.
ἴσ. ἄγοντα ζῆλον.

dominus; & ſi fuerint peccata veſtra quaſi phœnicium, ſicut nivem dealbabo, & ſi fuerint ut coccinum, ſicut lanam dealbabo. Et ſi volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis; ſi autem nolueritis, neque exaudiveritis me, gladius devorabit vos: os enim Domini locutum eſt hæc. Volens igitur omnes dilectos ſuos pœnitentiæ participes fieri, omnipotente ſua voluntate ſtabilivit.

IX. Quare magnificæ ejus & glorioſæ voluntati obſequamur, & ſuppliciter miſericordiam & benignitatem ejus implorantes, relictis vanis operibus, contentione, & æmulatione quæ ad mortem ducit, ad miſerationes ejus advolvamur & convertamur. [1] Fixis oculis intueamur eos, qui magnificæ ejus gloriæ perfecte inſervierunt. Sumamus *Enochum*, qui in obedientia juſtus repertus, tranſlatus fuit,) neque mors ejus deprehenſa eſt. *Noe* fidelis inventus per miniſterium ſuum novam mundo generationem prædicavit, & per eum animalia quæ

Gen. 5. Heb. 12. Gen. 7. Eccleſ. 44. Eſ. 41. 8. Jac. 2. 23.

[1] Citat Clem. Alex. Strom. 4.

εἰσελθόντα ἐν ὁμονοίᾳ ζῶα εἰς τὸ κιβωτόν.

Ἀβραὰμ, ὁ φίλος μου πεπαρρησιασμένος, πιστὸς εὑρέθη, ἐν τῷ αὐτὸν ὑπήκοον γενέσθαι τοῖς ῥήμασι τοῦ Θεοῦ. ὃς διὰ ὑπακοῆς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπως γένωμαι αὐτοῦ κληρονόμος, καὶ συγγενείαν ἁγίαν, καὶ οἶκον μικρὸν καταλιπὼν, κληρονομήσῃ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ. λέγει γὰρ αὐτῷ, Ἀπελθὲ ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ εὐλογημένος· καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ καταράσομαι τοὺς καταρωμένους σε, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν ἐν τῷ διαχωρισθῆναι αὐτὸν ἀπὸ Λωτ, εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, Ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ἴδε ἀπὸ τοῦ τόπου οὗ νῦν σὺ εἶ, πρὸς βορρᾶν, καὶ λίβα, καὶ ἀνατολὰς καὶ θάλασσαν, ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματί σου, ἕως αἰῶνος· καὶ

in concordia arcam ſunt ingreſſa, ſervavit Dominus.

X. *Abrahamus*, amicus vocatus, fidelis inventus eſt, eo quod verbis Dei obtemperarit. Hic per obedientiam è terra ſua, è cognatione ſua, & domo patris ſui egreſſus eſt, ut exigua terra, cognatione debili, & domo parva derelicta, promiſſiones Dei poſſideret. Dicit enim ei, *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram quam tibi demonſtravero: & faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus; & benedicam benedicentes te, & maledicam maledicentes te, & benedicentur in te omnes tribus terræ.* Et rurſus cum à Loto ſecederet, dixit ei Deus, *Reſpice oculis tuis, & vide à loco in quo nunc tu es, ad aquilonem & africum & orientem & mare: quia omnem terram quam tu vides tibi dabo eam, & ſemini tuo uſque in ſeculum.*

If. 41. 8. Judith. 8. 22. apud Lat. Interp. Jac. 2. 23. Gen. 12. 1. Gen. 13. 14.

Et

καὶ ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναται ἐς ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς καὶ τὸ σπέρμα σου ἐξαριθμηθήσεται. Καὶ πάλιν λέγει, Ἐξήγαγεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτοὺς, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου· ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν ἐδόθη αὐτῷ υἱὸς ἐν γήρᾳ, καὶ δι' ὑπακοῆς προσήνεγκεν αὐτὸν θυσίαν τῷ Θεῷ πρὸς ἓν τῶν ὀρέων ὧν ἔδειξεν αὐτῷ.

Διὰ φιλοξενίαν καὶ εὐσέβειαν Λὼτ ἐσώθη ἐκ Σοδόμων, τῆς περιχώρου πάσης κριθείσης διὰ πυρὸς καὶ θείου προδηλον ποιήσας ὁ δεσπότης ὅτι τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἐγκαταλείπει, τοὺς δὲ ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας εἰς κόλασιν
ἴσ. γάρ. καὶ αἰκισμὸν κίθησι· συνεξηθούσης [a] πᾶς αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἑτερογνώμονος ὑπαρχούσης καὶ οὐκ ἐν ὁμονοίᾳ, εἰς τοῦτο σημεῖον ἐτέθη, ὥστε γενέσθαι αὐτὴν [b] στήλην

[a] De hac salis columna fusè egimus in Observationibus Sacris p. 110.

ἁλὸς

Et faciam ſemen tuum ſicut arenam terræ; ſi poterit aliquis dinumerare arenam terræ, & ſemen tuum dinumerabitur. Et rurſus dicit, *Eduxit Deus* Abrahamum *foras, & dixit ei, reſpice* Gen. 15. 5. *in cœlum & numera ſtellas, ſi potes dinumerare eas, ſic erit ſemen tuum. Et credidit* Abrahamus *Deo, & deputatum eſt ei ad juſtitiam.* Propter fidem & hoſpitalitatem datus eſt ei filius in ſenectute, & per obedientiam obtulit eum in ſacrificium Deo in uno montium quem ei oſtenderat. Gen. 22.

XI. [3] Propter hoſpitalitatem & pietatem *Lotus* è *Sodomis* ſalvus evaſit,) cum regio tota circumjacens igne & ſulphure damnata eſſet. Deus palam fecit quod non derelinquit in illum ſperantes; contra vero qui à mandatis ejus declinant, ſuppliciis & tormentis punit. Uxor enim ejus quæ una cum eo egreſſa eſt, cum diverſa ſentiret, nec in concordia perſiſteret, in ſignum propterea poſita eſt, & Gen. 19. 2 Pet. 2. 6.

[3] Clemens Alex. Strom. 4.

ſalis

ἁλὸς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς τὸ γνωστὸν εἶναι πᾶσιν, ὅτι οἱ δίψυχοι καὶ οἱ διστάζοντες περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, εἰς κρῖμα καὶ εἰς σημείωσιν πάσαις τῆς γενεᾶς γίνονται.

Διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν ἐσώθη Ραὰβ ἡ πόρνη ἐκπεμφθέντων γὰρ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατασκόπων εἰς τὴν Ἱεριχῶ, ἔγνω ὁ βασιλεὺς τῆς γῆς ὅτι ἥκασι κατασκοπεῦσαι τὴν χώραν αὐτοῦ, καὶ ἐξέπεμψεν ἄνδρας τοὺς συλληψομένους αὐτοὺς, ὅπως συλληφθέντες θανατωθῶσιν. Ἡ οὖν φιλόξενος Ραὰβ εἰσδεξαμένη αὐτοὺς, ἔκρυψεν εἰς τὸ ὑπερῷον ὑπὸ τὴν λινοκαλάμην· ἐπισταθέντων δὲ τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ λεγόντων, [ἄνδρες πρός σε ἦλ]θον οἱ κατάσκοποι τῆς [γῆς ἡμῶν,] ἐξάγαγε αὐτοὺς, ὁ γὰρ βα[σιλεὺς οὕ]τως κελεύει. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη, εἰσῆλθον [οἱ δύο ἄν]δρες οὓς ζητεῖτε πρός με, [ἀλλὰ
ἴσ. αἱ οὐχ ταχέ]ως ἀπῆλθον, καὶ πορεύοντ[*αι, ὁδὸν] ὑποδεικνύουσα αὐτοῖς [† ἐναντίαν]. [4] Καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἄνδρας, [γινώ]σκουσα γινώσκω ἐγὼ, ὅτι [κύριος ὁ Θεὸς] ὑ-

[4] ἴσ. ἐκείνους. Ita edendum curavit Cl. Cotelerius.

μῶν

ſalis ſtatua in hodiernum diem facta eſt, ut omnibus innoteſceret, quòd animo dubii, & de potentia divina hæſitantes, in judicium & ſignum omnibus generationibus proponantur.

XII. [5]Propter fidem & hoſpitalitatem, *Rahaba* meretrix incolumis ſervata eſt.) Miſſis enim à *Joſua* filio *Nave* ad urbem *Jerichuntem* ſpeculatoribus, reſcivit terræ Rex quod regionem ejus exploraturi venerant, & viros emiſit, qui eos, ut morti traderentur, apprehenderent. *Rahaba* autem hoſpitalis ſuſcipiens eos, in ſolario domus ſub lini ſtipula occultavit eos. Cum autem nuntii Regis ex improviſo ſuperveniſſent, & dixiſſent, Viri ad te ingreſſi ſunt, regionis noſtræ exploratores, educ eos, ſic enim imperat Rex. Illa autem reſpondit, ingreſſi ſunt duo viri ad me quos quæritis, ſed confeſtim abierunt & vadunt; [6]viam oſtendens eis contrariam. Et dixit ad viros, ſciens ſcio, quod Dominus Deus ve- Heb. 11, 31. Joſ. 2.

[5] Idem ibidem. [6] Non oſtendens eis illos.

ſter

μῶν παραδίδωσιν ὑμῖν [τὴν πό]λιν ταύτην, ὁ γὰρ φόβος καὶ [τρό]μος ὑμῶν ἐπέπεσεν τοῖς κα[τοι]κοῦσιν αὐτὴν· ὡς ἐὰν οὖν γέ[νη]ται λαβεῖν αὐτὴν ὑμᾶς, διασώσατέ με, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, ἔσται οὕτως ὡς ἐλάλησας ἡμῖν· ὡς ἐὰν οὖν γνῶς παραγινομένους ἡμᾶς, συνάξεις πάντας τοὺς σοὺς ὑπὸ τὸ στέγος σου, καὶ διασωθήσονται· ὅσοι γὰρ ἐὰν εὑρεθῶσιν ἔξω τῆς οἰκίας, ἀπολοῦνται. Καὶ προσέθεντο αὐτῇ δοῦναι σημεῖον, ὅπως κρεμάσῃ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς κόκκινον, πρόδηλον ποιοῦντες, ὅτι διὰ τοῦ [7] αἵματος τοῦ κυρίου λύτρωσις ἔσται πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν καὶ ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν. Ὁρᾶτε ἀγαπητοί, οὐ μόνον πίστις ἀλλὰ προφητεία ἐν τῇ γυναικὶ γέγονεν.

Ταπεινοφρονήσωμεν οὖν, ἀδελφοί, ἀποθέμενοι πᾶσαν ἀλαζονείαν, καὶ τύφον, καὶ ἀφροσύνην, καὶ ὀργάς· καὶ ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον· λέγει γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σο-

[7] Post B. Clementem, eodem trahere linteum istud observo Justinum M. Irenæum, Origenem & alios, quorum nomina legere est in Observat. Sacris p. 97. Hoc ante nos vidit Cl. Cotelerius.

φίᾳ

ſter urbem hanc vobis tradit, timor enim & pavor veſtri inceſſit incolas ejus; quare cum capere illam vobis contigerit, incolumem me ſervate & domum patris mei. Et dixerunt ei, ſic erit ut loquuta es nobis. Quare cum nos appropinquantes cognoveris, omnes tuos ſub tecto tuo congregabis, & ſervabuntur; quotquot vero extra domum tuam invenientur peribunt. Et ut ſignum daret addiderunt, ut funiculum ſcilicet coccineum de domus pariete demitteret, notum facientes, quod omnibus, qui credunt & ſperant in Deum, per ſanguinem domini redemptio futura ſit. Videte, dilecti, non ſolum fides, ſed prophetia etiam in muliere fuit.

XIII. Humiles ergo mente ſimus, Fratres, faſtum omnem, ſuperbiam, amentiam & iras deponentes, & quod ſcriptum eſt, faciamus. Dicit enim Spiritus Sanctus, *Non glorietur ſapiens in ſapientia*

φίᾳ αὐτῆ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτῆ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτῆ ἀλλ' ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω, τὸ ἐκζητεῖν αὐτὸν, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύν[ην]. μάλιστα μεμνημένοι τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, οὓς ἐλάλησε διδάσ[κων] ὑπεικείαν καὶ μακροθυμίαν· [οὕ]τως γὰρ εἶπεν, Ἐλεᾶτε ἵνα ἐλεη[θῆ]τε, ἀφίετε ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν, [ὡς] ποιεῖτε, οὕτω ποιηθήσε[ται ὑ]μῖν, ὡς δίδοτε οὕτω δοθήσε[ται ὑ]μῖν, ὡς κρίνετε οὕτω κριθήσεται ὑμῖν, ὡς χρηστεύεσθε οὕτως χρηστ[ευθήσε]ται [ὑμῖν] ᾧ μέτρῳ με[τρεῖτε] ἐν αὐτῷ μετρηθήσε[ται] ὑμῖν. [Ταύτῃ τ]ῇ ἐντολῇ καὶ τοῖς αὐτὰ γράφουσι παρεξωμεν ἑαυ[τοὺς] τὸ προθύμως ὑπακούειν [ἀεὶ] τοῖς ἁγιοπρεπέσι λόγοις αὐ[τοῦ] † ταπεινοφρονοῦντες. [φησὶ γ]ὰρ ὁ ἅγιος λόγος, Ἐπὶ τίνα [ὄψ]ομαι εἰ μὴ ἐπὶ τὸν πραῢν καὶ [ἡσύ]χιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; [Δί]καιον οὖν καὶ ὅσιον, ἀνδρες ἀδελφοί, ὑπακοὺς ἡμᾶς μᾶλλον γενέσθαι τῷ Θεῷ, ἢ τοῖς ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ἀκατα-

τοῖς Codex Alex.

ἴσ. ταπεινοφρονοῦντας.

[8] Ita quidem D.Paulus 1 Cor.1.31. & 2. 10,17. Verùm aliter Jer. 9.23,24. Clem. Alex. Cypr. alii.

σασίᾳ

pientia ſua, & non glorietur fortis in Jer. 9. 23.
fortitudine ſua, & non glorietur di- 1 Cor. 1.
ves in divitiis ſuis; ſed qui gloriatur 31.
in Domino glorietur, quærendo illum,
& judicium & juſtitiam faciendo:
memoria præcipuè recolentes ſermo-
nes Domini Jeſu, quos, æquitatem &
longanimitatem docens, loquutus eſt:
ſic enim dixit, *Miſeremini ut miſeri-* Luc. 6. 36.
cordiam conſequamini, dimittite ut vo-
bis dimittatur, prout facitis ita vobis
fiet, ſicut datis ita vobis retribuetur,
ſicut judicatis, ita judicabimini, ſicut
benigni eſtis, ita benignitatem experie-
mini, qua menſura metimini, eadem
vobis menſurabitur. Hoc præcepto &
his mandatis ſtabiliamus nos ipſos, ut
in obedientia ſanctorum eloquiorum
ejus, cum omni humilitate, ſemper
ambulemus. Dicit enim verbum ſan-
ctum, *Super quem reſpiciam, niſi ſu* Eſ. 66. 2.
per humilem & quietum, & tremen-
tem ſermones meos?

XIV. Juſtum igitur & pium eſt,
Viri fratres, Deo potius obedientes
nos eſſe, quam in ſuperbia & ſedi-

στασίᾳ [9] μυσαρῦ ζήλυ ἀρχηγοῖς ἐξακολυθεῖν. βλάβην γὰρ οὐ τυχοῦσι, μᾶλλον δὲ κίνδυνον ὑποίσομεν μέγαν, ἐὰν ῥιψοκινδύνως ἐπιδῶμεν ἑαυτὲς τοῖς θελήμασι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐξακονίζουσιν εἰς ἔριν καὶ στάσεις, εἰς τὸ ἀπαλλοτριῶσαι ἡμᾶς τοῦ καλῶς ἔχοντος. Χρηστευσώμεθα *αὐτοῖς κατὰ τὴν εὐπλαγχνίαν καὶ γλυκύτητα τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς· γέγραπται γὰρ, Χρηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἄκακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐπ' αὐτῆς· οἱ δὲ παρανομοῦντες ἐξολοθρευθήσονται ἀπ' αὐτῆς· καὶ πάλιν λέγει, Εἶδον ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ αἰρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου, καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐξεζήτησα τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐχ εὗρον· φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ἐστὶν [1] ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῷ.

ἴσ. ἀλλήλοις.

Τοίνυν κολληθῶμεν τοῖς μετ' εὐσεβείας εἰρηνεύουσιν, καὶ μὴ τοῖς μετ' ὑποκρί-

[9] Hesychius, μυσαρὰν, ῥυπαρὰν, ἀκάθαρτον. Vide Sect. 20.

[1] Per ἐγκατάλειμμα, memoriam intelligit Euthymius; quæ duplici modo conservatur, vel per prolem,

tione deteſtandæ æmulationis duces & authores ſequi. Si præcipitanter voluntatibus hominum nos tradiderimus, qui ad contentionem & ſeditiones collimant, ut ab eo quod rectum & bonum eſt abalienent, non leve damnum, immo potius grave periculum ſubibimus. Benigni erga nos invicem ſimus, ſecundum miſericordiam, & dulcedinem illius qui fecit nos: ſcriptum enim eſt, *Benigni erunt habitatores terræ, innocentes relinquentur in ea; impii vero & legum violatores diſperibunt ab ea.* Et rurſus dicit, *Vidi impium ſuperexaltatum & elevatum ſicut cedros Libani: & tranſivi, & ecce non erat, & quæſivi eum, & non eſt inventus locus ejus. Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.* Pſal. 37. 9. & Prov. 2. 20. Pſal. 37. 36.

XV. Adhæreamus itaque amoris glutino eis qui cum pietate tran-

prolem, vel per bona opera. Ingenioſiſſimus verò Ferrandus locum hunc ita ἐξηγεῖται· *Erit tempus quo inſonti homini merces congruens rependetur.* Uterque ad Hymnographi mentem.

ἀποκρίσεως βυλομένοις ἐρωτᾶν. λέγει γὰρ πῦ, ὅτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέστιν ἀπ' ἐμοῦ· καὶ πάλιν, Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, τῇ δὲ καρδίᾳ κατηρῶντο· καὶ πάλιν λέγει, Ἠγάπων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτῷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν σὺν αὐτοῖς μετ' αὐτοῦ. ὅθεν ὑπισχνοῦνται ὃν τρόπον ἀλλαχοῦ. Ἀλλαδήκη αὐτοῦ * Ἀλλὰ ἡμνηδήτω τὰ χείλη τὰ δόλια † γλώσσῃ μεγαλορρήμονα, τὰς ἐπῳδάς, ἡ γλώσσῃ ἡμῶν μεγαλυνοῦμεν, τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστιν, καὶ ἡμῶν κύριός ἐστιν; ἀπὸ τῆς παλαιπωρίας ἡμῶν πλουτῶν καὶ ἀπὸ τοῦ στεναγμοῦ ἡμῶν πεπήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος, θήσομαι ἐν σωτηρίᾳ, παῤῥησιάσομαι ἐν αὐτῷ.

ἴσ. ἄλλα. ἴσ. καὶ ὀξολογοῦσιν κύριον πάντα τὰ χείλη τὰ δόλια, καὶ

Ταπεινοφρονούντων γάρ ἐστιν ὁ χριστὸς καὶ ἐπαγομένων ὅτι τὸ πρόβατον αὐτοῦ. τὸ σκῆπτρον † μεγαλωσύνης δὲ Θεοῦ ὁ κύριος ἡμῶν χριστὸς Ἰησοῦς, οὐκ ἦλθ-

* Verba hæc & quæ sequuntur adversus omnium Tractatorum sententiam ad Patrem, non ad Deum, refert præstantissimus Ferrandus. Subtilius opinor, quam solidius.

ἐν

quille vivunt, non autem eis qui ficta ſimulatione pacem colunt. Dicit enim alicubi, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe abeſt à me.* Et rurſus, *Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.* Et rurſus dicit, *Dilexerunt eum in ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt ei. Cor autem eorum non rectum cum eo, nec fideles habiti ſunt in teſtamento ejus. Labia fraudulenta obmuteſcant, & diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, & linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt? Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus: ponam in ſalutari, fiducialiter agam in eo.*

Eſ. 29. 13. Pſal. 62. 4. Pſ. 78. 37. Pſ. 29. 19. Pſal. 12. 3.

XVI. Chriſtus enim eorum eſt, qui humiliter ſe gerunt, non qui cum faſtu & arrogantia ſupra ejus gregem efferunt ſe. [3] Sceptrum majeſtatis Dei, Dominus noſter Jeſus Chriſtus,

[3] Hieron. ad Iſ. 52. 14. Heb. 8. 1.

θεν ἐν κόμπῳ ἀλαζονείας, οὐδὲ ὑπερηφανίας, καὶ περὶ δυνάμενος. Ἀλλὰ ταπεινοφρονῶν, καθὼς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον περὶ αὐτοῦ ἐλάλησεν φησὶ γὰρ, Κύριε, τις ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; [4] ἀνηγγείλαμεν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς παιδίον, ὡς ῥίζα ἐν γῇ διψώσῃ ὅτι οὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῷ, οὐδὲ δόξα· καὶ εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ πόνῳ, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἠκμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη. Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει· αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν. Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν, τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν.

[4] ἀνετείλαμεν, *exorti sumus.* Ita clarissimus Is. Vossius. Sic Es. 42 9. pro ἀναγγεῖλαι, legendum ἀνατεῖλαι. Sic enim codex Alex. & antiquissimus Esaiæ liber, quem Procopio suo præfixit Johannes Curterius, vir insigniter literatus.

πάντες

non venit in jactantia ſuperbiæ & arrogantiæ, quamvis potuerit; ſed in humilitate, prout ſpiritus Sanctus de eo loquutus eſt: dicit enim, *Domine quis credidit auditui noſtro? Et brachium Domini cui revelatum eſt? Annunciavimus quaſi parvulum in conſpectu ejus; ſicut radix in terra ſitienti: non enim eſt ſpecies ei neque gloria, & vidimus eum, & non habebat ſpeciem, neque decorem; ſed ſpecies ejus erat inhonorata, & deficiens præ filiis hominum. Homo in plaga poſitus, & labore, & ſciens ferre injurias; quia inviſa erat ejus facies, ideo deſpectus fuit & reputatus tanquam nullus. Iſte peccata noſtra portat, & pro nobis dolet; & nos reputavimus eum eſſe in labore, & in plaga, & in afflictione. Ipſe autem vulneratus eſt propter peccata noſtra, & adflictus propter iniquitates noſtras. Diſciplina [1] pacis noſtræ ſuper eum, & vibicibus ejus nos ſanati ſumus.*

[1] H.e. Punitionem & caſtigationem quæ nobis debebatur, ut pace frueremur, ipſe in ſe recepit.

πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν· ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη, καὶ κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτίων ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κεκακῶσθαι οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. [6] Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μοῦ ἥκει εἰς θάνατον. καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόμαι αὐτοῦ· καὶ κύριος βούλεται καθαρίσαι αὐτὸν * τῆς πληγαῖς ἐὰν † δῶτε περὶ ἁμαρτίας, ἡ ψυχὴ ὑμῶν ὄψεται σπέρμα μακρόβιον· καὶ κύριος βούλεται ἀφῃρεῖν ἀπὸ τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, δεῖξαι αὐτῷ φῶς, καὶ πλάσαι τῇ συνέσει, δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς· καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν αὐτὸς ἀνοίσει· διὰ τοῦτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλοὺς, καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα· ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ

ἴσ. τῆς πληγῆς
ἴσ. δῶται.

[6] De hoc loco videndæ Observationes nostræ p. 125.

αὐτοῦ,

Omnes quaſi oves erravimus, homo in via ſua erravit; & Dominus tradidit eum propter iniquitates noſtras, & ipſe adflictus licet, non aperit os. Sicut ovis ad victimam ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente mutus, ſic non aperit os ſuum. In humilitate judicium ejus elatum eſt; generationem ejus quis enarrabit? Quia tollitur de terra vita ejus, ab iniquitatibus populi mei ductus eſt ad mortem. Et dabo impios pro ſepultura ejus, & divites pro morte illius: quia iniquitatem non fecit; neque dolum in ore ſuo; & Dominus vult mundare eum à plaga. Si detur pro peccato, anima veſtra videbit ſemen longævum. Et vult Dominus auferre de dolore animam ejus, oſtendere ei lucem, & formare intelligentiam, juſtificare juſtum bene ſervientem multis: & peccata earum ipſe portabit. Propterea ipſe poſſidebit multos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quod tradita eſt ad

mortem

αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη· καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη. Καὶ πάλιν αὐτός φησιν, Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος· ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ· πάντες οἱ θεωροῦντές με, ἐξεμυκτήρισάν με, ἐλάλησε ἐν χείλεσιν, ἐκίνησε κεφαλήν· ἤλπισεν ἐπὶ κύριον, ῥυσάσθω αὐτόν, σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν· Ὁρᾶτε, ἄνδρες ἀγαπητοί, τίς ὁ ὑπογραμμὸς ὁ δεδομένος ἡμῖν· εἰ γὰρ ὁ κύριος οὕτως ἐταπεινοφρόνησε, τί ποιήσωμεν ἡμεῖς οἱ ὑπὸ τὴν ζυγὸν τῆς χάριτος αὐτοῦ * ἐλθόντος;

ἴσ. ἐλθόντες.

Μιμηταὶ γενώμεθα κἀκείνων, οἵτινες ἐν δέρμασιν αἰγείοις, καὶ μηλωταῖς [7] περιεπάτησε, κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· λέγομεν δὲ Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαῖον, ἔτι δὲ καὶ Ἰεζεκιὴλ [8] τοὺς προφήτας, πρὸς τούτοις καὶ τοὺς μεμαρτυρημένους. Ἐμαρτυρήθη μεγάλως Ἀβραὰμ, καὶ φίλος προσηγορεύθη τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγει ἀτενίζων εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ταπεινο-

[7] Καὶ τριχῶν καμηλείων πλέγμασιν addit Clemens Alex. Strom. 4.
[8] Καὶ Ἰωάννην addit Idem.

φρονῶν,

mortem anima ejus, & in iniquis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & propter iniquitates eorum traditus est. Et rursus idem dicit, Psal. 22. 6. *Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me, loquuti sunt labiis, moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Videtis, Viri dilecti, quale nobis exemplar sit propositum; Si enim Dominus ita se humiliavit, quid faciemus nos, qui sub jugum ejus gratiæ venimus?

XVII. Imitatores simus eorum qui in caprinis & ovinis pellibus adventum Christi prædicantes circumierunt, *Eliam* dicimus, & *Elizæum*, Heb. 11. & *Ezechielem* prophetas, & cum 37. his, eos qui in scripturis laudem If. 41. 8. consequuti sunt. [9] *Abrahamus* elogio insigni ornatus fuit, & amicus Judith 8. 22. apud Lat. Int. Jac. 2. 23. Dei vocatus fuit, qui gloriam Dei

9 Variat in nonnullis Clemens Alex. Strom. 4.

defixis

φρονῶν, Ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός. Ἐκ
δὲ καὶ περὶ Ἰὼβ οὕτω γέγραπται, Ἰὼβ ἦν
δίκαιος, καὶ ἄμεμπτος, ἀληθινὸς, θεο-
σεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ·
ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγ[ορῶν λέγει], οὐ-
ἴσ. ἐὰν. κ̣ δεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύ[που σοῦ δὲ * εἰ]μιᾶς
ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐ[τοῦ.] Μωϋσὴς πιστὸς
[1] ἐν ὅλῳ [τῷ οἴκῳ] αὐτοῦ ἐκλήθη, καὶ
ἴσ. ὑπη- ρεσ. ἀλλὰ τῆς [† προστα]σίας αὐτοῦ ἔκρινεν ὁ
Θεὸς [ῥύσαι τὸν Ἰσραὴλ] ἀπὸ τῶν μαστί-
γων καὶ τῶν [αἰκι]σμάτων αὐτῶν· ἀλλὰ
κἀκ[εῖνος] δοξασθεὶς μεγάλως οὐκ ἐμε-
[γα]λορρημόνησεν, ἀλλ' εἶπεν ἐ[κ τῆς]
βάτου χρημαλισμοῦ αὐτῷ δι[δομέ]νου, Τίς
εἰμὶ ἐγὼ, ὅτι με πέμπ[εις;] ἐγὼ δὲ
εἰμι ἰσχνόφωνος καὶ β[ρα]δύγλωσσος·
καὶ πάλιν λέγει, Ἐγὼ δὲ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ
[2] χύτρας·

Τί δὲ εἴπωμεν ὀπὶ τῷ μεμαρτυρημένῳ
Δαβίδ; πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Θεὸς, Εὗρον
ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, Δαβὶδ τὸν
ἴσ. ἁγίῳ. τοῦ Ἰεσσαὶ, ὃν ἐλαίῳ * αἰωνίῳ ἔχρισα αὐ-
τόν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει πρὸς τὸν

[1] Θεράπων addit Clemens Alex. Strom. 4.
[2] Κύθρας Codex Alex. Ionicè scilicet pro χύτρας, ut κιθὼν pro χιτών. De quo videsis Eustathium.

Θεὸν,

defixis oculis aſpiciens in humilitate dixit, *Ego autem ſum terra & cinis.* Gen. 18. 27. Præterea & de *Jobo* ſic ſcriptum eſt, *Jobus erat juſtus, ſine crimine, verax, colens Deum, abſtinens ab omni mala re:* Job. 1. 1. ſed ille ſeipſum accuſans dicit, *Nemo mundus à ſorde, etſi vita ejus unius diei fuerit.* Job. 14. 4. *Moſes* fidelis in tota ejus domo vocatus eſt, & per ejus præfecturam voluit Dominus à plagis & ſupplíciis liberare populum *Iſraeliticum*: verum ille honore magno affectus, non eſt grandia loquutus, ſed cum ex rubo oraculum divinum ei datum fuiſſet, *Quis ſum ego,* dixit, *ut me mittas? Gracili voce, & tarda lingua ego ſum.* Et rurſus dicit, *Ego ſum ollæ vapor.*

XVIII. Quid autem de *Davide,* qui egregium teſtimonium obtinuit, dicemus? de quo loquutus eſt Deus, *Inveni hominem ſecundum cor meum,* Pſ. 89. 21. Davidem Jeſſæi *filium, in oleo* [3] *ſempiterno unxi eum.* Act. 13. 22. Ipſe vero dicit ad Pſal. 51.

[3] Sanct. Clemens Alex.

Deum,

Θεόν, Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κτ τὸ μέγα ἔλεός σου, & κτ τὸ πλῆθος τ οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου. ὅτι πλείονα πλυνόν με ἀπὸ τ ἀνομίας μου, & ἀπὸ τ ἁμαρτίας μου καθάρισόν με· ὅτι τ ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, & ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἔστιν διὰ παντός. σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, & τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, & νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, & ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. ἰδοὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἄδηλα & τὰ κρύφια τ σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι. ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ, & καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι· Ἀκουτιεῖς με ἀγαλλίασιν & εὐφροσύνην ἀγαλλιάσονται ὀστᾶ τεταπεινωμένα· Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου, & πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον· καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός, & πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. Μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ προσώπου σου, & τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. ἀπόδος μοι τ ἀγαλλίασιν τ

Σωτηρίου

Deum, *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum coram me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci; ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas* [a] *cum judicaris. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti; incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Asperges me hyssopo, & mundabor; lavabis me, & super nivem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam; exultabunt ossa humiliata. Averte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me, Deus; & spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne projicias me à facie tua, & spiritum tuum sanctum ne auferas à me. Redde*

[a] Verte, *cùm judicio disceptas.*

mihi

σωτηρίου σοῦ, καὶ πνεύμαι [[5] ἡγεμο]νικῷ στήριξόν με. Διδά[ξω ἀνό]μους τὰς ὁδούς σου, καὶ ἀ[σεβεῖς] ἐπιστρέψουσιν ἐπί σε. [ῥυσαί] με ἐξ αἱμάτων ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τῆς [σωτ]ηρίας μου· [ἀγαλλι]άσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν [δικ]αιοσύνην σου· Κύριε, τὸ στόμα μου [ἀν]οίξεις, καὶ τὰ χείλη μου ἀναγ[γε]λεῖ τὴν αἴνεσίν σου· ὅτι εἰ ἠ[θ]έλησας θυσίαν ἔδωκα ἄν· ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις. θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει·

Τῶν τοσούτων οὖν καὶ τοιούτων οὕτως μεμαρτυρημένων τὸ ταπεινόφρον καὶ τὸ ὑποδεὲς διὰ τῆς ὑπακοῆς, οὐ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸ ἡμῶν γενεὰς, βεβαίους ἐποίησεν, τούς τε καταδεξαμένους τὰ λόγια αὐτοῦ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ. Πολλῶν οὖν καὶ μεγάλων καὶ ἐνδόξων μετειληφότες *πράξεων, ἐπειναδράμωμεν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένον ἡμῖν τῆς εἰρήνης σκόπον· καὶ ἀτενίσωμεν εἰς τὴν πατέρα καὶ κτίστην τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ

ἰσ. παραδειγμάτων.

[5] H, e. *& mente perturbationibus imperante corrobora me.*

mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur. Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ; exultabit lingua mea juſtitiam tuam. Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique; holocauſtis non delectaris. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet.

XIX. Talium igitur & tantorum, qui tam clarum elogium conſequuti ſunt, humilitas & per obedientiam ſubjectio, non tantum nos, ſed & ante nos generationes meliores reddidit, qui in timore & veritate ejus eloquia ſuſceperunt. Quare multorum magnorumque & illuſtrium exemplarium participes facti, ad pacis ſcopum nobis ab initio traditum feramur; ac totius mundi patrem & creatorem diligenter intueamur, paciſque ejus magnificis &

τῆ μεγαλοπρεπέσι καὶ ὑπερβαλλούσαις αὐτοῦ δωρεαῖς τῆς εἰρήνης, εὐεργεσίαις τε καλληθῶμεν. ἴδωμεν αὐτὸν κατὰ διάνοιαν, καὶ ἐμβλέψωμεν τοῖς ὄμμασι τῆς ψυχῆς εἰς τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ βούλημα· νοήσωμεν πῶς ἀόργητος ὑπάρχει πρὸς πᾶσι τὴν κτίσιν αὐτοῦ.

ἴσ. μὴ. Οἱ οὐρανοὶ τῇ διοικήσει αὐτοῦ * σαλευόμενοι ἐν εἰρήνῃ ὑποτάσσονται αὐτῷ. ἡμέρα τε καὶ νὺξ τὴν τετα[γ]μένον ὑπ' αὐτοῦ δρόμον [6]διανύουσιν, μηδὲν ἀλλήλοις † ἐμποδί[ζ]οντα. Ἡλιός τε καὶ σελήνη, ἀστέρων τεχοροὶ, κατὰ τὴν διαταγὴν [αὐ]τοῦ ἐν ὁμονοίᾳ, δίχα πάσης [πα]ρεκβάσεως, ἐξελίσσουσιν [τοὺς] ὑπετεταγμένους αὐτοῖς ὁρισμούς. Γῆ κυοφοροῦσα, κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ τοῖς ἰδίοις καιροῖς τὴν παμπλήθη ἀνθρώποις τε καὶ θηρσὶν, καὶ πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν αὐτῇ ζώοις ἀνατέλλει τροφὴν, μὴ διχοστατοῦσα μηδὲ ἀλλοιοῦσά τι τῶν δεδογμακισμένων ὑπ' αὐτοῦ. Ἀβύσσων τε ἀνεξιχνίαστα, καὶ νερτέρων ἀνεκδιήγητα * κρίματα τοῖς αὐτοῖς συνέχεται προστάγμασιν. τὸ κῦ-

ἴσ. ἀλλήλαις ἐμποδίζουσαι.

ἴσ. κύματα.

[6] Hesychius, διανυθῆναι, τελειωθῆναι.

τοῦ

exſuperantibus donis & benefactis firmiter adhæreamus. Cogitatione contemplemur eum, & mentis oculis longanimam ejus voluntatem intueamur, & quemadmodum clementem ſe præbeat erga omnem creaturam ſuam, conſideremus.

XX. Cœli per ejus gubernationem commoti, in pace illi ſubjiciuntur; dies etiam & nox, nullo ſibi invicem impedimento, conſtitutum ab eo curſum abſolvunt. Sol & luna, & ſiderum chori, ſecundum ejus mandatum, ſine ullo errore, in concordia ſtatutos ſibi terminos explicant & evolvunt. Terra gravida ſuo tempore, ſecundum ejus voluntatem, hominibus, feris, & omnibus quæ in ea ſunt animantibus, alimentum in abundantia profert, non hæſitans, neque mutans quicquam eorum, quæ ab eo decreta ſunt. Abyſſorum inveſtigabiles, & profundi inenarrabiles fluctus, eiſdem mandatis continentur, Gen. 1. 9, 10.

τῶν. [1] Τὴ ἀπείρω θαλάσσης χύσει τὴ δημιουργὸς αὐτῶν συναθεῖν εἰς τὰς συναγωγὰς, ὑ παρεκβαίνῃ τὰ περιτεθειμένα αὐτῇ κλεῖθρα, ἀλλὰ κρατῶν διέταξεν αὐτῇ, ὕπως ποιεῖ. εἶπεν γὰρ, Ἕως ὧδε ἥξεις, ὦ τὰ κύματά σου ἔν σοι συντριβήσεται Ὠκεανὸς ἀνθρώποις ἀπέραντος, ὦ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι τῇ αὐτῇς * παγῇς ὃ δεσπότης διδυθύνονται. Καιροὶ θαερινοὶ, ὦ χειμερινοὶ, ὦ μετοπωρινοὶ, ὦ χαμερινοὶ ἐν εἰρήνῃ μεταβάλλα διδόασιν ἀλλήλοις. Ἀνέμων καθ' ὑμοὶ κρᾶσιν τὴ ἴδιον καιρὸν τὴ λειτουργίαν αὐτῇ ἀπροσκόπως ὑπηρετοῦσιν. Ἀέννα οἱ τε πηγαὶ πρὸς ἀπόλαυσιν ὦ ὑγιείαν δημιουργηθεῖσαι, δίχα ἐλλείψεως παρέχονται τὰς πρὸς ζωὴν ἀνθρώποις μαζάς. Τά τε ἑλάμματα τῇ ζώων τὰ συνῳδίσῃς αὐτῇ ἐν ὁμονοίᾳ ὦ εἰρήνῃ πτιοῦται. Ταῦτα πάντα ὁ μέγας δημιουργὸς ὦ δεσπότης τῇ ἁπάντων ἐν εἰρήνῃ ὦ ὁμονοίᾳ προσέταξεν εἶ), συνεργητῇ τὰ πάντα ἐπαρκτικῶς ἡμῖν τὴς προσηφθαλμίδας τοῖς ὀγκυρμοῖς

ἴσ. ὀπταγαῖς, ἢ διαταγαῖς. Nihil mutandum.

Hesychius, ταγαῖς, αἷς χαῖς, ἰγημονίαις.

[1] Hesychius, κύτος, σῶμα, ὄγκος. Sic Psal. 64. 8. Respicit hic B. Clemens Geneseos locum 1. 9.

αὐτῷ,

[8]Moles immenſi maris in ipſa ſui creatione in congregationes ſuas collecta, repagula ſibi circumpoſita non tranſgreditur, ſed prout ei præcepit, ita facit. Dixit enim, *Huc uſque venies, & in te ipſo comminuentur fluctus tui.* [9]Oceanus hominibus impermeabilis, & qui trans ipſum ſunt mundi, eiſdem Domini mandatis gubernantur. Vernæ, æſtivæ, autumnales & hyemales tempeſtates, in pace aliæ aliis ſuccedunt. Ventorum libramina peculiari ſuo tempore munus ſuum ſine offendiculo obeunt. Fontes etiam perennes, ad uſum & ſanitatem facti, ubera ſine defectu, ad vitam hominum ſuſtentandam, præbent; & animalia minima in pace & concordia cœtus ſuos faciunt. Hæc omnia magnus opifex, & omnium Dominus, in pace & concordia fieri juſſit, benefaciens omnibus; nobis vero ſu- Job 38.11.

[8]Ita vertendum cum Reverendiſſimo Parſono, in Apologia doctiſſima pro 70 Interpretibus contra Hieronymum.

[9]Clem. Alex. Str. 5. 586. Orig. ὁ Ἀρχ. Hieron. ad Eph. 2. 2. Phot. cod. 126.

αὐτῷ, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρ
στοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς μεγαλωσύνην εἰς τ
αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Ὁρᾶτε, ἀγαπητοί, μὴ αἱ συνεργίαι
αὐτοῦ αἱ πολλαὶ γλιώνωσιν εἰς κρῖμα πᾶσι
ἡμῖν, ἐὰν μὴ ἀξίως αὐτοῦ πολιτευόμεθα
τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς εὐάρεστα ἐνώπιον αὐτ
ποιοῦντες μίαν ὁμόνοιαν. λέγει γάρ τ
Γραφή· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλ
μηθήσονται· καὶ ὀλίγου τὸ πᾶν
μείας καὶ χρηστότητος. Ἰδωμεν πῶς ἔγγ
ἔστιν, καὶ ὅλως οὐδὲν λέλειπται αὐτὸν τ
ἀνοιῶν ἡμῶν, ἀφὲς τῶν ἀναλογισμῶν
ποιήσωμεν. δίκαιον οὖν ἐστιν μὴ λειτ
κλείειν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀγαθοποιΐας αὐτ
μᾶλλον ἀνθρώποις ἄφρουσι καὶ ἀσυνέτ
καὶ ἐπαγομένοις καὶ ἐλκωμένοις ὑ
ἀλαζονείας καὶ λόγου αὐτῶν, ἵνα σωθ
ὦμεν, ἢ τῷ Θεῷ καὶ Κυρίῳ Ἰησ
Χριστῷ, ὃς τὸ αἷμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐδόθ
ἐνώπιον αὐτῶν. τοὺς ἡγουμένους ἡμῶ
ἀγαπήσωμεν, τοὺς πρεσβυτέρους ἡμῶν τι
μήσωμεν, τοὺς νέους παιδεύσωμεν τῇ παιδεί
τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ· τὰς γυναῖκας ἡμῶ

ἴσα σεσυ-
κρύσωμεν.

Ἡγεμόνα Clemens Alex.

perabundanter, qui per dominum Jesum Christum, ad miserationes ejus confugimus; cui gloria omnis & magnificentia, in secula seculorum. Amen.

XXI. Videte, dilecti, ne beneficia ejus, quæ numero sunt multa, nobis omnibus in condemnationem cedant, nisi dignam eo vitam instituentes, bona & accepta in conspectu ejus cum concordia fecerimus. Dicit enim alicubi,[2] *Spiritus Domini lucerna scrutans secreta ventris.* Consideremus quam prope nobis sit Dominus, & quod cogitationum nostrarum & colloquiorum quæ habemus, nihil ipsum lateat. Æquum est igitur ut non simus transfugæ à voluntate ejus. Homines stultos & insipientes, & in sermonis sui jactantia elatos ac glorioſos, potius quam Deum, offendamus. Dominum Jesum Christum, cujus sanguis pro nobis datus est, veneremur. Præpositos nostros revereamus; seniores nostros honoremus: juvenes in disciplina timoris Dei erudiamus. Ux-

Prov. 20. 27. Philip. 4. 5.

[2] Citat Clem. Alex. Strom. p. 517.

ὅτι τὸ ἀγαθὸν διορθωτώμεθα· τὸ ἀξιαγάπητον τῆς ἀγνείας ἥδιος ἐνθυμήσθητε, τὸ ἀκέραιον τῆς σεμνοπρεποῦς. αὐτῷ βέλημα ἀποδεξάσθω, τὸ ὑπείκειν τῇ γλώσσης αὐτῷ ἀεὶ τῇ * φωνῇ φόβεσθαι πιστεύσατε, τῇ ἀγάπῃ αὐτῷ μὴ [3] χαίρετε σεσκληκότες, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν ὁσίως, ἴσως προσέχετε. Τὰ τέκνα † ὑμῶν τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας μεταλαμβανέτωσαν· μανθάνετε ἡ παπεινοφροσύνη σοφὰ Θεῷ ἰσχύει, ἡ ἀγάπη ἁγνὴ σοφὰ τῷ Θεῷ διώκατε πῶς ὁ φόβος αὐτοῦ καλὸς καὶ μέγας, καὶ ζῶντα πλάσας τοὺς ἐν αὐτῷ ὁσίως διαστρέφομένους ἐν καρδίαις * ἀφανοίαις. Ἐρρυνήκατε γὰρ ὅτι ἐννοιῶν καὶ ἐνθυμήσεων· ἃ ἡ πνοὴ αὐτοῦ ἐν ἡμῖν ἐστιν, καὶ ὅταν θέλῃ ἀνέλοι αὐτόν.

Cl. Al. σῆς. Rectius.

Cl. Al. ὑμῶν.

Cl. Al. καρδίᾳ.

Ταῦτα ἡ πίστις βεβαιοῖ ἡ ἐν Χριστῷ πίστις καὶ ἡ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ πνεύματος ἅγιον ὄντως προσκαλεῖται ἡμᾶς. Δεῦτε τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς. Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς; παύσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ

[3] Exponit Hesychius χαίρειν. Vide 1 Tim. 5. 21.

κακοῦ,

ores noſtras ad id quod bonum eſt emendemus; amabiles caſtitatis mores oſtendant, puram & ſinceram manſuetudinis ſuæ voluntatem demonſtrent, linguæ ſuæ moderationem ſilentio manifeſtam faciant, charitatem ſuam, ſine perſonarum acceptione, omnibus Deum ſanctè timentibus, æqualem exhibeant. Liberi noſtri diſciplinæ Chriſti participes ſint; diſcant quantum humilitas apud Deum valeat, quid caſta charitas apud Deum poſſit, quo modo timor ejus bonus eſt & magnus, ſervans omnes qui in pura mente in ipſo ſanctè verſantur. Eſt enim cogitationum & conſiliorum mentis ſcrutator, cujus ſpiritus eſt in nobis, & cum vult aufert eum.

XXII. Hæc autem omnia, fides quæ eſt in Chriſto, confirmat: ſic enim ille per Spiritum ſanctum nos compellat. *Adeſte filii, audite me*; *timorem Domini docebo vos. Quis eſt homo qui vult vitam, diligens dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo,* Pſal. 34. 11.

Ισ. στ. κακῶ, ⁊ χείλη * ⁊ μὴ λαλῆσαι δόλο
ἐκκλινον ἀπὸ κακῶ, ⁊ ποίησον ἀγα
ζήτησον εἰρήνην, ⁊ δίωξον αὐτήν· ὅ
θαλμοὶ κυρίε ὅτι δικαίους, ⁊ ὦτα α
τὴν δεῆσιν αὐτῶν· πρ[όσωπον
κυρίε ὅτι ποιοῦντας κακὰ, [⁊ ἐξολο
ἀρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημ[όσυνον] αὐτ
ἐκέκραξεν ὁ δ[ίκαιος], ⁊ ὁ κύρι
εἰσήκουσεν αὐ[τῶ, ⁊ ἐκ] πασῶν τ
θλίψεων [ἐῤῥύ]σατο αὐτόν. πολλαὶ α
μὼ[σιγες] ⁊ ἁμάρτωλῶ, τὴν δ' ἐ[λπ
ζον]τας ὅτι κύριον ἔλεος κυκλώσ[ει

Ὁ οἰκτίρμων χ[ὴ πάντα κ[αὶ σύνερ
γελικὸς πατὴρ ἔχει σπλά[γχνα ἐ[πὶ φ
βυμένους αὐτον, ὥπως [τε] ⁊ θερα
πεύσῃς τὰς χαλεπίας αὐτ[ῶ] ἀποδιδοῖ τ
θερστερημένο[ις] αὐτῷ ἀπλῆ διανοί

Ισ. ἐαν διά- Διὸ μὴ διψυχῶμεν, μηδὲ † ἐνδιαλέω
δω. ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὅτι τῷ ἁφῆς δόγμασι
ἐνδόξοις δωρεαῖς αὐτῦ. πόῤῥω γένέσ

Ισ. λέγει. ἀφ' ἡμῶν ἡ γραφὴ αὐτὸ, ὅπω * λέγ
Ταλαίπωροί εἰσιν οἱ δίψυχοι, οἱ δι
ζοντες τῇ ψυχῇ, οἱ λέγοντες, Ταῦτ
πκούσαμεν ⁊ ἀπὸ τῶ πατέρων ἡμῶν, ⁊
ἰδὺ γεγηράκαμεν, ⁊ οὐδὲ ἡμῖν τέτα

* Ἐαν Codex Alex. Sic Clemens noſter in Ep.
συμβό

malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diverte à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam. Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: vultus autem domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Clamavit justus, & Dominus exaudivit eum, & ex omnibus tribulationibus ejus liberavit eum. Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circundabit. Psal. 32. 10.

XXIII. Misereors in omnibus, & benignus Pater, viscera erga timentes eum habet, & venientibus ad ipsum cogitatione pura & simplici, gratias suas benigne & suaviter largitur. Quare animo duplici ne simus, neque super eximiis & honorificis donis ejus efferatur anima nostra. Longe à nobis absit scriptura illa, ubi dicitur, *Miseri & infelices sunt, qui animo duplici sunt & inconstanti, dicentes, Hæc à parentibus nostris audivimus, & ecce consenuimus, nihil tamen horum nobis accidit.* Jac. 1. 2. 2 Pet. 3. 4. Is. 5. 19.

συμβέβηκεν. Ὦ [5] ἀνόητοι, συμβάλλετε ἑαυτοὺς ξύλῳ, λάβετε ἄμπελον· πρῶτον μὲν φυλλορροεῖ, εἶτα βλαστὸς γίνεται, εἶτα φύλλον, εἶτα ἄνθος, καὶ μετὰ ταῦτα ὄμφαξ, εἶτα σταφυλὴ πεπεστικυῖα. ὁρᾶτε ὅτι ἐν καιρῷ ὀλίγῳ εἰς πέπειρον [6] καταντᾷ ὁ καρπὸς τοῦ ξύλου. ἐπ' ἀληθείας ταχὺ καὶ ἐξαίφνης τελειωθήσεται τὸ βούλημα αὐτοῦ, συνεπιμαρτυρούσης καὶ τῆς γραφῆς, ὅτι ταχὺ ἥξει ὁ κύριος εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ, καὶ ὁ ἅγιος ὃν ὑμεῖς προσδοκᾶτε.

Καταλυσίωμεν, ἀγαπητοί, πῶς ὁ δεσπότης ἐπιδείκνυται διηνεκῶς ἡμῖν τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν ἔσεσθαι, ἧς τὴν ἀπαρχὴν ἐποιήσατο τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ νεκρ[ῶν] ἀναστήσας. Ἴδωμεν, ἀγαπητοί, τὴν κατὰ κα[ιρὸν] γινομένην ἀνάστασιν. ἡμέ[ρα καὶ] νὺξ ἀνάστασιν ἡμῖν δηλοῦσ[ιν·] κοιμᾶται ἡ νὺξ ἀνίσταται ἡ[μέρα,] ἡ ἡμέρα ἄπεισιν, νὺξ [* ἐπέρχεται]. Ἴδωμ]εν τοὺς καρποὺς ὁ σπόρος [πᾶσι δῆλόν] τίνα τρόπον

ἴσ. ἴπεισιν.

[5] Verba hæc, & sequentia, Clementis non sunt, ut ex secunda Epistola patet, sed ejusdem auctoris, cujus superiora. Hoc dudum monuerunt Rev. Pearson, & sagacissimus Gottifredus Wendelinus.

[6] Hesy-

cidit. O fatui, comparate vos arbori, vitem sumite; primum quidem frondescit, germen postea pullulat, folium deinde & flos; posthæc uva acerba, tandem demum uva matura: videtis quod in exiguo tempore fructus arboris ad maturitatem perducitur. In veritate, brevi & subito voluntas ejus perficietur: Scriptura etiam testimonium perhibente, *quod statim venturus sit Dominus in templum ejus, & sanctus quem vos expectatis.* Mal. 3. 1.

XXIV. Consideremus, dilecti, quemadmodum Dominus futuram resurrectionem nobis perpetuo ostendat, cujus primitias Dominum Jesum Christum fecit, eum à mortuis suscitans. Intueamur, dilecti, resurrectionem quæ omni tempore fit. Dies & nox resurrectionem nobis ostendunt; nox cubat, exurgit dies; abit dies, nox ingruit & insequitur. Intueamur fruges; sementis quomodo fiat omnibus obvium

[6] Hesychius, πέπειρον, ὥριμον, ἀκμαῖον.

est;

τόπον γίνεται. Ἐξήλ[θεν ὁ σπ]είρον καὶ ἔβαλον εἰς τὴν γῆν [καὶ βλαστέ]ντων σπερμάτων, ἅτινα πέ[πτωκεν ε]ἰς τὴν γῆν ξηρὰ καὶ γυμνά, δι[αγύει χρόνος]· εἶτ' ὀκ τῆς διαλύσεως ἡ μεγά[λη δύναμ]ις τῆς προνοίας τοῦ δεσπότου [ἀνίστ]ησιν αὐτὰ, καὶ ὀκ τοῦ ἑνὸς πλεί[ονα αὔ]ξει, καὶ ὀκφέρει καρπόν.

[Ἴδω]μεν τὸ παράδοξον σημεῖον, τὸ [γεν]όμενον ὂν τοῖς ἀνατολικοῖς [τό]ποις, τουτέστιν τοῖς περὶ τὴν Ἀραβίαν. ὄρνεον γάρ ἐστιν ὃ προσονομάζεται [7] Φοῖνιξ, τοῦτο μονογενὲς ὑπάρχον ζῇ ἔτη πεντακόσια· γενόμενόν τε ἤδη πρὸς ἀπόλυσιν τοῦ ἀποθανεῖν αὐτὸ, σηκὸν ἑαυτῷ ποιεῖ ὀκ λιβάνου καὶ σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρωμάτων, εἰς ὃν πληρωθέντος τοῦ χρόνου εἰσέρχεται, καὶ τελευτᾷ. σπουμένης δὲ τῆς σαρκὸς σκώληξ ἐκ γενναῖται, ὃς ὀκ τῆς ἰκμάδος τοῦ τετελευτηκότος ζώου ἀνατρεφόμενος,

[7] De Phœnice nullum antiquius testimonium habemus eo quod extat in Historia Sinica viri fide dignissimi Martinii, sub Xaoharro 4. Imperatore. Sic autem Phœnix describitur: *Sub initium imperii Solis avis apparuit, cujus adventu felicitatem regno portendi vulgo existimant. Est forma, qua avem hanc pingunt, aquilam crederes, nisi*

est, Egressus est seminator, & semen in terram jecit, & jactis seminibus, quæ nuda & arida in terram ceciderunt, tempore dissolvuntur, & post dissolutionem magna divinæ providentiæ virtus resuscitat ea, ac ex uno plura fiunt, & fructum producunt.

XXV. Contemplemur signum mirabile quod in partibus orientis, scilicet, in *Arabia* fit. Avis est quæ Phœnix [a] vocatur: hæc sui generis sola & unigena existens annos quingentos vivit; & cum morte dissolvenda est, è thure, myrrha, & reliquis aromatibus loculum sibi struit, quem completo annorum spatio ingreditur, & vitam deponit: ex carne vero ejus putrefacta vermis quidam nascitur, qui animalis defuncti

nisi plumarum mira & discolor varietas obstaret, Phœnicem ut esse suspicer, ejus varietas persuadet. Eadem legas in Ezechielis Tragici versibus apud Eusebium Præp. Evang. lib. 9. & Eustathium in Hexameron.

[a] Hunc locum citat Cyrillus Hieros. Catech. 18. meminitque Photius.

humore

μένος, πτεροφυεῖ. εἶτα γενναῖος γενόμενος αἴρει τὸν σηκὸν ἐκεῖνον, ὅπου τὰ ὀστᾶ τοῦ προγεγονότος ἐστὶν, καὶ ταῦτα βαστάζων, [1] διανεύει ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς χώρας ἕως τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν λεγομένην Ἡλιόπολιν· καὶ ἡμέρας βλεπόντων πάντων ἐπιπτὰς, ἐπὶ τὴν τοῦ ἡλίου βωμὸν τίθησιν αὐτὰ, καὶ οὕτως εἰς τοὐπίσω ἀφορμᾷ. Οἱ οὖν ἱερεῖς ἐπισκέπτονται τὰς ἀναγραφὰς τῶν χρόνων, καὶ εὑρίσκουσιν αὐτὸν πεντακοσιοστοῦ ἔτους πεπληρωμένου ἐληλυθέναι.

Μέγα καὶ θαυμαστὸν οὖν νομίζομεν εἶναι, εἰ ὁ δημιουργὸς τῶν πάντων ἀνάστασιν ποιήσεται, τῶν ὁσίως αὐτῷ δουλευσάντων ἐν πεποιθήσει πίστεως ἀγαθῆς, ὅπου καὶ δι' ὀρνέου δείκνυσιν ἡμῖν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ; [λ]έγει γάρ που, Καὶ ἐξαναστήσεις με, [κ]αὶ ἐξομολογήσομαί σοι. [κ]αὶ, ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα· ἐξη[γέ]ρθην ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. [Καὶ] πάλιν Ἰὼβ λέγει, Καὶ

[1] Hesychius, διανεύει, τρέφει, (lege στρέφει) κυκλεῖ.

[2] ἀναστή-

humore nutritus plumescit, & auctis postea viribus loculum tollit, in quo ossa parentis recondita sunt, quæ humeris gestans ex *Arabica* regione in *Ægyptum*, & urbem quæ [1] *Heliopolis* dicitur pervolat, ac spectantibus omnibus diurno tempore advolans, super altare Solis illa collocat, atque ita unde venerat, regreditur. Sacerdotes annorum rationem in libris descriptam diligenter computant, & impleto anno quingentesimo, rediisse illam comperiunt.

XXVI. An magnum igitur & admirandum arbitrabimur, si rerum omnium opifex, refurgere eos faciat, qui in bonæ fidei confidentia, religiose illi inservierunt, cum per volucrem, promissionis suæ magnificentiam, abunde nobis patefaciat? Dicit enim alicubi, *Suscitabis me, & confitebor tibi.* Et, *Dormivi & soporatus sum; surrexi quia tu mecum es.* Et rursus Job dicit, Psal. 27. 7. Psal. 3. 5.

[1] *Condendit Solis ad urbem*, inquit, Theodulfus in Carmine de Phœnice. Pro *urbem*, vulgò legitur *ortus*: Sed malè; ut monuit Cl. Is. Vossius ad Melam, p. 296.

[a] ἀναστήσῃ [τ] σάρκα μιᾷ ζωοποιῶν, τίνα ἀνθολήσας ζῶντα πάντα.

Ταύτῃ οὖν τῇ ἐλπίδι προσδεδεμένη ἡ ψυχὴ ἡμῶν τῷ πιστῷ ἐν τῇ ἐπαγγελίαις, καὶ τῷ δικαίῳ ἐν τοῖς κρίμασιν· ὁ προαγγείλας μὴ ψεύσεται, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ὢν ψεύσεται· οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον παρὰ τῷ Θεῷ, εἰ μὴ τὸ ψεύσασθαι. [b] Ἀναζωπυρησάτω οὖν ἡ πίστις αὐτοῦ ἐν ἡμῖν, καὶ νοήσωμεν ὅτι πάντα ἐγγὺς αὐτῷ ἐστιν· ἐν λόγῳ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ συνεστήσατο τὰ πάντα, καὶ ἐν λόγῳ δυνήσεται αὖθις καταστρέψαι. Τίς ἐρεῖ αὐτῷ, τί ἐποίησας; ἢ τίς ἀνθέξεται τῆς ἰσχύος αὐτοῦ; ὅτε θέλει, καὶ ὡς θέλει, ἐποίησεν πάντα, καὶ οὐδὲν μὴ παρέλθῃ τῆς διαταγῆς αὐτοῦ. Πάντα ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσι, καὶ οὐδὲν λέληθεν τὴν βουλὴν αὐτοῦ. Εἰ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποιοῦσιν ὃ γράφων αὐτῷ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα· † ἡ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλ

ἴσ. παρῆλθε.

ἴσ. εἰ.

[a] Hunc Jobi locum ad resurrectionem primus tra-
[b] it B. Clemens; quem alii postea sunt secuti. Sed quis a primis illis Christianis, saeculo majoribus, omnium Scripturae locorum germanam explanationem

Et carnem hanc meam reſuſcitabis, quæ omnia hæc paſſa eſt. Job 19.25.

XXVII. Hac igitur ſpe mentes noſtræ & cogitationes fixæ, firmiter adhæreant ei, qui fidelis eſt in promiſſionibus, & juſtus in judiciis. Qui mentiri vetuit, multo minus ipſe mentietur: nihil enim Deo impoſſibile præterquam mentiri. Exſuſcitetur in nobis fides ejus, & quod omnia ipſi propinqua ſint conſideremus. In verbo magnificentiæ ſuæ conſtituit omnia, & in verbo poteſt omnia funditus evertere. *Quis dicet ei, quid feciſti? vel, quis fortitudinis ejus robori reſiſtet?* Quando & quemadmodum voluit, omnia ab ipſo ſunt facta, neq; quicquam ab eo ſemel decretum, infectum præteriit. Omnia coram ipſo ſunt, nihilque conſilium ejus latuit. *Si cæli enarrant gloriam Dei, opera autem manuum ejus annuntiat firmamentum. Si Dies diei eructat verbum, & nox* Sap. Sol. 11. 22. & 12. 12. Pſal. 19.2.

nem expoſtulet? Quis in multis illos non æquè hallucinatos exiſtimet, atque eorum nepotes?

γύλλει γνῶσιν· καὶ οὐκ εἰσὶ λόγοι, οὐδὲ λαλιαὶ, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν.

Πάντων οὖν βλεπομένων καὶ ἀκουομένων, φοβηθῶμεν αὐτὸν, καὶ ἀπολείπωμεν φαύλων ἔργων μιαρὰς ἐπιθυμίας, ἵνα τῷ ἐλέει αὐτοῦ *σκεπάσωμεν ἀπὸ τῶν μελλόντων κριμάτων.† Πῦ γὰρ κς ἡμῶν δύναται φεύγειν ἀπὸ τῆς κραταιᾶς χειρὸς αὐτοῦ; ποῖος δὲ κόσμος δέξεταί κνα τῶν [3] αὐτομολούντων ἀπ' αὐτοῦ; Λέγει γὰρ πυ τὸ [4] γραφεῖον, Πῦ *ἀφήξω, καὶ πῦ κρυβήσομαι ἀπὸ τοῦ προσώπου σου; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ εἶ ἐκεῖ· ἐὰν ἀπέλθω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ἐκεῖ ἡ δεξιά σου· ἐὰν καταστρώσω εἰς τὰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου. Ποῖ οὖν κ

ἴσ. σκεπαθῶμεν.
ἴσ. Ποῖ.
ἴσ. ἀφιξομαι.

[3] Hesychius. αὐτόμολος, ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπελθὼν, προδότης. In hac voce interpretanda peccavit magnus Casaubonus, Polyb. lib. 4. pag. 322. ubi ὁ δὲ αὐτόμολος, *Automolum* vertit, quasi nomen esset proprium. At Polybius Ætolum quendam transfugam intelligit, cujus ante meminerat, ut monuit Causabono par, si non in quibusdam superior, Henricus Valesius, Præfatione in Excerpta ex Collectaneis Constantini Porphyrogenetæ.

[4] Hinc patet Cl. Is. Vossium, in Responsione ad iteratas

nocti indicat scientiam: & [s] non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

XXVIII. Cum omnia igitur videantur & audiantur, metuamus eum, & impuras concupiscentias pravorum operum deseramus, ut à futuro judicio, ejus misericordia, tegamur. Quo enim quis nostrum à potente ejus manu fugere potest? Quis mundus ab eo desciscentem & transfugam recipiet? Dicit enim alicubi scriptura, *Quo fugiam, & ubi à facie tua occultabor? Si ascendero in cælum tu illic es; si ad terræ extrema abiero, dextra tua illic; si stratum posuero in abysso, illic est spiritus tuus.* Quò igitur abibit Psal. 139. 6.

iteratas P. Simonii Objectiones immerito existimare vocem γραφεῖον ab Aquila fuisse confictam. Hinc etiam firmatur Epiphanii locus hæresi 29. sect. 7. ubi, de Nazarenis agens, ait, libros hagiographos à Judæis etiam γραφεῖα appellari. Post Epiphanium idem tradit Damascenus.

[s] H. e. *Et non sunt sermones obscuri & verba submissa, quæ non intelligantur.* Ita post Eusebium eximius Paraphrastes Lud. Ferrand.

τις ἀπέλθῃ, ἢ τοῦ ἀποδράσῃ ἀπὸ τοῦ τὰ
πάντα ἐμπεριέχοντος;

Προσέλθωμεν οὖν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι
ψυχῆς, ἁγνὰς καὶ ἀμιάντους χεῖρας ἀ-
ροντες πρὸς αὐτὸν, ἀγαπῶντες τὴν ἐπιει-
κῆ καὶ εὔσπλαγχνον πατέρα ἡμῶν, ὃς † ἐκ-
λογῆς μέρος ἐποίησεν ἑαυτῷ. Οὕτω γὰρ
γέγραπται, Ὅτε διεμέρισεν ὁ ὕψιστος
ἔθνη, ὡς * ἐσπειρεν υἱοὺς Ἀδὰμ, ἔστησεν
ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων †. ἐ-
γενήθη μερὶς κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακὼβ,
σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.
Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει, Ἰδοὺ κύρι-
ος λαμβάνει ἑαυτῷ ἔθνος ἐκ μέσου
ἐθνῶν, ὥσπερ λαμβάνει ἄνθρωπος τὴν
ἀπαρχὴν αὐτοῦ τῆς ἅλω, καὶ ἐξηγεύσεται ἐκ
τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ἅγια ἁγίων.

ἴσ. ἡμᾶς.

ἴσ. διέσπειρεν.

ἴσ. Θεοῦ.

Ἁγίου οὖν μερὶς ὑπάρχοντες, ποιή-
σωμεν τὰ τοῦ ἁγιασμοῦ πάντα, φεύγον-
τες καταλαλιὰς, μιαράς τε καὶ * ἀγνοὺς
συμπλοκὰς, μέθας τε καὶ νεωτερισμοὺς, καὶ
βδελυκτὰς ἐπιθυμίας, μυσαρὰν μοιχεί-
αν, βδελυκτὴν ὑπερηφανίαν. Θεὸς γάρ,
φησιν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεί-
νοις

ἴσ. ἀναγνους. Lege λάγνους, ex Reverendi parentis conjectura. Hesychius, λάγνος, ὁ αἰσχρὸς; περὶ πορνείαν ἐπτοημένος.

quiſpiam, vel quò aufugiet, ab eo qui omnia complectitur?

XXIX. Quare caſtas & puras manus elevantes, & benignum & miſericordem patrem noſtrum diligentes, in ſanctitate cordis accedamus ad ipſum, qui nos ſibi ipſi electionis ſortem fecit. Sic enim ſcriptum eſt, *Quando dividebat altiſſimus gentes, quando diſſeminavit filios* Adæ, *conſtituit terminos gentium, ſecundum numerum Angelorum Dei. Et factus eſt pars Domini* Jacob, *funiculus hæreditatis ejus* Iſrael. Et in alio loco dicit, *Ecce Dominus tollit ſibi gentem è medio gentium, prout homo primitias areæ ſuæ accipit, & ex gente illa Sancta Sanctorum egredientur.* Deut. 32. 8. & 9. Deut. 4. 34. Num 18 27.

XXX. Cum igitur portiones ſancti ſimus, faciamus omnia quæ ad ſanctitatem pertinent, obtrectationes devitantes, ſceleſtos & inceſtos complexus, ebrietates, inſolentias, concupiſcentias abominandas, deteſtandum adulterium, exſecrabilem ſuperbiam, *Deus enim*, inquit, *ſuperbis reſiſtit,* Prov. 3 34.

νοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Κολληθῶμεν οὖν ἐκείνοις, οἷς ἡ χάρις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δίδοται. Ἐνδυσώμεθα τὸν ὁμόνοιαν, ταπεινοφρονοῦντες, * ἐγκρατευόμενοι, ἀπὸ πάντος ψιθυρισμοῦ καὶ κατηγοριᾶς πόρρω ἑαυτοὺς ποιοῦντες, ἔργοις δικαιούμενοι, καὶ μὴ λόγοις. Λέγει γὰρ, Ὁ τὰ πολλὰ λέγων, καὶ αὐτακούσεται, ἢ ὁ εὔλαλος οἴεται εἶναι δίκαιος; εὐλογημένος γενητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος. Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γίνου. Ὁ ἔπαινος ἡμῶν ἔστω ἐν Θεῷ, καὶ μὴ ἐξ αὐτῶν· αὐτεπαινετοὺς γὰρ μισεῖ ὁ Θεός. Ἡ μαρτυρία τῆς ἀγαθῆς πράξεως ἡμῶν διδόσθω ὑπ' ἄλλων, καθὼς ἐδόθη τοῖς πατράσιν ἡμῶν τοῖς δικαίοις. Θράσος καὶ αὐθάδεια καὶ τόλμα, τοῖς κατηραμένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιείκεια καὶ ταπεινοφροσύνη, καὶ πραΰτης παρὰ τοῖς εὐλογημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

ἰσ. καὶ.

Κολληθῶμεν οὖν τῇ εὐλογίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἴδωμεν τίνες αἱ ὁδοὶ τῆς εὐλογίας. Ἀνατυλίξωμεν τὰ ἀπ' ἀρχῆς γενόμενα. Τίνος χάριν εὐλογήθη ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ; οὐχὶ δι-

καιοσύνη

sistit, humilibus autem dat gratiam. Adglutinemur igitur eis quibus gratia à Deo concessa est, concordiam cum animi modestia induamus, continentiæ dono instructi, susurrationem omnem & obtrectationem procul devitemus, operibus non autem verbis justificemur. Dicit enim, *Qui multa dicit, & vicissim audiet, aut etiam eloquens putat se esse justum? Benedictus natus mulieris, brevis vitæ: ne multus sis in verbis.* Sit laus nostra à Deo, & non à nobis ipsis, Deus enim suarum laudum præcones odio habet; testimonium bonarum nostrarum actionum ab aliis nobis exhibeatur, sicut patribus nostris qui justi erant exhibitum est. Temeritas, arrogantia, & audacia, maledictis à Deo; moderatio vero, humilitas, & mansuetudo, illis qui à Deo benedicti sunt.

Job. 11. 2. 3. Job 14. 1. Eccl. 5. 2. 2 Cor. 10. 17. Rom. 2. 29.

XXXI. Ejus igitur benedictioni firmiter adhæreamus, & quænam sint benedictionis viæ, videamus; revolvamus diligenter quæ ab initio facta sunt. Cujus gratia *Abrahamus* pater noster benedictus

Jac. 2. 21.

καιοσύνην καὶ ἀλήθειαν διὰ πίστεως ποιήσας; Ἰσαὰκ μετὰ πεποιθήσ[εως γενώ]σκων τὸ μέλλον, ἡ δέ[ως ἐγένε]το θυσία. Ἰακὼβ μετὰ ταπεινοφρ[οσύνης] ἐξεχώρησεν τῆς γῆς αὐ[τοῦ φεύγων ἀδελ]φὸν, καὶ ἐπορεύθη πρὸς [Λαβὰν,] καὶ ἐδούλευσεν· καὶ ἐδό[θη αὐτῷ] τὸ δωδεκασκῆπτρον τοῦ [Ἰσραήλ.]

[Εἴ]κς καθ' ἓν ἕκαστον εἰλικρι[νῶς] κατανοήσῃ, ὀπιγνώσεται [τὰ με]γαλεῖα τῶν ὑπ' αὐτοῦ δεδο[μένων] δωρεῶν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἱερεῖ[ς] καὶ λευῖται, πάντες οἱ λειτουργ[οῦν]τες τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ· ἐξ αὐτοῦ ὁ κύριος Ἰησοῦς τὸ κατὰ σάρκα· ἐξ αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἡγούμενοι, κατὰ τὸν Ἰούδαν· τὰ δὲ λοιπὰ σκῆπτρα αὐτοῦ οὐκ ἐν μικρᾷ δόξῃ ὑπάρχουσιν, ὡς ἐπαγγελαμένου τοῦ Θεοῦ, ὅτι Ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ. Πάντες οὖν ἐδοξάσθητε καὶ ἐμεγαλυνθητε, οὐ δι' αὐτῶν, ἢ τῶν ἔργων αὐτῶν, ἢ τῆς δικαιοπραγίας ἧς κατειργάσαντο, ἀλλὰ διὰ τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς οὖν διὰ θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κληθέντες, οὐ δι' ἑαυτῶν

nedictus fuit? nonne quia juſtitiam & veritatem per fidem operatus eſt. *Iſaacus* cum confidentia futurum dignoſcens, placidè factus eſt ſacrificium. *Jacobus* in humilitate à fratre fugiens, terram ſuam deſeruit, & profectus eſt ad *Labanem* illique inſervivit, & datæ ſunt ei duodecim tribus *Iſraelis*. 2 Reg. 11.

XXXII. Si quis particulatim ſingula vere & accurate conſideraverit, donorum, quæ per eum conceſſa ſunt, magnificentiam intelliget. Ab illo enim ſacerdotes omnes & Levitæ, qui altari Domini inſerviunt, ab illo Dominus Jeſus ſecundum carnem, ab illo Reges, Principes, & gubernatores ex familia & ſanguine Judæ, originem traxerunt. Nec reliquæ ejus tribus in parvo honore ſunt, promittente ſcilicet Domino; *Erit ſemen tuum tanquam ſtellæ cœli.* Omnes igitur glorificati & magnificati ſunt, non per ſeipſos, aut eorum opera, aut juſtas actiones quas patrarunt, ſed per voluntatem ejus. Sic & nos ex voluntate ejus in Chriſto Jeſu vocati, non Gen. 27. 17.

per

ἑαυτῶν δικαιέμεθα, οὐδὲ διὰ τῆς ἡμετέρας σοφίας. ἢ συνέσεως, ἢ εὐσεβείας, ἢ ἔργων ὧν κατειργασάμεθα ἐν ὁσιότητι καρδίας· ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, δι' ἧς πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ Θεὸς ἐδικαίωσεν· ᾧ ἔστω δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἴσ. ποιήσομεν. ἴσ. ἀργήσομεν. ἴσ. ἐγκαταλείψομεν.

Τί οὖν * ποιήσωμεν, ἀδελφοί; † ἀργάσωμεν ἀπὸ τῆς ἀγαθοποιΐας, καὶ * ἐγκαταλείπωμεν τὴν ἀγάπην; μηδαμῶς τοῦτο ἐάσαι ὁ δεσπότ[ης] ἐφ' ἡμῖν γεγενηθῆναι· ἀλλὰ σπεύσωμεν μετὰ ἐκτενεία[ς] καὶ προθυμίας, πᾶν ἔργον ἀγα[θὸν] ἐπιτελεῖν. Αὐτὸς γὰρ ὁ δημιουργὸς, καὶ δ[εσπότης] τῶν ἁπάντων, ἐπὶ τοῖς ἔρ[γοις] αὐτοῦ ἀγαλλιᾶται. Τῷ γὰρ παμμεγεθεστάτῳ αὐ[τοῦ] κράτει οὐρανὸς ἐστήρι[ξεν,] καὶ τῇ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ σ[οφίᾳ ἐκό]σμησεν αὐτός· γῆν τε [διεμέ]ρισεν ἀπὸ τοῦ περιέχον[τος αὐ]τὴν ὕδατος, καὶ ἥδρασεν [ὡς πύργο]ν ἀσφαλῆ, τοῦ ἰδίου βου[λήμα]τος † θεμέλιον· τά τε ἐν αὐ[τῇ ζῶ]α φοιτῶντα, τῇ ἑαυτοῦ [προστά]ξει ἐκέλευσεν εἶναι· θάλα[σσάν τε καὶ] τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα προδημι[ουργήσ]ας, ἐνέκλεισεν τῇ

ἴσ. θεμελίῳ.

ἑαυτοῦ

per nos ipſos juſtificamur, neque per ſapientiam noſtram, intelligentiam, pietatem, vel opera, quæ in puritate cordis & ſanctimonia operati ſumus; ſed per fidem, per quam omnipotens Deus, omnes ab initio juſtificavit. Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

XXXIII. Quid igitur faciemus Fratres, ceſſabimus à bonis operibus, & charitatem derelinquemus? Neutiquam hoc à nobis fieri permittat Dominus, ſed cum diligentia & animi alacritate, omne opus bonum peragere feſtinemus. Ipſe enim opifex & Dominus omnium, in operibus ſuis exultat. Cœlos enim ſuprema ſua & maxima potentia ſtabilivit, illoſque incomprehenſibili ſua ſapientia ornavit; terram etiam, ab aqua quæ illam ambit, ſeparavit, & tanquam ſtabilem turrim propriæ voluntatis fundamento firmavit; & animalia quæ in illa verſantur juſſu ſuo præcepit eſſe. Mare etiam, & quæ in illo animalia cum prius creaſſet, potentia

ſua

ἑαυτῷ [δυ]νάμει. ὅτι πᾶσι τὸ ἀξιοχρέωτατον, [ἐ] πομμεγεθὲς καὶ διαφόρως, [ἀν]θρ]ωπον, ἢ ἱεραῖς ἐ ἀμώμοις χερσὶν ἔπλασεν, τ ἑαυτῷ εἰκόνα. ἡρμοκότα. ὕτω γὰρ φησιν ὁ Θεός, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἐ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τ ἄνθρωπον, ἄρσεν ἐ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Ταῦτα οὖν πάντα πλειώσας, ἐπλόυτησεν αὐτά, ἐ εὐλόγησεν ἐ εἶπεν, ἴσ. αὐξάνεσθε Αὐξάνεσθε ἐ πληθύνεσθε. *Ἰδωμεν ἴσ. τοῖς. ὅτι τὸ ὂν † ἔργοις ἀγαθοῖς πάντες κοσμήσαντες οἱ δίκαιοι. ἐ αὐτὸς οὖν ὁ κύριος ἔργοις ἑαυτὸν κοσμήσας, ἐχάρη. Βλέποντες οὖν τοῦτον τ ὑπογραμμὸν, ἀόκνως προσέλθωμεν τῷ θελήματι αὐτοῦ, ἐξ ὅλης ἰσχύος ἡμῶν ἐργασώμεθα ἔργον δικαιοσύνης.

Ὁ ἀγαθὸς ἐργάτης μετὰ παῤῥησίας λαμβάνει τ ἄρτον τοῦ ἔργου αὐτοῦ· ὁ πονηρὸς ἐ πρᾳμιάτευτος, οὐκ ἀντοφθαλμεῖ τῷ ἐργοδότῃ αὐτοῦ. Δέον οὖν ἐστὶν προθύμως ἡμᾶς ἔχειν εἰς ἀγαθοποιΐαν· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἔστι τὰ πάντα. Προλέγει γὰρ ἡμῖν, Ἰδοὺ ὁ κύριος, ἐ ὁ μισθὸς αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ, ἀποδοῦναι

ſua incluſit. Præ omnibus animal excellentiſſimum, & intellectus dignitate celſiſſimum, hominem, imaginis ſuæ characterem, ſactis & inculpatis manibus formavit. Sic enim dicit Deus, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem noſtram, & creavit Deus hominem, maſculum & feminam creavit eos.* Hæc omnia cum perfeciſſet, laudavit ea, & benedixit, dixitque, *Creſcite & multiplicamini.* Videmus juſtos omnes bonis operibus ornatos fuiſſe: ipſe etiam Dominus operibus ſeipſum ornans, gaviſus eſt. Habentes itaque hoc exemplar, ad voluntatem ejus impigre accedamus, & omnibus noſtris viribus opus juſtitiæ operemur. Gen. 1. 26. Gen. 1. 28.

XXXIV. Bonus operarius cum fiducia panem operis ſui accipit; ſegnis vero & remiſſus, operum diſtributorem non audet intueri. Ad beneſaciendum igitur alacres & promtos nos eſſe oportet, ex hoc enim omnia conſtant. Prædicit enim nobis, *Ecce Dominus & merces ejus coram ipſo, ut red-* Eſ. 40. 10. & 62. 11.

dat

ναι ἑκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Πρ-
ετρέπεται οὖν ἡμᾶς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας
Ἰσ. αὐτὸ. ἐπ' * αὐτῷ, μὴ ἀργοὺς μήτε παρειμένους
εἶναι ὅτι πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Τὸ καύχη-
μα ἡμῶν καὶ ἡ παῤῥησία ἔστω ἐν αὐτῷ,
ὑποτασσόμεθα τῷ θελήματι αὐτοῦ· κα-
τανοήσωμεν τὸ πᾶν πλῆθος, τῶν ἀγγέ-
λων αὐτοῦ, πῶς τῷ θελήματι αὐτοῦ
λειτουργοῦσιν παρεστῶτες. Λέγει γὰρ ἡ γραφὴ,
Μύριαι μυριάδες παρειστήκειεν αὐτῷ, καὶ
χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ
ἐκέκραγον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύ-
ριος σαβαὼθ, πλήρης πᾶσα κτίσις τῆς
δόξης αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἐν ὁμονοίᾳ
ὄντες τὸ αὐτὸ συναχθέντες, τῇ συνειδήσει,
ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος βοήσωμεν πρὸς αὐ-
τὸν ἐκτενῶς, εἰς τὸ μετόχους ἡμᾶς γενέ-
σθαι τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ἐπαγγελιῶν
αὐτοῦ. λέγει γὰρ, Ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ὅτι καρδίαν ἀν-
θρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἑτοίμασεν τοῖς
ὑπομένουσιν αὐτόν.

Ὡς μακάρια καὶ θαυμαστὰ τὰ δῶρα
τοῦ Θεοῦ, ἀγαπητοί! ζωὴ ἐν ἀθανα-
σίᾳ, λαμπρότης ἐν δικαιοσύνῃ, ἀλή-
θεια ἐν παῤῥησίᾳ, πίστις ἐν πεποιθήσει,
ἐγκρά-

dat unicuique ſecundum opus ſuum. Itaque nos hortatur ex toto corde, ne ſegnes & deſides ſimus ad omne opus bonum; Gloriatio noſtra & fiducia in eo ſit; voluntati ejus ſubjiciamur, & multitudinem univerſam Angelorum ejus diligenter conſideremus, quemadmodum adſtantes voluntatem ejus exequantur. Dicit enim ſcriptura, *Mille millia adſtabant ei, & decies millies centena millia deorum miniſtrabant ei. Et clamabant, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth, plena eſt omnis creatura gloria ejus.* Ergo & nos in concordia & conſcientia in unum congregati, ut magnarum & glorioſarum promiſſionum ejus participes fiamus, tanquam uno ore impenſe & ardenter ad eum clamemus. Dicit enim, *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit exſpectantibus eum.*

Dan. 7. 10.

Eſa. 6. 3.

1 Cor. 2. 9. De hoc loco haud præclarè ſenſit Hegeſippus, ſi Stephano Crobaro fides, apud Photium Cod. 232.

XXXV. Quam beata, dilecti, & mirabilia ſunt dona Dei! vita in immortalitate, ſplendor in juſtitia, veritas in libertate, fides in fiducia,

ἐγκράτεια ἐν ἁγιασμῷ, & ζωῦτα τὰ πάντα ἐστὶ τῆ διάνοιαν ἡμῶν. Τίνα οὖν ἄρα ἔξιν τὰ ἑτοιμαζόμενα τοῖς ἀγαπῶσιν; ὁ δημιουργὸς & πατὴρ τῶν αἰώνων πάντων ἀγαθός. αὐτὸς γινώσκει τὴν ποσότητα τῆς καλλονῆς αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ ἀγωνισώμεθα εὑρεθῆναι ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἐπομένων αὐτῶν, ὅπως μεταλάβωμεν τῆς ἐπηγγελμένης δωρεᾶς. πῶς δ' ἔσται τοῦτο. ἀγαπητοί; ἐὰν ἐστηριγμένη ἡ διάνοια ἡμῶν πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν, ἐὰν ζητῶμεν τὰ εὐάρεστα καὶ εὐπρόσδεκτα αὐτῷ, ἐὰν ἀπτελέσωμεν τὴν ἀνήκουσαν τῇ ἀμώμῳ βουλήσει αὐτοῦ, & ἀκολουθήσωμεν τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας, ἀπορρίψαντες ἀφ' ἑαυτῶν πᾶσαν ἀδικίαν & ἁρπαγὴν, πλεονεξίαν, ἔριδας, κακοηθείας τε & δόλους, ψιθυρισμούς τε & καταλαλιάς, θεοστυγίαν, ὑπερηφανίαν τε & ἀλαζονείαν καὶ φιλοπροσοδοξίαν τε & φιλοξενίαν. Ταῦτα γὰρ οἱ τοιοῦτοι πράσσοντες συγγενοῖ τῷ Θεῷ ὑπάρχουσιν, οὐ μόνον δὲ οἱ πράσσοντες αὐτά, ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκοῦντες αὐτοῖς. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεὸς, ἵνα τί

ἴσ. διὰ.

ἴσ. φιλοπρωτείαν, ἢ φιλοκενίαν, ἢ ἀφιλοξενίαν.

Quam ultimam lectionem germanam puto.

[6] Hinc restituitur Romanorum locus 1. 32. quem hic tacito auctore laudat B. Clemens. Plura diximus in Observationibus S. pag. 136.

temperantia in ſanctitate, & hæc omnia ſub intellectum noſtrum cadunt: quænam igitur ſunt quæ præſtolantibus eum præparantur? ſanctus opifex & ſeculorum pater, quantitatem & pulchritudinem eorum novit: nos igitur, ut promiſſorum donorum participes fiamus, in numero exſpectantium eum reperiri, ſerio contendamus. Quomodo autem hoc fiet dilecti? Si fide in Deum cogitationes noſtræ ſtabilitæ fuerint, ſi grata illi & accepta diligenter quæſiverimus, ſi quæ ad inculpatam ejus voluntatem ſpectant, fecerimus, & viam veritatis ſequuti fuerimus; abjicientes à nobis omnem injuſtitiam, iniquitatem, cupiditatem, contentiones, malitias, fraudes, ſuſurrationes, obtrectationes, odium Dei, ſuperbiam, faſtum, vanam gloriam, & ambitionem: qui enim hæc faciunt Deo odio ſunt, *neque illi ſolum qui hæc faciunt, ſed qui eis conſentiunt*: dicit enim Scriptura, *Peccatori autem dixit Deus, quare tu* Rom. 1. 32. Pſal. 50. 16.

σὺ διηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀν
λαμβάνεις τὴν διαθήκην μου ἐπὶ στόμ
τός σου; σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν,
ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπ
εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες, καὶ μ
μοίχων τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. Τὸ στόμα
ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου
ἔπλεκεν δολιότητας. καθήμενος κατὰ
ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ
μητρός σου ἐτίθεις σκάνδαλον. ταῦτα
ποίησας καὶ ἐσίγησα, ὑπέλαβες [7] ἀνόμ
αν, ὅλ ἔσομαί σοι ὅμοιος· ἐλέγξω
καὶ παραστήσω σε κατὰ πρόσωπόν σου.
νετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι
Θεοῦ, μήποτε ἁρπάσῃ ὡς λέων. καὶ μὴ
ὁ ῥυόμενος. θυσία αἰνέσεως δοξάσει
καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἣν δείξω αὐτῷ τὸ σωτήρ
ον τοῦ Θεοῦ.

ἴσ. ἀνεί-σκομεν.

Αὕτη ἡ ὁδὸς, ἀγαπητοὶ, ἐν ᾗ *
ρομεν τὸ σωτήριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστ
τὴν ἀρχιερέα τῶν προσφορῶν ἡμῶν,
προστάτην καὶ βοηθὸν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν
Διὰ τούτου † ἀτενίσωμεν εἰς τὰ ὕψη

ἴσ ἀτενί-ζομεν καὶ ἐνοπτριζό-μεθα.

[7] ἄνομε, ex Clemente Alex. Strom. lib. 4. h.
inique, ut transtulit vetus Interpres.

οὐρανῶ

tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum. Tu vero odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti & tacui, existimasti iniquitatem, quod ero tui similis, arguam te, & statuam te contra faciem tuam. Intelligite jam hæc qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat tanquam leo, & non sit qui eripiat. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutem Dei.

XXXVI. Hæc est via, dilecti, in qua salutare nostrum * Jesum Christum, oblationum nostrarum summum sacerdotem, infirmitatis nostræ patronum & defensorem invenimus: per hunc in cœlum sublime aspici-

* Photius c. 126. Biblioth. Clem. Alex. Str. 4. pag. 518. & Clemens noster in fine hujus Epistolæ.

ὀρανῶν, διὰ τούτου ἐνοπτρισώμεθα τὸ
ἄμωμον καὶ ὑπερτάτην ὄψιν αὐτοῦ. διὰ
τούτου ἠνεώχθησαν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς
καρδίας· διὰ τούτου ἡ ἀσύνετος καὶ ἐσκο-
τισμένη διάνοια ἡμῶν ἀναθάλλει εἰς τὸ
θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· διὰ τούτου ἠθέλη-
σεν ὁ δεσπότης τῆς ἀθανάτου γνώσεως ἡ-
S. p. 7. 26. Heb. 1. 3. μᾶς γεύσασθαι· ὃς ὢν *ἀπαύγασμα τῆς
μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοσούτῳ μείζων ἐστὶν
ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον ὄνομα κε-
κληρονόμηκεν. γέγραπται γὰρ οὕτως, Ὁ
ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ
τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. ἐπὶ
δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, οὕτως εἶπεν ὁ δεσπό-
της, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γε-
γέννηκά σε· αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω
σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σοῦ, κ[αὶ τὴν
κατάσχεσιν τὰ πέρατα τ[ῆς γῆς]· καὶ
πάλιν λέγει πρὸς αὐ[τὸν, Κάθου] ἐκ
δεξιῶν μου ἕως ἂν [θῶ τοὺς] ἐχθρούς σου
ὑποπόδιο[ν τῶν πο[δῶν σου· τίνες ἄρα
οἱ [ἐχθροὶ αὐτοῦ;] οἱ φαῦλοι καὶ ἀντί-
ζαλοι [ὁμῶνοι τοῦ Θεοῦ] τῷ θελήματι τοῦ
θέλημα [ἴδιον.]

Στρα

mus, per hunc vultum ejus immaculatum, & excelſum tanquam in ſpeculo intuebimur, per hunc oculi cordis noſtri aperti ſunt, per hunc intellectus noſter inſipiens & obtenebratus in admirabilem ejus lucem refloreſcit, per hunc voluit nos Dominus immortalem cognitionem guſtare, qui magnificentiæ ejus ſplendor & radius exiſtens, tanto major eſt Angelis, quanto præſtantius nomen ſortitus eſt: ſcriptum enim eſt, *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignis flammam.* De filio autem ſuo, ſic dixit Dominus, *Filius meus es tu, ego hodie genui te: poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et rurſus dicit ad eum, *Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Quinam autem ſunt inimici ejus? Homines perverſi, & qui divinæ voluntati ſuam voluntatem opponunt.

Heb. 1. 3, 4. Pſal. 104. 4. Pſal. 2. 7. Pſal. 110. 1.

Στρατευώμεθα οὖν, ἀν[δρες ἀδελ]φοί, μετὰ πάσης ἐκτενεί[ας ἐν τοῖς] ἀνομώμοις προστάγμασιν [αὐτοῦ,] καταν[ο]ήσωμεν τοὺς στρατ[ευο]μένους τοῖς ἡγ[ου]μένοις ἡ[μῶν,] * πῶς οὐ τάκτως, πῶς † οὐεκτ[ικῶς,] πῶς ὑποτεταγμένως ἐπιτελ[οῦ]σι τὰ διατασσόμενα· οὐ πάντ[ες] εἰσιν ἔπαρχοι, οὐδὲ χιλίαρχοι, οὐδὲ ἑκατόνταρχοι, οὐδὲ πεντηκόνταρχοι, οὐδὲ τὸ καθεξῆς· ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰ ἐπιτασσόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἡγουμένων, ἐπιτελεῖ. Οἱ μεγάλοι δίχα τῶν μικρῶν οὐ δυνάμεται εἶναι, οὐδὲ οἱ μικροὶ δίχα τῶν μεγάλων· σύγκρασις κς ἐστὶν ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτοις χρῆσις. Λάβωμεν τὸ σῶμα ἡμῶν, ἡ κεφαλὴ δίχα τῶν ποδῶν οὐδὲν ἐστιν, οὕτως οὐδὲ οἱ πόδες δίχα τῆς κεφαλῆς· τὰ καὶ ἐλάχιστα μέλη τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀναγκαῖα καὶ εὔχρηστά εἰσιν ὅλῳ τῷ σώματι· ἀλλὰ πάντα συμπνεῖ, καὶ ὑπο[τα]γῇ μιᾷ χρῆται εἰς τὸ σώζεσθαι ὅλον.

Σωζέσθω οὖν ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ὑποτασσέσ[θω] ἕκαστος τῷ πλησίον αὐτοῦ, κα[θὼς] καὶ ἐτέθη

ἴσ. αὐτῶν.
ἴσ. εὐείκτως.

XXXVII. Militemus igitur, viri fratres, cum omni aſſiduitate in inculpatis ejus præceptis, conſideremus milites qui ducibus noſtris in bello parent, quemadmodum ordinate, prompte, & cum omni ſubjectione imperata exequantur; non omnes ſunt Prætores neque chiliarchæ, neque centuriones, neque quinquagintæ militum præfecti, & ſic deinceps; unuſquiſque vero in ſuo ordine & ſtatione quæ à Rege & Tribunis imperantur, peragit: magni ſine parvis, & parvi ſine magnis conſiſtere nequeunt, mixtura quædam eſt in omnibus, & in his uſus. Exemplo nobis ſit corpus noſtrum, caput ſine pedibus nihil eſt, prout neque pedes ſine capite; minima autem corporis noſtri membra univerſo corpori neceſſaria & utilia ſunt, & cuncta ad conſervationem totius conſpirant, & una eademque ſubjectione utuntur. 1 Cor. 12.

XXXVIII. Servetur itaque corpus noſtrum in Chriſto Jeſu, & unuſquiſq; proximo ſuo ſubjiciatur juxta ordi- 1 Pet. 5.5.

nem

ἐπεὶδὴ ὃν τῷ χαρίσματι αὐτοῦ, ὁ ἰχθὺς
ἴσ. πλημμελείτω, ἀπημελείτω. ἐρὸς μὴ *τιμυγείτω τὸν ἀδελφὸν, ὁ δὲ
ἀδελφὸς ἐνηρετείτω τῷ ἰχθύϊ· ὁ πλέ-
σιος ὑπηρορηγείτω τῷ πλησίον, ὁ δὲ
πλησίος εὐηρεστείτω τῷ Θεῷ, ὅτι ἔδω-
κεν αὐτῷ δι' ὃ ἀναπληρωθῇ αὐτοῦ τὸ
ὑστέρημα· ὁ σοφὸς ἐνδεικνύσθω τὴν σο-
φίαν αὐτοῦ, μὴ ἐν λόγοις ἀλλ' ἐν ἔρ-
γοις ἀγαθοῖς· ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἑαυ-
ἴσ. ὑφ'. τῷ μαρτυρείτ[ω,] ἀλλ' ἑάτω †ὑπ' ἑ-
τέρου ἑαυτὸν μ[αρ]τυρείσθω· ὁ ἁγνὸς ἐν
Dele χ' ex Clemente Alex. τῇ σαρκὶ *καὶ μὴ ἀλαζονευέσθω, γι-
νώσ[κων ὅτι ἕ]τερός ἐστιν ὁ ὑπηρορηγῶν
[αὐτῷ] πρὸ ἐγκράτειαν. Ἀναλογι-
[σώμε]θα οὖν ἀδελφοὶ, ἐκ ποίας [ὕ-
λης] ἐπλάσθημεν, τίνες ἐ[σ]μὲν εἰσελθόντες εἰς τὸν κόσμον, [ὡς ἐκ τ]ῦ τα-
φου δὲ σκότους· [ὁ ποιή]σας ἡμᾶς δὲ δη-
μιουργήσας [εἰσήγα]γεν εἰς τὸν κόσμον αὐ-
τοῦ, [πρὸ]τοιμάσας τὰς ἐυεργεσίας
[αὐτ]οῦ πρὶν ἡμᾶς γεννηθῆναι. [Ταῦ-
τ]α οὖν πάντα ὀφείλοντες [ἀ]ποδοῦναι τὸν
[φει]λόμενον κατὰ πάντα εὐχαριστεῖν [αὐ]-
τῷ ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
ώνων. Ἀμήν.

*Αφε-

nem in quo per gratiam ejus, positus est. Fortis ne negligat imbecillem, imbecillis fortem revereatur, dives pauperi largiatur, pauper Deum laudet quod ei alium largitus sit, per quem ejus penuria & indigentia suppleri potest. [9] Sapiens non in verbis sed in bonis operibus sapientiam suam manifestet, humilis non sibi testimonium ferat, sed alteri permittat, de eo testimonium præbere. Qui carne castus est, ne insolescat, cum sciat alium esse qui continentiæ donum ipsi tribuat. Consideremus igitur, Fratres, ex qua materia facti simus, qui & quales mundum tanquam ex sepulchro & tenebris ingressi simus: qui nos fecit & condidit, præparatis prius benefactis suis antequam nasceremur, in mundum suum introduxit. Hæc igitur omnia cum ab eo habeamus, in omnibus gratias ipsi agere debemus, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

[9] Clem. Alex. ubi sup.

XXXIX. Homi-

Ἄφρονες δὲ ἀσυνέτοι, δὲ μωροὶ, ἐ
ἀπαρδύτοι χλευάζουσιν ἡμᾶς δὲ μυκτη
ρίζουσιν, ἑαυτοὺς βουλόμενοι ἐπαύρειν τ
δολιανοίας ἀορτῆς· τί γὰρ δυνατὸν ἀνητὸ
ἢ τίς ἰχὺς γυμνῶς; γέγραπται γὰρ, Οὐ
λῶ μορφὴ πρὸ ὀφθαλμῶν μου· ἀλλ' ἠ
αὔραν δὲ φωνὴν ἤκουον· ἢ γὰρ; μὴ κρ
δικαιοῖ ἔστι βροτὸς ἐνώπιον κυρίου; ἢ ἀν
τὸ ἔργων αὐτοῦ, ἀμεμπτὸς ἀνὴρ; εἰ κ
παῖδων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κ᾽ ἐν ἀγγέλοι
αὐτοῦ σκολιόν τι ἐπενόησεν· πρεσβύτ ἐ
κρδικαιοῖ ἐνώπιον αὐτοῦ· ἔα [1] ἐν, οἱ κατοι
κοῦντες οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν δὲ αὐτοὶ ἐσ
μὲν αὐτοῦ πηλοῦ ἐσμεν. ἔπεσεν αὐτοὺς σὴ
τὸς βρῶμα, δὲ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρα
σὸν οὐκ ἔτι εἰσίν· ἀλλὰ τὸ μὲν διόλους αὐτοὺ
ἑαυτοῖς βοηθοῦσιν ἀπόλοντο. συνεφύσησε
αὐτοῖς δὲ ἐπελεύτησε, καὶ τὸ μὴ ἔχειν
αὐτοὺς σοφίαν. ὅπως κάλεσαι ἐν εἰ κις οἱ ὑ
πακούσεται, ἢ εἰ κινα ἁγίων ἀγγέλων ὄ
ψῃ· δὲ γὰρ ἄφρονα ἀναιρεῖ ὀργὴ, πεπλάνη
μένον ἐν θανατοῖ ζῆλος. ἐγὼ ἐν εὑρεσιλ
ἄφρονας ῥίζας βαλλούσας, ἀλλὰ αὐθέως

[1] Hinc egregiè restituitur Jobi locus in Codicibus nostris, qui vulgò habent πρὸ ἢ κατοικοῦντας, nullo sensu. Clementis nostri lectionem firmat Editio Romana Job. 15. 16. & ex parte MS. Alex.

ἐβρώθη

XXXIX. Homines imprudentes, desipientes, fatui & illiterati, dum cogitationibus suis inflantur, nos ludibrio habent, & naso suspendunt. *Quid enim potest mortalis, aut quale robur ex terra geniti?* scriptum enim est, *Non erat figura ante oculos meos,* Job 4. 16. *sed auram & vocem audiebam: quid enim? nunquid homo coram Domino mundus erit, vel de operibus suis inculpabilis vir? Si contra servos suos non credit, & adversus Angelos suos pravum quid advertit: & cœlum non* Job 15. 15. *est mundum ante eum: multo minus habitantes domos luteas, ex quibus & ipsi de eodem luto sumus. Percussit* Job 4. 19. *illos tanquam tinea, & à mane usque ad vesperam ultra non sunt, eo quod non possunt sibi ipsis subvenire, perierunt: insufflavit eis, & interierunt, quia non habebant sapientiam. Invo-* Job 5. 1. *ca autem, si quis tibi respondeat, vel si quem sanctorum Angelorum aspicias; etenim stultum perimit ira, errantem autem occidit zelus. Ego autem vidi stultos radicem mittentes, sed*

statim

ἐβρώθη αὐτῶν ἡ δίαιτα· πόῤῥω γένοιντο οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ σωτηρίας· [2] κολαβρισθείησαν ἐπὶ θύραις ἡσσόνων, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος· ἃ γὰρ ἐκείνοις ἠτοίμασται, δίκαιοι ἔδονται· αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν οὐκ ἐξαίρετοι ἔσονται.

Προδήλων οὖν ἡμῖν ὄντων τούτων, καὶ ἐγκεκυφότες εἰς τὰ βάθη τῆς θείας γνώσεως, πάντα τάξει ποιεῖν ὀφείλομεν, ὅσα ὁ δεσπότης ἐπιτελεῖν ἐκέλευσεν· κατὰ καιρὸς τεταγμένους τάς τε προσφορὰς καὶ λειτουργίας ἐπιτελεῖσθαι, καὶ οὐκ εἰκῇ ἢ ἀτάκτως [ἐκέλευσεν] γίνεσθαι, ἀλλ' ὡρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις· ποῦ τε καὶ διὰ κίνων ἐπιτελεῖσθαι θέλει, αὐτὸς ὥρισεν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτοῦ βουλήσει· ἵν' ὁσίως πάντα γινόμενα ἐν εὐδοκήσει, εὐπρόσδεκτα εἴη τῷ θελήματι αὐτοῦ. Οἱ οὖν τοῖς προστεταγμένοις καιροῖς ποιοῦντες τὰς προσφορὰς αὐτῶν, εὐπρόσδεκτοί τε καὶ μακάριοι· τοῖς γὰρ νομίμοις τοῦ δεσπότου ἀκολουθοῦντες οὐ διαμαρτάνουσιν. τῷ γὰρ ἀρ-

[2] H. e. *Contemnantur* Κόλαβρος, *porcellus*, quo apud Judæos nihil contemptius. Olympiodorum & Suidam vise. Aliàs κολαβρίζειν est *lascivè saltare*, ut ad Athenæum docuit Casaubonus.

χιερεῖ

ſtatim abſumta eſt illorum habitatio: longe fiant filii eorum à ſalute, & conterantur ſuper januas minorum, & non erit qui eripiat; quæ enim illi congregaverunt juſti comedent, ipſi vero de malis non liberabuntur.

XL. [3] Cum igitur hæc nobis ſint manifeſta, etiam in profunda divinæ cognitionis introſpicientes, debemus omnia ritè & ordine facere quæ Dominus peragere nos juſſit, præſtitutis etiam temporibus oblationes & officia ſacra perficere: neque temere vel inordinate voluit iſta fieri, ſed ſtatutis temporibus & horis, ubi etiam & à quibus peragi vult, ipſe excelſiſſima ſua voluntate definivit, ut religioſe omnia ſecundum ejus beneplacitum adimpleta, grata & accepta ipſius voluntati eſſent. Qui igitur præfinitis temporibus oblationes ſuas faciunt, accepti & beati ſunt: Domini enim mandata ſequentes, non aberrant. Summo quippe ſa-

[3] Clem. Alex. ibid.

cerdoti

χιερεῖ ἰδίαι λειτουργίαι δεδομένοι εἰσί
τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος. ὁ τόπος προστέτακ
καὶ λευΐταις ἰδίαι διακονίαι ἐπίκειν
λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμ
σιν δέδεται.

Ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοὶ, ἐν τῷ ἰδ
τάγματι εὐχαριστείτω Θεῷ, ἐν ἀγ
θῇ συνειδήσει ὑπάρχων, μὴ παρεκβ
νων τοῦ ὡρισμένον τῆς λειτουργίας ἀ
κανόνα ἐν σεμνότητι. Οὐ πανταχ
ἀδελφοὶ, προσφέρονται θυσίαι ἐνδελ
χισμοῦ, ἢ *εὐχῶν, ἢ περὶ ἁμαρτίας
† πλημμελίας, ἀλλ' ἐν Ἱερουσαλὴμ μ
νῃ· κἀκεῖ δὲ οὐκ ἐν παντὶ τόπῳ προ
σφέρεται, ἀλλ' ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ πρ
τὸ θυσιαστήριον, μωμοσκοπηθὲν τὸ προ
σφερόμενον διὰ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τ
προειρημένων λειτουργῶν. οἱ οὖν τ
ρὰ τὸ καθῆκον τῆς βουλήσεως αὐτοῦ π
οῦντες κ, θάνατον τὸ [4] πρόστιμον ἔχου
Ὁρᾶτε, ἀδελφοὶ, ὅσῳ πλείονος κατ
ώθημεν γνώσεως, τοσούτῳ μᾶλλον ὑποκ
μεθα κινδυνῷ.

ἴσ. εὐχαριστηριῶν, ἴσ. πλεμμελίας.

[4] Hesychius, πρόστιμον, ζημία.

cerdoti ſua munera tributa ſunt, ſacerdotibus locus proprius aſſignatus eſt, & Levitis ſua miniſteria incumbunt. Laicus præceptis laicis conſtringitur.

XLI. Unuſquiſque veſtrum, Fratres, in ſuo ordine & ſtatione manens, Deo in bona conſcientia gratias agat, & cum decore intra præſcriptum miniſterii ſui canonem ſe contineat. Non in omni loco, Fratres, offeruntur ſacrificia perpetua & diurna, vel pro gratiarum actione, vel pro peccatis & delictis, ſed Hieroſolymis tantum; neque illic in quovis loco fit oblatio, ſed in atrio templi ad altare, diligenter prius inſpecto ſacrificio à ſummo ſacerdote, & prædictis miniſtris. Qui igitur, præter id quod voluntati ejus conſentaneum eſt, aliquid admittunt, mortis ſupplicio puniuntur. Videtis, Fratres, quo majore cognitione digni ſumus habiti, eo graviori periculo obnoxii ſumus.

Οἱ ἀπόστολοι ἡμῖν εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐξεπέμφθη ὁ Χριστὸς οὖν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· ἐγένοντο οὖν ἀμφότερα εὐτάκτως ἐκ θελήματος Θεοῦ. Παραγγελίαν οὖν λαβόντες, καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πιστωθέντες τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίου ἐξῆλθον εὐαγγελιζόμενοι, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ μέλλειν ἔρχεσθαι. Κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύσσοντες, καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν καὶ τοῦτο οὐ καινῶς, ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων γεγραπται περὶ ἐπισκόπων καὶ διακόνων· οὕτως γάρ που λέγει ἡ γραφή· [1]Καταστήσω τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς διακόνους αὐτῶν ἐν πίστει.

Κα

[1] Locus ille aliter concipitur in Editionibus hodiernis, ut apud Irenæum, lib. 4. cap. 44. Vi itaque dubitem quin B. Clemens locum illum, alios aliquot, paulò immutarit, ut ad propositum suum

XLII. Apoſtoli nobis à Chriſto evangelizaverunt, Jeſus Chriſtus à Deo. Miſſus enim eſt Chriſtus à Deo, & Apoſtoli à Chriſto; & factum eſt utrumque decenter ex voluntate ejus. Mandata quippe accipientes, & per reſurrectionem Domini noſtri Jeſu Chriſti, plena certitudine imbuti, Deique verbo confirmati, cum certa Spiritus Sancti fiducia egreſſi ſunt, annunciantes regni Dei adventum. Per regiones igitur & urbes verbum prædicantes, primitias eorum, ſpiritu probantes, Epiſcopos & Diaconos eorum qui crediturі erant, conſtituerunt. Neque hoc quidem novum inſtitutum fuit, multis enim retro ſeculis de Epiſcopis, & Diaconis ſcriptum eſt. Sic enim alicubi dicit ſcriptura, *Conſtituam Epiſcopos eorum in juſtitia, & diaconos eorum in fide.* Eſ. 60.17

ſuum aptaret. Nec Hebræus textus ſecus ſentire nos cogit, ut pluribus contendit vir notiſſimæ eruditionis Henricus Hammondus.

Καὶ ἡ θαυμαστὸν, εἰ οἱ ἐν Χριστῷ
ἴσ. πιστεύοντες. * πιστεύοντες παρὰ Θεοῦ ἔργον τοιοῦτο
κατέστησαν τοὺς προειρημένους; ὅπου καὶ
ὁ μακάριος πιστὸς θεράπων ἐν ὅλῳ
ἴσ. ὅς. τῷ οἴκῳ Μωϋσῆς, † τὰ διατεταγμένα
αὐτῷ πάντα ἐσημειώσατο ἐν τῇ ἱερᾷ
βίβλοις, ᾧ καὶ ἐπηκολούθησαν οἱ λοιποὶ
προφῆται, συνεπιμαρτυροῦντες τοῖς ὑπ'
αὐτοῦ νενομοθετημένοις. Ἐκεῖνος γὰρ ζήλου
ἐμπεσόντος περὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ
στασιαζουσῶν τῶν φυλῶν, ὁποία αὐτῶν εἴη
τῷ ἐνδόξῳ ὀνόματι κεκοσμημένη, ἐκέλευσεν
τοὺς δώδεκα φυλάρχους προσενεγκεῖν
αὐτῷ ῥάβδους. ἐπιγεγραμμένας ἑκάστης
φυλῆς κατ' ὄνομα· καὶ λαβὼν αὐτὰς
ἔδησεν, καὶ ἐσφράγισεν τοῖς δακτυλίοις
τῶν φυλάρχων, καὶ ἀπέθετο αὐτὰς
εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἐπὶ τὴν
τράπεζαν τοῦ Θεοῦ· καὶ κλείσας τὴν σκηνὴν,
ἐσφράγισεν τὰς κλεῖδας, ὡσαύτως
καὶ τὰς ῥάβδους· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄνδρες
ἀδελφοὶ, ἧς ἂν φυλῆς ἡ ῥάβδος
βλαστήσῃ, ταύτην ἐκλέλεκται ὁ Θεὸς
εἰς τὸ ἱερατεύειν καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ
προϊὰς δὲ γενομένης, συνεκάλεσεν πάντα

XLIII. Et quid mirum, ſi quibus in Chriſto ✠ Deo hoc munus commiſſum fuit, prædictos conſtituerint? quandoquidem beatus Moyſes fidelis ſervus in univerſa domo, omnia quæ ipſi mandata erant, in ſacris libris notaverit; quem cæteri prophetæ uno conſenſu ſequuti ſunt, teſtimonium eis præbentes, quæ ab ipſo legibus ſancita ſunt. Ille enim cum æmulatio pro ſacerdotio incidiſſet, & tribus inter ſe diſſentirent, quænam illarum glorioſo illo nomine & titulo ornanda eſſet, juſſit duodecim tribuum principes afferre ſibi virgas, quæ uniuſcujuſque tribus nomen inſcriptum haberent; quas cum accepiſſet in faſciculum ligavit, & annulis principum tribuum ſignavit, & in tabernaculo teſtimonii ac menſa Domini depoſuit eas, clauſoque tabernaculo, claves ſimiliter & virgas ſignavit, & dixit eis, Viri fratres, cujus tribus virga germinaverit, hanc elegit Dominus, quæ ipſi ſacra faciat & miniſtret. Mane autem facto congregavit univerſum

Heb. 3. 5.

Num. 17.

Num. 11. 21.

Ⓜ Ἰσραὴλ, τὰς ἑξακοσίας χιλιάδας τῆς ἀνδρῶν, [Ⓒ ἐπε]δείξατο τοῖς φυλάρχοις [τὰς σφρα]γῖδας, Ⓒ ἐλίθοις ἔχον σκηνὴ τῆ μαρτυρίε, Ⓒ ἐσφρα[γίσατο] ῥάβδους· Ⓒ ἀνρέθη ἡ ῥάβ[δος Ⓜ] Ἀαρὼ μόνον βεβλα[στηκυῖα,] ἀλλ' Ⓒ καρπὸν ἔχουσα. Τί δοκεῖτε, ἀγαπητοί; ἐπ[ὶ ἐμοὶ ἐγω] Μωϋσῆς τοῦτο μέλλειν ἔ[σεσθαι μᾶλιστα ἤδη; ἀλλ' ἵνα μὴ ἀ[κατα-
ἴσ. ἔτων ἐνόησεν. σια]σία γένηται ἐν τῷ Ἰσραὴλ, * [τῶ ἐποί]ησεν εἰς τὸ δοξασθῆναι [τὸ ὄνο]μα τῆ ἀληθινῆ καὶ μόνε [Θεῦ], ᾧ ἡ δόξα εἰς τὺς αἰῶνας τῆς αἰώνων. Αμήν.

Καὶ οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν ἔγνωσαν διὰ τ Κυρίε ἡμῶν Ἰησῆ Χριςῆ, ὅτι ἔρις ἔσ ἐπὶ τῆ ὀνόματος τῆς ἐπισκοπῆς. Διὰ τ τὴν οὖν τὴν αἰτίαν προέγνωσιν εἰλήφ τες τελείαν, κατέστησ τὺς προειρημέν Ⓒ μεταξὺ ἐπινομὴν δεδώκασιν, ὅπ ἐὰν κοιμηθῶσιν, διαδέξωνται ἕτεροι ἄ δοκιμασμένοι ἄνδρες, τὴν λειτουργ αὐτῶν. Τὺς οὖν καταστάντας ὑ ἐκείνων, ἢ μεταξὺ ὑφ' ἑτέρων ἐλλογ μων ἀνδρῶν, συνευδοκησάσης τῆς ἐ κλησίας πάσης, καὶ λειτουργησάντας

μέμφ

populum *Iſrael*, ſexcenta millia virorum, & tribuum principibus ſigilla oſtendit, tabernaculum teſtimonii aperuit, & virgas protulit; & inventa eſt virga *Aaronis* non tantum germinaſſe, ſed & fructum ferens. Quid, dilecti, vobis videtur, an non hoc futurum præſciverat *Moyſes*? Maxime noverat: verum ne ſeditio & confuſio in populo *Iſrael* oriretur, ita fieri excogitavit, ſcilicet ut nomen veri & ſolius Dei glorificaretur, cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

XLIV. Et Apoſtoli noſtri, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum cognoverunt, contentionem de nomine Epiſcopatus obortiturum: atque ob hanc cauſam perfecta præſcientia præditi, conſtituerunt prædictos, ac deinceps ordinationem dederunt, ut in defunctorum locum alii viri probati ſuccedere, & illorum munia exequi poſſent. Conſtitutos itaque ab illis, vel deinceps ab aliis viris celebribus, cum conſenſu univerſæ eccleſiæ, quiq;

μέμπτως τῷ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἡσύχως καὶ ἀβαναύσως, μεμαρτυρημένους τε πολλοῖς χρόνοις ὑπὸ πάντων, τούτους οὐ δικαίως νομίζομεν ἀποβεβλῆσθαι τῆς λειτουργίας· ἁμαρτία γὰρ οὐ μικρὰ ἡμῖν ἔσται, ἐὰν τοὺς ἀμέμπτως καὶ ὁσίως προσενέγκοντας τὰ δῶρα, τῆς ἐπισκοπῆς [6] ἀποβάλωμεν. Μακάριοι οἱ προοδοιπορήσαντες πρεσβύτεροι, οἵτινες ἔγκαρπον καὶ τελείαν ἔσχον τὴν ἀνάλυσιν· οὐ γὰρ εὐλαβοῦνται μὴ τὶς αὐτοὺς μεταστήσῃ ἀπὸ τοῦ ἱδρυμένου αὐτοῖς τόπου. Ὁρῶμεν γὰρ ὅτι ἐνίους ὑμεῖς μετηγάγετε καλῶς πολιτευομένους, ἐκ τῆς ἀμέμπτως αὐτοῖς τετιμημένης λειτουργίας.

Φιλόν[εικοί] ἐστε, ἀδελφοί, καὶ ζηλωταὶ περὶ [μὴ] ἀνηκόντων εἰς σωτηρίαν. Ἐ[γκύπτετ]ε εἰς τὰς γραφὰς, τὰς ἀληθεῖς [ῥήσεις] πνεύματος τοῦ ἁγίου.

ἴσ. ἐπίστασθε. * ἐπίτασθε | ὅτι οὐ]δὲν ἄδικον οὐδὲ παράπε[ποιη]μένον γέγραπται ἐν αὐ-

[6] Locum hunc, à Patricio Junio pessimè versum, rectissimè immutavit Joh. Fell vigilantissimus Oxoniensium Antistes, & ipso prior H. Hammondus, in lectissimis Dissertationibus de Episcopatu.

ταῖς

inculpate ovili Chriſti deſervierunt cum humilitate, quiete & abſque omni ſorde & turpitudine, & longo tempore ab omnibus teſtimonium præclarum reportarunt, hos non ſine injuria munere vel officio ſuo exui exiſtimamus. Non enim leviter peccabimus, ſi eos, qui ſancte & ſine reprehenſione offerunt munera, epiſcopatu ejicimus. Beati ſunt presbyteri, qui viam ſunt emenſi, & diem obierunt, quique perfectam & fructuoſam diſſolutionem conſequuti ſunt, non enim verentur, ne quis eos de loco in quo conſtituti ſunt dejiciat, & in alium transferat. Videmus enim vos nonnullos à munere tranſduxiſſe, quo præclare fungebantur, & quo rite & ſine ulla reprehenſione cohoneſtati ſunt.

XLV. Contentioſi eſtis, Fratres, rerum, quæ ad ſalutem minime pertinent, accenſi zelo. Scripturas diligenter inſpicite, quæ Sp. ſancti vera ſunt oracula; in illis nihil injuſtum neque fictum aut ſimulatum contineri, diſcite;

τᾶς· [ἐ γδ ἐ]υρήσετε δικαίους ἀπὸ[
[ελημ]ένους ἀπὸ ὁσίων ἀνδρῶν. [ἀλ
ωχθεῖς δίκαιοι, ἀλλ' ὑπὸ ἀνό[μω
ἐφυλαχθεῖς, ἀλλ' ὑπὸ [ἀν]οσίων· ἐλ
ἴσ. ἀλλ'. διαθεὶς * ὑπὸ πα[ρα]νόμων. ἀπεκτ
ἴσ. ἀλλ'. ἀνεῖς † [ὑπ]ὸ τῆς μιαρῶν, ὃ ἄδι
ζῆλον [πρ]αιληφότων· ταῦτα πάσ
τες [σὺ]κλεῶς λύελεγμ. [Τί γα]ρ ἐ
πωμεν, ἀδελφοί; Δικαιηλ ὑπὸ τῆς φ
βεμένων ⳨ Θεὸν [ἐ]κλήθη εἰς λα
κον λεόντων; Ἀνανίας ὃ Ἀζαρίας
Μισαὴλ, ὑπὸ τῆς θρησκευόντων τὸν μ
γαλοπρεπῆ ὃ ἔνδοξον θρησκείαν τῆ
ψάς· ἃ κατείρχθης εἰς κάμινον πυρ
μηδαμῶς τοῦτο ἠθύοιτο. Τίνες οὖν
παῦται δράσωμεν; οἱ συνηθεῖ ὃ π
ἴσ. ἐξέκαυ- σης καρδίας πλήρεις, εἰς τοσοῦτο * ὀξύ
σεν, ἢ ὀξύ- σωμεν θυμῶ, ὥστε τὸν ὄσιον ὃ ἀμώμ
ἴσ. κάμινον ἐμβληθῆν. προσδεσμῆ δυνηθέντος τῆ Θεῷ εἰς † α
κίαν προσβλῆναι· μὴ εἰδότες ὅτι ὁ ὑψι
ὑπερήφανος ὃ ὑπερόπτης ἔστιν τῆς ὑ
καθαρᾶ συνειδήσι λατρεύοντων τῶ
ναι τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τ
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Οἱ
ὑπομένοντες ἐν ὑπομονῇ, δόξαν ὃ τ
μὴν κληρονόμησωμ· ἐπήρθησωμ τε ὃ

* ἔστω

cite; non enim à viris ſanctis inveniebatis juſtos rejectos. Perſecutionem paſſi ſunt juſti, ſed ab impiis; in carcerem conjecti, ſed à profanis; lapidibus obruti, ſed ab iniquis & legum violatoribus; extincti ſunt, ſed à ſceleſtis & injuſta invidia contra eos ſtimulatis: quæ omnia cum paterentur, glorioſe & magnanimiter tulerunt. Quid enim Fratres dicemus? *Daniel* in ſpeluncam leonum, ab eis qui Deum timebant, conjectus eſt? *Ananias*, *Azarias* & *Miſael* incluſi ſunt in ardentis ignis camino, ab eis qui magnificum & glorioſum altiſſimi cultum profitentur? Abſit hoc unquam eveniat. Quinam igitur ſunt, qui hæc patrarunt? Abominandi & omni malitia pleni, tanto furore accenſi ſunt, ut ſervientes Deo in ſancta & inculpata voluntate, in caminum conjecerint; ignorantes Altiſſimum protectorem & defenſorem eorum eſſe, qui in pura conſcientia, nomen ejus virtute plenum colunt, cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Illi vero in fiducia patienter tolerantes, gloriæ

Dan. 6. & 14.

Dan. 3.

ἴσ. ἔλαφροι, ἢ, ἔπαυροι. *ἔπαφροι ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μνημοσύνῳ αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

Τοιούτοις οὖν ὑποδείγμασι κολληθῆναι καὶ ἡμᾶς δεῖ, ἀδελφοὶ, γέγραπται γὰρ, Κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις, ὅτι οἱ κολλώμενοι αὐτοῖς ἁγιασθήσονται καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει, Μετὰ ἀνδρὸς ἀθῶν ἀθῶος ἔσῃ, [7] καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. Κολληθῶμεν οὖν τοῖς ἀθώοις καὶ δικαίοις· εἰσὶν δὲ οὗτοι ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ. Ἵ[να] τί ἔρεις, καὶ θυμοὶ, καὶ διχοστασίαι, καὶ

ἴσ. ἡμῖν. σχίσματα, πόλεμός τε ἐν † ὑμῖν; ἢ οὐχὶ ἕνα Θεὸν ἔχομεν, καὶ ἕνα Χριστόν; καὶ ἓν πνεῦμα τῆς χάριτος τὸ ἐκχυθὲν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ μία κλῆσις ἐν Χριστῷ. ἵνα τί διέλκομεν καὶ διασπῶμεν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ στασιάζομεν πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἴδιον, καὶ εἰς τοσαύτην ἀπόνοιαν ἐρχόμεθα, ὥστε ἐπιλαθέσθαι ἡμᾶς ὅτι μέλη ἐσμὲν ἀλλήλων; Μνήσθητε τῶν λόγων Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, εἶπε γὰρ,

[7] Καὶ μετ' ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ. Ita Codex Alex.

Οὐαὶ

gloriæ & honoris hæredes facti ſunt, & à Deo in memoria ipſorum exaltati & elevati, in ſeculâ ſeculorum. Amen.

XLVI. Talibus igitur exemplis & nos adhærere oportet, Fratres, ſcriptum enim eſt, *Sanctis vos adjungite, quia qui illis adhærent ſanctificabuntur.* Eccluſ. 6. 35. 1 Cor. 7. 14. Et rurſus in alio loco, *Cũ viro innocente innocens eris, & cum perverſo* [8] *perverteris.* Pſal. 18. 26. Quare innocentibus & juſtis jungamus nos, ii quippe ſunt electi Dei. Cur inter nos ſunt contentiones, iræ, ſimultates, ſchiſmata & bellum? Nonne unum Deum, & unum Chriſtum habemus? Nonne unus eſt Spiritus gratiæ, qui ſuper nos effuſus eſt, & una vocatio in Chriſto? cur Chriſti membra divellimus & diſcerpimus, & contra proprium corpus ſeditionem movemus, eoque veſaniæ devenimus, ut alios aliorum membra eſſe obliviſcamur? Recordamini verborum Domini noſtri Jeſu Chriſti, dixit enim;

[8] Hoc eſt, *perverſo malum inures*, ut ad hunc locum Interpretum Pſalmorum faciè princeps Ludovicus Ferrand, Advocatus Pariſienſis.

Ve

ἴσ. δι' οὗ τὰ σκάνδαλα ἔρχετ. ἴσ. μᾶλλον.

Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ· * καλ-
ὴν αὐτῷ † εἰ οὐκ ἐγεννήθη, ἢ ἕνα τῶν
ἐκλεκτῶν μου σκανδαλίσαι· κρεῖττον ἦν
αὐτῷ περιτεθῆναι μύλον, καὶ καταπον-
τισθῆναι εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἕνα τῶν
μικρῶν μου σκανδαλίσαι. Τὸ σχίσμα ὑ-
μῶν πολλοὺς διέστρεψεν, πολλοὺς εἰς ἀθ-
μίαν ἔβαλεν, πολλοὺς εἰς δισταγμὸν, τὰ
πάντας ἡμᾶς εἰς λύπην· καὶ ἐπίμονος ὑ-
μῶν ἐστιν ἡ στάσις.

Ἀναλάβετε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μα-
καρίου Παύλου τοῦ Ἀποστόλου· ἡ πρῶ-
τον ὑμῖν ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου ἔγρα-
ψεν; ἐπ' ἀληθείας πνευμακκῶς ἐπέστ-
λεν ὑμῖν, περὶ αὐτοῦ τε καὶ Κηφᾶ, καὶ
Ἀπόλλω, διὰ τὸ καὶ τότε προσκλίσεις ὑ-
μᾶς πεποιῆσθαι. Ἀλλ' ἡ πρόσκλισις ἐκεί-
νη, ἧττον ἁμαρτίαν ὑμῖν προσηνέγκεν·
προσεκλίθητε γὰρ Ἀποστόλοις μεμαρτυ-
ρημένοις, καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ'
αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ καταμοήσατε κίνες ὑ-
μᾶς διέστρεψαν, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς περι-
βοήτου φιλαδελφίας ὑμῶν ἐμείωσαν.
Αἰσχρὰ, ἀγαπητοὶ, καὶ λίαν αἰσχρὰ,
καὶ ἀνάξια τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς,

* ἀκούε-

Væ illi per quem veniunt ſcandala, meli- Mat. 26.
us foret ei non natũ fuiſſe, quã ut unum 24.
ex electis meis ſcandalizaret: præſta- Mar. 9. 42.
ret molã aſinariam de collo appenſam ha- Luc. 17.
bere, & in mare demergi, quam ut unum Mat. 18. 6.
ex puſillis meis ſcandalizaret. Schiſma veſtrum multos pervertit, multos in animi dejectionem, multos in vacillationem, omnes nos in triſtitiam conjecit, nos omnes mœrore affecit, & ſeditio veſtra durat nec adhuc ceſſat.

XLVII. Epiſtolam beati Pauli Apoſtoli in manus ſumite, quid primum vobis ſtatim in initio Evangelii ſui ſcripſerit perpendite. Certe divinitus inſpiratus, de ſeipſo, de *Cepha* & *Apollo*, per E- 1 Cor. 1.
piſtolam vos monuit, etiam tum inter vos factiones & partium ſtudia fuiſſe. Verum in illa animorum inclinatione minus à vobis peccatum eſt, in Apoſtolos enim præclaro teſtimonio celebres, & virum ab illis probatum, animis & affectu propendebatis. Nunc vero qui ſint, qui vos perverterint, & nominatiſſimi amoris veſtri fraterni decus imminuerint, vobiſcum perpendite. Turpia,

Fratres,

ἰσ. ἀκούεται. * ἀκούεσθαι, τὴν βεβαιοτάτην, καὶ ἀρ-
χαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν, δι' ἓν
δύο πρόσωπα, στασιάζειν πρὸς τοὺς πρε-
βυτέρους. καὶ αὕτη ἡ ἀκοὴ οὐ μόνον
ἡμᾶς ἐχώρησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐπ-
ροκλινεῖς ὑπάρχοντας ἀφ' ἡμῶν. ὥ-
καὶ βλασφημίας ἐπιφέρεσθαι τῷ ὀνόμα-
κ κυρίου. διὰ τὴν ὑμετέραν ἀφρο-
ἰσ. τε. νην, ἑαυτοῖς † δὲ κίνδυνον ἐπεξεργά-
ζεσθαι.

Ἐξάρωμεν οὖν τοῦτο ἐν τάχει,
προσπέσωμεν τῷ δεσπότῃ, καὶ κλαύσω-
μεν ἱκετεύοντες αὐτὸν, ὅπως ἵλεως γεν-
μενος ἐπικαλέσαγῇ ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν
ἰσ. κ̣ὶ. σεμνὴν τῆς φιλαδελφίας * ἁγνὴν ἀγω-
γὴν ἀποκαταστήτῃ ἡμᾶς. Πύλη γὰρ δι-
καιοσύνης ἀνεωγυῖα εἰς ζωὴν αὐτ-
καθὼς γέγραπται, Ἀνοίξατέ μοι πύλ-
δικαιοσύνης, εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομ-
λογήσομαι τῷ κυρίῳ· αὕτη ἡ πύλη
κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτ-

[9] Loquitur hic B.Clemens non absolutè, sed com-
paratè ad alias Ecclesias ab Apostolis fundata
Non erat itaque cur locus iste sapientissimum Bi-
nonium torqueret.

Πολλ

Fratres, turpia valde, & Chriſtiana converſatione indigna, fama percrebeſcunt; antiquam ſcilicet & in fide firmiſſimam Corinthiorum Eccleſiam, unius aut duorum cauſſa, contra Preſbyteros ſeditionem movere. Et hic quidem rumor non tantum ad nos, ſed ad eos etiam qui à nobis, & à fide animo ſunt alieniore, manavit; ita ut propter veſtram amentiam, blaſphemiæ nomini Domini inferantur, & vobis ipſis periculum creetur. Rom. 2. 24. 2 Tim. 6. 1.

XLVIII. Tollamus igitur hoc è medio quam celerrime, pedibus Domini advolvamur, & flentes ſuppliciter imploremus eum, ut propitius factus, nobis reconciliari velit, noſque priſtinæ, caſtæ, & decoræ fraterni amoris converſationi reddat & reſtituat. Hæc enim porta juſtitiæ eſt ad vitam aperta: ſicut ſcriptum eſt, *Aperite mihi portas juſtitiæ, ingreſſus in eas cõfitebor Dõino*; *hæc porta Dõmini, juſti intrabunt in eã.* Pſal. 118. 19.

[1] Clem. Alex. Strom. 1. p. 288. 6. p. 646. & Strom. 4. p. 518. Hieron. ad Epheſ. 4. 1. ſub Barnabæ nomine.

Πολλῶν οὖν πυλῶν ἀνεωγμῶν, ἡ ἐν
δικαιοσύνῃ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν Χριστῷ, ἐν
ᾗ μακάριοι πάντες οἱ εἰσελθόντες, ἐν
κατευθύνοντες τὴν πορείαν αὐτῶν, ἐν
ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἀταράχως πάν-
τα ἐπιτελοῦντες. Ἤτω τὶς πιστὸς, ἤτω
δυνατὸς γνῶσιν ἐξειπεῖν, ἤτω σοφὸς ἐν
Cl. Al. διακρίσει. * δικαίᾳ κρίσει λόγων, ἤτω † ἁγνὸς ἐν
Cl. Al. γεργὸς. ἔργοις· τοσούτῳ μᾶλλον ταπεινοφρονεῖν
ὀφείλει, ὅσῳ δοκεῖ μᾶλλον μείζον εἶναι
καὶ ζητεῖν τὸ κοινωφελὲς πᾶσιν, καὶ μὴ τὸ
ἑαυτοῦ.

Ὁ ἔχων ἀγάπην ἐν Χριστῷ τηρησά-
τω τὰ τοῦ Χριστοῦ παραγγέλματα. Ὁ
δεσμὸν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἐκ δυνάτου
ἐξηγήσασθαι; τὸ μεγαλεῖον τῆς καλλονῆς
αὐτοῦ, τίς ἀρκεῖ, ὡς ἔδει, εἰπεῖν; τὸ ὕψος
εἰς ὃ ἀνάγει ἡ ἀγάπη, ἀνεκδιήγητόν ἐστι.
Ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ, ἀγάπη
καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ἡ ἀγάπη
πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυμεῖ.
οὐδὲν βάναυσον ἐν ἀγάπῃ, οὐδὲν ὑπερ-
φανον· ἀγάπη σχίσμα οὐκ ἔχει, ἀγάπη
οὐ στασιάζει· ἀγάπη πάντα ποιεῖ ἐν ὁ-
μονοίᾳ· ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐτελειώθησαν πάν-

Cum igitur multæ portæ apertæ ſint, quæ in juſtitia eſt, eadem & in Chriſto eſt; in quam beati omnes qui intrarunt, & iter ſuum in ſanctitate & juſtitia direxerunt, ſine moleſtia omnia & in pace peragentes. Sit aliquis fidelis, ſit potens in explicanda cognitione, ſit ſapiens in ſermonum juſta dijudicatione, ſit caſtus in operibus, quanto major eſſe videtur, tanto humilior eſſe debet, & quod omnibus utilitatem afferat, non ſuum quærere.

XLIX. Qui caritatem in Chriſto habet, ſervet Chriſti mandata. Dilectionis Dei vinculum quis verbis exprimere poteſt? Quis pulcritudinis ejus magnalia, prout par eſt enarrare valet? Altitudo ad quam evehit caritas inenarrabilis eſt. Caritas nos Deo agglutinat, charitas peccatorum multitudinem tegit, caritas omnia ſuſtinet, omnia patienter tolerat, nihil illiberale & ſordidum in caritate, nihil ſuperbum, caritas non agnoſcit ſchiſma, caritas ſeditionem non movet, caritas [a] omnia in

1 Pet. 4. 8.
1 Cor. 10.

[a] Clem. Alex. ibid. p. 519.

τες οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ. δίχα ἀγά
σοδὲν εὐάρεστόν ἐστιν τῷ Θεῷ. Ἐν
γάπῃ προσελάβετο ἡμᾶς ὁ δεσπό
δτὰ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχεν πρὸς ἡ
τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν
Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐν θελήμ
Θεοῦ, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς
μῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχ
ἡμῶν.

Ὁρᾶτε, ἀγαπητοὶ, πῶς μέγα κ
θαυμαστόν ἐστιν ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς τελ
ότητος αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἐξήγησις. Τ
ἱκανὸς ἐν αὐτῇ εὑρε[θῆναι] εἰ μὴ
*Αὐτὸς. ἂν *καταξιώσῃ [ὁ Θεός; εὐχώμε]θ
Cl. Alex. ἵσ. αὐτῆς. οὖν καὶ αἰτώμεθα [εἶναι] ἀξί]ους † αὐτ
ἵνα ἐν ἀγάπῃ [ζῶμεν.] δίχα προσκλ
σεως ἀν[θρωπίνης.] ἄμωμοι. Αἱ γε
αἱ πᾶσαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς ἡμέρ
πρῆ[λθον,] ἀλλ' οἱ ἐν ἀγάπῃ τελ
Cl. Alex. ωθέντες,] κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν
Θεοῦ. χυ[σεν] χῶραν εὐσεβῶν· οἱ φανερ[ω
θήσον]ται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλ[ε
ας] τοῦ Χριστοῦ· γέγραπται γὰρ, Εἴσ
[θε] εἰς τὰ ταμεῖα μικρὸν [ὅσον] ὅσον
ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ καὶ θ[υμός]μου

concordia facit, in caritate omnes Dei electi perfecti sunt facti, sine caritate nihil Deo acceptum est, in dilectione nos Dominus sibi assumsit: propter dilectionem quam erga nos habuit, Dominus noster Jesus Christus voluntate divina, sanguinem suum pro nobis debit, & carnem pro carne nostra, & anima pro animabus nostris. 1 Joh. 3. 16. 4. 9.

LI. Videtis, Fratres, quod magna & admiranda sit caritas, & perfectionem ejus nulla narratio æquare possit. Quis est idoneus ut in ipsa inveniatur, præter eos quos Deus dignos esse voluerit? Oremus igitur & precibus petamus, ut digni ea habeamur, & inculpati, sine studio & propensione aliqua humana, in caritate vitam transigamus. Generationes omnes usque in hodiernum diem præterierunt, qui vero per Dei gratiam in caritate sunt consummati, locum piorum obtinent, & in visitatione regni Christi manifestabuntur. Scriptum enim est, *Ingredere in cubicula tua, paululum quantulumcunque, donec ira mea & furor pertranseat:* Es. 26. 20.

καὶ μνησθήσομαι ἡμέρας ἀγαθῆς, καὶ ἀμα-
στήσω ὑμᾶς [ἐκ] τῆς σηκῆς ὑμῆς. Μα-
κάριοι ἐσμὲν, ἀγαπητοὶ, εἰ [προσ]τάγ-
ματα τοῦ Θεοῦ ἐποιοῦμεν ἐ[ν ὁ]μονοίᾳ
ἀγάπης, εἰς τὸ ἀφέ]θη[ναι] ἡμῖν δι' ἀ-
γάπης τὰς ἁμαρτίας [ἡμῆς] γέγραπτα
γὰρ, Μακάριοι [ὧν ἀφέ]θησαν αἱ ἀνο-
μίαι, καὶ ὧν ἐπεκα[λύ]φθησαν αἱ ἁμαρ-
τίαι· μακάριος ἀ[νὴρ] ᾧ οὐ μὴ λογί-
σηται κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔστιν ἐν
τῷ στόμακ αὐτοῦ δόλος. Οὗτος ὁ μα-
καρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἐκλελεγμένους
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυ-
ρίου ἡμῆς, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Αμήν.

ἴσ. ex Cl. Al. Ὅσοι οὖν ἄκοντες παρέβημεν διά τινας τῆς τοῦ αντικειμένου παρεμπτώσεων, ἀξιώσω μὴν συγγνώμην ἴσ. αἰκίαις.

*Ὅ[σοι οὖν] παρ[έβη]μεν διὰ τ-
νος τῆς [τοῦ] ἀντικ[ειμένου], ἀξιώσω-
μεν συγγνώμην] καὶ ἐκεῖνοι δὲ οἵκ-
ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως καὶ διχοστασίας ἐγένη-
σαν, ὀφείλουσιν τὸ κοινὸν τῆς ἐλπίδος σκο-
πεῖν. Οἱ γὰρ μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης [σκο-
λι]τευόμενοι, ἑαυτοὺς θέλου[σιν] μᾶλ-
λον † οἰκίαις περιπίπτειν [ἢ τοὺς] πλη-
σίον· μᾶλλον δὲ ἑαυτῆς κατάγνωσιν φέ-
ρουσιν, ἢ τῆς παραδεδομένης ἡμῖν καλ-

& recordabor diei boni, & ſuſcitabo vos è ſepulchris veſtris. Beati ſumus, dilecti, ſi præcepta Domini in caritatis concordia impleverimus, ut per caritatem peccata noſtra nobis remittantur; ſcriptum enim eſt, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum, neque eſt in ore ejus dolus.* Hæc beatitudo contigit eis, qui per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum à Deo ſunt electi, cui ſit gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

2 Eſdræ 4. 16. Quem auctorem Græcos ſua lingua habuiſſe vel illa arguunt, quæ ex c. 5. v. 35. à Clemente Alexandr. Strom. l. 3. Græcè referuntur. Pſal. 32. 8.

LI. Quotquot igitur inviti per aliquas adverſarii ſuggeſtiones deliquimus, veniam & indulgentiam implorемus, illos vero qui ſeditionis & diſſentionis principes & authores exſtiterunt, commune bonum ſpei attendere oportet. Qui enim in amore & caritate vitam degunt, ſeipſos potius quam proximos in cruciatus incidere volunt, & ſeipſos potius quam pulcram & juſtam traditam nobis conſenſionem, vituperant aut

ὲ δικαίας ὁμοφωνίας. Κολὸν γὰρ ἀνδρὸς
πρὸ ὀξομολογεῖσθαι τοῖς πλησίον τὰς ἁμαρτίας,
μάτων, ἢ σκληρῦναι τὴν καρδίαν ἀπὸ
κρὸς ἐσκληρύνθη ἡ καρδία τῶν ἀπο-
ζόντων τοῖς ἐν ἀσεβείαις τῷ Θεῷ
Μωϋσεῖ· ὧν τὸ κρῖμα τοιοῦτον ἐγ-
νήθη, κατέβησαν γὰρ εἰς ᾅδου ζῶν-
τες ὑπὸ θανάτου κατέπιεν αὐ]τούς. Φανε-
ρὰ ἡ πρα[γμα]τεία αὐ]τῶν τοῖς πᾶσιν οἱ ἡμε-
μνη[μο]νεύσωμεν, τὰ τῶν ἁρμάτων τοῦ
ἰσ. ἀναβα- [τοῦ] ἵππου] αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλων
σεως. νὰ [αὐτῶν] ἐβυθίσθησαν εἰς θάλασ-
ἰσ. ὐ. σαν [ἐρυθρ]άν, καὶ ἀπώλοντο, ἀλλ'
ἵνα [τὸ σκλη]ρυνθῶσι αὐτῶν τὰς
συ[νέσεις] καρδίας, μὴ τὸ ἡμέτερον [πρό-
λιπωσ]ι τέρατα ἐν γῇ Αἰγύ[πτῳ,
ἵνα δε]ράποντος τοῦ Θεοῦ Μωϋσέως.

Ἀκροσδεὴς, ἀδελφοὶ, [ὁ] δεσπότης
ὑπάρχει πᾶσι ἀπάντων, [ὥ]στε ὑδέν-
ἰσ. τῶν. χρήζειν, εἰ μὴ * τὸ [ἐξ]ομολογεῖσθαι
αὐτῷ· φησὶ γάρ ὁ ἐκλεκτὸς Δαβίδ·
Ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ ἐν ἀρίστῃ
αὐτῷ ὑπὲρ μόσχον νέον κέρατα ἐκφέρον-
τα ἐν ὁπλαῖς· ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ εὐ-
φρανθήτωσαν. καὶ πάλιν λέγει, Θῦσον
τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τὰς
ὑψίστῳ

condemnant. Melius enim eſt ut homo peccata ſua confiteatur, quam indurare cor ſuum, prout induratum eſt eorum cor, qui contra *Moyſem* famulum Domini ſeditionem concitarunt; quorum condemnatio manifeſta fuit, deſcenderunt enim in infernum vivi, & mors eos abſorpſit. *Pharao* una cum ejus exercitu, & omnes præfecti *Ægypti*, currus etiam & equites eorum non aliam ob cauſam rubri maris profundo immerſi ſunt, & perierunt, quam quod ſtulta eorum corda, poſt tot ſigna & miracula oſtenſa per famulum Domini in terra *Ægypti*, indurata fuerint. Num. 16. Ex. 14.

LII. Nullius rei, Fratres, indigus eſt Dominus, nihil à quoquam deſiderat, præterquam ut ipſi fiat confeſſio: dicit enim electus *David*, *Confitebor Domino & placebit ei ſuper vitulum novellum, cornua producentem & ungulas; videant pauperes & lætentur.* Et rurſus dicit, *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo* Pſ. 69. 31. Pſ. 50. 14.

vota

ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου, καὶ ἐπικάλεσαί μ
ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σ
δοξάσεις με. θυσία γὰρ τῷ Θεῷ πνεῦμ
συντετριμμένον.

Ἐπίστασθε γὰρ, καὶ καλῶς ἐπίστα[σθε
τὰ]ς ἱερὰς γραφὰς, ἀγαπητοὶ, [
ἐγκε]κύφατε εἰς τὰ λόγια τοῦ [Θ
εἰς ἀ]νάμνησιν οὖν ταῦτα [λάβετ
Μωϋσέως γὰρ ἀναβαί[νοντος εἰ]ς τὸ
ρος, καὶ ποιήσαν[τος τεσσαρά]κοντα
μέρας, καὶ τεσσ[αράκοντ]α νύκτας,
νηστείᾳ, καὶ ταπειν]ώσει· εἶπεν πρὸς
τὸν [Θεὸς, Ἀνάστηθ]ι Μωϋσῆ, κατά
θι [τὸ τάχος] ἐντεῦθεν, ὅκ ἠνόμη
[ὁ λαός σ]ου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς [
γύπτ]ου· παρέβησαν ταχὺ ἐκ [τῆς ὁδ
ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς, [ἐποίησαν] ἑ
τοῖς χωνεύματα. [Καὶ εἶπεν] κύρι
πρὸς αὐτὸν, λελάλη[κα πρός] σε
παξ καὶ δὶς λέγων, [ἑώρακα] τῶ λα
τοῦτον, καὶ ἰδοὺ [λαὸς σ]κληροτρά
λος· ἔασόν με [ἐξολ]οθρεῦσαι αὐτ
καὶ ἐξα[λείψω τὸ] ὄνομα αὐτῶν ὑπο
[τωθεν] τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ποιήσω [σε
ἔ]θνος μέγα καὶ θαυμαστὸν [καὶ πολ
μᾶλλον ἢ τοῦτο. [Εἶπε δὲ Μ[ωϋσῆς, μ
δαμ

vota tua. Et invoca me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & glorificabis me. Sacrificium enim Deo, ſpiritus contribulatus. Pſ. 51.19.

LIII. Noſtis autem, dilecti, & probe noſtis ſacras Scripturas, & penitius in divina eloquia introſpexiſtis; illa igitur mente & memoria recolite. Cum *Moyſes* in montem aſcendiſſet, & quadraginta dies, ac totidem noctes, in jejunio & humilitate tranſegiſſet, dixit ad eum Deus, *Surge, deſcende velociter hinc, quia iniquitatem fecit populus tuus, quos eduxiſti de terra Ægypti; tranſgreſſi ſunt cito de via quam mandaſti eis, & fecerunt ſibi fuſilia. Et ait Dominus ad illum, Locutus ſum ad te ſemel & bis dicens, Vidi populum hunc, & ecce populus dura cervice eſt, dimitte me exterminare eos, & delebo nomen eorum de ſub cœlo, & faciam te in gentem magnam & mirandam, & multam magis quam hanc. Dixit autem* Moyſes, *neutiquam* Exod. 32. & Deut. 9. Exod. 32. 32.

δαμῶς κύριε, [ἄφες τὴν] ἁμαρτίαν τῷ λαῷ τούτῳ, ἢ καὶ [3] με ἐξάλειψον ἐκ βίβλου ζώντων. Ὦ μεγάλης ἀγάπης, ἀπελειότητος ἀνυπερβλήτου· παῤῥησιάζεται θεράπων πρὸς κύριον, αἰτεῖται ἄφεσιν τῷ πλήθει, ἢ καὶ ἑαυτὸν ἐξαγειφθῆναι μετ' αὐτῶν ἀξιοῖ.

Τίς οὖν ἐν ὑμῖν γενναῖος; τίς ἐν σπλάγχνοις; τίς [2] πεπληροφορημένος ἀγάπης; εἰπάτω. Εἰ δι' ἐμὲ στάσις, καὶ ἔρις, καὶ σχίσματα, [4] ἐκχωρῶ, ἄπειμι, οὗ ἐὰν βούλησθε, καὶ ποιῶ τὰ προστασσόμενα ὑπὸ τοῦ πλήθους, μόνον τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ εἰρηνευέτω, μετὰ τῶν καθεσταμένων πρεσβυτέρων. τοῦτο ὁ ποιήσας ἑαυτῷ μέγα κλέος ἐν κυρίῳ περιποιήσεται καὶ πᾶς τόπος δέξεται αὐτόν· τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ταῦτα οἱ πολιτευόμενοι τὴν ἀμεταμέλητον πολιτείαν τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν, καὶ ποιήσουσιν.

ἴσ. πεπληρωμένος.

Ἵνα δὲ καὶ ὑποδείγματα ἐθνῶν ἐνέγκωμεν· πολλοὶ βασιλεῖς καὶ ἡγούμενοι,

[3] Rectior mihi videtur lectio ista, exemplarium nostrorum lectione. Vide quæ diximus in Observ. Sacris. p. 123.

[4] Epiphanius hæresi 27. adversus Carpocrat. & Chrysost. Homil. 11. ad Eph.

λοιμικῶν

quam Domine; remitte huic populo peccatum, vel etiam dele me de libro viventium. O caritatem magnam! O insuperabilem perfectionem! famulus Dominum libere alloquitur, pro plebe remissionem postulat, vel seipsum una cum eis deleri petit.

LIV. Qui igitur inter vos generosus est, qui misericors, & caritate plenus, dicat: Si propter me seditio, contentio & schismata orta sunt, emigrabo, abibo, quocunque volueritis, & quæ à plebe mandantur faciam, solum Christi ovile cum constitutis supra se ptesbyteris in pace degat. Qui hoc fecerit, magnam sibi gloriam in Domino conciliabit, & omnis locus libenter eum suscipiet. *Domini enim* Psal. 24. *est terra & plenitudo ejus.* Hæc faciunt, & porro facient, qui vitam juxta normam Dei, cujus nunquam pœniteat, instituunt.

LV. Ut autem etiam exempla Gentium [s] in medium proferamus; multi

[s] Origen. ad Jo. 1. 29.

Reges

λοιμικῦ κνος ἐνςάντος καιρῦ, χρ
μοδοτηθέντες, πρέδωκαν ἑαυτὺς εἰς
νατον, ἵνα ῥύσωνται διὰ τῦ ἑαυτῶν
ματος τὺς πολίτας. πολλοὶ ἐξεχ
σὰν ἰδίων πόλεων, ἵνα μὴ ςασιά
σιν ὀπὶ πλεῖον. Ἐπιςάμεθα πολλὺς
ἡμῖν παραδεδωκότας ἑαυτὺς εἰς δεσμ
ὅπως ἑτέρυς λυτρώσονται. πολλοὶ ἑ
τὺς πρέδωκαν εἰς δυλείαν, καὶ λαβ
τες τὰς κμὰς αὐτῶν, ἑτέρυς ἐψώμισ
Πολλαὶ γυναῖκες ἐνδυναμωθεῖσαι
τῆς χάριτος τῦ Θεῦ, ἐπετελέσ
πολλὰ ἀνδρεῖα. Ἰυδὶθ ἡ μακάρια,
συγκλεισμῷ ὔσης τῆς πόλεως, ἠτύ
παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐαθῆναι
τὴν ἐξελθεῖν εἰς τὴν πρεμβολὴν
ἀλλοφύλων. παραδῦσα οὖν ἑαυτὴν
κινδύνῳ ἐξῆλθεν δι' ἀγάπην τῆς
τρίδος, ὡς τῦ λαῦ τῦ ὄντος
συγκλεισμῷ, καὶ πρέδωκεν κύριος
λοφέρνην ἐν χειρὶ θηλείας. Οὐχ ἧ
τον αὖ καὶ ἡ τελεία κατὰ πίςιν Ἐσθ
κινδύνῳ ἑαυτὴν πρέβαλεν, ἵνα τὸ δ
δεκάφυλον τῦ Ἰσραὴλ μέλλον ἀπολ
σθαι, ῥύσηται· διὰ γὰρ τῆς νηςείας, κ
τῆς ταπεινώσεως αὐτῆς, ἠξίωσεν ὦ πο

τοποι

Reges & gubernatores graſſante peſtifera lue, & ſtragem minante, oraculo accepto, morti ſeipſos tradiderunt, ut ſuo ſanguine cives liberarent. Multi ne diutius inter cives ſeditio oriretur, civitatibus ſuis valedixerunt. Multos etiam inter nos cognovimus, qui ut aliis libertatis authores eſſent, ſeipſos ad vincula damnarunt. Multi in ſervitutem ſeipſos addixerunt, & accepto pretio ſui, alios cibarunt. Multæ mulieres gratia divina corroboratæ, multa præclara & virilia geſſerunt. Beata [a] *Juditha*, cum urbs circumſeſſa eſſet, rogavit Seniores ut ſibi liceret in alienigenarum caſtra exire; & periculo ſe objiciens, propter amorem patriæ, & populi qui arcta obſidione cingebatur, egreſſa eſt, & tradidit Deus *Olophernem* in manus mulieris. Non minus, perfecta in fide *Eſthera*, ut duodecim tribus *Iſrael* ab inſtanti exitio liberaret, periculis ſeipſam objecit: per jejunia enim & humiliationem, ſuppliciter oravit

[a] Clemens Alex. Strom. 4. p. 521. in paucis variat.

rerum

τοποιητὴν δεσπότην, Θεὸν τῶν αἰώ
ὃς ἰδὼν τὸ ταπεινὸν τῆς ψυχῆς αὐ
ἐῤῥύσατο τοῦ λαὸν, ὧν χάριν ὀκι
νοῦσεν.

Καὶ ἡμεῖς οὖν ἐντύχωμεν περὶ
ἐν ἐνι * παραπτώματι ὑπαρχόντων,
πως δοθῇ αὐτοῖς ἐπιείκεια καὶ ταπ
νοφροσύνῃ, εἰς τὸ εἶξαι αὐτοὺς μὴ ἡμ
ἀλλὰ τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. οὕτως
ἔσται αὐτοῖς ἔλκαρπος καὶ τελεία ἡ
τοῦ Θεὸν, καὶ τοὺς ἁγίους μετ' οἰκ
μῶν μνεία. Ἀναλάβωμεν παιδείαν
ἡ σοδεὶς † ἐφίλει ἀγανακτεῖν, ἀγα
τοί. ἡ νουθέτησις ἣν ποιούμεθα εἰς ἀλ
λους, καλή ἐστιν, καὶ ὑπεράγαν ὠφέ
μος· κολλᾷ γὰρ ἡμᾶς τῷ θελήματι
Θεοῦ. οὕτως γάρ φησιν ὁ ἅγιος λέ
Παιδεύων ἐπαίδευσέν με ὁ κύριος,
τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέν με. ὃν
ἀγαπᾷ κυρίος παιδεύει, μαστιγοῖ
πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. Παιδεύσει
γάρ, φησὶν, δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ
λέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλῶν μὴ λ
πανάτω τὴν κεφαλήν μου. καὶ πάλ
λέγει, Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἤλε

ἴσ. περιπτώματι.

ἴσ. ὀφείλει, ἢ, φιλεῖ.

erum omnium opificem Dominum,
culorum Deum; qui animi ejus hu-
iliratem cernens, populum liberavit,
ijus gratia periculum adierat.

LVI. Oremus igitur & nos, pro
is qui in calamitatem aliquam inci-
erunt, ut moderatio & humilitas eis
oncedatur, quibus inſtructi, non no-
is ſed voluntati divinæ cedere poſ-
nt. Sic enim apud Deum & ſanctos Rom. 12.
iberem & perfectam cum miſericor- 13.
ia recordationem obtinebunt. Se-
temur, dilecti, diſciplinam, propter
uam nemo iraſci debet. Admonitio
ua alii alios commonefacimus, bona
ſt, & apprime utilis, voluntati enim
ivinæ nos agglutinat. Sic enim di-
it ſacer ſermo, *Caſtigans caſtigavit* Pſ. 117. 8.
e *Dominus, & morti non tradidit*
e. *Quem enim diligit Dominus ar-* Prov. 3. 12
uit, *flagellat autem omnem filium,*
uem *ſuſcipit.* Dicit enim, *Corripiet* Pſal. 140.
e *juſtus miſericordia, & increpabit* 5.
e, *oleum autem peccatorum non im-*
inguet *caput meum.* Et rurſus di-
it, *Beatus homo quem arguit Domi-* Job. 5. 17.

ξεν ὁ κύριος, νουθέτημα δὲ πάντο[illegible]
τορος μὴ ἀπαναίνου· αὐτὸς γὰρ ἀλγ[illegible]
ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν· [illegible]
σεν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο· [illegible]
κις ἐξ ἀνάγκης ἐξελεῖταί σε, ἐν δὲ [illegible]
ἑβδόμῳ οὐχ ἅψεταί σου κακόν· ἐν λι[illegible]
ῥύσεταί σε ἐκ θανάτου, ἐν πολέμ[illegible]
ἐκ χειρὸς σιδήρου λύσει σε· καὶ ἀπὸ μά[illegible]
γος γλώσσης σε κρύψει· καὶ οὐ μὴ [illegible]
βηθήσῃ κακῶν ἐπερχομένων· ἀδίκων [illegible]
ἀνόμων καταγελάσῃ· ἀπὸ δὲ θηρίων [illegible]
γρίων οὐ μὴ φοβηθῇς· θῆρες γὰρ ἄγριοι [illegible]
ρηνεύσουσίν σοι. εἶτα γνώσῃ ὅτι εἰρήν[illegible]
σει σου ὁ οἶκος· ἡ δὲ δίαιτα τῆς σκη[illegible]
σου οὐ μὴ ἁμάρτῃ· γνώσῃ δὲ ὅτι πολὺ [illegible]
σπέρμα σου,] τὰ δὲ τέκνα σου ὥσπερ [illegible]
παμβό]τανον τοῦ ἀγροῦ· ἐλεύσῃ [δὲ [illegible]
τά]φῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος, κατὰ [illegible]
ρὸν θεριζόμενος, ἢ ὥσ[περ θημω[illegible]
ἅλωνος καθ' ὥραν συ[γκομι]σθεῖσα. Βλ[illegible]
πετε, ἀγαπη[τοί, ὅτι] ὑπερασπισμός [illegible]
τ[οῖς παιδευ]ομένοις ὑπὸ τοῦ δεσπό[illegible]
καὶ γὰρ] ἀγαθὸς ὢν παιδ[ευτὴς θέλει [illegible]
θετ]ηθῆναι ἡμᾶς, διὰ τῆς ὁσίας [πα[illegible]
δείας αὐτοῦ.

Ὑμ[illegible]

nus, monitionem vero Omnipotentis ne renuas, ipſe enim dolere facit, & rurſus reſtituit, percuſſit, & manus ejus ſanaverunt? Sexies de neceſſitatibus te eruet, & in ſeptimo non tanget te malum. In fame liberabit te à morte, in prælio vero de manu ferri ſolvet te. A flagello linguæ abſcondet te, & non timebis à malis venientibus; injuſtos & iniquos deridebis, & feroces beſtias non timebis. Beſtiæ enim feræ pacatæ erunt tibi, deinde ſcies quod in pace erit domus tua, habitatio autem tabernaculi tui non deficiet. Scies autem quod multum ſemen tuum, & liberi tui erunt quaſi omnis herba campi. Et venies in ſepulchrum, tanquam frumentum maturum, quod in tempore meſſuerunt, vel ſicut acervus areæ in tempore comportatus. Videtis, cariſſimi, protectione non carere, qui à Domino erudiuntur; cum enim bonus ſit correptor, ſancta ſua correptione commonefieri nos vult.

Ὑμεῖς οὖν οἱ τὴν καταβολὴν [τῆ]
σεως ποιήσαντες, ὑπο[τάγη]τε τοῖς
βυτέροις, καὶ π[αιδεύ]θητε εἰς μετάνοι
κάμψ[αντες] τὰ γόνατα τῆς καρδίας
μῶν, μάθετε ὑποτάσσεσθαι, ἀποθέ
τὴν ἀλάζονα καὶ ὑπερήφανον τῆς γλ
ὑμῶν ἀνθά[δειαν·] ἄμεινον γάρ
ὑμῖν [ἐν τῷ] ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ
κρὺς καὶ ἐλλογίμους εὑρεθῆναι, ἢ *
ὑπερόχην δοκοῦντας ἐκριφῆναι † ἐκ
ἐλπίδος αὐτοῦ. Οὕτως γὰρ λέγει ἡ
ρεῖος σοφία, Ἰδοὺ προήσομαι [ὑμῖν
πνοῆς ῥῆσιν, διδάξ[ω δὲ ὑμᾶς] τὸν
λόγον. [Ἐπειδὴ ἐκάλουν,] καὶ οὐχ
κούσα[τε, καὶ ἐξέτει]νον λόγους καὶ οὐ [
σείχετε,] ἀλλ' ἀκύρους ἐποί[εῖτε ἐμ
βουλάς, τοῖς δὲ ἐμ[οῖς ἐλέγχοις] ἠπ
σατε· τοιγαροῦν κἀγὼ] τῇ ὑμετέρᾳ
λεί[ᾳ ἐπιγελάσο]μαι· καταγαροῦμαι
ἡνίκα ἂν] ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρο[ς, καὶ
ἂν ἀφίκηται ὑμῖν ἄφνω θ[όρυβος, ἡ
καταστροφὴ ὁμοῖα [καταιγίδι πα]ρῇ,
ὅταν ἔρχηται ὑ[μῖν θλίψις] καὶ πολ
κία. Ἔσται γὰρ ὅταν ἐπικαλέσησθέ
ἐγὼ δὲ [οὐκ εἰσα]κούσομαι ὑμῶν, ζ
τή[σουσί] με κακοί, καὶ οὐχ εὑρήσου

ἴσ. καθυπερέχειν. ἴσ. ἔξω τῆς κιγκλίδος. Rectiùs ὑπαυλίδος.

Ἐμ

LVII. Vos igitur qui prima fundamenta ſeditionis jeciſtis, in obedienna ſubditi eſtote presbyteris, & genua cordium veſtrorum flectentes, in pœnitentia erudimini. Deponentes glorioſam & ſuperbam linguæ veſtræ arrogantiam, diſcite aliis ſubjici: melius enim eſt in ovili Chriſti parvos & in æſtimatione bona reperiri, quam ſibi videri aliis eminentiores, & ipſe illius ejici. Sic enim dicit virtute omni prædita ſapientia, *Ecce profe-* Prov. 1.23
ram vobis mei ſpiritus dictionem, do-
cebo autem vos meum ſermonem; quo-
niam vocabam, & non obediiſtis, &
extendebam verba & non attendiſtis;
ed irrita faciebatis mea conſilia, &
meis increpationibus rebelles fuiſtis;
itaque & ego veſtra perditione ridebo;
gaudebo autem cum venerit vobis in-
eritus, & cum advenerit vobis ſubi-
o tumultus; everſio autem ſimilis pro-
cellæ affuerit, & cum venerit vobis tri-
bulatio & oppreſſio. Erit enim cum in-
vocabitis me, ego autem non exaudiam
vos, quærent me mali, & non invenient.

Ἐμίσησαν γὰρ σοφίαν, [καὶ] δὲ φόβον τοῦ κυ-
ρίου οὐ προσεί[λαντο, οὐδὲ] ἤθελον ἐμᾶν
προσέχ[ειν βουλαῖς,] ἐμυκτήριζον δὲ
μοῦ[ς ἐλέγχους.] Τοιγαροῦν ἔδον δὲ τῆ[ς ἑαυ-
τῶν] ὁδοῦ τοὺς καρποὺς, καὶ [τῆς ἑαυτῶν]
ἀσεβείας πλησθήνσοται. **********

..... ητον ὁ παντεπόπτης Θεὸς, [καὶ] δι-
σπότης τῶν πνευμάτων καὶ κύριος [πά]-
σης σαρκὸς, ὁ ἐκλεξαμένος [καὶ] κύρι-
ον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ εἰς
λαὸν περιούσιον δῴη πάσῃ [ψ]υχῇ ἐπι-
κεκλημένῃ τὸ μεγάλο[πρ]επὲς καὶ ἅγιον
ὄνομα αὐτοῦ, [πί]στιν, φόβον, εἰρήνην,
ὑπομονὴν, μακροθυμίαν, ἐγκράτειαν,
ἁγνείαν καὶ σωφροσύνην, εἰς εὐαρέστη-
τῷ ὀνόμαν αὐτοῦ, διὰ τοῦ ἀρχιερέως,
προστάτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ δὲ
τῷ δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος, κμ
καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν
ὠνῶν. Αμήν.

T

..... Hic haud dubiè locum habuit Sibyllæ te
monium, de quo auctores Quæstionum ad O
thodoxos, ut ex Irenæo eruditè colligit Cl. Co
lerius. Videant etiam quibus frui datum est L
op

Oderunt enim ſapientiam, timorem autem Domini non aſſumſerunt, neque volebant meis attendere conſiliis, ſubſannabant autem meas redargutiones. Ergo comedent viæ ſuæ fructus, & ſuà ipſorum impietate ſaturabuntur. *******

Deſiderantur hic quædam in græco.

..... inſpector omnium Deus, & Dominus ſpirituum & omnis carnis, qui elegit Dominum Jeſum Chriſtum, & nos per eum in populum peculiarem, Deut. 7.6. det omni animæ, quæ ſanctum & glorioſum nomen ejus invocaverit, fidem, timorem, pacem, patientiam, lenitatem, continentiam, ſanctitatem & ſapientiam, ut nomini ejus recte placeat, per ſummum ſacerdotem, & præſidem noſtrum Dominum Jeſum Chriſtum, per quem illi ſit gloria, majeſtas, proteſtas, honor, & nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

ætii Cyprii Locis Theologicis, annon ex his lacuna ita poſſet utcunque ſuppleri. In iis certe utriuſque Clementis Epiſtolæ fragmenta haberi, qui manu exaratos legit, affirmat Fr. Turrianus, Defenſionis Epiſtolarum Pontificum, lib. 5. cap. 20.

Τοὺς δὲ ἀπεσταλμένους ἀφ' ἡμῶν Κλ
διον, Ἔφηβον, καὶ Οὐδγέριον, Βίτ
σὺν Φορτουνάτῳ, ἐν εἰρήνῃ μετὰ χαρᾶ
τάχει ἀναπέμψατε πρὸς ἡμᾶς, ὁ
θᾶττον, τὴν εὐκταίαν καὶ ὀπιπόθητον
εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν, ἀπαγγέλωσιν, ἐ
τάχιον καὶ ἡμᾶς χαρήναι περὶ τῆς ἐν
θείας ὑμῶν. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμ
Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν, καὶ μετὰ πάν
πανταχῇ τῶν κεκλημένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,
δι' αὐτοῦ· δι' οὗ αὐτῷ δόξα, τιμὴ, κρ
τος, καὶ μεγαλωσύνη, θρόνος αἰώνι
ἀπὸ τῶν αἰώνων, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
ώνων. Ἀμήν.

ΚΛΗ

LVIII. Missos autem à nobis *Claudium*, [1] *Ephebum*, & *Valerium*, *Bitonem* cum *Fortunato*, in pace cum gaudio brevi ad nos remittite, ut citius votis expetitæ, & desiderandæ vestræ pacis ac concordiæ nuntium afferant, & nos de statu vestro recte ordinato citius gaudeamus. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit vobiscum, & cum universis ubique à Deo, & per eum vocatis; per quem illi sit gloria, honor, potestas, majestas, & dominatio sempiterna, à seculis, in secula seculorum. *Amen.*

[1] Ephebus iste memoratur inter Clementis discipulos, in Beati illius Historia, ad calcem Pseudo-Abdiæ a Lazio vulgati. Sed pro *Ephebus*, vitiosè legitur *Febus*.

S. CLEM-

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β.

CLEMENTIS

AD

CORINTHIOS

EPISTOLA II.

GOTTIFREDO VENDELINO

INTERPRETE.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους

ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἀδελφοὶ, οὕτως δεῖ ἡμᾶς φρονεῖν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς περὶ Θεοῦ, ὡς περὶ κριτοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν· καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς μικρὰ φρονεῖν περὶ τῆς Σωτηρίας ἡμῶν· ἐν τῷ γὰρ φρονεῖν ἡμᾶς μικρὰ περὶ αὐτοῦ, μικρὰ καὶ ἐλπίζομεν λαβεῖν· * καὶ οἱ ἀκούοντες † ὥσπερ μικρῶν, ἀμαρτάνομεν, οὐκ εἰδότες πόθεν ἐκλήθημεν, καὶ ὑπὸ κίνος, καὶ εἰς ὃν τόπον, καὶ ὅσα ὑπέμεινεν Ἰησοῦς Χριστὸς παθεῖν ἕνεκα ἡμῶν. Τίνα οὖν ἡμεῖς αὐτῷ δώσομεν ἀντιμισθίαν; ἢ κίνα καρπὸν ἄξιον τοῦ ἡμῖν αὐτὸς ἔδωκεν; πόσα δὲ αὐτῷ ὀφείλομεν ὅσια; τὸ φῶς γὰρ ἡμῖν ἐχαρίσατο, ὡς πατὴρ υἱοὺς ἡμᾶς προσηγόρευσεν, ἀπολ-

λυμένους

καὶ τοι. ἐσ. ὡς περὶ.

S. CLEMENTIS
EPISTOLA AD CORINTHIOS
SECUNDA.

FRatres: Sic oportet nos ſentire de Jeſu Chriſto, tanquam de Deo, *tanquàm de judice vivorum & mortuorum.* Neque oportet nos exigua ſentire de ſalute noſtra; nam ſi de illo parva ſentiamus, parva ſperamus accipere. Utique ſi audiamus illa tanquam exigua, peccamus; ignorantes unde vocati ſimus, & à quo, & ad quem locum; & quanta ſuſtinuerit Jeſus Chriſtus pati pro nobis. Ecquam ergo nos illi dabimus retributionem? Aut quem fructum dignum pro his, quæ nobis ipſe largitus eſt? Quantam verò illi debemus ſanctimoniam? Ipſum enim lumen nobis donavit gratis; Tanquam pater filios nos appellavit: perdi- Phil. 2. Act. 10.

ἴσ. Ποῖον ἦν. [λυμένους] ἡμᾶς ἔσωσεν. *Ποῖοιν αἶνον ἐ
τῶν δώσομεν, ἢ μισθὸν ἀνὴκ μισθίας ὧν ὀλ
βομεν; πηροὶ ὄντες τῇ διανοίᾳ, πρ
κυνοῦντες λίθους καὶ ξύλα, καὶ χρυσὸν
ἄργυρον καὶ χαλκὸν, ἔργα ἀνθρώπ
καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὅλος ἄλλο οὐδὲν ἦν
μὴ θάνατος. Ἀμαύρωσιν οὖν περι
μενοι, καὶ τοιαύτης ἀχλυος γένοντες
τῇ ὁράσει, ἀνεβλέψαμεν, ἀποθέμε
ἐκεῖνο ὃ περικείμεθα νέφος, τῇ ἀ
θελήσει. Ἠλέησεν γὰρ ἡμᾶς, καὶ σπλ
χνισθεὶς ἔσωσεν, θεασάμενος ἐν ἡμ
πολλὴν πλάνην καὶ ἀπώλειαν, καὶ μ
ἴσ. ἔχοντας. δεμίαν ἐλπίδα † ἔχοντες σωτηρίας, εἰ
τὴν πρὸς αὐτοῦ. Ἐκάλεσεν γὰρ ἡμᾶς
ὄντας, καὶ ἠθέλησεν ἐκ μὴ ὄντος
ἡμᾶς.

Εὐφράνθηκ στεῖρα ἡ οὐ κέκτουσα, ῥῆξ
ον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλ
τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχ
σης τοῦ ἄνδρα. Ὁ εἶπεν, Εὐφράνθ
στεῖρα ἡ οὐ κέκτουσα, ἡμᾶς εἶπεν· στεῖρα γ
ἦν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν πρὸ τοῦ δοθῆν
αὐτῇ τέκνα. Ὁ δὲ εἶπεν, Βόησον ἡ οὐ
ὠδίνουσα, τοῦτο λέγει, τὰς προσευχὰς ἡ
μῶν

perditos nos ſalvavit. Quam laudem ergo illi dabimus, aut retributionis mercedem, ob ea quæ accepimus? Cum eſſemus capti intellectu adorantes lapides & ligna, & aurum, & argentum, & æs, opera hominum, & vita noſtra nihil aliud eſſet niſi mors? Obſcuritate ergo circumdati, ac tali caligine oppletum habentes viſum ſuſpeximus, (abjecta illa quæ nos obſidebat nebula) per ipſius beneplacitum. Miſertus eſt enim noſtri: & commotus viſceribus ſalvavit nos, conſiderans in nobis multum errorum ac perditionem, nullamque nos ſpem habere ſalutis, preterquam à ſe. Vocavit enim nos, cum non eſſemus: & voluit ut ex non ente exiſteremus.

II. *Lætare ſterilis & quæ non pa-* Iſ. 54. 1.
rit, erumpe & clama quæ non parturis: quoniam multi filii deſertæ magis, quàm ejus quæ habet virum. Quod ait, *Lætare ſterilis quæ non paris*; nos indicat: ſterilis enim erat eccleſia noſtra, antequam darentur ei filii. Quod verò ait, *clama quæ non parturis*; hoc dicit:

[μῶν] ἁπλῶς ἀναφέρειν πρὸς ⲟⲩⲟ Θε
μὴ, ὡς αἱ ὠδίνουσαι, [1]ἐγκακῶμεν.
δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς
ρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης ⲟⲩⲟ
δρα· ἐπεὶ ἔρημος ἐδόκει εἶναι ἀπὸ τοῦ Θ
ὁ λαὸς ἡμῶν, νυνὶ δὲ πιστεύσαν
πλείονες ἐγενόμεθα τῶν δοκούντων ἐ
Θεόν. Καὶ ἑτέρα δὲ γραφὴ λέγει,
οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ
μαρτωλούς. Τοῦτο λέγει, ὅτι δεῖ
ἀπολλυμένους σώζειν. Ἐκεῖνο γὰρ ἐ
μέγα καὶ θαυμαστὸν, οὐ τὰ ἑστῶτα σ
ζειν, ἀλλὰ τὰ πίπτοντα· οὕτως καὶ
Χριστὸς ἠθέλησεν σῶσαι τὰ ἀπολλύμε
καὶ ἔσωσεν πολλοὺς ἐλθὼν, καὶ καλέσας ἡμ
ἤδη ἀπολλυμένους.

Τοσοῦτον οὖν ἔλεος ποιήσαντος ἀ
εἰς ἡμᾶς· πρῶτον μὲν ὅτι ἡμεῖς οἱ ζω
τες τοῖς νεκροῖς θεοῖς οὐ θύομεν, καὶ
προσκυνοῦμεν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἐγνωμεν
αὐτοῦ ⲟⲩⲟ πατέρα τῆς ἀληθείας· τὰ

[1] Locum hunc rectissimè transtulit Wendelinus. Cui favet Hesychius his verbis: Ἐγκακῶμεν, ὑψοῦμεν. Nihil hîc vidit clarissimus Cotelerius.

γνώ

dicit: ut orationes modeſtè offeramus Deo, non ut clamosè, parientium inſtar, vociferemur. Quod verò ait, *Quoniam multæ proles deſertæ magis, quàm ejus, quæ habet virum:* quandoquidem deſertus videbatur eſſe à Deo populus noſter; quod nunc utique credentes plures facti ſumus illis, qui videbantur habere Deum. Sed & alia ſcriptura dicit: *Quoniam non veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Mat. 9.13. Hoc ideo dicit, quoniam oportuit perditos ſalvare. Iſtud enim eſt magnum & admirandum, non ſtantia confirmare, ſed cadentia. Sic utique Chriſtus voluit ſalvare perdita, & ſalvavit multos veniens, vocans etiam nos jamdudum perditos.

III. Cum ergo tantam miſericordiam ille exercuerit erga nos; primùm quidem, quod nos qui vivimus, mortuis diis non ſacrificamus, neque illos adoramus; ſed per ipſum cognovimus patrem veritatis: quæ-

γνῶσις ἡ πρὸς αὐτὸν, ἢ τὸ μὴ ἀρνεῖ
δι' οὗ ἔγνωμεν αὐτόν; Λέγει δὲ καὶ αὐ
Τὸν ὁμολογήσαντά με ἐνώπιον τῶν
θρώπων, ὁμολογήσω αὐτὸν ἐνώπιον
πατρός μου. Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ μι
ἡμῶν, ἐὰν οὖν ὁμολογήσωμεν δι' οὗ
σώθημεν. Ἐν κνι δὲ αὐτὸν ὁμολογ
μεν; ἐν τῷ ποιεῖν ἃ λέγει, καὶ μὴ
ρακούειν αὐτοῦ τῶν ἐντολῶν, καὶ μὴ
νον χείλεσιν αὐτὸν κμᾶν, ἀλλ' ἐξ
λης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοί
Λέγει δὲ καὶ ἐν τῷ Ἠσαΐᾳ, Ὁ λαὸς
τος τοῖς χείλεσί με κμᾷ, ἡ δὲ καρδ
αὐτῶν πόῤῥω ἄπεστιν ἀπ' ἐμοῦ. Μὴ
νον οὖν αὐτὸν καλῶμεν κύριον· οὐ
τοῦτο σώσει ἡμᾶς· λέγει γὰρ, Οὐ πᾶς
λέγων μοι, κύριε, κύριε, σωθήσε
ἀλλὰ ὁ ποιῶν τὰν δικαιοσύνην.

Ὥστε οὖν. ἀδελφοὶ, ἐν τοῖς ἔργ
αὐτὸν ὁμολογῶμεν, ἐν τῷ ἀγαπᾶν
τοὺς, ἐν τῷ μὴ μοιχᾶσθαι, μηδὲ κατ
λαλεῖν ἀλλήλων, μηδὲ ζηλοῦν, ἀλ
ἐγκρατεῖς εἶναι, ἐλεήμονας, ἀγαθοὺς
συμπάσχειν ἀλλήλοις ὀφείλομεν, καὶ
φιλαργυρεῖν· ἔν τε ἀγαθοῖς τοῖς ἔργ
ὁμολ

nam erit noſtra erga ipſum agnitio? Niſi ut non abnegemus eum, per quem illum cognovimus? Ait enim ipſemet: *Qui me confitebitur coram hominibus, confitebor eum coram patre meo.* Mat. 10. 32. Iſta eſt ergo retributio noſtra, ſi utique confitebimur, per quem ſalvati ſumus. In quo verò confitebimur? Faciendo quæ dicit, & non obaudiendo ejus mandatis: Nec ſolum labiis eum honorando; ſed *ex toto corde & ex tota mente.* Deut. 6. Dicit enim in Eſaia: *Populus iſte labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Iſ. 29. 13. Non ergo eum nomine tenus vocemus Dominum, neque enim hoc ſalvabit nos; ait quippe: *Non omnis qui mihi dicit domine domine ſalvabitur, ſed qui facit juſtitiam.* Mat. 7. 21.

IV. Ut ergo, fratres, in operibus ipſum confiteamur, diligendo eum, non inimicando, non detrahendo alterutri, non æmulando, ſed temperantes nos ab his, prohibendo, miſericordeſque ac benignos; inſuper invicem compati debemus & non avari eſſe. In ſanctis

ὁμολογῶμεν τῷ Θεὸν, καὶ μὴ ἐν τ
ἐναντίοις· καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς φοβεῖσθαι τ
ἀνθρώποις, μᾶλλον ἀλλὰ τῷ Θε
Διὰ τοῦτο ταῦτα ἡμῶν πρασσόντων
πεν ὁ κύριος, Ἐὰν ἦτε μετ' ἐμοῦ
νηγμένοι ἐν τῷ κόλπῳ μου, καὶ μὴ τ
εῖτε τὰς ἐντολάς μου, ἀποβαλῶ ὑμ
καὶ ἐρῶ ὑμῖν. Ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ,
οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἔστε, ἐργάται δ
μίας.

Ὅθεν, ἀδελφοὶ, καταλείψαντες
πεφοικίαν τοῦ κόσμου τούτου, ποι
μεν τὸ θέλημα τοῦ καλέσαντος ἡμ
καὶ μὴ φοβηθῶμεν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κ
μου τούτου. Λέγει γὰρ ὁ κύριος, Ἔσ
ὡς ἀρνία ἐν μέσῳ λύκων. Ἀποκ
θεὶς δὲ ὁ Πέτρος αὐτῷ λέγει, Ἐὰν
διασπαράξωσιν οἱ λύκοι τὰ ἀρνί
Εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Μὴ φ
βεισθῶσαν τὰ ἀρνία τοὺς λύκους μετ'
ἀποθανεῖν αὐτά· καὶ ὑμεῖς μὴ φοβεῖ
τοὺς ἀποκτείνοντας ὑμᾶς, καὶ μηδὲν ὑμ
δυναμένους ποιεῖν, ἀλλὰ φοβεῖσθε
μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὑμᾶς, ἔχοντα ἐξουσ
ψυχῆς καὶ σώματος τοῦ βαλεῖν εἰς
ἐν

istis operibus confiteamur Deum, non autem in contrariis. Neque oportet nos timere homines, sed magis Deum. Quapropter facientibus ista dicebat nobis Dominus: *Si fueritis mecum collecti in sinu meo, & non fecerit is præcepta mea, abjiciam vos, & dicam vobis: Discedite à me; non novi unde sitis operarii iniquitatis.* Apocr. Mat. 7.23.

V. Idcirco, fratres, derelinquentes incolatum mundi hujus, faciamus voluntatem ejus, qui vocavit nos; & non timeamus emigrare ex hoc mundo. Dicit enim Dominus: *Eritis sicut agni in medio luporum.* Mat. 10.16 *Respondens verò illi Petrus dixit: Quid si ergo lupi discerpant agnos?* Apocr. *Respondit Jesus Petro. Ne timeant agni lupos, postquam mortui fuerint: neque vos timete eos qui occidunt vos, & nihil ultra valeant facere: sed timete eum, qui, postquam mortui eritis, potestatem habet animæ & corporis, ad mittendum in gehennam ignis.* Et scitote,

ἐννάμυ πυρός. Καὶ γινώσκετε, ἀδελφ
ὅλη ἡ ἐπιδημία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ
σαρκὸς ζωύτης μικρά ἐστιν καὶ ὀλιγ
χρόνιος, ἡ δὲ ἀπαγγελία τοῦ Χριστ
μεγάλη καὶ θαυμαστή ἐστιν, καὶ ἀν
παυσις τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ζω
αἰωνίου.

Τί οὖν ἐστιν ποιήσωμεν ὅπως τυχεῖν α
τοῦ, εἰ μὴ τὸ ὁσίως καὶ δικαίως ἀναστ
φέσθαι, καὶ τὰ κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλ
λότρια ἡγεῖσθαι, καὶ μὴ ὀπιθυμεῖν αὐτ
ἐν γὰρ τῷ ὀπιθυμεῖν ἡμᾶς κτήσ
ταῦτα, ἀποπίπτομεν τῆς ὁδοῦ τῆς δικ
Λέγει δὲ ὁ κύριος. Οὐδεὶς οἰκέτης δύ
ται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. Ἐὰν
μεῖς θέλωμεν καὶ Θεῷ δουλεύειν κ
Μαμμωνᾷ ἀσύμφορον ἡμῖν ἐστιν.
γὰρ τὸ ὄφος, ἐὰν μὴ ὅλον κόσμ
ἴσ. εἰσὶν. κερδήσῃ, τίνι δὲ ψυχὴν ζημιώσῃ;
στιν δὲ οὗτος ὁ αἰὼν καὶ ὁ μέλλων
ἐχθροί. Οὗτος λέγει μοιχείαν,
φθορὰν, καὶ φιλαργυρίαν, καὶ ἀ
τίνι· ἐκεῖνος δὲ τούτοις ἀποτάσσ
Οὐ δυνάμεθα οὖν τῷ δύο φί
ξαι· δεῖ δὲ ἡμᾶς τούτῳ ἀποταξαμέν
ἐκεί

fratres, quod peregrinatio in mundo hoc carnis hujus exigua est & breviſſimi temporis: promiſſio verò Chriſti magna est, & admiranda; utpote requies futuri regni & vitæ æternæ.

VI. Quid ergo faciendo illa obtinebimus? Niſi ſi ſecundum Deum ac juſtitiam nos convertendo, mundana hæc tanquam aliena reputando, ea non concupiſcamus. Nam ſi concupiſcimus illa poſſidere; prolabimur è via juſta. Dicit verò Dominus: *Nemo ſervus poteſt duobus dominis ſervire.* Si velimus & Deo ſervire & mammonæ, non congruit hoc nobis. *Quid enim prodeſt, ſi quis totum mundum lucretur; animæ verò detrimentum patiatur?* Sunt verò ſæculum hoc & futurum duo inimici: hoc loquitur fornicationem, & corruptionem, & avaritiam, & deceptionem; illud verò iſta prohibet. Non poſſumus ergo iſtorum duorum eſſe amici: oportet verò nos ab hoc ſeparatos

Mat. 6. 24. Luc. 16. 13.

Mat: 16. 26.

ἴσ. οἰώμεθα. ἐκείνῳ χρῆσθαι. *Οἰόμεθα ὅκ βέλ-
κον ἐστιν τα ἐνθάδε μισῆσαι, ὅτι μ
κρὰ καὶ ὀλιγοχρόνια, καὶ φθαρτ
Ποιοῦντες γὰρ τὸ θέλημα τοῦ Χριστ
εὑρήσομεν ἀνάπαυσιν· εἰ δὲ μήγε,
δὲν ἡμᾶς ῥύσεται ἐκ τῆς αἰωνίου κολ
σεως, ἐὰν παρακούσωμεν τῶν ἐντολ
αὐτοῦ.

Λέγει δὲ καὶ ἡ γραφὴ ἐν τῷ Ἰεζεκιή
ὅτι ἐὰν ἀνέστη Νωὲ καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιὴ
οὐ ῥύσονται τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν τῇ
χμαλωσίᾳ. Εἰ δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι δ
καιοι οὐ δυνάνται τοῦ αὐτῶν δικαιοσύ
ῥύσασθαι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἡμεῖς ἐὰν μ
τηρήσωμεν τὸ βάπτισμα ἁγνὸν καὶ
μίαντον, ποίᾳ πεποιθήσει εἰσελευσό
θα εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Θεοῦ; ἢ τίς ἡμ
παράκλητος ἔσται, ἐὰν μὴ εὑρεθῶ
ἔργα ἔχοντες ὅσια καὶ δίκαια. Ὥστε ἄ
ἀδελφοί μου, ἀγωνισώμεθα, εἰδότες ὅ
ἴσ. ἀγών. ἐν χερσὶν ὁ † αἰών· καὶ ὅτι εἰς τοὺς φθ
τοὺς ἀγῶνας καταπλέουσιν πολλοὶ, ἀλ
οὐ πάντες στεφανοῦνται, εἰ μὴ οἱ πολ
κοπιάσαντες, καὶ καλῶς ἀγωνισάμεν
Ἡμεῖς οὖν ἀγωνισώμεθα, ἵνα πάντες
φανωθῶμ

illo frui. Existimamus autem melius esse, *ut ea quæ hîc sunt oderimus*, quippe exigua & transitoria, & corruptibilia, *illa verò diligamus, quæ bona sunt, & incorruptibilia.* Facientes enim voluntatem Christi inveniemus requiem: sin minus, nihil nos liberabit ab æterna vindicta, si negligamus ejus mandata. Barnab.

VII. Dicit verò etiam Scriptura in Ezechiele: *Quoniam si resurgant Noe, & Job, & Daniel, non liberabunt filios suos è captivitate.* Si ergo etiam tales justi non possunt suis justitiis liberare filios; nos, nisi servaverimus baptisma castum & immaculatum, qua confidentia ingrediemur in regnum Dei? Aut quis erit noster advocatus, si non inveniamur habentes opera sancta & justa? Sic ergo, fratres mei, certemus, scientes quod in manibus est sæculum; quodque ad corruptibilia certamina navigant multi, sed non omnes coronantur, nisi soli illi, qui multa pertulerint & legitimè certaverint. Nos igitur certemus, ut omnes coronemur: ut Ezech. 14. 14. 20.

cur-

ἴσ. θέω-μεν. φανωθῶμεν. Ὥστε * θῶμεν τὴν ὁδὸν τὴν εὐθείαν, ἀγῶνα τῶν ἄφθαρτον, καὶ πολλοὶ εἰς † ἑαυτὸν καταπλεύσωμεν, καὶ ἀγωνισώμεθα, ἵνα καὶ στεφανωθῶμεν· καὶ, εἰ μὴ δυνάμεθα ἅπαντες στεφανωθῆναι, κἂν ἐγγὺς τοῦ στεφάνου γενώμεθα.

ἴσ. αὐτὸν.

Εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι ὁ τῶν φθαρτῶν ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος, ἐὰν εὑρεθῇ φθείρων, μαστιγωθεὶς αἴρεται, καὶ ἔξω βάλλεται τοῦ σταδίου. Τί δοκεῖτε; ὁ τῆς ἀφθαρσίας ἀγῶνα φθείρας, τί παθεῖται; τῶν γὰρ μὴ τηρησάντων, φησὶν, τὴν σφραγίδα, ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί.

Ὡς οὖν ἐσμεν ἐπὶ γῆς, μετανοήσωμεν. Πηλὸς γάρ ἐσμεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ τεχνίτου. Ὃν τρόπον γὰρ ὁ κεραμεὺς, ἐὰν ποιῇ σκεῦος, καὶ ἐν τῇ χερσὶν αὐτοῦ διαστραφῇ, ἢ συντριβῇ, πάλιν αὐτὸ ἀναπλάσσει· ἐὰν δὲ προφθάσῃ εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, οὐκέτι βοηθήσει αὐτῷ· οὕτως καὶ ἡμεῖς ἕως ἐσμὲν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ

σαρκί

curramus viam rectam, certamen incorruptibile: multi quoque ad illud navigemus, & certemus ut coronemur: ſin autem nequeamus omnes coronari; ſaltem proximè ad coronam accedamus.

VIII. Scire vos oportet, quod qui corruptibile certamen certat, ſi inveniatur delinquens, flagris cæſus expellatur, & extra ſtadium protrudatur: quid exiſtimatis paſſurum qui certamen incorruptibilitatis violaverit? *Etenim non ſervantibus figillum* (inquit) *vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur & erunt in ſpectaculum omni carni.* Iſa. 66. 24.

IX. Quamdiu ergo ſumus ſuper terram, pœnitentiam agamus: lutum enim ſumus in manu artificis. Sicut enim figulus ſi confecerit vas, & inter manus ſuas illud diſtorſerit vel colliſerit, rurſum idem refingit: ſin autem præoccupaverit illud mittere in fornacem, jam non amplius id corriget: ſic & nos, quamdiu ſumus in hoc mundo, quæ in carne faciamus

σαρκὶ ἃ ἐπράξαμεν πονηρὰ, μετ[illegible]
ήσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἵνα σ[illegible]
θῶμεν ὑπὸ τοῦ κυρίου, ἕως ἔχ[illegible]
καιρὸν μετανοίας. Μετὰ γὰρ τὸ ἐξ[illegible]
θεῖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, οὐκέτι δυ[illegible]
μεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι ἢ μετ[illegible]
εῖν ἔκ.

Ὥστε, ἀδελφοὶ, ποιήσαντες τὸ θέλη-
μα τοῦ πατρὸς, καὶ τὴν σάρκα ἁγνὴν τη-
ρήσαντες, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου φυ-
λάξαντες, ληψόμεθα ζωὴν αἰώνιον.
Λέγει γὰρ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
Εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα
τὶς ὑμῖν δώσει; λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ὁ
πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς
ἐστιν. Ἄρα οὖν τοῦτο λέγει. Τηρήσατε
τὴν σάρκα ἁγνὴν καὶ τὴν σφραγῖδα ἄσπι-
λον, ἵνα τὴν αἰώνιον ζωὴν * ἀπολά-
βωμεν. Καὶ μὴ λεγέτω τις ὑμῶν, ὅ-
τι αὕτη ἡ σὰρξ οὐ κρίνεται, οὐδὲ ἀνίστα-
ται. Γνῶτε ἐν τίνι ἐσώθητε, ἐν τίνι
ἀνεβλέψατε, εἰ μὴ ἐν τῇ σαρκὶ ταύτῃ
ὄντες. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ὡς ναὸν Θεοῦ φυ-
λάσσειν τὴν σάρκα. Ὃν τρόπον γὰρ ἐν τῇ
σαρκὶ ἐκλήθητε, καὶ ἐν τῇ σαρκὶ ἐλεύ-
σεσθε.

ἵσ. ἀπολά-
βητε.

facimus mala, eorum pœnitentiam agamus ex toto corde; ut salvemur à Domino, quamdiu habemus tempus pœnitendi: postquam enim egressi fuerimus de mundo, non amplius poterimus illic confiteri aut ulterius pœnitere.

X. Unde, fratres, facientes voluntatem patris, & carnem castam conservantes, & præcepta Domini custodientes, adipiscemur vitam æternam. Dicit enim Dominus in Evangelio: *Si quod parvum est non servastis, magnum quis vobis dabit? Dico autem vobis, quod fidelis in minimo, etiam in multo fidelis est.* Itaque & hoc dicit: *Servate carnem castam, & sigillum invio-latum, ut vitam æternam consequamini.* Neque dicat quisquam vestrum, quod ipsa caro non judicabitur, aut non resurget: Cognoscite in quo salvati estis, in quo suspexistis: annon in carne hac constituti? Oportet ergo vos custodire carnem, tanquam templum Dei; sicut enim in carne vocati estis, ita & in carne venietis.

Luc. 16. 12. 10. Matt. 25. 21.

Apocr.

1 Cor. 15. 12.

σεσθε. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος, ὁ σώσας ἡμᾶς, ὢν μὲν τὸ πρῶτον πνεῦμα, ἐγένετο σὰρξ, καὶ οὕτως ἡμᾶς ἐκάλεσεν· οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ ἀπολημψόμεθα τὸν μισθόν.

Ἀγαπῶμεν οὖν ἀλλήλους, ὅπως ἐλθωμεν πάντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἕως ἔχομεν καιρὸν τοῦ ἰασθῆναι, ἐπιδῶμεν ἑαυτοὺς τῷ θεραπεύοντι Θεῷ, ἀντιμισθίαν αὐτῷ διδόντες. Ποίαν; τὸ μετανοῆσαι ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας. Γεγνώστης γάρ ἐστιν τῶν πάντων, καὶ εἰδὼς ἡμῶν τὰ ἐν καρδίᾳ. Δῶμεν οὖν αὐτῷ *αἰώνιον, μὴ ἀπὸ στόματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καρδίας, ἵνα ἡμᾶς προσδέξηται ὡς Θεοῦ υἱούς. Καὶ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου. Ὥστε, ἀδελφοί μου, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός, τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν, καὶ διώξωμεν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν, τὴν δὲ κακίαν καταλείψωμεν, ὡς προοδοίπορον τῶν †ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ φύγωμεν τὴν ἀσέβειαν, μὴ ἡμᾶς καταλάβῃ τὰ κακά. Ἐὰν γὰρ σπουδάσωμεν ἀθογαποι-

Ἰσ. αἶνον.

Ἰσ. τιμωριῶν.

etis. Jesus Christus Dominus qui nos salvos fecit, cum prius esset spiritus, factus est caro, & sic nos vocavit: & sic nos in ista carne accipiemus mercedem.

XI. Amemus ergo nos invicem, ut perveniamus omnes in regnum Dei. Quamdiu tempus habemus ut sanemur, dedamus nos ipsos medicanti Deo, retributionem illi dantes; quam illam? pœnitere ex sincero corde. Præcognitor enim est omnium, & sciens interiora cordis nostri. Demus ergo illi laudem non ex ore solum, sed etiam ex corde, ut nos suscipiat tanquam Dei filios. Ait enim Dominus: *Fratres mei sunt hi, qui faciunt voluntatem patris mei.* Sic ergo, fratres mei, faciamus voluntatem patris, qui vocavit nos, ut vivamus: & prosequamur potius virtutem, malitiam verò derelinquamus, tanquam anteambulonem castigationum nostrarum; & fugiamus impietatem, ne nos comprehendant mala. Si enim studuerimus benè Matt. 12. 50.

agere,

ἀγαθοποιεῖν, διώξεται ἡμᾶς εἰρήνη. Δ
ταύτην γὰρ τὴν αἰκὰν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν [2]
θρωπον. Οἵκνες γὰρ ἄγουσι φόβους
θρωπίνους, προῃρημένοι μᾶλλον τὴν
θάδε ἀπόλαυσιν, ἢ τὴν μέλλουσ' ἐπαγ
λίαν. Ἀγνοοῦσιν γὰρ ἡλίκην ἔχει
ρανον ἡ ἐνθάδε ἀπόλαυσις, καὶ οἵαν
φὴν ἔχει ἡ μέλλουσα ἐπαγγελία. Κα
μὲν αὐτοὶ μόνοι ταῦτα ἔπρασσον, ἀνεκ
ὴν. Νῦν δὲ ἐπιμένουσιν κακοδιδασκαλοῦν
τὰς *ἀνετίους ψυχὰς, οὐκ εἰδότες ὅκ
σὴν ἕξουσιν τὴν κρίσιν, αὐτοί τε, καὶ
ἀκούοντες αὐτῶν.

ἴσ. ἀναιτίους.

Ἡμεῖς οὖν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ δ
λεύσωμεν τῷ Θεῷ, καὶ ἐσόμεθα δίκ
ἐὰν δὲ μὴ δουλεύσωμεν, διὰ τοῦ μὴ
στεύειν ἡμᾶς τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ Θεοῦ,
λαίπωροι ἐσόμεθα. Λέγει γὰρ ὁ προ
κκὸς λόγος. Τδαίπωροί εἰσιν οἱ δί
χοι, οἱ διστάζοντες τῇ καρδίᾳ, οἱ δὲ λ
γοντες· ταῦτα πάντα ἠκούσαμεν καὶ †
τῶν πατέρων ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ἡμέραν
ἡμέρας προσδεχόμενοι, οὐδὲν τούτων
ωράκαμεν. Ἀνόητοι, συμβάλετε ἑα

Ep. 1. ἀπὸ. Sed Codex Alex. habet ἐπὶ.

[2] Locum hunc intelligit Vendelinus in sua Divi
tione de hujus Epistolæ tempore.

gere, prosequetur nos pax; propter cujus causam non oportet amittere hominem. Quicumque enim curant timores humanos, eligentes potius præsentem ejus hîc fruitionem, quàm futurorum promissionem; ignorant qualem habeat tentationem quæ hîc est fruitio; quantas verò delicias habeat illa futurorum promissio. *Et quidem si soli* Apocr.
ipsi ista facerent, tolerabile foret: nunc verò perseverant mala docere innocentes animas; nescientes quod duplex sustinebunt judicium; suum eorum scilicet, & illorum qui illos audiunt.

XII. Nos igitur puro corde serviamus Deo, & erimus justi: si autem non servierimus, non credendo promissioni Dei, miseri erimus. Dicit enim propheticus sermo: *Miseri sunt duplices corde, & dicentes:* Apocr.
Ista quidem omnia audivimus à patribus nostris; nos verò de die in diem expectantes, nihil istorum vidimus. O stulti: comparate vos ligno,

τὸν ξύλῳ· λάβετε ἄμπελον· καὶ
μὴ φυλλορροεῖ, εἶτα βλαστὸς γλυ-
κὺς, μὴ
κου ὄμφαξ, εἶτα σταφυλὴ πρεσκμένη· ἐν
τῷ ὁ λαὸς μου ἀναζωπυρήσας τῷ θλίψει
χεν, ἔπειτα ἀπολήψεται τὸ ἀγα-
θὸν, ἀδελφοί μου, μὴ διψυχῶμεν, ἀλ
ἐλπίσωμεν καὶ ὑπομείνωμεν, ἵνα καὶ
αὐτὸν κομιζώμεθα. Πιστὸς γὰρ ὁ
ἐπαγγειλάμενος· τοὺς ἀγωνισμοὺς ἀπ
δόναι ἐκάστῳ κατὰ ἔργον αὐτοῦ. Ἐὰν
ποιῶμεν τὴν δικαιοσύνην ἐναντίον
Θεοῦ, εἰσίξομεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐ
καὶ ληψόμεθα τὰς ἐπαγγελίας, ἃς οὖς
ἤκουσεν, καὶ ὀφθαλμὸς εἶδεν, καὶ ὅτι
δίκαν ἀναθεώρησε ἀνέβη. Ἐκδεχώμε
οὖν καθ' ὥραν τὴν βασιλείαν τοῦ Θ
ἐν ἀγάπῃ καὶ δικαιοσύνῃ· ἐπειδὴ οὐκ
σμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας
Θεοῦ. Ἐσφρωτηθεὶς γὰρ αὐτὸς ὁ κύρ
ποτὲ ἔρχηται, πότε ἥξει αὐτοῦ ἡ βασιλ
εἶπεν· Ὅταν ἕν ἔσται τὰ δύο ἕν, καὶ τὸ ἔξω
τὸ ἔσω, καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλ
ὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ. Τὰ δὲ δύο ἓν ἔσ
ὅταν λαλῶμεν ἀλλήλοις ἀληθείαν,
ἐν δυσὶ σώμασιν ἀνυποκρίτως εἶναι μία ψυ
Καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω· τοῦτο λέγ
ψυχ

sumite vitem. Ea quidem primum folia dimittit; deinde germen enascitur; postea acinus; denique uva perfecta. Sic & populus meus perturbationes & tribulationes habebit; postea recipiet bona. Itaque, fratres, duplici animo ne simus: sed sperantes expectemus, ut etiam mercedem reportemus. Fidelis enim est, qui promisit remunerationem dare vincuique suorum operum. Si ergo fecerimus justitiam coram Deo, introibimus in regnum ejus; & accipiemus repromissiones, *quas auris non audivit, neque oculus vidit, neque in cor hominis ascenderunt.* Expectemus ergo per horam regnum Dei in charitate & justitia, quandoquidem nescimus diem manifestationis Dei. *Interrogatus enim est Dominus à quodam, quando veniret eius regnum? Respondit; quando duo erunt unum, & quod extra est, sicut id quod est intra: & masculum cum femella neque masculus, neque femina.* Duo erunt unum, quando loquimur invicem inter nos: & in duobus corporibus, sine hypocrisi est una anima. *Quod*

1 Cor. 2. 9.

Apocr. Evangel. secundum Ægypt.

ψυχὴν λέγει τὸ ἔσω, τὸ δὲ ἔξω σῶμα λέγει. Ὃν τρόπον οὖν σου σῶμα φάνεται, οὕτως καὶ ἡ ψυχή σου * λος ἔστω ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις. τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν θῆλυ· τοῦτο**********

* ἴσ. πρόδηλος exponit Hesychius προφανής. V πρόδηλος usus est B. Clemens Epistolâ secu Sect. 11. &. 12.

extra, est sicut id quod intra; hoc dicit: animam vocat quod est intus; quod verò extra est: corpus intelligit. Sicut ergo corpus tuum apparet, sic etiam anima tua manifesta sit in operibus bonis. *Masculum cum femello nec mas nec femina*; hoc******* Philo Jud.

Reliqua desunt: hæc tamen postrema supplentur ex tertio Stromate Clementis Alex.

Masculum cum femello nec mas nec femina; hoc dicit: Animum (θυμὸν) ejusque impetum vocat *masculum*: concupiscentiam (ἐπιθυμίαν) intelligit *femellam*. Cum igitur quis neque animo, neque concupiscentiæ obsequitur; (quæ quidem utraque, & consuetudine, & prava educatione invalescente, obnubilant atque obscurant rationem) sed potius depulsa caligine hinc oborta, pudore suffusus per pœnitentiam spiritum & animam univerit in obedientia rationis; tunc (ut ait Paulus) nec est nobis mas nec femina. Gal. 1.

*Atque exhinc nata occasione disserendi de castitate, reliquum, credo, epistolæ, omnemque pedem sermonem * de virginitatis puritate contexuit: de quo multa superesse non dubito apud Clementem Alex. Patresque alios.*

Αὐτὸς παρθενίαν διδάσκει, inquit de Clemente Epiphanius, Haeresi 30. Quod idem Hieronymus, lib. 1. contra Jovinianum, ejus verba hic usurpat doctissimus Vendelinus.

Τȣ̃ ἁγίȣ Κλήμεντα ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίȣς β.

Ὁ τῶν πρόντων αἰσθηκὸς συνίησ
ὡς ȣ̓̃τε ἃ λογίζονταί τινες ἡ
τερπνὰ, ξένα ἐ μακράν ἐστι τῶν ἀπ
γθῶν· ἀλλὰ ἐ πλȣ̃τος πολλάκις μ
λον πενίας ἔθλιψε, ἐ ὑγιεία πλέον
ασε νόσȣ, ἐ καθόλȣ τῶν λυπηρῶν
φεύκτῶν πάντων ὑπόθεσις ἐ ὕλη ἡ τ
ἀσπαστῶν ἐ κατ' εὐχὴν περιβολὴ γ̃ν.

Frag

Fragmentum aliud Epiſtolæ ſecundæ S. Clementis ad Corinthios, ex optimis Parallelis MSS. Joh. Damaſceni. Joh. Baptiſta Cotelerio Interprete.

QUI res præſentis vitæ agnoſcit, intelligit neque ea quæ nonnulli jucunda reputant, aliena eſſe aut procul diſſita ab iiis quæ odio habentur. Quinetiam divitiæ ſæpenumero magis quàm paupertas læſerunt, & ſanitas plus morbo afflixit. In ſumma gratarum rerum ac optatarum affluentia evadit in cauſam & materiam omnium triſtium atque deteſtataram.

VENDELINUS LECTORI.

QUantum ergo hujus Epistol dari potuit hactenus, h bes hic, Lector; * excep quod non etiam Græca hibeo, quorum desiderium volo tantisper sustineas, donec aliam san atque accuratiorem edition præstolaberis: quid si & plenior vel etiam integram? Certè diffid nos vetat Vita Peireskii (mei, d viveret, amici) in qua Gassend (item † meus) ad annum 16 scribit, *visam in Ægypto Bibli cam octies mille voluminum, quor pars non exigua præ se ferret Antoniani notas: & in aliis illic nobis variis codices raros exsta supereſſe hactenus; ut apud me*

* Nos Latinis Græca è regione adjunximus.

† Fuit Vendelinus Petri Gassendi præceptor.

bium nullum ſit, quin plura hic illic ſuperſint integra ſacrorum Bibliorum exempla, illi ſimilia quod ex Ægypto allatum nobis theſaurum hunc ſubminiſtravit. Nimis hactenus ſocordes fuerunt hac in parte viri eruditi, aut potius ſupini principes: qui profuſis liberalitatibus malè liberalibus in lurcones, comedones, ventres; verbo uno, telluris inutilia pondera; non id ſtuduerunt potius, ut veram ac ſolidam ſibi ſuiſque poſteris pararent gloriam reſuperatorum monumentorum deperditorum, hoc eſt, reſuſcitatorum mortuorum; ad quæ miracula patranda privatorum res anguſtæ non ſufficiunt. Audio verò & Conſtantinopoli proxime cubiculum Sultani ſervari adhuc plurimos codices, de naufragio Bibliothecæ Imperatoriæ tabulas: Annon etiam inter has ipſas fluitant noſtri Clementis Epiſtolæ? ſi reſcire non licet, opinari licet ac ſperare, donec redivivus

vus Balduinus Flander certum con
monſtret. Quod nobis ſublato di
ro illo monſtro felicibus Alexandr
* Septimi auſpiciis, & fatali Sardi
napalibus nomine pariter ac omin
annuat Deus!

* Hæc ſcripſit Vendelinus circa ann. 1663. ætatis 83.

THOMA

THOMÆ BRUNONIS

Canonici Windeſorienſis

DISSERTATIO

De Therapeutis PHILONIS,

Adverſus

HENRICUM VALESIUM.

EDITORE

PAULO COLOMESIO.

LECTORI.

Quantus vir fuerit Thomas ille Bruno, cujus Dissertationem oculis tuis exhibemus, LECTOR BENIGNE, *ex ejus lectione facilè deprehendes. Eam nobis ante menses aliquot pro solita sua humanitate communicavit vir, vel invidia fremente, maximus Isaacus Vossius. Dolendum verò quòd ex tam multis Collectaneis, quæ D. Vossio, suo in paucis amico, moriens reliquit doctissimus Bruno, nihil ferè ad editionem parari queat. Illud certè, magno Reipublicæ literariæ malo, usu plerunque*

runque venit, ut qui præclar
multa in publicum proferre poſſe
vel ſibi canant & Muſis, vel pau
tantùm ſcribant. In his qu
Anglos fuêre (ut de Gallis noſtr
ſileam) Richardus Thomſon, G
rardus Langbaine & Matth
Buſtus, quos vel nominare, l
dare eſt. Contenti ſimus ergo pa
ciſſimis illorum monumentis, qu
tanquam pretioſiſſima κειμήλια, c
ſuſpicere, & venerari liceat. B
nè vale.

De Therapeutis Philonis

DISSERTATIO.

Acta primò fuiſſe apud Alexandrinos Evangelii ſemina per D. Marcum Evangeliſtam, inter omnes, quantum ſcimus, Eccleſiaſticos Scriptores mirè convenit; quamvis de initiis, progreſſu & incrementis iſtius Eccleſiæ ab adventu Marci Alexandriam, uſque ad Martyrium ejus, valde ſint diſſona antiquorum placita; deque Epiſcopis in cæteris urbibus Ægypti ab illo conſtitutis, & illorum ſucceſſionibus in illis Sedes Ægyptiacas, Thebaicas, vel Libycas, unica Sede Alexandrina excepta, ſilentium ſit altiſſimum apud omnes. Qui utinam etiam de Marci Martyrio, de menſe, die, locoque Martyrii ejus tacuiſſent, & non potius

tius omnia miſcuiſſent; veritate
gravis hiſtoriæ conando ſtabi
prorſus non enervaſſent. Verùm
anno venerit Marcus Alexandri
aut quo tempore Martyrium paſ
haud multùm noſtra refert, mo
quid ab illo fuiſſet actum, in re
ad Eccleſiam ſpectantibus, quam
vixit Alexandriæ dignoſcere ne
ullo modo licuiſſet. Sed illud
bis occuluit vel invidia, vel incu
temporum, quæ Librum Philo
ipſius Evangeliſtæ contempora
quem ille de Primordiis Eccl
Alexandrinæ compoſuit, prout H
ronymus refert, ante multa, qu
tum ſcimus, ſæcula, perire fund
paſſa eſt; ac idcirco, præſidio S
ptorum deſtitutis, ſolis jam co
cturis res agenda eſt. Circa ann
Domini quinquageſimum atque
ventus Evangeliſtæ Alexandriam
cundum, non eſt abſimile vero
dæorum plurimos, illos præſert
qui ex Secta Eſſenorum fuerant,
tibus Evangelicis irretitos, id eſt p
dicati

dicatione & auſtera vita D. Marci
ptos, in cœtum non contemnen-
lum Alexandriæ coaluiſſe; totidem-
ne diſertis verbis aſſerit Euſebius,
ex illo Hieronymus. De his Eſſe-
is ſcio agitari multa apud multos;
uos certum eſt non poſſe eſſe adeò
equos rerum æſtimatores, ac Euſe-
ius & Hieronymus fuerunt, qui
ullo ſtudio partium poterant abripi,
um nullæ partes eſſent. Metuens,
am altas radices agentem Monachiſ-
um vir illuſtris Joſ. Scaliger in
mendatione ſua Temporum, cum
llus metus eſſet, plurima conge-
, quibus probare nititur, hos Eſ-
os non fuiſſe Chriſtianos; quod
em planè eſt ac ſi probare niteretur
ariſæum non eſſe Sadducæum.
d ut evincat illos ipſiſſimos homi-
s poſt adventum Marci in Sectam
riſtianorum non tranſiiſſe, qui pri-
erant è Secta Eſſenorum, nihil
ldem affert, quod ſit alicujus pon-
is aut momenti, ſalvo honore de-
to tanto viro. Neque aſſentior eru-

ditiſſimo viro Henrico Valeſio, q
in Annotationibus ſuis ad Euſeb
lib. 2. cap. 17. Multa de Eſſenis p
ſert, nova prorſus, & quidem p
incognita, (quamvis quem ad fin
proferantur, niſi ad minuendas O
gines fidei Chriſtianæ apud Ale
drinos, quaſi Romanis Origini
æmulas, nobis adhuc ſit æquè
cognitum) quæ tamen non co
ciunt rem aliter opinanti, ſi q
ego video. Duo mihi reſtant
huc ſcrupuli, priuſquam in il
eam ſententiam, de Eſſenis
Therapeutis ęximendi, & q
quis eſt eximendo, per me li
eximat; mihi quippe Therape
Chriſtianus, vel Eſſenus, nullo
tur diſcrimine, atque utrùm id
vel non idem ſint, perinde pro
eſt. Primi ſcrupuli fundus hic
Certo certius eſt hos Eſſenos
Chriſtianos, ſive Therapeutas, ſ
Ἀσκητὰς, ſive quocunque alio vo
bulo compellaveris illos, de qui
ſcribit Philo Judæus librum ſu

περὶ βίου θεωρητικοῦ, sedes suas præcipuè posuisse non procul Alexandria, præsertim verò ad quendam collem modicè turgentem & fallentem gressus ascendentium, ad lacum Mariam situm. Verba Philonis sunt: πλεονάζει δὲ ἐν Ἀγύπτῳ καθ' ἕκαστον τῶν ἐστιαλουμένων νόμων, καὶ μάλιστα περὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν. οἱ δὲ πανταχόθεν ἄριστα, καθάπερ εἰς τατρίδα, θεραπευτῶν ἀποικίαν, στέλλονται πρός τι χωρίον ἐπιπεδότατον, ὅπερ ἐστὶν ὑπὲρ λίμνης Μαρίας κείμενον, ἐπὶ γεωλόφου χθαμαλωτέρου, σφόδρα εὐκαίρου, ἀσφαλείας τε ἕνεκα καὶ ἀέρος εὐκρασίας. τὴν μὲν οὖν ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ περέχουσιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι, τὴν δὲ περὶ ἀέρα εὐκρασίαν, ἔκ τε τῆς λίμνης ἀνεστομωμένης εἰς τὴν θάλατταν, καὶ τοῦ πελάγους ἐγγὺς ὄντος ἀναδιδόμεναι συνεχεῖς αὖραι, λεπταὶ μὲν αἱ ἐκ τοῦ πελάγους, παχεῖαι δὲ αἱ ἀπὸ τῆς λίμνης, ἀνεστομωμένης εἰς τὴν θάλατταν. *Maximè tamen in Ægypto frequentatur per præfecturas singulas, præsertim circum Alexandriam. Ex omnibus autem locis optimus quisque*

therapeutarum tanquam in hujus
neris patriam colonus mittitur in
cum quendam aptissimum, situm
stagnum Mariam in terreno, colle
clivi leniter, tutum simul & laudat
ab aeris temperie. Securitatem e
ei praestant villae vicique proximi
rem verò temperat emissorium sta
exonerantis se in mare, & auras
quam non ex alto aspirantes tenuit
sicut crassiores feruntur è stagno. C
his verbis Philonis de Therapeu
componantur illa quæ habet Auth
non inidoneus Balladius in Histo
sua Lausiaca, capite περὶ τῶν ἁ
Νιτρίᾳ, de veteribus Monachis,
vix ovum reperias ovo, vel lac la
magis simile, quàm locus apud Pa
lonem, ubi Therapeutæ, similis est
co apud Palladium, ubi Christiani
teres ἀσκηταὶ sese exercebant. Ju
verò si Therapeutæ, qui tempo
Philonis eremum illam prope lacu
Mariam dictum incolebant, fuerun
ex instituto Judæi (prout videtur
ruditissimo viro) atque illi ἀσκητ

qui tempore Palladii duobus poſtea ſæculis & quod excurrit, ibidem fixerunt domicilia, fuerint abſque dubio ex illorum Chriſtianorum inſtituto, quos jam vocamus Monachos; quî, quæſo, fiebat, ut illi Judæi, qui ne quidem Samaritanis coutuntur, tam bellè cum Chriſtianis convenirent, & in una ſede morarentur? Num Judæi loco ceſſere Chriſtianis? Atqui Chriſtiani potius, ut minores Judæis, loco cedere debuerunt: Num vi pulſi ſunt à Chriſtianis ex illo loco? Atqui deerant illis vires, ut omnes benè norunt; reſtat hæc ergo ſola ſpecies veriſimilitudinis in hoc negotio captanda, ut dicamus hos locos circa Mariam paludem à Chriſtianis occupatos, qui à Judæis conuerſi per Evangeliſtam D. Marcum, & ſtrictius vitæ genus profeſſi, domicilia fixerunt ibidem, ut urbe procul, Deo melius vacarent, circa Philonis tempora; quibus poſtea non longè ante tempora Palladii, nonnulli in Thebaide, præſertim D. Antonius,

adjunxerunt se, qui novas vivendi regulas, novos habitus, & Ordinem demum Monasticum induxerunt ibidem, cum adhuc nullus esset. Secundus mihi scrupulus hic est; Certissimum est fuisse tres Sectas insignes apud Judæos, Essenorum, Pharisæorum & Sadducæorum, à longe retro actis temporibus, prout Josephus refert Antiquit. lib. 13. cap. 9. & lib. 1[illegible] cap. 2. De Essenorum fide, pietate, justitia, temperantia, communione, victu multa miranda congerit Josephus, & tandem addit, eos eandem ferè vivendi rationem sequi, ac ii qui apud Dacos nominantur Plisti. De Dacorum Plistis nihil me legisse memini, atqui fuisse apud Dacos quosdam genus hominum σωφροσύνην [illegible]rè excolentium, quos vocabant κτ[illegible] è Strabone didici. Et fortassis [illegible] Strabone *corrigendus est Joseph[illegible] Et durasse hanc Sectam usque ad Philonis tempora, cum Marcus veni[illegible] Alexandriam, testis est ipse Phi[illegible] qui de illis libellulum composuit, [illegible]

* Haud ex Strabone corrigendus Josephus, sed apud hunc pro πλείστοις legendũ πολιτῶς.

jus ipſe meminit initio περὶ βίου θεω-
ρητικ. Jam verò quî, quæſo, fit,
ut ſtatim à tempore Philonis ad hunc
diem uſque, omnis hæc Eſſenorum
ſecta, per quindecim continuata ſæ-
cula, prorſus evanuerit? Quî fit, ut,
cum per omnes mundi plagas tot in-
numeri reperiantur & Phariſæi & Sad-
ducæi, ex Sadducæis orti & Phariſæ-
is, ne unus, quantum ſcimus, in to-
o terrarum orbe Eſſenus jam reperia-
ur, aut inſequente Philonem ſæculo
epertus fuerit? Quî fit, ut, cum ve-
eres Scriptores omnes penè qui de
Hæreſibus apud Judæos ſcripſerunt,
Hegeſippus, Juſtinus, Hieronymus,
ipſe denique Clemens Romanus, cum
eptem alii numerent Hæreſes, alii
ecem inter illos, nemo illorum ta-
nen Eſſenos inter illos numeret?
Certè nulla facilior occurrit mihi ra-
io ſolvendi hunc nodum, quàm ſi
dicamus Eſſenos illos in Chriſtianiſ-
mum tranſiiſſe, per prædicationem
Evangelii, morum ſimilitudine ineſ-
catos, & miraculis in fide, quam

prius habebant de immortalitate a
morum, ut ex Josephi loco proxi
citato discimus, in dies stabilitos. A
argumenta quæ profert vir incomp
rabilis in contrarium, quibus pr
bare se putat tùm Therapeutas il
apud Philonem non fuisse Esse
tùm etiam illos Therapeutas non f
isse Christianos, facilis foret illi
sponsio, qui odiosam contentionis se
ram velit ducere. Prima ratio, c
illos Philonis Therapeutas esse no
Essenos, hæc est, quia nimirum Ph
lo nunquam vocat illos Essenos
toto illo libro. Verùm hæc ra
neutiquam procedit; primò namq
disertis verbis illos Philo vocat Es
nos in ipsis libelluli primordiis, Ἐσσ
ων περὶ διαγεγθείς, &c. quibus verb
Essenos suos dividens in Practicos
Contemplativos, prout genus in su
species, libro de Practicis absolut
novum orditur de Contemplativ
subaudi Essenis. Quod autem di
vir eximius, nihil necesse esse ut su
audiatur Essenis, & hoc fefellisse Sc

ligerum

ligerum; certè, non ego ſum, qui cum Scaligero mallem errare, quàm cum Valeſio benè ſentire, modò poſſit oſtendere neceſſe eſſe ut non ſubaudiatur, quod illum puto adhuc non oſtendiſſe. Secundò, concedamus Philonem in illo libro nunquam vocare illos Therapeutas ſuos, Eſſenos; atqui tamen negari non poteſt, illum in alio libro, nempe *quòd omnis probus ſit liber*, vocare Eſſenos, Therapeutas, quod tantundem eſt. Tertiò, dici poteſt opus non fuiſſe ut Philo nomine illorum generico compellaret Eſſenos ſuos, Therapeutas, in illo libro, quorum quandam ſolummodò ſpeciem tractare propoſuerat; cum, eadem ratione, etiam qui legerit Ἀσκητικὸς Διατάξεις Divi Baſilii, ſive Conſtitutiones ejus Monaſticas, negare poſſit illos ſuos Monachos, ſive Ἀσκητὰς, fuiſſe Chriſtianos, quia, in totis 34. Capitulis, nunquam vocat illos Chriſtianos, ſed tantùm Ἀσκητὰς, omni loquendi de illis anſa præbita; quod eſſet à ratione

one ſatis alienum. Neque fœlic
ſuccedit Valeſii ratio ſecunda, n
pe, Therapeutas illos non fuiſſe E
nos, quia Eſſeni tantùm erant in J
dæa & Palæſtina, ut diſertè ſcri
Philo, tùm in Libro *quòd om
probus ſit liber*, tùm in *Apolog
pro Judæis*, quam citat Euſebi
lib. 8. de Præp. Evang. Therapeu
verò per omnem Græciam & Bar
riam diffuſi fuerant, præſertim ci
Alexandriam. Philo quippe non d
ſertè ait Eſſenos extra Judæam & P
læſtinam nunquam moviſſe pede
ſed Judæam & Palæſtinam, utpo
illorum patrium ſolum, illos pro
liſſe; velut Perſia Magos, India Gy
noſophiſtas, aut Gallia Druidas pro
tulit; qui tamen aliquando, relict
patria, ut cæteri populi, per vari
terrarum plagas diſpergebantur, pro
ut animus, vel occaſio ferebat; n
que poteſt excogitari ratio, quare g
nus illud Eſſenorum, intra ſolos Ju
dææ & Palæſtinæ limites continer
ſe, magis quàm genus alterum Pha
riſæorum

ſæorum vel Sadducæorum, qui, u-
icunque Judæorum gens porrigebat
, per omnes mundi plagas, propa-
ines ſuas traduxerant. Tertia ratio
ur exiſtimat vir doctiſſimus hos Phi-
onis Therapeutas non fuiſſe Eſſenos,
ſt hæc, quòd Joſephus, Scriptor ali-
oqui diligentiſſimus, cum de Eſſeno-
um Secta duobus in locis ex profeſſo
diſſeruerit, tamen de his Therapeutis
ne verbum quidem dixerit. Sed &
illam rationem vacillare facilè ſentiat,
quiſquis apud ſe rationem temporis
probè perſpectam habuerit; cum e-
nim Philo ſcriberet librum, ut eſt
veroſimilius, ſub Claudio, quando vel
non ortum Antiochiæ, vel ſaltem non
notum Alexandriæ Chriſtianorum
nomen, non eſt mirum quòd illos ex
Eſſenis ad fidem Chriſti converſos vi-
ros, appellet Philo Therapeutas, &
fœminas Therapeutrides, quo nomi-
ne tùm vocabantur Alexandriæ, apud
promiſcuum vulgus; cum verò Joſe-
phus, annis non minus quadraginta
poſt, abſolveret Antiquitates ſuas, id

eſt

eſt circa finem Domitiani, quando
men Chriſtianorum, tùm Alexand
tùm Hieroſolymis, vel potius P
tùm denique per totum penè t
rum orbem increbeſcebat, & no
Therapeutarum prorſus in deſue
dinem abierat, non eſt omninò
rum, ſi Joſephus Chriſtianos
nomine ſuo Chriſtianorum, &
emerito nomine Therapeutarum
citet; cum malè audiat apud Or
rem, malle loqui lingua, qua loc
ſunt homines, quàm qua loquunt
ut optimè Quintilianus inquit.
ſepho autem notum fuiſſe tùm
men Chriſti, tùm Chriſtianorum, q
rum neutrum Philoni, quantum co
jectura poſſumus aſſequi, fuit cog
tum, ex illis quæ de Chriſto & Ch
ſtianis memorat Joſephus Antiqu
lib. 18. cap. 4. abundè liquet. Sc
quidem totum illud χωρίον (ut Gr
vocare ſolent quemvis contextum
haberi apud eruditos tanquam aſſ
mentum poſterioris Joſepho ſæcul
Joſephum, utpote celebrem Scripto
rem.

…m, vi dolo in Chriſtianorum partes …hentis, qui, Origene teſte variis …locis adverſus Chriſtum nonnulla …rtur edidiſſe; ſed æquè confici… illa res, nempe, Chriſtianorum …ocabulum apud plebem obtinuiſſe, …mpore quo ſcripſit Joſephus Anti…uitates ſuas, ſive adverſus illos ip… ſcripſerit, ſive in illorum laudem …lurima protulerit. Neque majoris …onderis eſt quartum argumentum, …mpe, fuiſſe mulieres inter Thera…eutas, ut ex Philone conſtat, Eſſe… os autem muliebrem ſexum averſari …ferente Joſepho, ac proinde Thera…eutas Philonis Eſſenos eſſe neuti…uam potuiſſe. Sed excidit memoria …ro longè doctiſſimo quoddam fuiſſe …mus Eſſenorum, referente eodem …ſepho, lib. 2. de Bello Judaico, c. 12. …i nuptias non aſpernarentur, ac …inde neque muliebrem ſexum. Lo… …m Latinè tantùm ſubjiciemus: *Eſt …tem*, inquit, *& alius ordo Eſſeno…, cibos, mores & leges ſimiles cum …teris habens, diſtans verò in opini…*

one

one de conjugio : Maximam quippe tæ hominum partem, ſucceſſionem ſ cet, amputare credunt illos qui a nent à nuptiis; præcipuè cum quàm tiſſimè deficere ſit neceſſe genus h num, ſi eandem omnes homines a ſterentur ſententiam. Ergo neque habetur viro doctiſſimo propoſit Videtur quidem alicujus eſſe menti poſtrema ratio quam vir ctiſſimus affert, ut probet Philo Therapeutas non fuiſſe, ſcilicet q Philo dicat Therapeutas patrim um ſuum propinquis & amicis ſpo relinquere, cum Joſephus affirmat ſenos nihil propinquis ſuis donare, omnia in commune conferre; pre ret illa quippe ratio, ſi tantum u eſſet ordo Eſſenorum, de quo non veroſimile Philonem & Joſeph ſcribere diverſa, multò minus con ria, voluiſſe; atqui verò certiſſim eſt ex illis Joſephi verbis nuperr citatis fuiſſe duos ordines Eſſenoru de quorum uno, nempe ordine πρακτικῶν, ut Philo vocat illos, qu

ut puto, posterior ætas appellavit Laicos, verum esse poterat quod asse- Josephus, illos nempe in com- une facultates suas contulisse; nam um urbes & forum illi colerent, & egotiis etiam civilibus, ut homines æteri, sese immiscerent, opus illis at ad sustentandos pauperes, qui ibis indigebant. De altero verò dine nempe τῆς θεωρητικῆς, quos herapeutas tempore Philonis, & sæ- ulis insequentibus Ἀσκητὰς, vel Mo- achos appellabant, æque verum po- erat esse quod memorat Philo, illos empe patrimonium suum propin- uis & amicis ultrò concessisse: nam- ue cum urbes fugerent, vitamque olitariam in deserto colerent, quam qua & sale, & aliquando hyssopo cibo lautiore sustentabant, prout xpressis verbis idem Philo scribit, uid opus erat ullo patrimonio, ad struendas istas dapes, inter illos ividendo? Solitos autem fuisse Pa- es antiquissimos Christianos, qui itam colebant Eremiticam, patrimo-

nia

nia ſua propinquis, vel pro
quibuſvis elargiri, ab inſtitutore
Monaſticæ B. Antonio, qui pate
agros hominibus juxtà habitant
ultrò conceſſit, referente Sozom
lib. 1. cap. 13. ſic edoctos, nul
puto, eſt qui neſciat. Et ſic P
lonis Therapeutæ poſſunt eſſe ad
Eſſeni; neque neceſſe eſt Joſeph
cum Philone committere; cum de
verſis ordinibus Eſſenorum div
proferant. Quod ad illas ratio
attinet quibus probare nititur doc
ſimus Valeſius Philonis Therape
haud fuiſſe Chriſtianos, neque
dem illæ adeò cogentes ſunt, ut
dem illis extorqueant, quibus l
aliter opinari. Paucis agam
Argumentum primum viri illuſtr
mi ſic procedit. Philo dicit Th
peutas habuiſſe Scripta veterum q
rundam ſuæ Sectæ authorum qui
gem allegoricè exponerent. Q
modo hæc de Chriſtianis accipi p
ſunt, qui tùm novelli erant, &
diuſtertius nati? Quænam, rogo, ſ

illa Scripta; quinam vetuſti autho-
es & principes illius Sectæ? Non
ertè Prophetarum libri. Hos enim
ertè ab illis ſeparat Philo. Qui-
us verbis arbitratur vir doctiſſimus
enirùs ſe negotium confeciſſe. At-
ui, ad manus erit illi facilis reſpon-
o, quiſquis velit arripere; neque
ideo quomodo poſſit evadere vir do-
iſſimus infortunium. Primò dici
eteſt illa Scripta veterum, quæ The-
peutarum manibus terebantur apud
ilonem in σημείοις ſuis, eſſe potu-
e Scripta nonnullorum veterum in-
Judæos, qui ab ipſis Ptolomæi
mporibus novæ inſudantes metho-
exponendi Legem Moſis allego-
è, non poterant non reddere fi-
m, quæ Legi Chriſti ſuo tempore
omulgandæ debebatur, populo Ju-
ico multò faciliorem, quàm ſi nu-
literæ Legis inhæſiſſent. Inter hos
riptores eminebant Eleazarus &
iſtobulus, quorum meminit Euſe-
us Præp. Evang. lib. 8. cap. 9. De
ibus eadem refert Euſebius, & ip-

ſiſſimis verbis, quæ de Scriptoribus illis inter Therapeutas adeò celebres refert Philo; nempe illos περὶ τὴν ἱερῶν νόμων ἀλληγορημένης ἰδέας multa Commentariis illeviſſe. Ad hos primos trios Scriptores ſuos, & ſenſum Legis reconditum & involutum, per allegorum ἀνατυπώσεις enucleatum, quibri forſan illo ſeculo legebantur una cum Lege Moſis apud Judæos, modo quo Homiliæ veterum Patrum ſeculis inſequentibus in Evangelia legebantur unà cum ipſis Evangeliis apud Chriſtianos, ablegaſſe D. Marcum nuper converſos Eſſenos ſuos, inde etiam veritatem ſui Evangelii exſculperent, ut ipſe Dominus antidaſſe Judæos dicitur apud Evangeliſtam Johannem 5. 39. cum jubet illos ſcrutari Scripturas; Quæ quidem verba Domini de Scripturis ſuis allegoricis omnium manibus tritis, ut quidem judicio, rectius intelligitur, quàm de ipſa Scripturæ litera, quæ de Chriſto pauca teſtatur in cortice, non eſt prorſus improbabile.

Facile

Facileque fieri poterat, ut Origenes Alexandriæ degens, & Catechiſtam illic agens, illam methodum ſuam tractandi S. Scripturas allegoricè (in qua nimium putatur indulſiſſe genio ſuo) ab his antiquis Judæorum Scriptoribus Helleniſtis, qui præceſſerant illum, & quorum libros omnium penè Chriſtianorum manibus tritos inviderat, antequam promerentur Evangelia, quæ in Eccleſiis legerentur, acciperet. Neque eſt quod admiretur vir doctiſſimus, quomodo hæc de Chriſtianis accipi poſſint, cum, ante promulgata Evangelia, atque Epiſtolas Apoſtolorum, quorum ſub Claudio vix ulla pars extabat, verſus neceſſe ſit, ut vel idem fuerit Scripturæ Canon Chriſtianis & Judæis, quo in ſacris ſuis utebantur, vel ut Chriſtianis fuerit omninò nullus. Poterant igitur Philonis Therapeutæ, quamvis Chriſtiani, libris iſce allegoricis incumbere, & in legendis illis à mane ad veſperam tempus ſuum in privatis συμνείοις ſuis terere,

rere, (quorum patres & authores
ctè poterat Philo vocare τῆς αὐτῶν
σεως ἀρχηγέτας, quia velum à
Mosis primi subduxerunt, ut D.M
co prædicante, coram suis oculis C
stum quasi crucifixum cernerent)
cum conventus agebatur public
qui die solùm septimo fiebat, (
que enim dies Dominicus apud
dæos ad fidem conversos videtur
huc obtinuisse pro die publici c
ventus, sed tantùm Sabbatum)
dire Dissertationes sive Concio
Presbyterorum suorum, super ip
Mosis Legem viva voce habitas, q
ipsi summa cum modestia & gr
tate hauriebant; cum illis quasi p
prium quarto modo semper fuerit
bitum, τὴν σεμνότητα ἀσκεῖν, sive g
vitatem colere, Josepho teste, lib
de Bello Judaico cap. 12. Secund
clarissimi viri argumentum est hu
modi: Philo dicit Therapeutas
tantùm quotidie preces fecisse,
ente scilicet Sole & occidente; c
primi Christiani tertia, sexta, &

ea hora Deum oraverint, ut in Actibus legitur, & ſingulis non modò diei, ſed & noctis horis idem præſtiterint. Neque pugnant hæc contra ſentientes hos Philonis Therapeutas fuiſſe Chriſtianos; quamvis enim verisimile ſit; Eſſenos illos Chriſtianos, qui vocabantur Practici, de quibus Philo librum peculiarem ediderat, qui Civitates incolebant, forum frequentabant, & civilibus ſeſe negotiis immiſcebant, adiiſſe Templum ſtatis horis, id eſt tertia, ſexta & nona, cum Templi fores aperirentur (inde potius, ut mihi videtur quæ dictæ, quòd illis Horis apertæ ſemper eſſent, quàm quòd eſſent ita precioſæ, prout Actuum, 2. & 3. legimus) & preces ſuas Deo fudiſſe, ut cæteri Chriſtiani; tamen aliter oportebat fieri cum illis Eſſenis, quam cum Chriſtianis, qui vocabantur Theoretici, qui ſunt hi Philonis Therapeutæ, qui urbibus relictis in ere-mo vitam agebant, ſecluſi ab omni hominum conſortio, & meditationi totos

se dabant, quorum tota vita, ut
quasi fuerat oratio continua; cum
adeò perpetuam Dei memoriam ha-
buisse illos Philo dicat, ut ne in som-
nis quidem aliud eis obversetur, quàm
divinarum imagines pulchritudinum
& fuerint inter illos qui in somnio
do proferre solebant præclaras sacræ
Philosophiæ sententias, adeò pleni
erant Deo. Neque dicit Philo sed
Therapeutas bis tantùm quotidiè pre-
ces suas fundere, sed bis; hoc est o-
ente Sole & occidente, Deum ve-
invocant, & per omne interstitium
meditantur, id est mente precant
illum. Nemo itaque veterum Chri-
stianorum, qui singulis horis to
diei tùm noctis precibus suis sa-
gaverunt Deum, poterat dici sa-
us oravisse Deum, quàm hi Phi-
nis Therapeutæ, quos ille dicit
orasse quotidie; ac proinde prop
horas illorum Canonicas imminu
non sunt è numero Christianor
profligandi; cum nunquam non p
carentur. Quod ad illorum Ca

& Hymnos attinet, vario me-
rorum genere compoſitos, quem
anendi morem primævis Chriſtia-
is competere non poſſe vir docti-
imus arbitratur, quia ſerius Hym-
os contexere cœperunt Chriſtiani,
icilicet poſt Antoninorum tempora,
um viri docti ſeſe ad Religionem
hriſtianam applicuiſſent: reſponde-
poteſt vix eſſe dubitandum, quin
udæi ad fidem converſi, prout ad-
uc eiſdem Scripturis utebantur,
uibus prius, in conventu publico,
c & uterentur ipſiſſimis Hymnis,
mni data anſa; cum non ſit vero-
imile Paulum & Silam novos ſibi
Hymnos contexuiſſe, quos canerent
n carcere, ſed popularibus ſuis no-
os & uſitatos ceciniſſe. Neque
æcepturum fuiſſe Apoſtolum, ut
ui lætatur, pſalleret, Jacob. 5. 13.
ed ut primò ſibi Hymnum com-
oneret, quem pſalleret, ſi non eſ-
ent Hymni jam compoſiti à Ju-
æis, quos, etiam qui ad Chriſtia-
iſmum tranſierant, poſſint canere.

Poſt Antoninorum tempora pe-
rant quidem Hymni varii in ho-
rem Chriſti, ab ipſis Chriſtia-
componi, & in illorum ſacris co-
ventibus, modulorum variis ge-
ribus uſurpari; atqui verò quo
nus Hymni alii, ab ipſis Judæis
honorem Dei contexti, non poſ-
etiam ante tempora Antoniniana c-
tari ab ipſis qui jam in Chriſti
nos evaſerant, illud nihil obſ-
Hymnis hiſce Philo dicit The-
peutas ſuos ordine decenti, cunc-
intentè, & ſummo cum ſilen-
auſcultaſſe, uſque ad ultimam Hy-
ni clauſulam, quando omnes voc-
unà extollebant; quæ quidem
νόμης, auſcultatio & ſilentium, a-
ſolemnis fuit antiquis Chriſtian-
præſertim Ἀσιωπῶς, ut cum ca-
retur ἐξάψαλμος, (qui eſt Pſalm-
3. 37. 62. 87. 102. 142. con-
nuo ordine decantatus) nemo to-
illo tempore vel ſpuere vel tuſſi-
auderet, ut ex Typico Sabæ di-
mus: Et erat aliqua pars Pſalm-
rum

rum, quæ dicebatur ὑπακοὴ, ab illa animi intenſione, quâ audiebatur, ut nonnullis placet. Meminit ejus Chryſoſtomus in Pſalmum 41. Sic, quod mireris, duodecies, ad minus, meminit iſtius vocabuli, in explanatione iſtius Pſalmi, cum, in omnibus aliis operibus ſuis, illo Pſalmo excepto, neque ſemel, quantum ſciam, meminerit ejus. Fortaſſe debemus hanc expoſitionem (qualis qualis eſt, neque enim quicquam habet ſimile cæteris, & ad duos tantum ſeſe verſus Pſalmi porrigit) Antiocho Ptolemaïdos Epiſcopo, qui etiam Χρυσόστομος dicebatur, teſte Sozomeno, lib. 8. cap. 10. & Conſtantinopoli magnam de Concionibus ſuis laudem retulerat, eo ipſo tempore quo præfuit Eccleſiæ Chryſoſtomus; vel alicui ſequioris ævi. Porro adeò mihi videtur veroſimile, Judæos Alexandriæ converſos ad fidem, Canticis eiſdem, imò ſacris nonnullis ceremoniis, quibus utebantur in Judaico cultu; in Conventi-

Conventibus ſuis Chriſtianis, ad
tempore Philonis uſos fuiſſe, c
rudis & indigeſta foret Eccle
Chriſti publica facies & forma;
nonnullis annis poſtea, nempe te
poribus ipſius Hadriani, quæ ul
centeſimum à Chriſto annum
porrigunt, certum ſit etiam Gen
les apud illos ad fidem conver
multa de Sacris ſuis Serapicis a
huc retinuiſſe, ut planè colligi p
teſt ex Hadriani ad Servianum E
ſtola, quæ eſt apud Vopiſcum
Saturnino; in qua mores Ægypt
rum leves, pendulos, & ad omn
famæ momenta volitantes acri
ſatis exagitans, illos qui Serapin co
lunt, eſſe Chriſtianos, imò Chri
Epiſcopos affirmat; nempe ob com
munes nonnullos, inter utroſque
ritus & ceremonias indifferenter h
bitos. Certè duo fuerunt, quæ no
facilè poterant eximi Alexandrino
rum animis ad illa nimium pron
id eſt Muſica & Matheſis. Illo
cantu ductos, ut nullos alios, no
ta

at Dio Chryſoſtomus, hujus ſeculi Scriptor, Orat. 32. atque illud exprobrat illis ad faciem, Apologo non illepido, ab avibus & ovibus, quæ ſequebantur Orphea, ducto, quibus ortos Alexandrinorum proavos, nempe Macedonas, Alexandri τοῦ κίστου commilitones, arbitratur: & rerum novarum illos uſque ad cantilenas publicas fuiſſe cupidos memorat Hadrianus in prædicta Epiſtola. Quinetiam Mathematicis ſtudiis adeò deditos fuiſſe notat Imperator, ut vix eſſet Alexandriæ Chriſtianorum Presbyter, qui non eſſet Mathematicus, aut Aruſpex; & multis abhinc ſeculis Tributum Alexandriæ pendi ſolitum, quod dicebatur βλακεννόμιον, ſive Tributum ſtultorum, ut homines ineptuli & ſtolidi ſuos Aſtrologos adirent impunè, refert Suidas in Βλάκα. Non eſt ergo mirandum ſi Therapeutæ Philonis, quamvis eſſent Chriſtiani, Canticis ſuis, modò non illiberalibus & inhoneſtis, etiam adhuc

huc uterentur. Ex quibus omn[illegible] puto manifestum fieri, nihil [illegible] nobis adversari, quas protulit [illegible] egregius rationes, quo minus [illegible] Philonis Therapeutas, tùm non [illegible] isse Essenos, tùm non fuisse Chri[illegible] anos, arbitremur. Priusquam [illegible] hoc argumentum dimittamus, [illegible] abs re erit de Essenis locum in[illegible] nem paucis explanare. Habetur [illegible] le apud Josephum, lib. 2. de Be[illegible] Judaico cap. 12. Porphyrium [illegible] ἀποχῆς lib. 4. & Eusebium Pra[illegible] Evang. lib. 9. cap. 1. his verbis: Πρὸς δὲ τούτοις, ὄμνυσι μηδενὶ μὲν [illegible] ταδοῦναι τῶν δογμάτων ἑτέρως ἢ ὡς [illegible] τὸς παρέλαβεν, ἀφέξεσθαι δὲ λῃστείας [illegible] καὶ συντηρήσειν ὁμοίως τά τε τῆς αἱρέσεως [illegible] αὐτῶν βιβλία, καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων ὀνόματα. Quæ verba sic reddas: *Præter hæc etiam jurat, nemini se traditurum præcepta Religionis, sive Dogmata, aliter quàm ipse ab aliis acceperit, à latrociniis * se abstentu-*

* Eadem ferè legas apud Plinium Juniorem de illius ætatis Christianis, in decantatissima illa ad Trajanum Augustum Epistola.

rum;

...; *Sectæ ſuæ libros, & Angelorum ...nina obſervaturum.* Per ſolemne ...c juramentum, videntur mihi in...lligere Eſſeni Sacramentum Do...inici corporis & ſanguinis; quod ...itio naſcentis Eccleſiæ, pro quo...dam quaſi juramento fidelitatis cre...do fuiſſe habitum, quamvis in Sa...cramenti nomen mollius ætas po...ſtera commutaverit; quem priſti...num morem revocare voluiſſe No...vatianos, hoc eſt jurare per cor...pus & ſanguinem Chriſti, cogere ſu...os voluiſſe, ne unquam fidem falle...rent quam Chriſto dederant, à Con...ditore Annalium Eccleſiaſticorum Baronio rectè notatum videas, An...no Chriſti 254. Ultima verba καὶ τὰ περὶ ἀγγέλων, &c. optimè red...didiſſe mihi videtur Porphyrii In...terpres Fogerolles, *& Nunciorum Dei nomina ſe obſervaturum*, loco *Angelorum.* Quòd ſi ſic reddidiſ...ſet, *& Nunciorum Dei verba cuſto...diturum*; hoc eſt & illa quæ ore

Mini-

Miniſtrorum, ſive Angelorum
Nunciorum illorum Evangelico
qui prædicabant illis verbum
tradebantur illis, ſe diligenti
auditurum, & facturum, certè
ſultiſſimus Interpres acu tetigi
rem, niſi me fallit animus.
γέλους enim ſæpè pro Nunciis
pari notiſſimum eſt. Ὀνόματα
rò Græcis Scriptoribus non
ῥήματα ſignificare, & pro ver
ſumi, præſertim Philoni, Porp
rio ac Euſebio, haud minus
tum. Senſus ergo horum ver
rum, meâ quidem ſententiâ, t
eſt; nempe, Eſſenos illos, ſive
tuſtiſſimos illorum temporum Ch
ſtianos, Sacramento Dominico ſu
pto, quaſi quodam juramento,
mutuò obligare ſolitos, ad hæc
præcipuè præſtanda; primò,
accuratè ſervarent omnia fidei
Dogmata ipſis tradita, neque
tradendo aliis aliquo modo co
rumperent; ſecundò, ut libros

los veteres περὶ τῆς τῶν ἱερῶν νόμων ἀλληγορουμένης ἰδέας, de quibus antea dixi, quibus ad fidem in Chriſto, per Judæos ipſos ante ipſius adventum, facilior & planior via erat reddita, diligentiſſimè cuſtodirent & tererent; tertiò, ut illos ſermones, ſi verba Miniſtrorum ſuorum, ſingulis præſertim Sabbatis, in Conventa publico, coram illis habita, de fide Chriſti, ſumma cum attentione acciperent, diligentiâ ruminarent, neque unquam animo excidere paterentur. Et certè tanta videtur fuiſſe Chriſtianis Alexandrinis illo tempore gravitas & attentio, ſobrietas & ſilentium in audiendis Angelorum ſuorum ſive Nunciorum Domini verbis & Concionibus, circa finem Domitiani præſertim & initium Trajani, quo tempore Dio Chryſoſtomus erat Alexandriæ, ut non dubitaret ille mores illorum ſobrios & compoſitos, in contumeliam & opprobrium Gentilibus

tilibus Alexandrinis, Orationum s
rum ineptis & procacibus auditorib
trahere, qui nihil sobrii poter
vel facere vel audire. Verba D
nis hæc sunt: ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ θ
τὰ γινόμενα αἰσχρὰ καὶ μετὰ πάσης
βρεως ἀνατεταῖσθαι καὶ ἀποβλέπειν,
νον οὐκ ἐπὶ τοῖς χείλεσι τὰς ψυχ
ἔχοντες, καθάπερ οἶμαι, διὰ τῶν ὄν
τὴν εὐδαιμονίαν δεχομένους, Σωτῆρα
Θεὸν καλοῦντες ἄνθρωπον ἄθλ
Orat. 32. ad Alexandrinos. Ma
affectum esse credo hunc locu
ut mille alios, & forsan ab Inte
prete satis infœliciter acceptum
Atqui verò cum tota versetur hæ
Oratio in perstringendis Alexandri
norum moribus, qui petulanter se
gerere solebant, & inconditos cla
mores, strepitus & tumultus in Con
ventibus publicis & Theatris edere
prout innuit Photius, in lectione
sua Dionis Chrysostomi; verosimile
est in verbis illis latere non illepi
dum sarcasmum, & Dionem sugil
lare

lare Alexandrinos illos obſtreperos, quaſi animam ſuam per linguas ſuas efflantes; cum vice verſa nonnulli eſſent inter illos qui ne quidem hiſcere vel mutire auderent in Conventibus ſuis publicis, ſed ſolicitatem per aures ſuas intromitterent; illi nempe qui Servatorem & Deum vocant miſerum Hominem; quibus verbis videtur mihi Dio Chryſoſtomus Chriſtianos intelligere, qui tempore Trajani Conventus ſuos publicos agebant Alexandriæ.

FINIS.

CLARORUM VIRORUM EPISTOLÆ SINGULARES.

Collectore

PAULO COLOMESIO.

Harum aliquot nunc primùm prodeunt; reliquæ vel sunt editis longè meliores, vel non ita facilè obviæ.

EPISTOLÆ SINGULARES.

EUBULUS CORDATUS

(f. *Ulricus Huttenus*)

MONTESIO SUO

S. D.

I.

MIttis è Germania, ubi nunc agis, ſubinde novos libellos, quibus Romanam Curiam quidam ſic depingunt, ut hic vel nati, vel habitaſſe videantur. Sed non eſſe novam hanc querelam Libellus Nicolai de Clemangis, jam olim ſub Clemente 7. conſcriptus, teſtatur. Quem è Vaticana mutuatum Bibliotheca ad te

 mitto,

mitto, unà cum verſiculis rithmo conſtantibus, quos ex altero quodam Codice mirandæ vetuſtatis deſumpſimus. Verùm quid putas hunc auctorem dicturum fuiſſe, ſi vel Alexandri 6. Epicureiſmum, vel Julii Martialem animum vidiſſet? Sub quibus etiam in negotiatione prædaria multæ novæ technæ repertæ ſunt, ad pecunias undique corradendas, & ab illis receptæ ſunt approbatæque magis fiſci quàm Chriſti rei agentibus. Nempe quòd hic ob horum ſumptus innumeris egeret, illi verò filiorum petulantiam luxuriæ & tyrannidem legitimis proventibus fovere non poſſet. Cæterùm ſi eſt rem Chriſtianam melius habitam ſub Leone hoc 10. quandoquidem hîc non deſunt qui huic ſæculo conſulant: primùm, ut Alvaros Sylveſtros, & quicquid eſt Summularum & Summulariorum prorſus aboleat, quòd per iſtos mundus ſtultificatur, non ubique Evangelium & Paulum ſecutos. Deinde, ut edi

ne posthac vel Scoto vel Thomæ vel cuiquam Sententiariorum fidatur, nisi S. Scripturæ testimoniis agenti, non autem rationibus physicis, aut metaphysicis; alioqui nihil profuturum Concilium, si istis sua maneat auctoritas. Postremò consulunt, ut jussu Pontificis Decretales ad Evangelium & Pauli doctrinam conferantur, per aliquos bonos viros, qui non syllogismos, sed Christum habeant in pectore. Nam aiunt multas quæstum & avaritiam olere, nonnullas tyrannidem, quasdam arrogantiam & fucum. Sed multis secus videtur, præcipuè Religiosis. Dii rem benè vortant. Rectè fecerint nostri, si in tempore resipiscant priusquam— Vale. Datum Romæ Cal. Jul. 1519.

Johannes Calvinus Lælio Socino.

II.

NOn eſt quod expectes, dum ad illa, quæ objicis, quæſtionum portenta reſpondeam. Si tibi per aëreas illas ſpeculationes volitare libet, ſine me, quæſo, humilem Chriſti diſcipulum ea meditari, quæ ad fidei meæ ædificationem faciunt. Ac ego quidem ſilentio id quod cupio conſequar, ne tu mihi poſthac ſis moleſtus. Liberale verò ingenium quod tibi Dominus contulit, non modò in rebus nihili fruſtra occupare ſed exitialibus figmentis corrumpi vehementer dolet. Quod pridem teſtatus ſum, ſeriò iterùm moneo: niſi hunc quærendi pruritum maturè corrigas, metuendum eſſe ne tibi gravia tormenta accerſas. Ego ſi in dulgentiæ ſpecie vitium, quod maximè noxium eſſe judico, alerem, in te eſſem

ſſem perfidus & crudelis. Itaque aululum nunc mea aſperitate ofendi te malo, quàm dulcibus curioſitatis illecebris malè captum non retrahi. Erit tempus, ut ſpero, cum e ita violenter expergefactum eſſe audebis. Cal. Jan. 1552. Joh. Calv. uus.

Hugo Grotius Johanni Crellio.

III.

Ibro tuo, quo ad eum, quem , ego quondam ſcripſeram, Editiſſime Crelli, reſpondiſti, adeò ffenſus non fui, ut etiam gratias tii tunc intra animum meum egeim, nunc autem & hiſce agam liteis. Primùm, quòd non tantùm humanè, ſed & officiosè valdè mecum geris; ita ut queri nihil poſſim, niſi uod in me prædicando modum inerdum excedis. Deinde verò, quòd ulta me docueris, partim jucunda ſcitu,

ſcitu, partim utilia, méque exem
tuo excitaveris ad penitius exp
dendum ſenſus Sacrorum Libro
Benè autem in Epiſtola tua,
mihi longe gratiſſima advenit,
me judicas: Non eſſe me eorum
numero, qui ob ſententias ſalva
tate diſſidentes alieno à quoq
ſim animo, aut boni alicujus am
tiam repudiem. Etiam in Libro
vera Religione, quem jam perc
relecturus & poſthac, multa inve
ſummo cum judicio obſervata. I
verò ſeculo gratulor, repertos ho
nes, qui neutiquam in controv
ſubtilibus tantum ponant, quan
in vera vitæ emendatione & quot
ano ad ſanctitatem profectu. Uti
& mea Scripta aliquid ad hoc ſt
um in hominum animis excitand
inflammandumque conferre poſ
Tunc enim non fruſtrà me vixiſſe
ctenus exiſtimarem. Liber de
tate R. C. magis ut nobis eſſet
tio, quàm ut aliis documento,
ptus, non video quid poſt tot

um labores utilitatis adferre poſſit, niſi ipſa fortè brevitate. Si quid tamen in eo eſt, quod tibi tuique ſimilibus placeat, id mihi ſupra ſpem eveniet. Libris de Jure Belli ac Pacis, id præcipuè propoſitum habui, ut feritatem illam non Chriſtianis tantum, ſed & hominibus indignam, ad bella pro libitu ſuſcipienda, pro libitu gerenda, quam gliſcere tot populorum malo quotidiè video, quantum in me eſſet, ſedarem. Gaudeo ad Principum quorundam manus hos Libros veniſſe, qui utinam partem eorum meliorem in animum ſuum admitterent. Nullus enim mihi ex eo labore fructus ſuavior poſſet contingere. Te verò quod attinet eredas rogo, ſi quid unquam facere poſſim, tui aut tuorum, quos ſingulariter amas, causâ, experturum te, quanti te tuo merito faciam. Nunc cum aliud poſſim nihil, Dominum Jeſum ſupplice animo veneror, ut tibi aliiſque pietatem promoventibus propitius adſit. Pariſiis 10. Maii 1631.

Juſtus

Juſtus Lipſius Franc. Villerio.

VI.

UBI es, mi Villeri? quid fa
ciſti? à quibus ad quos ivi
O meum dolorem! Florebas ut
ctum germen inter tuos. Quis
bo ſubitus evertit? Si error, fra
impetus eſt, redi, agnoſce, reſipi
Portus ille pœnitentiæ ſemper pa
& pharus divinæ bonitatis allu
Ah! redi. Sacra majorum cogi
ſacramenti tui religionem: & n
ad minutas diſputatiunculas ire. H
Eccleſia eſt, hîc ſucceſſio, hîc co
ſenſus: quæ fruſtrà alibi quæ
Quid addam? Etiam virtutem & p
bitatem alibi requires, illam vera
& ſine fuco. Repete memoria qu
legiſti, quæ audiſti. Non conquiſ
cet animus, & interior meliorque
tio dicet: Quid feci? Cur feci? M
vide, qui ætatem & uſum habeo, d
doctrinam

doctrinam aliquam ac prudentiam: nec hoſtes detrectabunt. Me, inquam, vide. Trepidavi & ego aliquando in adoleſcentia: & ſolent magna ingenia: neque novum aut mirandum eſt in tot procellis. Sed grandior firmavi pedem, & in religione majorum conſto, è qua nec mors depellat. Errare liceat, redire libeat, & pœnitentiam, quàm æternam pœnam malle. Examina illud *æternum*. Rem factam habes, & iterum es noſter. O quàm te amplectar! Quàm etiam tui! Nec timenda propone, quæ mali aut Malus ille fingunt. Ego ſpero & rogo: & quocunque loco es, eriſque, te amo, atque utinam ſine exceptione poſſim. Vale, & hanc Epiſtolam uni tibi ſcriptam ſcito, nec malo more divulga. Lov. 5. Id. Sept. 1605.

Frag-

Fragmentum Epistolæ Hug. Grot. ad Ger. Vossium A. 1630.

V.

NUper totus Senatus Parlam. Divionensis ad Regem pet. admoverat, ut Salmasium sibi hab. collegam liceret, patre parato ei s. am dignitatem transcribere. Sed σφεαγιδοφύλαξ, (*Marillacus*) hom. ubi vel religionis nomen increpu. asper & inexorabilis, dixit se pr. regni statum in maxima pericula d. turum, quàm ut, se conscio, Hugu. nottus ad id honoris irrepat. Vi. des, ut ubique animus veri amans d. servitutis impatiens dominis obst. Non tantum apud illum poterunt h. mala, ut non de Ecclesiastica antiqui. tate optimè mereatur: cujus argu. menti quod sub manus sumpserat o. pus, supra spem crescit, mira & n. ipsi quidem satis cognita eruditioni. uber.

bertate. Multa in illum inclemen-
r dixit Petavius in acceſſione Ura-
ologii & Juliani, ad quæ, me quo-
ue auctore, conſtituit non ordine
ſpondere, ne obtineant quod ve-
nt, ſi illi meliora ex manibus extor-
ueant; neque maledicta maledictis
idem ulciſci, ſed ubi ejus quod
ctat argumenti ſeries permiſerit,
rebus opponere, & poſteritati ju-
dicium relinquere, uter plura, uter
dictus legerit.

---

ragmentum Jac. Sadoleti Epiſtolæ ad Joh. Sturmium A. 1539.

VI.

Jalam, cùm facultas datur, ſoleo
& commemorare & loqui, me
pi & Melanctoni & Bucero, homi-
bus doctiſſimis, planè benevolum,
ex animo fautorem eſſe.

Hiero-

Hieronymus Groſlotius Jacobo Le

VII.

MItto ad te Scazontem in u
bem Romam, miræ rotun
tatis, quem volo tùm mea, tùm
fius carminis, tùm etiam auct
cauſa, quem ſcio amas, diligenter
gas probeſque. Is eſt unicum or
mentum hujus ævi Joſ. Scaliger, q
diſcedens Roma hos verſus ſic co
poſuit:

* *Spurcũ cadaver priſtinæ venuſt*
Imago turpis puritatis antiquæ,
Nec Roma Romæ compos, ſed
men Roma,
Sed Roma quæ non potes præſ
Romam,

* Verba hæc tacito Scaligeri nomine uſurpa
Juretus ad Symmachum lib. 1. Ep. 24. edit. pr
Quæ cùm minus arriſiſſent Expurgatoribus M
tenſibus, in ſecunda Symmachi editione vir opt
expunxit.

Sed quæ foveris fraude, quæ foves fraudem,
Urbs prurienti quæ obſoletior ſcorto,
Et obſoleti more pruriens ſcorti,
Quæ penè victa fæce proſtitutarum
To proſtituta vincis & tuum factaes
Tibi lupanar in tuo lupanari.
Vale pudoris urbs inanis & recti,
Tui pudoris nominiſque decoctrix,
Turpis litura non merentium rerum,
Ocelle quondam, nunc lacuna fortunæ,
Negotioſa mater otioſorum;
Vale nefanda, conſtuprata, corrupta,
Inceſta cœlibum Quiritium manceps
Contaminata; quippe quid tuos mirer
Putere mores, quando vita computret?

Fragmentum Epistolæ Jacobi Bong[illegible] ad Joachimum Camerarium, Joa[illegible] mi filium.

VIII.

HIC, clarissime & prudentiss[illegible] Domine, effundam in sin[illegible] tuum amicum & candidum, quæ [illegible] sæpè agitant nec turbant tamen. [illegible] pete & nostros Duces qui armis [illegible] Religionem prætulerant. Videbis [illegible] ctos vestros à Carolo quinto, c[illegible] tosque & affectos contumeliis, pri[illegible] tos etiam bonis. In Gallia capt[illegible] primo bello Condæum, tertio o[illegible] sum; Amiralium semper victum, [illegible] dem trucidatum cum magna Pro[illegible] rum turba. In Belgio itidem, A[illegible] rangium globo prostratum. Ce[illegible] judicare aliud non possum, quàm [illegible] grata illorum arma Deo fuisse.

Arm[illegible]

Armandus Cardinalis de Richelieu Caſp. Barlæo.

IX.

HEroïcum Carmen tuum accepi, legi, perlegi. Eo gratius fuit, quod veluti miraculo factum eſt, ut tum Panegyricum meum ad me miſeris, tuum à te acceperim. Laudantis ſaltem & laudati Panegyricus eſt libellus tuus. Dum quæ nobis tribuuntur geſta extollis, ingenii tui lumen & induſtriam exhibes, eruditionem tuam prodis. Sic tibimet ipſi gratias debes, ſed non ſolus, referam pro utroque, & meritò; cùm tuo factum ſit beneficio ut majorem tui quàm mei curam habere tenear. Regiosè id me præſtiturum agnoſces, res locuſque dabunt. P. S. Verſibus tuis qualis eſſe debeam Orbi Chriſtiano palam feciſti. Ectypum meum ad te mitto, ut te doceat

qualis ſim. Si in eo affectum erga te meum non cernis, agnoſces, uſui unquam tibi eſſe poſſim: Datum Pariſiis 8. Cal. Febr. 1642.

Sanctiſſimo D. Domino noſtro Pio 4. Pont. Max.

X.

Beatiſſime Pater,

Cùm Antiſſiodorenſis Epiſcopus Romam proficiſceretur, arripui occaſionem ad te ſcribendi, quam jam diu quærebam. Id quod mihi vifum ſum commodiſſimè facere poſſe per hunc, qui, quia mihi intimus eſt, longitudinem Epiſtolæ meæ ſermonis ſuo relevabit. Scio falſos quoſdam de me rumores, vel ab obtrectatoribus, vel à malevolis, vel inimicis meis, Romæ atque adeo per totam Italiam Hiſpaniamque diſſeminatos, quibus rumoribus aures Principum aliorum atque etiam tuæ patuerunt.

Ne

Non eſſem commotus ea re, ſi audiiſ-
es tantùm, non etiam credidiſſes.
Sed cùm accepiſſem mandaſſe te tuis,
ut Regis matrem commonerent, ne
quid illa mihi crederet, ut à me tan-
quam à peſtifero aliquo homine ca-
veret, non putavi longius eſſe diffe-
rendum purgandi mei tempus. Quod
nè commodius facerem, ſi tenerem
crimina mihi objecta, ad quæ reſpon-
derem. Nunc velut in umbra pug-
nans, quod ab eis ſuſpicor dictum
quoquomodo diluam. Quicumque
vero Dei cultu, atque à vera pie-
te abhorrent, qui Sacerdotium mu-
nus obire nolunt, pecuniam & fru-
tum capiunt, qui vitam ſuum cor-
rigi, mores emendari nolunt, cum iis
mihi fato quodam perpetuum bellum
eſt. Pugnavi cum illis, fateor, legi-
bus, edictis; ſed nihil præter odium
& inimicitias reportavi. Si quid à
me factum acerbius, ſi quid vehe-
mentius, Deus ac Dei Vicarius judex
eſto. Geſſi & feci omnia hîc in au-

la, velut maximo Galliæ no
Theatro. Dedi operam, quod
tui, ut nova repudiarem, vetera
rigerem. Sed neque illi me, neq
ego illos ferre poſſum. Facio for
ſis imperitè, qui non ſerviam tem
ribus, ut multi prudentes in ſua
que Republica fecerunt. Sed is m
eſt mos, mea natura, mea ætas
ingraveſcens moroſiorem me
Habes veluti caput excuſationis
ſtræ. Nam huic latori præſenti
qui pro eo loco quem in Con
Regis tenet, omnes actiones
ſtras noſque ipſos penitus co
ſcit, explicanda ſingula relin
mus. Quem tu virum bonum
tui tuæque dignitatis amat
mum experiere. Quare quæ
que in eum ornamenta con
erunt, mihi crede, benè poſita,
in memori gratiſſimoque viro
locata. Deus Opti[illegible]us Ma
Principatum Eccleſiæ tuum i
tos annos proroget, ad Chriſti

gloriam & populorum omnium
tem. Ex Aula noſtra 3. Cal. Aug.
562.

Tuæ Beatitudinis filius &
famulus obſequentiſſi-
mus, M. Hoſpitalis.

Fragmentum Epiſtolæ Cælii Calcagnini ad Jac. Zieglerum.

XI.

CAve putes tam uberem ingenio-
rum proventum, tantam ſtudi-
rum frugem eſſe quàm Romæ. Mul-
i verò ſunt quorum familiaritate ita
blector, ut nihil mihi tota vita for-
natius aut ſperem aut optem. In-
r omnes chariſſimus eſt Hieronymus
Aleander, vir Græcè, Latinè, ac He-
aicè doctus: quem ſponte paulò
nte adventum meum ſummus Pon-
ifex Bibliothecarium fecit poſt obi-
um Zenobii Acciajoli viri religioſi,
ed & docti. Is mihi quotidie ingen-

tes thesauros ex bibliotheca Palat
eruit. Accedit Ægidius cardinalis, v
singulari integritate ac nominis cel
britate, qui Porphyrii Mysteria
Procli Theologiam Latinam fecit.
verò, Di boni! quantum habet li
rarum, quantum ingenii, ad eruen
totius vetustatis arcana. Est Fabi
Rhavennas, Senex Stoicæ probitat
quem virum non facilè dixeris, h
manior ne sit an doctior. Per hu
Hippocrates integer planè Latinè l
quitur, & jam veteres illos solœci
mos exuit. Id habet homo sanctiss
mus rarum apud omnes gentes, s
sibi peculiare, quod pecuniam
contemnit, ut oblatam recuset, ni
summa necessitas adigat. Alioqu
Leone Pont. menstruam habet stipe
quam amicis aut affinibus solet c
gare. Ipse holusculis & lactucis P
thagoræorum vitam traducit, in gu
gustiolo, quod tu jure dolium Diogen
appellaveris, studiis non immoran
sed immoriens; & planè immorien
quum gravem admodum & periculo
fam

ſam ægritudinem homo alioqui octogenarius contraxerit. Hunc alit & quaſi educat vir prædives & Pontifici gratiſſimus Raph. Urbinas, juvenis ſummæ bonitatis, ſed admirabilis ingenii. Hic magnis excellit virtutibus, facile Pictorum omnium princeps, ſeu in Theoricen, ſeu praxin inſpicias. Architectus verò tantæ induſtriæ, ut ea inveniat ac perficiat, quæ ſolertiſſima ingenia fieri poſſe deſperarunt. Prætermitto Vitruvium, quem ille non enarrat ſolùm, ſed certiſſimis rationibus aut defendit aut accuſat: tam lepidè, ut omnis livor abſit ab accuſatione. Nunc verò opus admirabile ac poſteritati incredibile exequitur, (nec mihi nunc de Baſilica Vaticana, cujus architecturæ præfectus eſt, verba facienda puto) ſed ipſam planè urbem in antiquam faciem & amplitudinem ac ſymmetriam inſtauratam magna parte oſtendit. Nam & montibus altiſſimis & fundamentis profundiſſimis excavatis, reque ad Scriptorum veterum deſcriptionem

ptionem ac rationem revocata, ita Leonem Pont. ita omnes Quirites in admirationem erexit, ut quasi cœlitus demissum numen ad æternam urbem in pristinam majestatem reparandam omnes homines suspiciant. Quare tantum abest ut cristas erigat, ut multò magis se omnibus obvium & familiarem ultrò reddat, nullius admonitionem aut colloquium refugiens. Hic Fabium quasi præceptorem & patrem colit ac fovet; ad hunc omnia refert, hujus consilio acquiescit. Sed ne historia etiam nostrorum temporum desideraretur, Paulus Jovius, ut magis mireris, primi nominis Medicus, tam luculenter, tam doctè, tam eleganter scribit nostri temporis historiam, cujus decem libros jam edidit, ut pudeat me de homine tam diserto tam indisertè scribere.

Johannes

Johannes Bona R. P. Lucæ Acherio.

XII.

Admodum Reverende Pater,

CItius quàm credideram mitto tibi Capitulare Aytonis Epiſcopi Baſilienſis. Reperi illud præter ſpem in Bibliotheca Eminentiſſimi Card. Barberini, & lætatus ſum, ſicut qui invenit ſpolia multa. Tum nulla interpoſita mora petii, obtinui, & amanuenſi tranſcribendum tradidi, quod fideliſſimè peractum eſt. Inſeres illud 6. aut 7. tomo Spicilegii tui, diceſque te illud accepiſſe ex Bibliotheca Eminentiſſimi Cardin. Fr. Barberini S. R. E. Vicecancellarii. Capite 21. genu poſitum reperies pro generatione ſive gradu generationis, obſoleto planè vocabulo, niſi quod in uſibus feudorum geniculum eodem ſenſu uſurpatum reperitur. Multum laudat ſummus Pontifex Spicilegium

cilegium tuum, dixitque sibi præ omnibus placere virorum illustrium Epistolas, & ea quæ pertinent ad historiam & ad antiquam Ecclesiæ disciplinam: nam hæc, inquit, singularia sunt, & historia Epistolaris omnium certissima est. Tum subdidit utiliorem præstare operam reip. literariæ, qui eruendis è situ Bibliothecarum veterum lucubrationibus incumbunt, quàm qui novos cudant libros: Libri enim novi, si quid boni continent, ab antiquis mutuari solent. Hoc est judicium de studiis, quod ab ore Sanctissimi Domini nostri acceptum tibi sincerè repræsento, nihil addens, nihil minuens. Deus tibi vires largiatur ut plures hujusmodi spicas colligere possis ad Ordinis Monastici decus, & totius Ecclesiæ utilitatem. Id voveo ex animo. Romæ die Sept. 10. 1663.

Frag-

Fragmentum Andr. Masii Epistolæ ad Georgium Cassandrum A. 1565.

XIII.

QUod tuum nomen in Catalogum illum invidiosum sit per malevolorum hominum artes relatum, eo mihi dolet magis, quo te id gravius ferre animadverto; quanquam apud eos, qui res ipsas judicant, tibi illud cuisque scriptis infamiæ futurum non est. Quis enim nescit ut nullo cum judicio, ita maxima cum invidia Indicem illum esse comportatum & confutum? Quis Jesuitarum importunam impudentiam, & conjunctas cum hac virtute mirificas ad quævis Ecclesiastica munia (ut sic dicam) obrependi artes ignorat? Ego certè persuasus sum illis solis à Concilio perniciam fuisse illam operam. Verùm, ni Cassander, quando nostri seculi summum decus & ornamentum Erasmum

mum habes ſocium eadem illa cenſu-
ra perſtrictum, non eſt profectò quod
magnopere tibi illo nomine diſplice-
as. Nam Eraſmi nomen, ut Caſſan-
dri, in primam claſſem, Deſiderii ve-
rò, ut Georgii, in ſecundam retule-
runt Ariſtarchi illi aut Ariſtippi ve-
rius. Contuli de his rebus cum Re-
co noſtro, tui certè amantiſſimo, h
affirmat Vicelium ſeriò ſibi dixiſſ
optare ſe ſuum quoque nomen eo-
dem adſcriptum fuiſſe, cùm illu
Eraſmum videret. Et quis ſcit, m
Caſſander, num ductu divinæ pro-
videntiæ in famoſum illud album i
relatus, quo lubentius tua Scripta
ab iis, legantur, adverſus quorum
protervas parumque religioſas nov
tates illa imprimis elucubraſti.

Fragmentum Epiſtolæ Cornelii van Drebbel ad Ijebrandum à Rietwick.

XIV.

EGO in camera manifeſtè ſedeo ſolus, nemine mihi adſiſtente. Et primò veſtitum meum transformo in præſentia & adſpectu illorum omnium, qui in cubiculo ſunt. Nunc induor totus nigro holoſerico, & momenti ſpatio, imò tam confeſtim, quàm aliquis cogitatione aſſequi poſſit, holoſerico viridi ac rubro amictus ſum, in colores omnes mundi me tranſmutans. Nec ſolum hoc, ſed commuto meam veſtem cum quàlibet ſpecie pannorum, qua ipſemet volo: nunc bombycina ſeu ſericea colorum omnium, tum ex villis texta omnium colorum: nunc argento, nunc auro variegatis veſtibus utor: nunc regio ornatu, & adamante ac omni

omni gemmarum ſpecie ſum ſplendi
dus, at in momento poſtea mendi
habitum aſſumo, pannis obſitus a
deformis: cum in illo actu unica
duntaxat veſtem habeam, quam ab
me non depono. Præterea conver
memet in arborem naturalem, con
tra quam aliter aliquis animadve
tere queat, folia hinc inde mota
tem, quaſi vento agitaretur. N
ſolum in formam arboris, ſed in omn
genera arborum, prout mihi placu
rit. Poſtea formam mutuor cujuſli
bet rei creatæ, quamcunque cupi
ut jam muter in Leonem, jam in U
ſum, jam in Equum, in Vaccam, in O
vem, in Vitulum, in Porcum, &c. E
præter hæc apparere facio, quaſi ter
aperiretur, & ſpiritus ex ea prove
rent: primum in forma nubis, & p
ſtea ſe vertentes in aliam ſpecie
quam illis impero, &, uti quæqu
bona mihi videntur, ut in perſona
Alexandri M. vel alterius Principis a
Regis, pro arbitratu meo. Quin
hoc exhibeo, ut Gigantes veteri z
cogni

cogniti ex terra prodire videantur, viginti ac triginta pedum longitudinem æquantes, qui tam miris modis ac a perfectitudine corporis sui membra librent ac moveant, quasi naturaliter viventes. Atque hæc omnia in medium produco nova Inventione, quam beneficio Opticæ excogitavi, cujus vi res mirabiles ac pulcherrimæ præstari possunt, quas longum hîc memorare foret.

Reverendissimo Patri D. Lancelloto Andrewes, Episcopo Wintonienſi, Petrus Molinæus.

XV.

MIsi ad te, Reverendissime Præsul, Librum meum de Vocatione Pastorum, cui additæ erant literæ, quibus conabar tibi satisfacere super quibusdam capitibus, in quibus visus sum Regi Serenissimo inimicior erga Ordinem Episcopalem.

Quas literas si accepisti, non dubito quin de me judices ut de homine, qui de vestro ordine honorificè sentit & loquitur. Non sum tam fastidiosus arrogans, ut velim me opponere toti antiquitati: Et rem, quæ jam inde à seculo Apostolis proximo recepta fuit in Ecclesia, ut vitiosam aut non probam aspernari. Semper puto inter Ecclesias, sub diversa politia Ecclesiasticæ forma viventes, pacem sartam esse & integram concordiam dummodò Christus annuncietur, qualis proponitur in Evangelio, & fides Christiana maneat integra & illibata. Te verò inter homines tui Ordinis semper feci maximi, multis de causis, quas malo apud alios quàm apud te commemorare. Cujus animi mei testem mitto Librum novum quem mihi extorsit Ecclesiæ cui servio voluntas, & Jesuitæ aulici protervum insultatio. Tu, obsecro, mihi ades adjutor ad Regis animum mitigandum, ut apud se reputet & æquâ lance perpendat non posse esse [illegible] cum

cum in Gallicis Ecclesiis Pastori qui doceret, Primatum Episcoporum rem esse juris divini, sine qua non sit salvus, nec possit stare Ecclesia. Hoc asserere, nihil aliud esset quàm omnes nostras Ecclesias addicere Tartaro, & in meum gregem damnationis ferre sententiam. Quod si facerem, tu ipse me censeres hominem improbè vecordem & dignum ab omnibus conspui. Sed de his κατηχήσεως· nam apud virum sapientem supervacanea est in re clara & aperta, nimis operosa defensio. Deus te servet & tuos conatus provehat, ut redundent ad Ecclesiæ ædificationem. Vale. Datum Lauretiæ 16. Cal. Decemb. 1618.

Episcopi Responsio.

XVI.

DE mitigando in te Regis animo, non est mihi crede, quod labores. Nihil habet animus ejus, quod

mitigare opus ſit: habet fortè un
magis adhuc magiſque conciliare p
ſis; facturus operæ pretium ſi id
ceris. Feceris autem ſi viam inc
quam à nemine mortalium me
diſcas, quàm ab ipſo. Ego verò
bens agnoſco æquiorem te in res
ſtras pleriſque veſtrum; quanto
gis antiquitatem verſas, tantò æq
orem: addo & æquiorem adhuc mu
futurum, ſi te ſineret, Eccleſia veſtr
utinam autem ſineret! Illa, ut vi
tur, perſonarum vitia ad res tranſf
lit, rerumque adeò legitimum uſu
propter abuſum ſuſtulit, paulat
hoc à vobis dedocenda. Cui d
tu morem gerere vis, morem i
animo tuo non geris. Nam de anim
tuo ex calamo conjecturam facio.
deò enim in nos propenſus calam
tuus, ut ſcripſerit (crede autem,
non invito) noſtrum Epiſcoporum
dinem, rem eſſe receptam in Eccle
inde à ſeculo Apoſtolorum. Re
autem hoc ſcripſerat calamus: Id
liturâ ſcilicet induxiſti (nempe τὸ Ap
ſtolor

olorum) ac vicem ejus *Apoſtolis pro-*
ximo repoſuiſti. Credo autem hoc
gratiam Eccleſiæ veſtræ. Ac ve-
um illud quidem quod repoſuiſti,
Apoſtolis proximo) ſed & illud non
inus verum quod obduxiſti. Fuit
nim ordo ille non à ſeculo modò
poſtolis proximo; ſed & ab ipſo
eò ſeculo Apoſtolorum, aut nos
ta fallit antiquitas, aut nulla ſu-
reſt hiſtoria Eccleſiæ fide digna.
oram antiquitatem à nobis eſſe nec
ſe negas; an verò Eccleſiæ jam ulli
us deferendum, quàm antiquitati to-
ipſe videris. Si te ſcio, quàm magis
c ad te liberè ingenueque ſcripſe-
, tam me magis amabis; ego te
idem; paria mecum in hoc facien-
m. Audi ergo; nobis hoc ſatis non
, ſi non aſpernetur quis noſtram
cleſiæ politeiam, ut rem vitioſam
improbam. Id enim agimus, ut
lam ſit & in confeſſo, eam eſſe
id nos Politeiæ formam, quæ
am proximè accedat ad morem in-
utumque Eccleſiæ priſcæ, ſive, ut

tu concedis, Apoſtolis proximæ, ſiv
ut ſemel ſcripſeras & nos conten
mus, ipſius Apoſtolicæ. Quin
idem nobiſcum ſentias, nullus d
bito: quod ſentis, ſi per Eccleſi
veſtram potes præ te ferre, rem n
bis pergratam feceris; ſi non pot
rem non ingratam, ſi noſtra igit
dehinc jam miſſa feceris. Quam
nim Viam ingreſſus es, vix erit ut
tuis placere poſſis, & noſtris n
diſplicere. Nec tamen, ſi noſtra
vini juris ſit, inde ſequitur vel qu
ſine ea ſalus non ſit, vel quod ſt
non poſſit Eccleſia. Cæcus ſit,
non videat ſtantes ſine ea Eccleſi
Ferreus ſit, qui ſalutem eis n
Nos non ſumus illi ferrei: latum
ter iſta diſcrimen ponimus. P
abeſſe aliquid quod divini juris
(in exteriore quidem regimine)
tamen ſubſtet ſalus: nec tu igitur
dices Tartaro, aut ſententiam da
tionis feres in gregem tuum.
eſt hoc damnare rem, melius ill
quid anteponere: Non eſt hoc d

care veſtram Eccleſiam, ad formam
iam, quæ toti antiquitati magis pla-
uit, id eſt ad noſtram, revocare; ſed
ubi Deus dederit, & res veſtræ fe-
rent. De hoc ſi conveniat inter nos,
ætera concordes erimus. Benè vale.
Londini prid. Id. Decemb. 1618.

Fragmentum Epiſtolæ Roberti Scheil-deri, Canonici Atrebatenſis, ad Seb. Tegnagelium, Biblioth. Cæſareæ Præfectum, Sept. 6. 1614.

XVII.

DE morte Freheri aliunde inaudi-
veram: puto & te ſcire Caſau-
bonum animam exhalaſſe. Aiunt
poſt editas Exercitationes gravi do-
lore confectum, quòd illas minus pro-
ſperi videret: alii aſſerunt, ex ab-
ceſſu in renibus exorto, contracta fe-
bre continua debilitatum, vitam cum
morte commutaſſe. Dolebunt multi
materiam triumphi ſibi ereptam, qui

ſtilum in eum jam ſtrinxerant. Absq; dubio melius famæ ſuæ & literis conſuluiſſet, ſi tempus ſuum impendiſſet illuſtrando Polybio.

Andreas Schottus Jeſuita Iſ. Caſaubono.

XVIII.

TUas accepi, clariſſime Caſaubone, & in Britannia hærere velle legi invitus. Mallent doctiomnes ac φιλέλληνες Polybium illum Græcorum Hiſtoricorum κορυφαῖον condolare, ut cœperas, pergeres, & promiſſa pridem σχόλια dares: potes enim, ac debes; potius quàm te in certamen non neceſſarium demittas extraque chorum ſaltes, ſine fructu imò damno tuorum Scriptorum. Scio quàm Joſephi (*Scaligeri*) fama deterſa, dum ſenex tangit acerbius, à quibus ne verbo quidem læſus eſſet, Socios noſtros, viros omni doctrinæ ge-

nere

nere præstantes, Toletos, Bellarminos, Possevinos, Pererios, cæteros. Certè nollem in nuperis tuis illud de Libro adjecisses ejus, cujus me potestati semel commisi, dictoque audiens, domi unà versor. Qui in Amphitheatro cavit studiosè, ne Thuanum Præsidem amplissimum téque, etsi nominaret, volens læderet. Optaret potius in Ecclesia te Romana, desertis illis Calvini castris, complecti in Domino. Quid enim prodest homini, &c. Et absque fide majorum salus minimè speranda, ut extra Petri cymbam naufraganti. Sed hæc tu melius. Quò illi, ut opto, æquiorem te præbeas, mittam ad te, si voles, tres ejus Scribanii Controversorum in fide Orthodoxa Libros, typis Plantinianis propè evulgatos: placebit ὀρθοπέδας χάειν lectio & stylus magis delectabit, nisi judicans fallor. Verba enim dare nollem; quando Belgarum candorem non ignoras. Antuerp. Id. Janu. 1612.

Inclytæ

Inclytæ Academiæ Cantabrigiensi
Th. Beza.

XIX.

QUatuor Evangeliorum & Actorum Apostolicorum Græco-Latinum Exemplar ex S. Irenæi Cœnobio Lugdunensi ante aliquot annos nactus, mutilum quidem illud, neq; satis emendatè ab initio ubique descriptum, neque, ita ut oportuit, habitum (sicut ex paginis quibusdam diverso charactere insertis, & indocti cujuspiam Græci Calogeri barbaris adscriptis alicubi notis apparet) vestræ potissimum Academiæ, ut interè Christianas vetustissimæ, plurimisque nominibus celeberrimæ dicandum existimavi, Reverendi Domini & Patres, in cujus Sacrario tantum hoc venerandæ (nisi fortè fallor) vetustatis monimentum collocetur. Etsi verò nulli melius quàm vos ipsi

que

quæ ſit huic exemplari fides habenda æſtimarint, hac de re tamen vos admonendos duxi, tantam à me in Lucæ præſertim Evangelio repertam eſſe inter hunc Codicem & cæteros quantumvis veteres diſcrepantiam, ut vitandæ quorundam offenſioni aſſervandum potius quàm publicandum exiſtimem. In hac tamen non ſententiarum ſed vocum diverſitate, nihil profectò comperi unde ſuſpicari potuerim à veteribus illis hæreticis fuiſſe depravatum. Imò multa mihi videor deprehendiſſe obſervatione digna; quædam etiam ſic à recepta ſcriptura diſcrepantia, ut tamen cum veterum quorundam & Græcorum & Latinorum Patrum Scriptis conſentiant: non pauca denique quibus vetuſta Latina editio corroboratur: quæ omnia pro ingenii mei modulo inter ſe comparata, & cum Syra & Arabica editione collata, in majores meas Annotationes à me nuper emendatas, & brevi, Deo favente, prodituras, congeſſi. Genevæ 8. Id. Decemb. 1581.

Frag-

Fragmentum Epiſtolæ Sam. Petiti ad Samuelem Sorberium Nepotem.

XX.

HIerarchiam eſſe dixi jam ab ipſis Apoſtolorum temporibus inſtitutam, ut diſſentionum plantaria evellerentur & Schiſmatum ſemina tollerentur, & intra hoc intervallum quod eſt ab Anno Neronis quarto ad ſeptimum ejuſdem, toto orbe decretum fuiſſe, ut unus de Presbyteris electus, Epiſcopus κατ' ἐξοχὴν dictus, cæteris ſuperponeretur, & ad eum omnis Eccleſiæ cura pertineret. Habes paucis, ſed tibi uni, animi mei ſenſum in hoc negotio.

Jacobus

Jacobus Sirmondus Seb. Tengnagelio.

XXI.

Clariſſime & doctiſſime Domine,

NIcephori vetus exemplar Cæſareum, quod ego poſt Patris Frontonis Ducæi obitum in fidem meam receperam, ſalvum ad te D. Werdemanni Reſidentis operâ perveniſſe ſpero. Quid verò ejus editionem tamdiu antehac retardarit, non facilè dixerim; ſed video nunc tandem à Cramoiſio noſtro typos Græcos comparari, ut eam, proximo, ut ait, Decembri menſe aggrediatur. Quod ſi fiet, multorum expectationi ſatisfaciet; tibi autem imprimis gratiam habebunt, qui tuo id ſe potiſſimum beneficio conſecutos intelligent. Pater Petavius abſoluto ante biennium Epiphanio, alterum ingens opus ſuum de Doctrina Temporum adverſus Joſ. Scaligerum prælo ſubjecit,

jecit, eóque jam perduxit, ut poſt
rioris Tomi pauca ſuperſint pauc
menſibus abſolvenda. Poſthæc a
Juliani Παραβάτου reliqua ſe accinge
De Theophanis enim Hiſtoria con
lium, opinor, abjecit, quod & a
aliis tùm in Germania, tùm in Ga
lia, pariter abjectum videtur. B
bliothecam Patrum Græco-Latina
duobus item voluminibus compr
henſam, Pariſiis editam vidimus
paulò ante quàm Patre Frontone e
reremus. In hoc enim Opere defi
ὁ μακαρίτης. Qui & alia, ut noſt
meditabatur, Nicephorum Icilit
Theodoretum, Cyrillum Alexandr
num, & Biblia Græco-Latina. E
quibus Nicephorum plane abſolve
ras; itaque cum Græco Textu La
na Verſio, ut ab eo recognita fuerat
conjungetur. Theodoretum enim
magna ex parte confectum habeba
Quod deerat, ſupplere ipſe, licet im
par, inſtitui, ſi Deus mihi, poſt Co
cilia Gallicana, quibus adhuc diſtin
or, vitam vireſque conceſſerit. Ad
Cyrillum

Cyrillum pauciora collegerat, quæ usui tamen esse possint, si quis hîc aliquando ad eam curam animum adjiciet. In Bibliis Sacris multùm ac diligenter laborarat, unúmque hoc opus præ cæteris urgebat: sed vereor, ut in posterum sperare liceat, propter novam editionem Græco-Latinam, quæ hîc jam inchoata est, curante, ut audio, Joh. Morino, è Congregatione Oratorii viro docto, cujus nuper in lucem prodierunt Exercitationum Eccles. libri duo. Cramoisium monui ut cum Adventoria, quam desideras, Propempticum simul nostrum, quod Adventoriam secutum est, tibi meo nomine offerat; non quod illa tanti æstimem, ut à te legi debeant, sed ne defuisse videar voluntati tuæ, cui & in aliis omnibus, quæ possim, obsequar libenter. Deum, quod restat, oro, ut te rei literariæ nobisque meliori utentem valetudine diutissimè conservet. Parisiis 3. Non. Sept. 1626.

Frag-

Fragmentum Epistolæ Claudii Sarravii ad Jac. Usserium Armacanum, Lut. Nov. 9. 1648.

XXII.

COgitaverat aliquando Fron Ducæus de recensendis Græ cis Sixti Bibliis, & multa, ut aiun præclara in eam rem congesserat Dum autem omnem movet lapidem ut suam ἔκδοσιν undique conquisit opibus locupletet, scripsit de suo con silio Romam ad Socios & ad Vatica næ Bibliothecæ Custodes, ut se a qua juvarent. Illi verò eximiis, qu promovere debebant, conatibus i tercesserunt, his ferè rationibu falsis certè & futilibus: Quod mnes istæ lectionum varietates tu barent potius quàm firmarent a instruerent Christianorum anim quodque post Clementis Vulgatam nihi

nihil, quod alicujus foret momenti, superesset. Nec hoc dixisse contenti, voluerunt, *jusserunt, ut Romam mitteret quæcumque de eo argumento sibi paravisset. Parere autem necesse fuit misero isti mortali, cui ita omnis insumptus labor οὐχεῖ. Hoc de Frontone nuper didici ab ipso Sirmondo.

Fragmentum Epistolæ Christophori Carleili Angli ad Castalionem. 3. Cal. Maii 1562.

XXIII.

IN altero, qui in te invehitur tùm majorem in judicando æquitatem, tum in reprehendendo modestiam desideràssem. Convicia dedecent Christianum, & immanitas hominem. Lego quidem tua omnia studiosè & quotidiè lego; unde uberrimum & salutarem percipio fructum. Joh. Checum Lat. Gr. & Hebraicè perbenè scien-

tem, equestris ordinis virum, no
nunquam sum adortus, & reperi se
per tua legentem Biblia. Percon
bar de tua in interpretando fide,
eloquentia: tum ille ridendo, ut e
affabilis, Mehercule, inquit, m
rem percipio fructum in legendo
stalionem, quàm in evolvendis om
um Scriptorum Commentariis. O
tio facilis est, explicata, dilucid
suavis, concinna & diserta: ver
pura & Latina, & quæ propius
turam notationemque Græcæ
braicæque locutionis attingunt: M
tinum Bucerum audivi explanant
Psal. 119. & cùm omnia expositi
quæ Gr. Lat. & Hebræi Doctores
ea quam tractavit sententia præc
scripsissent, monuit audiendum
stalionem, qui, inquit, ut est t
pius, tùm eruditus, ita de Hebr
tum gravius, tum disertè conve
in hunc modum, &c. Atque h
fecit me præsente in Academia C
tabrigiensi.

Corn

Cornelii Valerii Epiſtola ad M. Ant. Muretum.

XXIV.

JUſtus Lipſius, familiaris & idem diſcipulus meus, literarum & antiquitatis cauſa in Italiam proficiſci velle cœpit. Petiit à me, amicis quibuſdam commendari, in primis autem contendit, ut ad te, cujus cognoſcendi & videndi ſtudio mirificè flagrat, literas ſibi darem. Mitto igitur ad te hunc Juſtum Lipſium, alumnum, ut dixi, diſciplinæ meæ, adoleſcentem ea probitate, modeſtia, ingenio, eruditione, judicio, quanta effari poſſum equidem me in alio nullo, iſta imbecillitate ætatis, adhuc iſſe expertum, tùm verò, quod apud te plurimum valet, ſtudioſum antiquitatis & artium illarum, quas tu amas, & in quibus maximè excellis, id eſt optimarum. Cave autem

existimes me hæc ambitiosè, & s
pra quàm res est, commendant
more, scribere: imò verò minus
tasse, quàm virtus & eruditio ad
lescentis merentur, scribo, ne, d
eum laudo, videar nos ipsos, insi
tionemque nostram velle extoll
Quamobrem rogo te, Murete mi,
potius precibus omnibus oro &
testor, adolescentem hunc omni
dio, amore, benevolentia complect
atque devincias. Et quoniam is
nesto quidem genere & optimis par
tibus natus, ea tamen mediocrit
fortunæ est, ut se in longinqua &
tera regione difficulter suis facult
bus sustentare possit, verecundè
am hoc abs te petam, (vides quant
mihi sumam) ut si qua in re comm
datione & opera tua juvare eum
tes, quod certè potes, ei ut ne de

Nobil

Nobiliſſimo, reverendo & ſummo viro, Joanni Forbeſio, Domino à Corſſ, S. Thologiæ Doctori eximio, inque Academia Aberdonienſi ejuſdem Profeſſori, Gerardus Johannes Voſſius S. P. D.

XXV.

NON dubium eſt quin omnibus veritatis ac concordiæ amantibus dolorem adferat maximum, quòd antiquæ toties repullulent hæreſes; quandoque etiam ſuccreſcant novæ, & olim inauditæ, nec minus veteribus illis ſectis veritati adverſæ & paci. Cujus rei cauſam eſſe præcipuam arbitror, quòd qui animum adplicant ad legendum S. literas, magnam id partem faciant, vel cum ſtulta ingenii ſui fiducia, vel præjudicio ab iis profecto, quos per omnia ſequi ſibi propoſuerint, vel ab animo hàut aliter eas interpretandi, quàm iis locis,

ubi degant, conducibilius videa
ad consequendum, vel retinendu
mundi bona. Quomodo adfecti
rum cogitant, Scripturas non
Scripturas, quoties alio intelligu
Spiritu, quàm sunt scriptæ.
igitur de infœlici horum grege esse
limus, quemque veritatem magi
mare convenit, quàm seipsum;
ante omnia quidem scrutandum, q
Deus dicat in verbo suo : Sed
perperam illud interpretemur, q
do omnes ad errorem sumus pro
ves, attendere etiam debemus,
modò quid unus & alter, sed om
nò quid constanter docuerit Eccle
Dei. Quantopere enim repug
perspicuitati Scripturæ, si ita ex
tæ credantur, ut, ab Apostolorum
cessu, ne in præcipuis quidem fi
capitibus ipsi eas Ecclesiarum doct
mi ceperint Antistites! Quant
item adversatur bonitati Dei, &
mori erga nos, si per tot secula
Scripturarum intelligentiam defu
statuamus Spiritum Dei, viris i
piet

ietate & ſanctimonia præcellenti-
us, Eccleſiæque ſemper commenda-
iſſimis, atque eo melioribus, quo
Apoſtolicis propriores erant tempo-
ibus! Nec ignoro, dicta hæc noſtra
rum deſcendere in animos multo-
um, quia videant etiam ad antiqui-
atem provocari in cauſa deploratiſſi-
a. Qui cogitare debebant, niſi iſti
oſpites forent in veterum lectione,
on tam futilibus motum iri. Vide-
nt enim, bellos hoſce provocatores
ecaſſum jactare antiquos, præter-
uam apud vetuſtatis neſcios, qua-
ibus ſe os facilè ſublinere poſſe ſpe-
ant. Cæteri autem, qui hiſtoria
Eccleſiæ ſunt exculti, nullo negotio
emunt opiniones eas, quas fruſtra
venditant pro antiquis, ſi non heri
el nuper natæ ſint, plurimùm ſaltem
œpiſſe demum ante duo tria, vel
ummùm ſex ſeptem ſecula, vel non
multò amplius. Ut obducere illis
liceat hoc Optati Milevitani lib. 6.
Quæ eſt iſta nova & ſtulta ſapientia,
veritatem quærere in viſceribus vetu-

ſtatis? Quis verò non fateatur, pr
ſcriptione iſtiuſmodi multum firm
animos noſtros in genuina Scriptu
interpretatione; validius quoque,
nitiuſque hæreſes reſelli? Quare h
armorum genere ſemper pugnat
fuit à S. Patribus: qui præcip
quidem ſe tuentur Scripturæ auc
ritate: nec tamen prætereunt pri
rum temporum conſenſum. H
luce clarius eſt ex iis, quæ diſſer
adverſus Marcionem, Valentinum
his æquales: item Samoſatenum, A
rium, Macedonium: nec minus P
lagium, Neſtorium, Eutychem: u
præteream hæreticorum cæteros. Ve
lem iſta adtenderent, qui territi d
fuſo adeò, ut aiunt, Eccleſiaſticæ a
tiquitatis Oceano, propterea vete
Theologos non legunt; &, qu
negligunt, neſciunt; & poſtquam i
norant, aſpernantur; ac ne teme
contemnere, vel ſoli neſcire, videa
tur, etiam traducendo illos, compl
rium animos ab iis abalienant. Tan
mali fons, caputque eſt, otii amor a

laboris

laboris fuga: dum non satis cogitant, ...rissimum illud Aristotelis effatum ... Nicomachiis, artem ac virtutem ...rsari circa id quod difficilius est. ...c tamen difficultatem illam, de qua ...ntopere queruntur, multum leniat ...ctus studiorum ordo, & hoc omni ...storiæ innatum, quod delectat, & ...ssidua ingentis boni cogitatio, quod ...e historia Ecclesiæ, veterumque Theologorum lectione ad nos redit. ...idem fecerint vel solius magnæ Bri...anniæ vestræ, vel etiam nostræ, tot Theologi summi: ante omnes κεφά...ον illud hominis Joannes Juellus, Antistes Sarisberiensis. Quis enim ...e Conciliis, vel Doctoribus (quot-quot primis fuere annis sexcentis) non animosius modò, sed doctius quoque, vel felicius, impugnavit adversarios? Non defuere quidem, quibus hoc disputandi genus minùs probaretur: sed, præstantissimi etiam Whitakeri judicio, timidiores hi fuere, quàm necesse erat. Poteram & alios subdere magno numero. Semper

per enim Britannia abundavit Th
logis, ut Scripturarum, ſic anti
tatis etiam intelligentiſſimis.
ut de iis pluribus dicam, brevitat
ſtituti non ſinit. Ad te itaque ve
eximie Forbeſi, qui, uti habuiſti
tea, quem ſequereris, patrem tu
& μακαρίτην Patricium Forbeſi
Epiſcopum Aberdonienſem, vi
undecunque doctiſſimum; ita
deinceps, in hoc antiquitatis ſtu
patriæ præibis, ac cunctis amanti
rectam ſtudiorum viam. Nihil
auribus tuis dare, indicio omni
erit utraque hæc & Theologica,
quam, & Hiſtorica Inſtructio tua,
ille ſignorum tuorum adſpectus
verſus tot infeſta hæreticorum ag
na. Quem equidem neſcio utr
comparare velim phalangi Mace
nicæ, an aciei Romanæ. Sed h
potius, quando (quod defuiſſe p
langi Polybius oſtendit) copiis t
ſemper erit locus, ſic armorum vi
bus, ſic ſcientia, atque arte inſtruc
ad nullum non pugnæ genus. H
b

gitur ſacrata Muſis adoleſcentia, melius ſapiat, dum videt eos, ſic avocant ab antiquis, ſibi ſe- tam non ſapere, licet aliis mon- ent viam. Habet quoque media ac conſtans ætas, quo accendatur inceps ad ſtudium antiquitatis, ſi s neglexit; vel ſi ſerum id putet, em ut alienis videre oculis adſu- at, ubi nequit ſuis. Habent de- que etiam, in veteribus Theologis bacti, unde proficiant: imò ſi ipſi riter bene mereri de hoc ſtudio vo- nt, non deerit hinc exemplum, quòd ribendo æmulentur; quò ita magis magis gliſcat hiſtoriæ Eccleſiaſticæ os ac fructus. Vides, ut quod no- rum ſit de laboribus tuis judicium, on pigitum fuerit memorare: ac confido idem omnes uno ore dicturos, quorum palato antiquitas ſapit. Etſi verò nunquam tam feliciter agatur um Eccleſia Dei, ut etiam boni o- mnes per omnia conſpirent; confido amen, etiam ex iis qui antea diſſen- ſerint, hiſce tuis lectis, conventuros non

non paucos; saltem in illis religio
capitibus, super quibus in sex Con
liis universalibus, vel Africanis etia
& Arausionensi olim convênit.
iis autem, quæ non ad fundamentu
sed structuram pertinent, non pac
minus consecter, quàm amplectar v
ritatem: ut qui sciam, non mo
hæresin vitandam, sed etiam schis
ac proptera, licet ubique grata
veritas debeat, aliter tamen cum
tribus, quàm hæreticis, esse dis
tandum. Utinam verò, Nobilissim
ae clarissime Forbesi hac cruda ac
ridi senectute pertexere tibi detur
tera hujus operis auro magis aur
Hoc ut contingat, rogamus om
Dominum Deum: cui, Ecclesiæ
causâ, curæ fore confidimus, &
& labores tuos. Amstelodami
Cal. Sext. 1645.

Fra

Fragmentum Epiſtolæ Joh. Boiſii Elienſis Canonici ad Henricum Savilium.

XXVI.

MAgno æſtimaſſem judicium tuum, ſi in alio quovis auctore edendo me in ſocietatem tuam aſciviſſes, & conſilii tui feciſſes participem: at verò quod Chryſoſtomum edituras, Scriptorem Græcum & Eccleſiaſticum, Scriptorem non minus utilem, quàm uberem, non minus uberem, quàm dulcem & mellitum, quo nemo ex antiquis aut majore dexteritate Scripturas tractavit, aut populum docuit ſalubrius, aut hæreticos oppugnavit acrius; quo nemo aut ad virtutis ſtudia inflammavit vehementius, aut vitia ſui temporis infectatus eſt liberius: quod, inquam, tam aureum, tam politum, tam omni omnium amore dignum auctorem luce donaturus,

donaturus, me inter alios, v
optionem tibi ſumpſiſti, hoc ſi
pro ſummo & planè ſingulari
neficio haberem, inſulſus cert
ſem, nulliuſque judicii, &, ut C
ſoſtomus ſæpiuſcule loquitur, ho
ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος. Summo ig
me beneficio affectum à te eſſe
noſco, nec agnoſco ſolùm, ſed p
fiteor & præ me fero, & ut
nomine gratias tibi ex animo
maximas, ſic tuo, noſtroque om
um, Deo O. M. δυσίδμ αἰνέσεως
fero, qui & nos voti damnarit,
tibi ſingulari ſua benignitate conc
ſerit, ut opus longè omnium di
cillimum, & ut impenſæ, ita labor
maximi, ad umbilicum tandem p
duceres. Admirentur alii ædi
magnificentiam ac nitorem, troph
illuſtriſſimorum Ducum, Coloſſo
rum majeſtatem, Pyramidum, qu
cœlum ipſum minentur, altitudinem
at mihi unius Chryſoſtomi integ
& accurata editio, (qualem à
aut à nemine habituri ſumus)
mnibus

nibus Coloſſis, omnibus trophæis, omnibus denique quantumvis magnificis Palatiis, aut præaltis Pyramidibus, longè multumque præferenda videtur. Dicent & ſentient hoc idem mecum quibuſcunque Græcæ literæ curæ ac cordi ſunt, maximè verò Theologi, & in his præcipuè Eccleſiaſtæ, & Evangelii Chriſti præcones atque interpretes, quibus peculiari quædam ratione ita utilis & neceſſarius eſt Chryſoſtomus, ut ſemper illum oculis ferre, ſemper manu geſtare, nunquam de manibus deponere debeant. Poſt S. enim Bibliа, & Paulinas inprimis Epiſtolas, nullum novi Scriptum, in quo qui Concionatores ſunt, & Græcè non neſciunt, majore cum fructu verſentur quàm in B. Chryſoſtomi Homiliis, quas ita numeroſas quidem reliquit, ut nemo plures, ita bonas, ut nemo meliores, ita diſertas & dilucidas, ut nihil ne excogitari quidem poſſit diſertum aut dilucidum magis. At ne quis temerè, aut

aut animi à me causâ dictum
putet, intelligat velim me bon
Chryſoſtomi partem legiſſe; n
indiligenter, quas dotes habeat, q
virtutes dicendi, obſervaſſe. At
vos habet? Scio, nec poſſum d
teri. Sed hi nævi adeò ſunt c
ſpicui, adeò repertu faciles, ut n
lum periculum ſit, ne lector pa
cordatior (quales Concionatores
mnes eſſe par eſt) aliquid det
menti inde acçipiat: illis verò d
tractis aut detectis (audacter loquor
non eſt in tanta Scriptorum Ecc
ſiaſticorum multitudine, quem p
tius effingere & exprimere debea
Concionatores, quàm aureum n
ſtrum Johannem. Quocirca ſi a
cujus eſſem apud homines mei loci
ordinis auctoritatis, hortarer eos
mnes, & quantum vox & late
permitterent, clamando inſtigarem
ut Chryſoſtomum tanquam Conc
onatorum ducem ac coryphæum, v
potius ut Chriſtianum Ciceronem
aut Demoſthenem intuerentur,
veſtigi

vestigiis ejus insisterent, ut pro absolutissimo Christianæ eloquentiæ exemplari, ad imitandum sibi proponerent? præterea ut quotidiana cum lectione familiarem sibi facerent, & Opera ejus omnia, quantumvis iniquo pretio, primo quoque tempore sibi compararent. Nullam enim in re tam eximii usus impensam formidandam. Cæterùm hîc mirari subit hominum nostrorum præposteram parsimoniam, qui, si parandus sit equus, aut toga paulò elegantior, aut amici vocandi ad cœnam, non adeo magnam sumptum habent rationem: at si liber sit emendus, præ quo cœnam vel lautissimam etiam Ethnicus Philosophus contemneret, præ quo togam conculcaret, & aspernaretur equum, hîc certè dici non potest quàm sint tenaces, quàm sordidi, quàm planè cucliones! Si pro jugo boum dependendæ sunt octo minæ, aut etiam decem, non metuis sumptum: at si pro Johanne Chrysostomo solvendæ

sunt minæ totidem, aut fortasse pa-
ciores, pretii magnitudine deter-
ris? O cor, O cerebrum! Si ta-
vitrum, quanti margaritum? Sed
primo me.

Magnifico Domino Andr. Dudicio P
trus Carolinus, Concionator Va
dienſis.

XXVII.

GRatiam & pacem à Deo P
& Domino noſtro J. C. uni
nito à Patre ante tempora ſecula
& in plenitudine temporis ex muli
nato precatur, ſuaque officia co
mendat. Quanquam virtutis, ſa
entiæ & humanitatis tuæ, in om
propemodum Orbis Chriſtiani p
gas pervulgata fama, me quoque
nominis deſiderio inflammatum
dudum impulit, Magnifice & cla
ſime Domine Dudici, ut aliquas
titiæ ſaltem tecum ineundæ fores
liter

literis aperiam, hactenus tamen accusantibus etiam amicis timiditatem meam, nihil hujusmodi tentare ausus sum. Nam etsi insigni tua pietate, quam uno omnium ore prædicari ubique audio, & in summo tuo ingenio liberalibusque disciplinis cultissimo, cui profectò nihil agreste aut asperum inesse potest, conquiescens, futurum omninò sperabam, ut meam interpellationem non molestè laturus esses: meus tamen pudor quodammodò frænum mihi injiciens, animum scribendi cupidum retraheret. Virum enim tam illustri loco & excellentis eruditionis fastigio positum, cujus amicitiam magni quique & præstantes viri certatim & cupidè peterent, ab homine in obscurum angulum projecto, nec literis satis, ut oportet, munito, qualem me esse ipse non dubito, sine aliqua temeritatis nota, interpellari non posse judicabam. Quin etiam literæ tuæ ad Petrum Melium, quem ego fratris loco habeo, cultissimæ & ornatissi-

mæ, ſuperioribus menſibus perfe
ptæ materiam timori meo, ſuppe
tabant, quibus tu quod importu
tate neſcio qua moleſtiam tibi at
liſſet, paulò acerbius & ſtomacho
us, ut bona tua pace dicere lice
eum perſtrinxiſſe videris. Verùm
nimvero his dubitationum fluctib
quibus me agitatum fuiſſe non i
cior, emergere mihi cupienti, hu
nihilominus portum tenendum e
ſtatui quem & magna de tua e
mia humanitate ſpes, & meus er
tuas virtutes amor incredibilis, ſ
diumque perpetuum promereba
Quapropter patere obſecro, p
ſtantiſſime D. Dudici, in ſcriben
ad te literis ſola nominis tui obſerva
tia incenſum, ſummaque tua hum
nitate fretum, audacius manum a
moviſſe, eoque, ut meam hanc,
quæ eſt, importunitatem placidè
lens, mihi quoque tuis occupatio
bus obſtrepenti, veniam des ve
menter peto. Neque ego nunc ut
album tuorum amicorum recipias,

te contendo, quod certè magnæ temeritatis & impudentiæ foret. Sed nunc me ex eorum numero esse agnoscas, qui tuas virtutes ad omnem posteritatem immortales admirantur & observant. Etsi enim (dicam enim sicut mea fert natura ingenuè) subobscuri & ambigui rumores, præsertim ab adversariis nostris circumferuntur, te relicta Orthodoxa de Deo doctrina, professione renovata, Serveti opinioni favere cœpisse: Nunquam tamen ut in hanc de te opinionem venirem persuaderi mihi passus sum, neque patiar eo usque, donec aut scriptis publicis, aut literis tuis mens tua mihi perspecta fuerit. Virum enim te ista pietate, sapientia & eruditione, cujus exemplum in utramque partem plurimum valet, non extimo temerè quippiam commissurum, quod magno universæ Orbis Christiani Ecclesiæ detrimento futurum sit. Videre te etiam certò scio, principia quibus isti nituntur, tam absurda & infirma esse, ut sine ma-

gno labore colligere liceat, nihil nisi acuti ingenii famam captare voluisse, qui ab aliis dissentiendo παράδοξα hæc opinionum in Ecclesiam invexerunt, de quibus, si per te liceat, erit alius commodior disputandi locus. Quin etiamsi verum sit id (quod omen Deus avertat!) quod tui nominis parum amantes disseminant, summum tamen tuum ingenium, summam sapientiam, eruditionem & eloquentiam studiose colere non desinam, quibus tu certè non solum tuæ gentis homines longissimo intervallo post te reliquisti, sed eos etiam qui ingeniosissimi & eloquentissimi censentur, eruditorum omnium judicio æquasti. Nec id modò, sed incredibilem etiam humanitatem attulisti quæ, etsi mihi coram perspecta non est, sermones tamen nostrorum popularium mirificè eam extollentium sic mihi fidem fecerant, ut nihil tantillum de ea ambigere summa mihi religio sit. Neque verò extimescam Magnifice & præstantissime Domine

Dudi

Dudici, ne gratiam tuam immodicè aſſentando aucupari nonnullis videar. Quidni enim tuas ego virtutes admirer, admirando colam, quas eximii & ſummi viri ad cœlos uſque laudibus evehunt? Nec tu his tuis laudibus faves, ſcio, ac fortaſſe etiam animus tuus vehementer hiſce offenditur, ſed nos ingrati ſumus, ſi præclara hæc ornamenta, quæ divinitus in te collata agnoſcimus, turpi ſilentio ſepeliamus. Non igitur vereor ne hæc aſſentatio ſit, à qua profectò meum ingenium abhorret immoperè, ſed officio potius me adductum ſentio, ut meam in te gratitudinem hîc ſaltem declararem, idque in optimam te partem acceptum, pro tua humanitate non dubito. Quod ſi hanc voluntatis meæ ſignificationem, gratam tibi, quemadmodum ſpero, ſenſero, dabo equidem operam, ut reipſa cognoſcas me unum eſſe ex præcipuis, qui tuis ornamentis præclariſſimis favent, quique diutiſſimè florentem te eſſe cupiunt.

piunt. Benè vale, ſeculi noſtri ornamentum. Datum Varadini 12. Cal. Quint. 1572.

Petri Molinæi Epiſtola ad Jac. Matacutium, Bathonienſem Epiſcopum. Anno 1610.

XXVIII.

CUnctantem me, Præſul ampliſſime, & metuentem tuas graviſſimas occupationes intempeſtiva ſcriptione interrumpere, impulit tandem Eccleſiæ utilitas, ſuaſitque ea tibi exponere, quæ mihi videntur ad Eccleſiæ veſtræ & noſtræ communem utilitatem pertinere: neque enim quiſquam eſt apud quem melius & tutius hæc deponam quàm apud te, quem ſcio Dei zelo tangi & apud Sereniſſimum Regem plurimum poſſe gratiâ. Cauſa mihi ſcribendi fuit Caſaubonus, cujus ad vos profectio mihi non parvam injicit ſolicitudi-

nem.

nem. Vir est sanè cordatus, pius, & probus, sed quem metus & iracundia transversum egerunt. Abhinc triennium cœpit de Religione malè sentire & inclinare in Papismum, paucis capitibus exceptis, quæ eum in Religione nutantem à manifesta defectione cohibuerunt, qualis fuit Communio sub una specie, Tyrannis Pontificia, Liturgia linguâ ignotâ, Imaginum Cultus, Opera Supererogationis. Hos errores ille nondum concoquit, & in iis adhuc nobiscum sentit. In cæteris capitibus controversiarum non obscurè præ se fert, ac palam profitetur odium nostræ Religionis, quam inter Pontificios traducit contumeliosè, & quasi novitiolum Calvini commentum odiosè exagitat. Me verò quo semper usus amico & familiari monentem amicè non tulit. Initium mali, odium in Genevenses, quos in lite pecuniaria, quam Genevæ moverat, expertus est sibi adversos, quibusque intercessoribus ait se excidisse causa

&

& uxoris dote exutum fuisse. Ex
cœpit ministros omnes acerbè inf
ctari, & in cujusvis obvii sinum vi
rus hoc effundere. Hominem ita per
turbatum & impotentis iracundiæ
adortus Cardinalis Perronius ingeni
um instabile loco facilè movit, &
pene pessum dedit. Ibi tum Casau
bonus Cardinale impulsore legere Pa
tres, & clam cum Cardinale habere
colloquia; quæcunque verò in Patri
bus inveniret in speciem nobis ad
versa mordicus apprehendere. Vir
sanè in philologis & linguis doctiss
mus, sed circa rerum cognitionem
non perinde diligens, & in quo acri
moniam judicii desideres: quippe qui
plus memoriam quàm judicium ex
ercuit, & insita facilitate sequacem
quamcunque in partem impulerit.
Tantum malum in viro tantæ doctri
næ, & quem colo & facio maximi,
tuli sanè graviter, & quod potui co
natus sum ad pristinam mentem re
vocare; sed frustra fui, hactenus in
caleſcente in dies ejus odio in Gene
vense,

venſes, & Cardinale altrinſecus inſtante, & ſuaſiones pollicitationibus condiente. Inter hæc commodum accidit ut Rex veſter Sereniſſimus, impulſore D. Archiepiſcopo Cantuarienſi, eum ad ſe evocaret. Ea res me recreavit aliquantulum, & in ſpem erexit fore, ut tuis colloquiis & ſuaſionibus, aliorumque, quos habet Anglia doctiſſimos in rectam viam reducatur, ejuſque iracundia detumeſcat, mollita locorum & temporis intervallo: quam ad rem ut quod potes induſtriæ conferas, Vir magne, etiam atque etiam rogo. Quod ſi nullatenus poteſt à ſententia dimoveri, commodiſſimum & tutiſſimum erit eum honeſtis præmiis obſtrictum occupare circa Hiſtoriam Eccleſiaſticam & refutationem Baronii, ad quod Opus jam multa congeſſit: Eſt enim, ut dixi, Papæ Tyrannidi adverſus: ac in hac parte nobiſcum ſentit: quocirca quicquid in hoc argumento ſcripſerit, cedet in Eccleſiæ ædificationem. Denique oro, obteſtor, facite

cite ut quocunque modo vester sit; nam si ad nos redierit, certa est defectio. Unde ingens Ecclesiæ scandalum & offensio infirmorum: Vivimus enim inter adversarios, qui nostrorum lapsu incredibiliter triumphant, & ejusmodi Circenses pompas speciose circumducunt. Ille quidem Reginæ nostræ valedicens promisit reditum: unde necesse habet datam fidem liberare: Sed si apud vos meliorem conditionem invenerit & otium cum honore, redibit proculdubio ad vos, postquam hîc convasaverit supellectilem & Bibliothecam, quam habet amplissimam: Nec mediocre erit Angliæ ornamentum, homo rei literariæ facilè princeps, & nos liberaveritis magno metu, & animam jam pronam in ruinam servaveritis vestra industria. Avertat Deus hoc malum, & vos faciat tam boni operis instrumentum. Sed de his κατακόρως.

Joh.

Joh. Baptiſta Folengius Nicodemo fratri.

XXIX.

ET tu, frater, me in nemoribus latitantem interpellas? Mène tam alta ſcribere opinantur amici? Cæcum id prorſus eſt amoris genus, quod in amicis eam videt excellentiam, quam ne ſtatam quidem virtutis formam appellarent ſemidocti. Ego enim quid de me meiſq; ſcriptis ſentiam, non rarò hiſce in Commentariis (*in Pſalmos ſcilicet*) tum dico, tum, ne erret Lector, ad ravim uſq; clamo: ſincerum me ſcilicet tantummodo eſſe Scriptorem, nempe cui pro ſcopo Dei ſit honor, & ſuſque deque religio: nihil præterea. Quare meis in monumentis nihil aliud in primis quærere debent amici, quàm amplam erga omnes charitatem, atque in Deum fidem. Tantùm eruditionem in re ſacra

ſacra non oſtento. Quæ tamen, ſi in me aliquam eſſe judicant, ea tandem eſt, quæ meam ubique præ ſe fert, ut tu eam vocas, mediocritatem, non grandiora illa Sophocleo, ut aiunt, digna cothurno, quæ tu frater alioqui mihi charior oculis propriis de me æque prædicas, ac de incognito omnino hoſpite quis rudis prorſus ac expers judicii prædicaret. Amor enimverò te in me audaculum aliquantiſper facit. Verùm ego interea meo me ſpithamo metiens, adeo ea ſuperfluis amicorum laudibus non defero, quin me eſſe Folengium cogitem, hominem nimirum natum Hyadum tempore, idcirco ab aquis illis non abhorrentem, quas Chriſtus in Davide uſque ad animam ſuam intraſſe queritur. Hæc eſt crux vitæ, hæ proborum deliciæ, id duri cum mundo certaminis theatrum, forſan & trophæum: cujus quidem labores etiam tu mecum experiris Nicodeme. Experitur & Theophilus noſter, (*alter Folengii frater, qui ſub*

Mer-

Merlini Cocaii nomine Carmina quædam edidit) cujus ingenium noſtro ævo rarum atque inſolens, ſemper inſenſum fuit ranis. Sed cùm edentulæ ſint, nihil aliud quàm coaxant: qua quidem re non tam iram quàm riſum viatoribus excitare ſolitæ ſunt. Sed ad propoſitum redeo. Ain' tu meas expectari lucubrationes? En habeant qui expectant: en noſtri exilii fructus, (quo enim alio appellabis nomine hanc vitam?) En nemorum partus, en meæ fidei confeſſio, en quid tandem meus toties inſtipulatus à mundo animus reſponderit. Vale. Albanetæ, Idib. Decemb. 1542.

Frag-

Fragmentum Epistolæ Johannis Slecht. Costelecii ad Erasmum, ex Ar... Costelecensi 10. *Octob.* 1519.

XXX.

TErtia Secta est eorum quos v... cant Pyghardos; hi denom... nationem à quodam transfuga e... dem gentis acceperunt, qui huc ve... ens ante annos 97. eo tempore q... Johannes Zizka, homo sacrilegus ... sceleratus, bellum hic Ecclesiasti... & omni Clero indixerat. Hi ... Summo Pontifice, Cardinalibus, ... piscopis & cæteris personis Eccles... sticis non aliud sentiunt quàm ... manifestis Antichristis, Pontifici... ipsum nunc bestiam, nunc meret... cem illam Apocalypticam appell... tes. Episcopos & Sacerdotes i... sibi eligunt Laïcos rudes & literar... expertes, uxores & liberos habent... fratres se & sorores invicem voca...

salutant: autoritatem tantum V. N. T. ex Scripturis recipiunt. Doctores omnes veteres & neoteri- cos & libros eorum contemnunt, nec doctrinæ eorum quidquam tri- buunt. Sacerdotes eorum, cum Offi- cia Missarum celebrant, absque ul- lis ad vestibus Sacerdotalibus faci- unt; nec ullis circa hæc precibus vel orationibus utuntur, præter so- lam Dominicam Orationem, qua pa- nem fermentatum consecrant. De Sacramentis Ecclesiæ vel parum, vel prope nihil credunt & senti- unt: qui ad hæresim eorum acce- dunt, coguntur singuli in aqua sim- plici rebaptizari, nec salem nec a- quam benedicunt, nec de oleo con- secrato quicquam tenent, in Sacra- mento Eucharistiæ nihil esse divini- tatis credunt, sed solum panem & vinum consecratum, signis quibus- dam occultis mortem Christi repre- sentantem affirmantes: & propterea in idololatriam cadere omnes quot- quot coram illo genua flectunt &

incurvant, vel illud adorant: in alium finem à Christo mentum illud institutum non nisi ad memoriam passionis recolendam, & non ut hinc de circumferatur, aut elevatu Sacerdote videndum ostendatur: niam Christus ipse qui adorand cultu latriæ honorandus est, ad dextram Dei patris, sicu Symbolo fidei Christiana cr tur Ecclesia. Suffragia Sanctor & Orationes pro mortuis, rem nam & ridiculam arbitrantur: militer Confessionem auricula & pœnitentiam pro peccatis à cerdotibus injunctam. Vigilias Jejunia, fucum & tectorium esse pocritarum: Festa D. Virginis riæ, Apostolorum & reliquorum vorum, inventa esse otiosorum firmant: Dies tamen Dominicos, festum Natalis Dominici, Paschæ Pentecostes celebrant. Multa el alia illorum portentorum perni dogmata commemoranda, si nob

tion

nem meliorum & graviorum ſtu-
rum ruorum haberem. Si tamen
riores duæ factiones ad concor-
reducerentur, poſſet & iſta ne-
Secta (quamvis jam plurimum
ta, maxime verò propter vitam
dotum nimium diſſolutam) o-
ante Rege exterminari, vel in
rem fidei & religionis formam
ci.

Eraſmi Reſponſio.

XXXI.

Actionem Pyghardicam longius
abeſſe à regula pacis Evangeli-
minus mirandum eſt, quum, ut
is, ab autore ſcelerato profecta
Nam ſi ideo Antichriſtus eſt
tifex impius, aut ſi ideo mere-
eſt Eccleſia Romana, quòd ali-
ties habet Cardinales aut Epiſ-
os aut alioqui miniſtros impro-
, eadem opera, nullis Epiſcopis,

nullis Paſtoribus, nullis Regibus
temperaremus: ut ne dicam inter
quòd hac feneſtra aperta, ut cuiq
aut ille eſſet inviſus, ita impius hab
tur. Quod ſi illi refractis omnis pu
ris repagulis, pergant palam eſſe ſc
roſi, ut aliqua ratione coercendi
ita neque cujuſlibet eſt illos incel
nec armis rem geri placet, ne
admiſſum exemplum violentiæ
in innoxios. Quòd ſibi Sacerdo
& Epiſcopos eligunt, non abhor
conſuetudine Veterum. Sic elec
eſt S. Nicolaus, ſic Ambroſius,
nondum edita formula electionis
nonicæ, quemadmodum olim &
ges à populo deſignabantur. D
de crebri tumultus populares eſſ
runt, ut res paucorum arbitrio tra
geretur. Cæterum quod indoc
eligunt & literarum expertes;
lerabilius eſſet, ſi vitæ pietas po
ret eruditionis inopiam. Nunc
mina calamitas eſt populi, ſi non
nus impii ſunt, quàm indocti.
quod ſo viciſſim fratres & ſoro
app

appellant, non video cur debeat reprehendi. Atque utinam eadem appellatio mutuæ charitatis perſeveret apud omnes Chriſtianos, ſic uti mores non diſſentirent à verbis. Quod minus tribuunt doctoribus quàm divinis voluminibus, hoc eſt plus deferunt Deo quàm hominibus, rectè ſentiunt: Sed quod horum auctoritatem ubique rejiciunt, tam iniquum eſt quàm ſi ubique reciperent. Jam etſi non abhorret à vero, Chriſtum & Apoſtolos in quotidiano victu conſecraſſe, tamen impium eſt contemnere, quod non abſque ſaluberrimo conſilio poſt à Patribus eſt inſtitutum. Ceremoniæ ſunt, ſed his ceremoniis commendantur populo divina myſteria. Et ſi nihil aliud, quorſum attinet in ea re diſſentire, quæ citra negotium poteſt obſervari? Niſi Pontifex Romanus hoc illis permitteret, ut ad antiquitatis memoriam ſuis ritibus uterentur, quemadmodum Græcis & Mediolanenſibus hos concedit ritus, à noſtris multum

diversos. Quod si istis tanto
placet Dominica precatio, ea &
stri Sacrificii pars est. Ut stul
est nihil admiscere Sacris præter u
precationem, ita non rectè fac
qui quaslibet quorumlibet n
admiscent. Jam quæ de Sacra
tis sentiunt absurdiora sunt, q
ut aures piæ ferre possint, nisi
è tantis malis hoc boni possumus
cerpere, ne nos rebus bene inst
ad quæstum aut inanem glotiam,
etiam tyrannidem abutamur.
lias ac moderata jejunia demiror
fronte contemnant, cùm ea nob
ties Apostolicis verbis commend
tur, quanquam ad hæc malim
tatu duci homines, quàm imp
trahi. Porrò de festis diebus
multum abest istorum opinio,
culo Hieronymi. Nunc in imm
fum accrevit festorum turba, qu
nullis diebus plus scelerum com
tat vulgus: &, quod est inhum
simum, coguntur esse otiosi toto
es, qui non aliis reditibus alunt

res ac liberos, fortaſſis etiam parentes, quàm opera diurna. His indicere ferias nec dare quicquam, quid eſt aliud, quàm eos ad famem adigere? Sint crebra feſta, ſed in Templis, ad quæ divitibus liceat accedere, ſed ita ut pauperibus liceat vivere. Salvum illud concederetur ut peractis feriis redeant ad ſanctos labores. Quid enim ſanctius quàm manuum labore proſpicere liberis ac familiæ? Nunc ad cujuſlibet ſuperſtitioſum affectum inſtituitur feſtus dies, imo vere videmus hoc ſtudio eſſe quibuſdam Epiſcopis, ut ſinguli ſingulos feſtos dies addant Calendario, quo vel hoc monumento ſuum nobilitent Epiſcopatum.

Ben. Ariæ Montani Epistola ad Philippum II. *Hispaniæ Regem, ex Hispanico sermone Latinè versa.*

XXXII.

Sacra Catholica Regalis Majestas,

TAnquam fidelis & obligatus servus secundum simplicitatem Christianam & pro fide in omnibus illis debita, quæ ad Dei vestræque Majestatis servitium & ad rectam Rerump. ipsi subjectarum administrationem pertinent, ut eo nomine quantum in me est faciam, testor ac moneo, unam illarum rerum, quas Majestas V. Gubernatori ac Ministris qui in Belgio sunt aut posthac erunt, severissimè debet injungere, esse istam, ut caveant Jesuitis commiscerì, ne quicquam negotiorum cum illis communicent, neque ad id, quod nunc habent auctoritatis vel opum in his provinciis, ullam accessionem faciant:

ant: in ſpecie autem ut Gubernator Belgii nemine illorum pro Prædicatore vel Confeſſario uti audeat, Deo enim & conſcientia teſte perſpectum habeo, tam hoc, quàm quicquam aliud referre ad rem M. V. & ad liberam executionem boni regiminis harum provinciarum. Et M. V. pro certo habeat, perpaucos in Hiſpania inveniri, extra ipſorum Societatem, qui pluribus & certioribus quàm ego, argumentis perſpectum habeant, quæ ſint illorum prætenſiones ſeu ſtudia, qui fines, quantoque ingenio & conatu ad fines ſibi propoſitos connitantur, ſimiliterque de multis eorum rebus paricularibus, quibus obſervandis non ab uno, ſed jam inde à quindecim annis animum adverti. Albanum Ducem in iis quæ ipſo Gubernatore affectarunt, aliquanto trepidiorem fuiſſe accepi; neque dubito quin eum ad id impulerint cauſæ ad rem M. V. pertinentes: quo nomine prius privatim, poſt etiam publicè, de illo dolentiſſimè queſti ſunt. Nunc

ipſum

ipsum verò ob allatum de [illegible] Gubernatore nuncium triumph[illegible] & glorioſe jactitant ſe apud [illegible] plus, quam vellent. ac poſtula[illegible] commoditatis & auctoritatis hab[illegible] ros. Totus enim noſter eſt, a[illegible] illi, ſolemni inter illos loquendi f[illegible] mula. Neque verò dubium hab[illegible] quin enixe facturi ſint quicquid p[illegible] terunt, ut voto potiantur. Vi[illegible] mihi eſt pro eo ac debeo ejus rei M. V. peculiari Epiſtola certiorem face[illegible] quam Gaſtelo perferendum credi[illegible] etſi ille argumentum ejus ignor[illegible] nec enim me præterit quos paſſi[illegible] exploratores habeant, ut quicqu[illegible] de ſuis & alienis negotiis agatur, n[illegible] ſciſcant, quantique nocumenti, [illegible] quam tectas exerceant inimici[illegible] contra minoris auctoritatis homi[illegible] quos quovis modo rerum ſuarum quicquam non ſatis ex ſua libidine tingere intelligunt. Negotia pa[illegible] cularia literis perſcripta M. V. tu[illegible] um afferrent. Ego aliud nec de[illegible] dero nec poſtulo, quam M. V. in[illegible]

vir,

vit, nec quicquam ei molestiæ assurgere, cujus regiam personam & coronam Deus longum prosperet, ad sancti sui nominis gloriam. Antuerpiæ 18. Feb. 1571.

S.C.R.M.

besa les pies de V. M. su Capellum y criado Ben. Arias Montano.

Hoperus Calvino S.

XXXIII.

NON dubito, vir præstantissime, quin res Angliæ & regni status per amicorum literas hactenus intellexeris. Et quod Rex pientissimus noster (*Edwardus* VI.) fatis concessit, dubio procul propter nostra pecata. Illius mortem subsecuta est turba calamitatum miserrima. Passim in regno eriguntur altaria,

taria, privatæ Missæ in pretio habentur, pluribus in locis, omnia in Ecclesiis Latinè aguntur. Pii vix sibi metuunt. Ecclesiarum proceres, & omnes qui Christum purè docuerunt, extrema expectant. Ecclesiæ vestræ & omnium piorum preces supplices rogamus, ut alacri & infracto animo Christi gloriam quæramus, & mortem ipsam glorioſissimam pro nomine illius sustineamus. Londini ex carcere, 3. Sept. 1553.

Tuæ pietatis studioſissimus Joh. Hooper Vigorn. Episcopus.

Eximi

Eximiæ pietatis & eruditionis Viro Georgio Cassandro.

XXXIV.

SI omnia humanitatis tuæ officia erga me enumerare pergerem, frustra equidem laborarem, charissime in Christo Cassander. Interim in pectoris mei adyto reposita ea esse scias, utpote quorum nulla me unquam ceperit oblivio. Postquam visum fuit Domino nostro, de cujus providentia semper pendemus, nos in patriam revocare, cumprimis ipse Wormacia discessi, & Coloniam veni, ibi meum Cassandrum Corneliumque salutaturus, eisque valedicturus. Neutrum reperi. Illinc recta in Angliam. Ibi pacata omnia, sit Deo gratia, mortua Maria. Regnat Elisabetha, pietatis amatrix & fautrix. Per hanc pulsa superstitio Papistica,

Papistica, restauratum Evange
Christi, pulsi ministri Papistici,
stituti Pastores Christi. Det Do
nus ut Evangelii Christi profession
vita Evangelio digna exprimamu
ne scilicet posthac deterius nobis co
tingat. Non contentio est, sed u
que integra inter nos consensio
imagine Crucifixi in Templis re
genda, quemadmodum hactenus
surpatum fuit. Alii existimant licer
modò absit cultus aut veneratio
imagini exhibenda. Alii putant
in universum omnes imagines pr
hibitas, ut nefas sit ullam om
no in Templis perstare, propt
periculum ita inseparabiliter ann
xum. In hoc autem statu nunc s
mus, ut nulla hodie in Ecclesiis ex
tare cernatur. Hac in re quoniam
judicio tuo plurimum semper detu
te vehementer rogatum velim, u
animi tui sententiam paucis mi
explicare digneris. Vale in Chr
sto charissime Cassander. E civ
tate Londino in Anglia, ex ædi-

bus

suis meis Holburnensibus, 4. Martii 1560.

Tui Studiosissimus
Richardus Coxus
Elien. Episcopus.

Josiæ Simlero S. Theologiæ Professori Joh. Juellus Sarisburiensis Episc.

XXXV.

SEmper amavi, doctissime Josia, humanitatem, suavitatem, amorem tuum. Quis enim non amet hominem hoc ingenio, hac comitate, his literis, ita veteris amici memorem, ita denique amabilem. Verùm cùm ad amorem erga te meum nihil videretur addi posse, tu tamen tuo merito facis, ut quotidie videar ardere, ut si amor maximus major esse posset, magis amem. Recepi à te Eicona arputeam, & vitam atque obitum optimi illius senis Petri Martyris. In Eicone quidem etsi multa egregiè con-

conveniant, tamen erat etiam ali
neſcio quid, in quo artificis ſoler
requirerem. Et quid mirum in il
hominis ſimilitudine erratum e
cujus equidem cum omnia circum
cio, vix quicquam puto fuiſſe ſim
Libellum autem tuum avidiſſime
ſumma cum voluptate perlegi.
dere enim mihi videbar illum ip
Senem, quocum antea ſuaviſſ
vixeram, eum neſcio quo pacto
pius etiam & penitius videre, q
cùm unà cum illo viverem.
carum autem obſcurum & inſolen
Scurram, quem ego nunquam na
audieram, & argute & pererud
neque, uti ſpero, ſine magno Ec
ſiæ commodo confutaſti. Parciu
te iſta, mi Joſia, de te præſer
Auribus enim tuis dare non eſt
amicitiæ noſtræ, nec pudoris m
Equidem libenter illa legi, ut ſole
tua omnia. Erant enim ſcripta d
rebus jejunis pleniſſimè, de obſcur
ſplendidiſſimè. De omni iſta tu
humanitate agnoſco & fateor atqu
etiam

etiam profiteor me esse in ære tuo. Ecclesia nostra Dei beneficio immunis est ab istis monstris. Tantum res nobis est cum satellitibus quibusdam Pontificiis. Illi turbant, quantum possunt, in angulis, atque etiam hoc tempore impediunt quominus ea possim pertexere contra Ubiquitarios quæ cogitaveram: sed de ea re ad Bullingerum scripsi plenius. Si Scripta D. Martyris edideris, & Ecclesiæ consulueris, & multorum bonorum expectationi, qui ea cupiunt, satisfeceris. Commentaria autem in Genesin, quoniam de illis quærere videris judicium meum, equidem ea, mi Josia, nunquam legi: tamen non dubito esse ejusmodi, ut, si edantur, videri possint Petri Martyris. Ego tuus, mi Josia, totus sum, sive scribo, sive taceo.

Illuſtri & erudito viro Joachimo V diano, Conſuli apud S. Gallum Helvetia, Thomas Cranmerus C tuarienſis Antiſtes.

XXXVI.

TAndem à negotiis conciliis publicis miſſionem vel ve reſpirationem nactus, & inter c ros doctos viros quorum Epiſt reſponſa jamdiu debueram, tibi q que, Vadiane vir illuſtris doctiſſi que, nunc demum vertente anno ſpondere incipiens (utpote cujus teras ſuperiore hyeme acceperim cum munere literario, quod ge quidem ſoleo vel inter pretioſiſſi numerare) illud inprimis mecum putare pudibundus occepi, ver que, ne forte ſuſpicionem aut et opinionem mihi aliquam ſiniſtr apud animum tuum ſilentio tam diuturno contraxerim, qui

am apud vulgus hominum fieri plerumque ſolere, quum hoſpes hoſpitem ſalutat, ut in primo maximè aditu reſponſum ſollicitè expectent. Quod ſi differatur, vel ſuperbiam aliquam, vel neglectum ſui, vel, ut minimum, oblivionem intervenire ſuſpicantur, qualemque in primo illo acceſſu invenere, talem in univerſam reliquam vitam erga ſe fore præjudicant. Cum qui citò reſpondit, libenter & gratanter id facere judicatur, eumque proinde humanum, facilem gratumque interpretantur: contra qui tardè, faſtuoſus, difficilis, & incivilibus ac inamœnis moribus præditus exiſtimatur: uſque adeo bis dat, quod citò dat, quicquid quis citò facit. Verùm ego de tua neutiquam vulgari prudentia & humanitate meliora mihi polliceor, confidoque te hanc meam non ſpontaneam moraditatem aut ceſſationem, ſed neceſſariam dilationem benignè acceptaturum, eamque non tam moribus quam negotiis meis imputaturum.

Quæ qualia & quanta fuerint, pa
rumores ad vos usque jampridem pe
tulisse, & ego de eisdem nonnihil
Grynæum meum imò nostrum scrip
cum quo pro amicitiæ jure omnis
communia futura esse non ambig
Ad illum igitur te remitto, si qui
hac re offenderis, qui me tibi reddet
excusatiorem. Tuam erga me volun
tatem & promptitudinem animi ad
contrahendam mecum sanctiorem ne
cessitudinem in literis tuis perspici
& libens amplector osculorque. Vi
rum enim dignum te judico, quem
ego propter eximiam eruditionem,
qua me quoque adjutum profecto
neutiquam dissimulavero, & propter
morum probitatem multorum gravis
simorum virorum testimoniis compro
batam, omni amore, favore, ac ve
neratione prosequar. Verumtamen,
ut animi mei sensum (sicuti inter bo
nos viros fieri oportet) ingenuè tibi
profitear, argumentum, quod tracta
in sex illis libris (*Aphorismorum de con
sideratione Eucharistiæ*) quos mihi
dono

dono dederas, in totum mihi displiceat, vellemque vigilias tuas tantas alicubi collocasses, & mecum ineundæ amicitiæ melioribus aut certè minus improbatis auspiciis fuisses usus. Nam ego, nisi certiora afferri videro, quàm hactenus videre potui, sententiæ illius vestræ nec patronus, nec stipulator esse volo. Et plane mihi vel ex eo maximè persuasum est, causam esse non bonam, quod eam tam cani ingenioſi, tam diſerti, tamque omnibus artibus & diſciplinis inſtructi, non videamini ſatis valide tueri ac ſuſtinere. Vidi pleraque omnia quæ vel ab Oecolampadio, vel à Zuinglio ſcripta ſunt & edita, didique omnium hominum omnia cum delectu eſſe legenda. Et fortaſſe illud D. Hieronymi de Origene elogium in illos quoque non abſurde aliquis deſcripſerit: *Ubi bene, nemo melius*, &c. Noſti enim quod ſequitur. Quatenus quidem Papiſticos & Sophiſticos errores & abuſus indicare, convincere, corrigeréque ſunt conati, laudo

& approbo. Atque utinam intra fines illos constitissent, neque frugem una cum zizaniis conculcassent, quæ est veterum Doctorum, primorumque in Ecclesia Christi Scriptorum authoritatem unà violassent. Nam ut ingenia vestra quantumcunque versaveritis, mihi tamen certe non quam approbaveritis, nec cuiquam opinor æquo lectori, veteres illos authores in hac controversia pro vestra facere sententia. Fuistis nimirum in investigandis erroribus plus satis curiosi, & dum omnia purgare studetis, illic quoque errorem subesse putastis, ubi nullus fuit. Quando hic certe si error est, jam inde à primordio Ecclesiæ ab ipsis Patribus & viris Apostolicis nobis fuit propinatus. Quod quis pius sustinuerit vel audire, nedum credere? Ut ne quid interim dicam, quod bonus Dominus nostram unicè dilectam sponsam suam in tam pudenda cæcitate tam diu nunquam dereliquisset. Quamobrem cùm hanc, quam tenemus, Catholica fidem

ver

vera præsentia corporis tam apertis ac manifestis Scripturis fuerit Ecclesiæ ab initio promulgata, & eadem postea per primos Ecclesiasticos Scriptores fidelium auribus tam clare tamque studiose commendata, ne quæso, ne mihi pergatis eam tam bene radicatam & suffultam velle amplius convellere aut subruere. Satis, jam, satis tentatum est hactenus. Et nisi super firmam petram fuisset firmiter ædificata, jamdudum cum magnæ ruinæ fragore cecidisset. Dici non potest, quantum hæc tam cruenta controversia, cum per universum orbem Christianum, tum máxime apud nos bene currenti verbo Evangelii obstiterit. Vobis ipsis affert ingens periculum, & cæteris omnibus præbet non dicendum offendiculum. Quocirca, si me audietis, hortor & suadeo, imò vos oro, obsecro & in visceribus J. C. obtestor & adjuro, uti concordiam procedere & coire sinatis, in illam confirmandam totis viribus incumbatis, pacemque Dei tandem,

quæ superat omnem sensum, Ecclesiæ permixtis, ut Evangelicam doctrinam unam, sanam, puram & cum primitivæ Ecclesiæ disciplina consonam junctis viribus quam maxime propagemus. Facile vel Turcas ad Evangelii nostri obedientiam convertimus, modò intra nosmetipsos non sentiamus, & pia quadam conjuratione conspiremus. At si ad hunc modum perginus adinvicem contendere & commordere, timendum erit, ne (quod dicens abominor) juxta comminationem Apostolicam ad invicem consumamur. Habes, optime Vadiane, meam de tota controversia minutiquam fictam sententiam, una cum admonitione libera ac fida. Cui si obtemperaveris, non modò inter amicos, sed etiam vel inter amicissimos mihi nomen tuum ascripsero. Bene vale.

Anno 1537. *T. Cantuariens.*

Hæc tunc temporis Cranmerus, qui, a Ridleio persuasus, postea sententiam mutavit. Henrico

Henrico Bullingero Nicolaus Partrigius Anglus.

XXXVII.

REligio apud nos pulchre procedit. Regis jussu missi sunt in omnes partes Angliæ, qui sincere Christum concionentur. De Walsingamica Virgine ac aliis Idolis comminuis puto te jamdudum audivisse. Illum ille Purgatorii ignis apud nonnunc extinguitur. De Missa prima magna conturbatio est. Agunt adhuc Londini Legati Ducis Saxoniæ & Landtgravii Hessiæ, qui in Lambeth Palatio Cantuariensi quotidie fere interfuere disputationibus de Religione instituti. Pollicentur nobis optimi optima, nec possumus nobis non optima polliceri.

Eidem

Eidem Thomas Schlidhurſtus Anglus.

XXXVIII.

JAmdudum Romanenſis monſtri caput dejectum eſt. Evertuntur nunc undique præcipuæ, quibus ille innitebatur Regnum, columnæ, ne reædificandi in poſterum ullis ullo ſuppeditetur occaſio. Otioſa enim illa Monachorum turba è domiciliis ſuis traditur, non tamen ſine honeſto ſtipendio, quo ſibi victum quærat. Conſultant nunc & deliberant prudentiſſimi viri, quomodo ſine turba omnis in univerſum impietas abolatur. Nos è Principibus, Magnumque noſtrorum Conventu expectamus determinatam & abſolutam omnium rerum & opinionum expeditionem.

Thomas

Thomas Othlæus Anglus.

XXXIX.

CUcullatum Papæ Satellitium in dies decreſcit. Monachi ac fratres pauci apud nos ſunt reliqui, Sacerdotes nulli omnino in tota Anglia ſunt. Peregrinationibus nullus relinquitur locus. Dii Deæque omnes, quas imperitiores per univerſam Angliam inviſebant, nunc Londini ſunt.

Johannes Hokerus Meidſtonenſis Anglus.

XL.

RUit hic paſſim Azoticus Dagon, Bel ille Babylonicus jamdudum confractus eſt. Repertus eſt nuper Cantianorum Deus ligneus, penſilis Chriſtus,

Christus, qui cum ipso Prometheo concertare potuisset. Nam & capite nutare, minari oculis, barbam concutere, incurvare corpus, adeuntium aversari & recipere preces scitissime noverat. Hic, cum Picales Monachi sua causa caderent, repertus est in eorum Templo, plurimo cinctus anathemate, linteis, cereis, agricis, tubicis, exterisque dicatus muneribus. Subodoratus est fucum cordatus ... Nicolai Partrigii nostri frater. Affixum ergo parieti è vestigio solvit; apparent artes, apparent impostura, mirus ac Polypeus præstigiator deprehenditur. Erant foraminoso corpori occultæ passim fistulæ, in quibus ductile per pinnulas ferrum à mystagogo trahebatur, laminis nihilominus meatus artificiosè celantibus. Hinc factum est, ut populum Cantianum, imò Angliam totam, jam sæculis aliquot magno cum quæstu dementarit. Parefactus, Meidstonensibus meis spectaculum primitus dedit, ex summo se

cul-

culmine confertiſſimo oſtentans populo, aliis ex animo, aliis Ajacem ritu ſimulantibus. Delatus hinc circulator Londinum eſt. Inviſit Aulam Regis. Regem ipſum novus hoſpes novo ſalutat more. Conglomerant apum ritu Aulici, Barones, Duces, Marchiones, Comites, adſunt è longinquo, circumſtant, intuentur & vident penitius. Agit ille, minatur oculis, averſatur ore, diſtorquet nares, mittit deorſum caput, incurvat dorſum, annuit & renuit. Vident, rident, mirantur, ſtrepit vocibus theatrum, volitat ſuper æthera clamor. Rex ipſe incertum gaviſúſne magis ſit ob patefactam impoſturam, an magis doluerit ex animo tot ſæculis miſeræ plebi fuiſſe impoſitum. Quid multis Opus? Res delata eſt ad Conſiliarios. Hinc poſt dies aliquot habita eſt Londini Concio, prædicabat è ſacra Cathedra Epiſcopus Roſſenſis, (*Johannes Hilſley*) ſtat ex adverſo Danieli Bel Cantianorum ſummo erectus pulpito,

pito, ita ut commode videri posſit ab omnibus. Hic denuo seſe aperit, hic denuo Comœdus fabulam scit agit. Mirantur, indignantur, stupent, pudet ab Idolo tam turpiter fuiſſe deluſos. Cumque jam increſceret Concionator, & Verbum Dei occultè operaretur in cordibus auditorum, præcipitio demittus eſt ligneum truncum in confertiſſimos auditores. Hic maximus auditur diverſorum clamor, rapitur, laceratur, fruſtillatim comminuitur, conſcinditurque in mille confractas partes, tandem in ignem mittitur, & hic tulit exitus illum.

Nobiliſſ.

Nobiliſſimo & clariſſimo viro D. Guilielmo Bellaio Langæo, Patrono ſuo S. D.

XLI.

Illuſtriſſime Domine,

GEſſi morem voluntati tuæ, & collegi præcipuos articulos (*Lutetiæ A.* 1607. *editos curâ Jac. Aug. Thuani*) de quibus ſunt controverſiæ, & oſtendi quandam in his moderationem, ut mihi quidem videtur, non inutilem Eccleſiæ. Nec dubito quin de omnibus iſtis articulis facile conveniri poſſet, ſi Monarchæ aliqui efficerent, ut aliquot boni & docti viri amanter & libere inter ſe colloquerentur: ſunt enim controverſiæ non ita multæ: ſed ineruditi non vident quibus de rebus agatur, & interdum præter rem tumultuantur. Nam in utraque parte diſcordia publica, ut fit, locum præbet

præbet multis indoctis. Atque hæc articulos, quos mitto, eo congessi lubentius, ut magis perspici possit proprie de quibus rebus agatur. Non hoc agitur, ut Politia Ecclesiastica, aut Potestas Pontificum abroletur. Non hoc agitur, ut veteres ordinationes sine discrimine mutentur. Præcipui ex nostris maximè cupiunt usitatam Ecclesiæ formam conservare, quantum possibile est. Consenuerunt etiam pleræque controversiæ mollitæ tempore. Quare, rogo ut quod facit Celsitudo tua propter Christi gloriam, hortetur summos Monarchas ad concordiam pie constituendam, dum locus est moderatis consiliis. Qualia impendeant tempora, si nemo præsentibus dissidiis medicinam faciat, quanta dissipatio Reip. & Ecclesiæ futura sit, si res ad arma deducitur melius videt Celsitudo tua quàm ego. Illud autem dignum officium est magno ac tui simili viro, in tantis periculis non deesse saluti Reip.

Imp. & Eccleſiæ. Sed nihil opus eſt te currentem, ut dici ſolet, adhortari. Illud tibi polliceor, me conſilia mea ad tuam & cæterorum bonorum virorum voluntatem ſumma fide accommodaturum eſſe, & effecturum ut intelligas, me tranquillitatis publicæ cupidiſſimum eſſe. Bene ac feliciter vale. Cal. Aug. 1534.

Celſitudini tuæ deditiſſimus

Ph. Melanchton.

Reverendiſſimo Viro D. Marco Ant. de Dominis Archiepiſcopo Spalatenſi.

XLII.

NOli gravatè ſere, Reverendiſſime Præſul, candidam hanc & animi & calami (devotiſſimi tibi utriuſque) libertatem. Sanè expreſſit mihi, vel renitenti, verba hæc prius

ſincerus quidam & Religionis [illegible]
& tui. Fama eſt te diſceſſum à [illegible]
meditari, neque tam loco cedere [illegible]
le quàm fide. Strenua profectò [illegible]
cione non caret hoc ipſum profic[illegible]
neque enim cujuſquam ſubire [illegible]
tem poteſt, hominem ſenem [illegible]
hoc ætatis, corpore tam malè ad[illegible]
leſtum iter comparato, animi [illegible]
peregrinari. Deferbuit procul[illegible]
jamdiu juvenilis ille ardor rel[illegible]
pridem oras curiosè reviſendi: [illegible]
ita craſſi ſumus inſulares, ut cred[illegible]
poſſimus, cœlum te mutare velle, [illegible]
ſi animum priùs quadantenus [illegible]
tare decreviſſes; multò verò m[illegible]
ſeptem illos inviſos cœlo totie[illegible]
tuo fulmine ictos colles repetere, [illegible]
vimus & nos ſat bene ingenium [illegible]
mæ. Ecquem latere poteſt, ned[illegible]
hominem cordatum, quàm infida [illegible]
illa ſtatio ſuperbæ Hierarchiæ [illegible]
pugnatori? Moneat te olim [illegible]
Fulgentius, quàm nihil ita tutum [illegible]
Pontificiæ Majeſtatis tantillo vio[illegible]
ri, etiam poſt fidem (ſi qua fa[illegible]
fide)

dita) sanctè datam, post promissa munera, post benignissimæ invitationis blanditias. Viderit tua prudentia, ut te vel propudiosissima palinodia, tractæque, quas dejerasti prius, ære liberaverint. O tuam, si (quem modò profiteris) sanus & Orthodoxus Romam remeare audeas, miram animi confidentiam, piamque Martyrii sitim! dignam stupore nostro, dignam immortalitate! Quin nobis illic liceret & hanc tibi gloriam invidere, & gratulari felicitatem: sed quàm te parum provehat ambitio, est quòd non immeritò timeamus. Quid ergo? Ægrè profectò monuero, opus esse novas profectionis suæ rationes exponat Reverentia vestra. Quas verò tandem illas? Si ex fassis liceat (uti plebeiis semper ingeniis licuit) conjectare, fortassis sanctum quoddam Unicndæ Ecclesiæ studium te Romam, discordiæ hujusce sacerrimam sedem, propellit; machinaturum demum aliquid, quo funestissimæ Christiani orbis lites aliquando sopiantur: ad

quod quidem opus instructiorem aliis omnibus produxisse visus est pacis author; animus certè quàm desit, memini te alicubi palam fiteri. Dignam sanè piissimo Pr lapsoque è cœlis pacis Φιλο Quis non hunc unà & animi c rem, & ardorem zeli pronus e letur? Pereat certè quisquis est, reat pessimè, qui discerptissimæ cleſiæ redintegrationem suo sanguine redemptum ire nol Sed parce, si me audis, Colend me Præsul, parce huic labori. vimus nos istic, quid possint hum vires: votis nos unà tecum, si l usque contendemus, ut Dei bene beet aliquando Christianam R pax alma, respicienſque ab alto d pet tandem omnes errorum inim tiarumque procellas, quibus hodi no die miserrime conflictamur. S mortalium quisquis se hoc effec dare posse sperat, nimiò quàm fru est: aut enim exuat se prorsus op tet Romana Ecclesia (quod quis

minus

minum ſuadere ſe poſſe autumet?) aut hoc profectò nullo modo fieri poteſt. Non negarim equidem (dedimus enim & nos ſtrenue, quantum potuimus, operam huic inſtituto) penes utramque litigantium partem, eſſe ſacra pacis limina, quæ aliquanto propius liceret, abſque ullo fidei damno, ſalutare. Nam & levicula quædam ſunt, quæ tutò liceret alterutrique (ſi opus foret) indulgere, neque quid impedit quominus in tractandarum, quæ neceſſariò obveniunt, controverſiarum modo, plus utrinque moderationis Chriſtianæ poſſit adhiberi: ſed ut unanimem in ſummis Religionis Capitibus, quæ nunc eſt Romæ indoles, concordiam ineamus (dolens edico) haud minus impoſſibile eſt, quàm lucem tenebris, Beliali Deum conſociari. Quàm infamis audit hodie Joannis Sturmii media, non ſecus ac lata illa, qua ad imum uſque Barathrum tenditur, via! Quàm vapulat etiamnum bonus ille Caſſander, Friciuſque, & quiſquis

moderatioris ingenii Theologus, p
cis ausus est meminisse! Quin & n
pidos Hæreticis suis connumeran
censuit pridem non nemo Gallica
rum Patrum Gualterius. Quis v
te melius novit, quàm mordicus
tenuerunt Tridentini Patres vel
nimas quasque quisquilias, stipul
que suæ (quam vocant) fidei?
bus orbem Christianum penitus
flagrare maluerunt Romani re
domini, quàm ut tantillum suo q
licunque jure cedere viderentur
Ecqua nunc spes est, post tot an
rum pertinaciam, profusiores
Pontificios charissimis erroribus
trò abrenunciaturos? Nimia profe
fide sit oportet, qui istud credide
Eat nunc quis probus monitor,
suggerat ista (cujus in pectore c
clusa delitescit Ecclesia) Pontifici Su
mo: Sine modò suaderi tibi, obse
Sancte Pater, ut fastuosum hunc
patum, Monarchicumque in Eccle
Dei imperium abdicare velis: noli
thedram tuam, quod soles, [illegible]

vim venditare: desine tibi, post tam apertam tuorum hominum erubescentiam, arrogare gladium illum alterum potestatis secularis: cave tui ipsius præcepta divinis æquiparanda confeas, edicasque: insigne illud commentum Transubstantiationis, Sacrificii Missatici, Purgatorii ignis, fatere tandem & exsibila: noli Ecclesiam Christianam deinceps ludos facere, lucrosis Indulgentiarum nundinationibus: jubeas ne Sanctorum effigies reliquiæve in Idola convertantur. Quid, quæso, aliud à magno Romuli nepote, nisi facem crucemve reportabit? Quid ergo? Ubi steterit palam errorum parentibus simul & patronis quidvis aut agere aut pati potius, quàm ut à sententia sua, quamlibet impia ac prodigiosa, discedere velint: quid à nobis tandem putat, Paternitas vestra, primævæ veritatis assertis, posse expectari? Ut conclamatissimis erroribus dare manus, & plus quàm servili jugo Pontificiæ Tyrannidis colla subdere, jam serò animum

inducamus? Non ita sane & Deum hominem exuere possumus, ut tam insana lege pacem colere mavelmus. Alterum profectò horum (quando convenire lubitum) planè necesse erit, ut aut illi errare, aut nos rectà ire desinamus: illud, ipsi nos de nolunt, hoc, Deus. Quod si (quo olim Cæsari animus fuisse dicitur, nisi difficillima quæque obeundi) eadem hodie sacratum Deo pectus meum insideat promoveatque: cave tibi, Tyrrhenum mare ingressuro, ad *Duodecim Scopulis*, plebi quidem navitarum forsitan incognitis, tibi vero peritissimo Naviculatori exploratissimis. Minitantur illi scilicet exitium non cymbis modò quotidianis, sed onerariis, seu actuariis: sed ubi eos transfretaveris, sanè aut impingat navis tua necesse est, aut subsidat. Dicam planius, nec te salus ipsa servare poterit, ubi Romam accesseris, quam aut damnatos à te pridem errores mutata velificatione revoces resorbeasque, aut damneris vivicomburii.

Durum

Durum utrumque omen, nec ulla alia ratione, nisi prudenti, quod cautus usque fecisti, profugio avertendum. Potéstne fieri ut adeò sis prodigus totius tui, horum uti alterutrum, tutò placideque vitam istic agenti arrideat? Certa mors imminet utrinque reduci: corporis quidem, si verum fateri audes; si dejerare, animæ. At at, si quidem animo jampridem discessum à nobis anteverteris, non erit ut de diuturniore aliqua molis extimæ retentione soliciti simus. Nolo ego de te, tanto Theologo, mali quicquam opinari: levis cujusdam inconstantiæ, si te tuum ipsius factum palam alligarit, est quòd tibi succenseas. Dic mihi verò, per Deum immortalem, Magne Præsul, quid tandem est, quod te nobis post aliquot annorum moram, jam de subito abripere, Romamque pellicere potuit? Nunquid inhospita tibi visa est gens nostra? Minusve quàm fortè speraras, virtutibus tuis indultum? Cæsari profectò istud non potes, in quem larga benigni-

benignissimi Regis manus, tam ample, tam opima congessit ultrò munera, majora insuper, si foret opus, longitura: quem Aula, Urbs, Academia utraque, plebs denique universa ita suspicere solita est & venerari. Quin & hæc ipsa, qua jam Serenissimi Regis beneficio frueris, discedendi libertas, quàm ingenuè tecum actum fuerit, satis clamitat. Non potest ubique nobis plenissima cuncta quà lubet, redeundique facultas. Fuere è nostris quibus Romam videre capitale pridem fuit: sunt qui ubi sævæ Urbis limina infelici pede contigerint, cessarint illico Lictori, jamque septemdecim plus minus annos (modò usque superesse licuerit) carcere Inquisitorio crudelissimè detenti sunt. Non ita nos tractamus hostes, non perduelles nostros, nedum advenas. Æquò patent istuc cœlum & terra; pessiméque de Britannia nostra meriti, hospitium nimis hercle benignum sibi pollicentur. Num ubi ergo parum placuere mores nostri?

Paulò

Paulò forsan depravatiores solutioresque, quàm par est, vivendi rationes? Obrepent certè vel sanctissimo populo seculi sui vitia: neque nostros omnes immunes venditamus ab illa malorum illuvie, cujus bonos quosque & piget & pudet serió. Venient scandala, vetus verbum est Servatoris. Atqui teipsum appello testem, judicemque; quicquid sumus, non adhuc Italiam impietate exæquavimus. Cedemus prósectò non inviti genti Pontificiæ, neque illi diram hanc inhonestamque palmam invidebimus. Finge nos, si placet, multò adhuc improbiores, justificabit nos tamen Roma, ipsa Delos Pontificii Apollinis, Itali vice-Dei cœlum. Etiam inter Purpuratos Ecclesiæ illius Moderatores comperies, à quibus turpissimi inter nostros ganeones facilè se victos fatebuntur. Quid ergo demum? Num displicet quam nos istic profitemur, religio? Absit, absit, ut grandævus Antistes, tam eximiis animi dotibus imbutus,

recidivam

recidivam patiatur. Apage mendacem famam! Non possum ego tam iniquis rumusculis aurem præbere, quicquid ogganniat vulgus, nolo illum credere, nolo suspicari. Quod si quis, tui similis, tam male consuleret & suæ & aliorum saluti, eum ne audacter compellare non dubitarem. Displicetne ergo Religio? Non ea nunc primulùm innotescit: diu est ex quo utriusque Ecclesiæ dogmata seriò solicitèque pensiculaveris, ac rutinam à te probe sententiam nostram denique amplexus, solam veritati divinæ consonam, Orbi propinaveris, veracique calamo palam consignaveris. Ecquod verò nunc novi luminis tibi improviso abortum sit illustravit oculos, ut quæ solertissima viginti ferè annorum indagine frustrà perquisiveris, clarissimè demum cerneres? Res eadem est; Tu, si sis alius, videris quod te Numen mutârit. Certè qui Religionem nostram odio habent plus quàm Ecclesiam, fatentur nos verum dicere,

sed

ſed totum non dicere criminantur. Quicquid eſt poſitivæ, quam appellant, apud noſtros Theologiæ, etiam adverſariis perplacet: negationum ſolummodò quarundam, paulò atrociorum, graviter accuſamur. Nempe audacem illam impiamque novæ fidei farraginem ferre nec poſſe nos nec debere profitemur. Nihil quicquam addidimus, nihil immutavimus: non aut formoſior eſt, quàm fuit olim, Romanæ Eccleſiæ facies, aut Reformatæ turpior. Dic mihi nunc, cur, quæ intoleranda tibi primum viſa ſunt Religionis aſſumenta, placere incipiant? Cur jam ſerò primigenia noſtræ ſimplicitatis forma tibi ſordeſcere videatur? Obſecro te, Ampliſſime Domine, imò adjuro per D. N. J. C. redeas ad cor tuum, veliſque animæ tuæ miſereri. Senex nunc es; moneant te cani tui (flores illi Cœmeteriales, qui nunc caput tuum gravi quodam decore obtegunt) non longè abeſſe fatalem illum diem, quo tremendo

mendo Summi Judicis Tribunal ſteris, rationem demutatæ ſen tiæ redditurus. Cogita jam ſe quid reſponſi daturus ſis illi, falli neſcio, vivorum mortuorum Arbitro. Quicquid certe fiat plebeculæ (cui, fœda doctorum rannide, cœleſtis doctrinæ jubar tercludi ſolet) fieri non poteſt ut tu, quem tam inſigni eruditi rerumque omnium ſcientia inſtru Deus, ſeveriſſimum judicium à ritatis agnitæ priùs abnegatæque cerrimo vindice reportes. Aſſurge contra te in illo verendo die Scrip tua egregia, ὀρθοδοξίας quondam monumenta æviterna, teſtabunt que & quis olim fueris, & quàm lidis rationum nixus firmamentis noſtras partes acceſſeris, turpemq tibi lapſum coram Deo & Ang exprobrabunt. Interim verò cœlum & terra nobis atteſtentur, ecquid in quo nos ſacris indubiiſque Dei e quiis non firmiſſime adhæreamus ecquid in quo SS. Patrum Concili rumque

romque authoritate deſtituamur; ecquid in quo nos à Romanis diſceſſionem fecerimus, niſi ubi illos à ſe, à Deo diſceſſiſſe conſtiterit. O pios ſalutareſque noſtros errores! Ecquis bonus eſt, qui cum beatiſſimis Patribus, cum glorioſis Martyribus, cum SS. Apoſtolis, cum Deo denique ipſo errare dubitaverit. Aliam profectò ſemitam qui ſibi calcandam elegerit; erret, cadat, pereat neceſſe eſt. Fige ergo, ſi ſapis, Venerande Præſul, fige iſtic pedem; mane uſque nobiſcum, & fruere Deo, fruere Evangelio, fruere ſuaviſſima bonæ conſcientiæ pace. Quod ſi te iſta parùm moveant, age, orna hanc modò & accipe, quandoquidem ita vis, fugam ab hoc Aſylo pacis ſimul & religionis, daque aurem noctuis illis (ſi quæ ſint) Loioliticis, quæ tibi iſtæc ſuaſerint: olim (vivit Dominus) ſerà duceris facti pœnitentia, Britanniamque noſtram aut nunquam vidiſſe, aut nunquam dereliquiſſe

fruſtrà

frustrà exoptabis: quod ex animo deprecor

Reverentiæ vestræ, humillimè devotissimus
Josephus Hallus Archipresbyter Vigorniensis.

Edmundus Grindallus H. Zanchio Salutem in Christo.

XLIII.

GRatulabaris mihi proximis tuis literis novam dignitatem, (*Archiepiscopi scilicet Cantuariensis*) sin potius, ut tu verè scribis, officium & onus, cui me valdè imparem ingenuè agnosco. Ego verò tibi gratulor, Clarissime D. D. Zanchi, istam tuam magnanimitatem & constantiam in optima causa defendenda. Audivimus enim quot & quantos labores & certamina sustinueris in vera senten-

tia tuenda de Eucharistia ac Prædestinatione. Est hoc quidem veri Doctoris tenacem esse fidelis illius sermonis, qui ad doctrinam facit, atque à veritate ne latum quidem unguem discedere. Equidem non dubito quin Magistratus vestri, pro ipsorum prudentia, satis moderatè judicabunt, etiamsi multa, ut nosti, quorundam importunitati concedere cogantur. Sed si ad extrema ventum fuerit, Dominus ubique ostium satis amplum aperit. Nos hîc, Dei beneficio, utcunque pacatam habemus Ecclesiam: habemus Episcopos in vera doctrina consentientes, non otiosos, sed in vinea Domini laborantes. Augetur etiam indies numerus fidelium, etiamsi non desunt, ut fit, hostes clancularii, sed hi angulos quærere coguntur, palam virus suum prodere non audent. Faxit Deus & motus Gallici felicem habeant exitum, quod hostibus nostris omnem spem præcideret. In Scotia etiam hactenus summa Procerum contentione bene succes-

cessit. Sola Regina apud illos sacra Papistica admittit, quæ alioqui Senatusconsulto per totum regnum haberi non permittuntur. Quanquam autem dubium non est, quin Antichristi satellites in illo regno huic libertati insidiabuntur, præsertim si Guisiani, ex quorum familia est Scotiæ Regina, superiores evadant: tamen speramus Dominum causæ suæ non defuturum, & optimis illis regni Proceribus non solùm animos, sed & vires suppeditaturum, ut hoc tam sanctum negotium perficere possint. D.Coocus, D.Urollius, D.Hetonus, cæterique amici & noti vivunt, valentque, ac te plurimum salutant. Vale. Londini A. 1576.

Quirin

Quirino Reutero Mosbacensi, tanquam filio suo charo, Andr. Dudithius.

XLIV.

QUid dicam? si tempora utriusque nostrum, vel tua potius tempora ita tuliſſent, ut unà ſemper vivere potuiſſemus, equidem vitam longè jucundiorem ducerem. Quid enim? In pietatis & bonarum literarum ſtudiis, ut hoc biennio fecimus, reliquum tempus omne tranſigendo, ego cum liberis meis, atque adeò familia tota, in tua doctrina, pietate, modeſtia, humanitate, benevolentia conquieviſſemus: ſed te aliò tua fata vocant. Nobis quidem magnum tui deſiderium relinquis, quod omnibus officiis lenire, mutuumque amorem conſervare mihi certum deliberatum-

que est. Par ut pari referas multis abs te verbis contenderem, nisi tua mihi virtus & constantia penè perspecta esset. Nunc, quoniam abeundum tibi est, quo te Deus vocat, i pede fausto, nostri memor: ac creberrimis dolentem abitu tuo animum meum literis recrea, si me verè amas, ut certè amas. Vale, & feliciter vive, atque inter vivendum benè mori disce, quæ est ars artium omnium difficillima, simulque præstantissima. Uratislaviæ, ex ædibus nostris 17 Junii 1582.

Fragmentum Epistolæ Ph. Melanchtonis ad Joach. Camerar. Erphordiæ A. 1543.

XLV.

ETsi res in Ubiis actas narrabo, tamen interim summam significandam esse duxi. Postquam Bucerus & ego Librum (*Reformationem intellige Hermanni Colonienſis Archiep. Bonnæ A. 1545. excusam in folio*) absolvimus: Episcopus senex adhibitis Coadjutore, (*Adolpho*) ut vocant, & Decano Comite Stolbergio, ingenioso homine, & aliis quibusdam præcipuis viris, & me, legi sibi totum librum jussit, attentissimè audivit, multa de plerisque locis graviter disseruit, quædam suo judicio rectè mutavit, interdum nostras sententias re disputata suæ opinioni prætulit. Huic labori dies sex tribuit, ac quotidie matutinas horas

quaternas continuas. Miratus sum senis assiduitatem & diligentiam, ac animadverti seriò hanc rem tantam ab eo agi, quod, quantum referat, intelligit. Et has controversias penè ut artifex dijudicat. Continet autem Liber initio doctrinæ summam. Postea politica de Collegiis, ut teneant ἀξιώματα, ac tantùm corrigant doctrinæ & ceremoniarum vitia. Cùm de Libro statuisset Episcopus ipse, postea conventum indixit; delecti sunt qui legerent & expenderent. Tandem igitur Comites, Ordo Equester, & Legati Civitatum magno consensu Librum comprobant, & pollicentur se ad eam formam Ecclesias instauraturos esse.

Liter

Literæ à Patriarcha Alex. ad Archiep. Cantuarienſem, ex Ægypto in Britanniam tranſmiſſæ, ex autographo Cyrilli Græco Latinè verſæ, Archiepiſcopi juſſu, à Daniele Featleyo eidem Archiepiſcopo à Sacris.

Beatissimo & magnificentissimo Domino Archiep. Cantuarienſi, totius Angliæ Primati & Metropol.

GEORGIO ABBATI, *mihi multis nominibus colendissimo, officium cum honore & debita reverentia in Britanniam tradantur istæ.*

CYRILLUS *Dei gratia Papa & Patriarcha magnæ urbis Alexandriæ, & Judex Oecumenicus.*

XLVI.

Beatissime & amplissime Archiepiscope Cantuarienſis, totius Angliæ Primas & Metropolitane, Domine Georgi, Domine & frater charissime,

EXopto amplitudini vestræ prosperam valetudinem, ad emolumentum & coagmentationem concrediti tibi gregis. Cùm jam Christi gratiâ Ægypto nostræ redditi, pace fruamur Ecclesiastica, res postu-

lat

lat ut fidem per literas B. veſtræ aſtrictam liberemus. Nuſquam ſiquidem magis quàm hac in noſtra Chriſtus Eccleſia altam agit pacem, nulla de fide lite aut contentione inter nos gliſcente, idque adeo inimicis Chriſtiani nominis acerrimis & infeſtiſſimis habenas moderantibus. A quibus etiamſi variis exagitemur exerceamurque modis, nobis tamen pro Chriſti nomine quem ſpiramus, cujuſque ſtigmata in corpore circumferimus, ab iſtiuſmodi hominibus perquam volupe eſt affligi, vexari, &, ſi neceſſe eſt, duriſſima atque ultima ſuſtinere, ut hac exploratione fides noſtra magis magiſque ſplendeſcat, & Dei gloria illuſtretur. Ab his igitur nihil nobis timemus, ſed à canibus potius & operariis ſubdolis, Hypocritis dico, quibus ſolenne eſt aliud clauſum habere in pectore, aliud promptum in lingua; qui Deum ipſum projecta audacia impetere haud erubeſcunt, dummodò Romani Pontificis tyrannidi quoquo modo veli-

ficen-

ficentur: hi emissarii terrorem mirum in modum nobis incutiunt, nostræque imponunt simplicitati, cui mancipandæ varias admovent machinas, maximè freti eruditionis fuco, & spinosarum disputationum aculeis, cùm nos interea eruditorum penuria laboremus, qui cum sciolis istis æquo Marte congrediantur. Etenim propter peccata nostra despicabiles facti sumus præ omnibus gentibus, & cum imperio artes quoque liberales amisimus. Hæc cùm crebrò animum feriret cogitatio, negotium tandem cum charitate vestra contulimus, vestrumque consilium & auxilium imploravimus. Ac ex responso vestræ B. maximum cepimus solatium: quo, non sine mandato Principis, nobis authores fuistis, ut quendam è nostratibus transmitteremus, qui sedulam SS. Theologiæ apud vos navaret operam. En igitur hominem Græcum, (*Metrophanem Critopulum, postea Patriarcham Alex.*) gradu presbyterum, Græcis literis non leviter tinctum,

tinctum, Ecclesiæ nostræ Alex. alumnum, haud obscuro loco natum, ingenio ad reconditiorem eruditionem imbibendam probè comparato. Cujus progressus non pœnitendos fore speramus, Gratiæ divinæ aura cœlitus aspirante, & B. vestra dextram auxiliatricem porrigente. Ac quia, ut ex te audio, allubescit hoc consilium nostrum Sereniſſimo & à Deo coronato Regi Jacobo primo, gratiæ debentur ipsius humanitati, qua ad cœlestis Regis bonitatem & misericordiam proximè accedit. A quo certè nec aliud expectari poterat, utpote cui Deus cœlitus benedixerit, & uberrimis eum gratiæ donis locupletaverit, & ex speciali providentia tanti talisque Imperii gubernaculis admoverit. Quapropter primò à B. vestra petimus, ut, nostro nomine, summa cum reverentia, & humillima corporis inclinatione, celsiſſimam ipsius Majestatem venerabundè salutet, cui ex intimis nos sensibus vitam prolixam & senectutem productam

ductam comprecamur. Deinde ab ipsius humanitate submississimè petimus, ut pro innata & prope divinam immensa benignitate, scintillulam beneficentiæ aliquam huic nostro Metrophani jubeat affulgere. Ad extremum, si quid in hisce literis nostris, quod ad hunc hominem instruendum, perpoliendum pertineat, desideretur, id omne tua facilè assequetur, supplebitque prudentia, quem Deus extulit, & tanquam facem clarissimam in edito loco constituit, ut & aliis solatio esse possis, nec tuis tantùm Britannis, sed & Græcis nostratibus lucem porrigas. Vale, vir Beatissime: largiatur tibi Dominus Deus diuturnam & felicem vitam, unaque vires subministret, quibus & regni negotiis & Ecclesiæ curis par sis subeundis. Ex Ægypto Cal. Martiis, æræ Christianæ Anno 1616.

GEOR.

GEORGIUS ABBAT *divina providentia Archiep. Cantuariensis, totius Angliæ Primas & Metrop. Sanctissimo Domino & Fratri* CYRILLO, *Papæ, & Patriarchæ Alex. & Judici Oecumenico, in Christo S.*

XLVII.

CUM multa sint quæ universalis Ecclesiæ in membris sympathiam, suavissimamque conspirationem loquantur: tum eandem vel hinc maximè in hoc tempore persentisco, quod mihi fraternitatem vestram de facie nunquam cognitam, longissimisque adeò terræ marisque spatiis dissitam, tanquam præsentem ambabus datur ulnis amplexari; utrumque nempe fidei unitate colligante, & communi charitatis vinculo constringente, per unum eundemque spiritum: Quo Christum, quem uterque spiramus, meritis celebramus laudibus,

bus, vobisque pacem Ecclesiasticam nullo, ut affirmas, schismate, aut malo intestino turbatam ex animo gratulamur, necnon externam tranquillitatem haud quidem omni ex parte inviolatam & halcyoniam, stupendam tamen, qua etiam inter hostes Christiani nominis acerrimos infensissimosque fruimini, juxta illud Prophetæ Regis de Christo vaticinium, *dominare in medio inimicorum tuorum.* Vestram & nos vicissim rogamus pietatem, ut nobiscum unà lætetur de variis Dei donis in Ecclesiam Britannicam affatim effusis. In qua (quod olim de nostris Insulis veller Chrysostomus) *audire est ubique populum è Scripturis sacris philosophantem, voce quidem peregrina, fide domestica, lingua barbarorum utentem, moribus sanctorum.* Etenim, quod in Ecclesiis Romano Pontifici dicatis obtineri nequit, populus Christo colendo addictissimus in clarissima Evangelii luce versatur, & aquæ vivificæ rivis limpidissimis, arcente nemine,

mine, ſitim abundè explet. Ac, ad diſciplinam quod ſpectat, (quod in aliis Eccleſiis, etiam à fæce Papiſmi repurgatis, aliter habet) antiquiſſimam Eccleſiaſtici regiminis formam, diſtinctos Miniſtrorum gradus retinemus. Hæc nobis æternùm ſervet bonorum omnium largitor Deus, ut nos, quæ naturæ noſtræ eſt pravitas, propter peccata noſtra, maximè labem animi minus grati jamdiu meruimus, ut Candelabrum noſtrum aureum, ſuo dimoveretur loco, noſque omni S. Scripturarum luce penitus deſtitueremur. Nec enim hæc quibus fruimur bona, noſtris, quæ nulla ſunt, meritis, accepta ferimus, ſed divinæ primum miſericordiæ, deinde ſingulari, qua electum ſuæ gloriæ organum complectitur, charitati, Regem dico Sereniſſimum Jacobum, qui laudatiſſimæ Eliſabethæ, tum regni tum religionis hæres, utraq; & firmat legibus, & illuſtrat exemplo. Etenim non ſolum aſſiduùm ſe præbet ſacrarum concionum auditorem, & ad

tre-

tremendam menſam Dominicam in celebrioribus præſertim Eccleſiæ feſtis convivam, ſed etiam, quod ex emplo majus, & in Rege magno maximum,

Qui tot ſuſtineat, qui tanta negotia ſolus:

de abſtruſiſſimis Scholæ myſteriis cum Epiſcopis in palæſtra Theologica exercitatiſſimis nervosè diſſerit. Imò & de re Theologica multa ex lamo regio accuratè exaravit, quæ nuperrime typis mandata ſunt, ad fidem orthodoxam ſtatuminandam, & errores præſertim Pontificios convellendos. Talem tibi tantumque Regem perquam gratulor amicum, qui lectis veſtræ Sanctitatis ad me literis, veſtram Beatitudinem piè reſalutat, & de vobis honorifice loquitur. Ac quò ſuam erga vos benevolentiam teſtatiorem redderet, mihi in mandatis dedit, ut delectiſſimus veſter Metrophanes humaniter

maniter amiceque exciperetur. Quem quidem ego, ut amoris in me vestri obsidem, arrhamque pretiosissimam in sinu habebo; & quæ illi necessaria erunt, aut opportuna, omnia haud gravatè impendam. Jam verò etiam generosum hunc è Seminario Græcanico surculum, quò apud nos germinet, fructusque maturè proferat, horto amœnissimo inserui. Academiæ Oxonienſi, Bibliotheca instructissima, & septendecim Collegiis splendidissimis conspicuæ, in quibus studiosorum eruditorumque gens numerosa tanquam in Prytanæo publicè alitur. Horum Catalogo vester inscriptus jam est Metrophanes, qui cùm maturuerit, & fructus uberes exeruerit, prout vestræ prudentiæ visum fuerit, & è re erit vestræ Ecclesiæ, aut apud nos fixas aget radices, aut in natale solum denuò transplantandus remittetur. Quod reliquum est, vestram, Sanctissime frater, imploramus pietatem, ut precibus ad Deum assiduis Ecclesiam Britannicam

tannicam habeatis commendatam, sicut & nos pro vestra Græca itidem interpellabimus: ut illa unà cum tota Catholica divinæ providentiæ præsidio, ceu muro circumcincta, in veritate juxta ac pace firmetur. Necnon ut ab emissariis istis novatoribus Christianam veritatem pariter ac libertatem cuniculis oppugnantibus liberetur. Quos inter imprimis cavenda & averruncanda pseudomonachorum turba recens è figulina prodeuntium, intemerandum Servatoris cognomen sibi arrogantium, qui pacem sectari se profitentur, turbant tamen miscentque omnia, & veritati unicè studere videri volunt, æquivocum tamen mendacium, etiam perjurio implicitum dogmatizant. Ab his vulpeculis lupisque rapacibus universis gregem suum tueatur magnus ille ovium Pastor, unaque vestram pietatem in gratia perpetuaque felicitate conservet. Londini 17. Novem. 1617.

Beatissim

Beatiſſimo Patri, Georgio, prudentiſſimo Archiep. Cantuarienſi in Anglia.

XLVIII.

BEatiſſime Pater Archiepiſcope, poſt fraternam ſalutem & pacem à Domino noſtro J. C. Non capiunt præſentes literæ ut de dilatione mea ad B. veſtram reſponſionis prolixius exponam: quoties enim reſcribere proponebam, toties diſtractus, à variis rerum generibus, (quæ me indies obruunt) differebam. Verum eſt, quòd tempus interfluxit, ſed recens in cordis intimo remanet vinculum Chriſtianæ charitatis, quam ſeriò unà mecum B. veſtra colit. De ſuis occupationibus nemo eſt cui non conſtet, multis publicis, multis privatis, prudentiam veſtram detineri: plures ſine dubio fuerunt in exceſſu Sereniſſimi quondam Regis Jacobi beatæ memoriæ, de cujus obitu doluit

quisque bonus. Vixit enim ille in hoc seculo, non minus Rex quàm Philosophus; nec minus Philosophus quàm Rex. At nunc felicissimus Regni cœlestis Aulicus, augustiori & excellentiori fruitur vita & lumine in sempiternum. Christiana Resp. maximum bonum amisit: Sed Majestatis & Regni & virtutum dulcissimi parentis hæres, Sereniſſimus & Christianissimus Carolus, vivam undequaque imaginem paternam redolens, dat sperare majora. Ejus Regiæ Majestati ego minimus felicissimum & augustissimum auguror Imperium in florentissimo M. Britanniæ Regno, Deumque patrem Domini nostri J.C. genuflexus supplico, ut Regiam S.M. diutius conservet, Spirituque S. suo regat, omni benedictione ornet, atque augeat cumulatissimè. Ista precor S.R.M. & rogo summopere vestram B. ut nomine meo velit referre, & humiliter manus S.R.M. osculari, obnixeque rogare, ut nos sua clementi gratia prosequatur. Interim

de

de quibus Libris ſcribit ad nos B. veſtra, non arbitror me poſſe ſatisfacere. Cum meo tamen dulciſſimo amico, fautore & patrono, Thoma Roe, Oratore in hac Aula prudentiſſimo, agam, ſi quid agere potuero. Ab illoque certior fies de ſucceſſu. Pro fine, Deum O. M. oro veſtræ B. pro bono Eccleſiæ longos annos donet, ab omnique malo liberet. Quod ut mihi viciſſim precetur à Domino veſtra B. per ſuas orationes opto, ſi eſt poſſibile, poſſim evadere, ne me abſorbeant indiſcreti veritatis perſecutores. Bene valeat B. veſtra. Datæ domi meæ Patriarchatus $\frac{14}{24}$. Januarii 1627.

Veſtræ Beatitudinis in Chriſto obſervantiſſimus

Cyrillus Patriarcha Conſtantinopolitanus.

Illuſtriſſimi Principis Electoris Palatini Brevis Fidei Confeſſio, exhibita Rudolpho 2. Imperatori, Ratisbonæ A. 1594.

XLIX.

Fredericus 4. Palatinus Rheni Elector.

A Religione Parentis optimi (*Ludovici, Frederici 3. filii*) non defeci: cujus religio ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis nitebatur. Qui, dum vixit, non in Martinum aut Jacobum, ſed in Chriſtum credidit, & in ejus invocatione expiravit. Illam in Chriſtum fidem, idem Symbolum, eadem fidei fundamenta ego conſtanter tueor & tuebor. Arianos, Neſtorianos, Eutychianos, Anabaptiſticos furores deteſtatus eſt Pater, deteſtor & ego filius toto corde. Sacramentarios errores (quorum duo ſunt genera; eorum qui ex Sacramentis Idola faciunt, & ſigna ut rem ſignatam

natam venerantur, nec ſacramentales locutiones agnoſcunt: item qui pro nudis ſignis ea habent) deteſtatus eſt Pater, deteſtor & ego filius. Progredior longius. Calviniſmum, & Zuinglianiſmum deteſtatus eſt Pater, deteſtor & ego filius, ſi tale quippiam eſſet, quale Ubiquitarii & Flaciani fingunt; ſi ſcilicet vel veritas, vel Chriſti omnipotentia, vel omnis ejus in terris præſentia negaretur. Sed hoc nomine ego ſum Patre beatior, quòd agnovi ſub nomine Calviniſmi deformari ab inquietis & ambitioſis per Germaniam veritatem religionis orthodoxam. Quod ipſum proculdubio agnoviſſet Pater, ſi ipſum diutius ſupereſſe voluiſſet Deus: quemadmodum illam fraudem agnoſcere cœperunt potentiſſimi duo Saxoniæ Electores, Pater Auguſtus, & Filius Chriſtianus, magnanimi & magni judicii Principes, laude & memoria Scriptorum digniſſimi. D. Lutheri autem Scripta non minoris ego facio, quàm Pater laudatiſſimus. Sed il-

los merito pro ſtolidis habeo, qui omnia, quæ aliquando illi, ut homini, exciderunt, tanquam aurum & gemmas, exoſculantur,

---

Clariſſimo Viro Conrado Ritterſhuſio J. C. Jacobus Bongarſius.

L.

DE Bodino quid cognoverim, paucis accipe. Libros de Republica, cùm primùm ederentur, legi avidè, anno, niſi fallor, 1576. recens tum à Germania. Ingenium hominis arridebat; placebat multa illa lectio; ſed quoties attingebat res Germanicas, videbam hominem errare turpiter, & judicium paſſim deſiderabam. Venio inde ad audiendum Cujacium. Inaudierat is tangi ſe à Bodino; Librum requirit; is nullus erat apud Bibliopolas: Mittit ad me, quem Hiſtoriarum ſtudioſiorem noverat quàm Juris Tribonianici. Librum

brum à me accipit, & aliquot poſt dies, data occaſione, in hominem publica in lectione inſurgit per duas horas & quod excurrebat oratione perpetua. Recitatio illa à quibuſdam ad Bodinum mittitur. Is in altera editione Epiſtolam præmittit operi, inſcriptam Pibracio, qua in Cujacium atrociter invehitur, ſed eorum quæ Cujacius notaverat in iſta altera editione nec volam reliquit nec veſtigigium. Anno 1583. venio inde in Daniam. Principes & magnos viros convenio. Quærunt quod ſit de Bodino judicium? Ego ignorans ſcripſiſſe illum quod eos morderet, reſpondeo haberi pro homine magni ingenii, judicii nullius. Tum hi, ſcripſiſſe illum de gente & moribus Danicis falſiſſima. Conſulo inde Carolum Danzæum, Regium in Dania Legatum, virum & doctrina & uſu rerum & pietate inſignem. Is mihi ſtatim paginas aliquot profert inſcriptas ipſi Pibracio, quibus querebatur Bodinus factam ſibi injuriam, qui falſa & inepta

epta ſcribens de Danicis rebus, laudaſſet literas ſcriptas ab ipſo Danzæo tanquam viſas & lectas: ſed ſibi iſta ſcribere, apertè & craſsè confícta, nunquam veniſſe in mentem, petere ut ſequenti editione retractentur; aliàs accuſaturum hominem apûd Regem. Excerpſerat Danzæus mendacia illius de Danicis omnia, quæ cùm exſcribere ego cuperem, nec vacaret diſcedenti, dicebat Danzæus non eſſe exſcriptione opus, nam ne nominare quidem unquam Daniam aut Sueciam, aut alium Septentrionis illius locum ſine mendacio. Idem in Polonia mihi de ſuis rebus multi confirmarunt. Et erat mos Bodini, quæcumque de exteris à circumforaneo quolibet audiret, ea abſque alia cura notare & publicare. Jam edidiſſe illum Lectiones Turnebi in Oppianum pro ſuis, nemo noſtrorum ignorat. Sed in Libris de Rep. monitus, pleraque mutavit in melius. Ego primam tantùm editionem legi, ſecundam inſpexi leviter. Sit non inutilis ejus

opera;

opera ; ea certe non eſt, ad quam deduci debeat adoleſcens, tanquam ad fontem aut purum rivulum. Sed de his plus ſatis. Vale, vir clariſſime, & me ama. Francofurti 4. Apr. 1600.

De Metrophane, de quo ſuprà, Addenda quædam.

METrophanes Critopulus ſcripſit, antequam ad Sedem Alexandrinam eſſet evectus, Confeſſionem Eccleſiæ Orientalis, puro ac eleganti ſtylo, à Joh. Horneio Latinè verſam, & Helmeſtadii anno 1661. excuſam. Videatur Eraſmus Schmidius in N. T. p. 900. Metrophanem laudat Williel-mus Schickardus in Proëmio Regum Perſiæ pag. 80. *Jeſu nomen*, inquit, *Turcis ita eſt honorabile, ut eo tanquam adverſus omne infortunium efficaciſſimo in ſuis Chamailis abutantur. Sic vocant Amuleta per ſuos Taliſmanlar, ſive Sacrificos, magica devotione confecta, & in ſchedis circumvolutis deſcripta, quæ*

quæ preculis quibuſdam, circulis aliiſque characteribus conſtant. Ea ſaeculo ſerico incluſa de collo ſuſpendunt, aut in ſinu ſub pectore geſtant; unde ἐγκόλπια nominantur ab hodiernis Græcis, ut mihi prodidit Hieromonachus illa Berrhoenſis Macedo, Dn. Metrophanes Kritopulus, amicus & non ita pridem hoſpes noſter.

Anniani Celedenſis Diaconi Præfatio in Chryſoſtomi Homilias de D. Pauli laudibus à ſe Latinè verſas, auctior ac emendatior quàm in Chryſoſtomi Operum editione à Frontone Ducæo curata.

LI.

DOmino Sancto Evangelo Presbytero Annianus. Recenti experimento didici, quàm ſint utilia obſequentibus imperia bonorum, qui, rectiore quadam ingredientes benignitatis via, beneficia deferunt ſub ſpecie

ſpecie juſſionis. Quid enim mihi jucundius, quid fructuoſius imperare potuiſti, quàm ut ex beati viri Joannis Operibus in noſtram linguam aliqua transferrem, id eſt, ſeptem libellos ejus, quos ſuper Pauli Apoſtoli laudibus in Eccleſia aliquando diſſeruit? In quo mihi, etſi in ſermone peregrino admodum rudi, plus evenit tamen voluptatis & commodi quàm laboris. Secutum eſt enim ut eum, dum tibi vertere conor è Græco, preſſius ipſe combiberem, pleniuſque tam inſignis doctrinæ veritate perfruerer; maximè cum ubique dives ingenium in materia locupletiore verſetur. B. enim hic Paulus exprimitur, non fucatæ alicujus laudis adumbratus coloribus, ſed inviolabili virtutum ſuarum veritate formatus; quem tam integrè ubique, tam ſolidè, nunc ex magnitudine operum, nunc ex illuminatione dictorum, modò ex conſilio vario, modò ex diſpenſationum profundo, tum ex tolerantia paſſionum, tum ex claritate ſignorum eximius

eximius laudator asſeruit, ut eum non depinxiſſe ſolùm, verùm quaſi ad præbendum rurſus perfectionis exemplum quodammodo reſuſcitaſſe videatur. Nam cùm ab aliis cæterorum merita laudantur, uſitatum quiddam ſolet atque exile reſonare, & velut in ſuperficie circumvagante ſermone virtutes ipſæ nominibus magis ſuis ad commemorationem videntur venire quàm rebus. Beatus autem Joannes Paulum altius intuendo, dilucidèque in medium proferendo, ipſas mihi videtur inſpexiſſe venas, ac medullas virtutum expreſſiſſe. Quæ ita omnes in iſta laudatione vivunt, ita floribus ſuis decorantur & fructibus, ut eas prope non minus ab hoc tam ſublimiter explicatas, quàm ab Apoſtolo fortaſſe miremur. Quod quidem Opus eo eſſe apud te amabilius debet & gratius, quod de S. Scripturarum luce rutilans clariſſimi ſyderis vice noctem Manichæi erroris exagitat. Quantum enim nobis conſolationis exoritur, cùm cernimus tam

crudito

erudito tamque illuſtri Orientis magiſtro, eam, quam in nobis Traducianus (S. *Auguſtinus*) oppugnat, adſtrui veritatem? quam certè B. Joannes, ut in omnibus libris ſuis, ita hic quoque, ab omni munitam latere, cuſtodit, armat, accendit, ut videatur non tam præſentes informaſſe diſcipulos, quàm nobis contra veræ fidei oppugnationem auxilia præparaſſe. Quantus enim ille adverſus neceſſitatem, quantus pro libero ſurgit arbitrio, quàm noſtrorum libris ubique concinens, voluntatis jure ſervato, divinæ gratiæ præſidia commendat, quàm contra omnium vitiorum tenebras, quàm pro cunctarum ſpeculo virtutum ſplendidiſſimum vas electionis opponit? Primo, B. Paulum libello, & omnibus præferendo Sanctis & Angelis conferendo: Secundò, ex virtutibus ejus atque ſententiis bonum aſſerendo naturæ: Tertiò, ejus charitatem pro cunctorum ſalute ferventiſſimam comprobando: Quartò, de vocatione ejus & confir-

confirmata ubique ab ipſo Evangelii veritate dicendo: Quintò, de paſſionibus ejus & diſpenſationum varietatibus diſſerendo: Sextò, ſolvendo omnes illas quæſtiones, quibus Traducianus innitens B. Paulum vitiorum obfuſcatione commaculat, ut ſcilicet fidelibus ſuis Apoſtolico exemplo peccata conciliet: Septimò, ignem zeli ejus in Chriſtum, & ante honorem quoque Apoſtolatus fervorem docendi ſupra cæteros efferendo; ut ſatis liquidò clareat extinctam eſſe peccandi neceſſitatem, quam adverſus Manichæos & doctrina Apoſtoli depræliatur & vita. Verùm nos, in tam egregii interpretatione Operis, etſi nihil ut puto de ſenſuum veritate, non tamen parum de eloquii venuſtate perdidimus; ſplendorem tam nobilis ſtyli & elocutionum gratiam exprimere non valentes. Sed ne ſic quidem te iſtud imperaſſe pœniteat; neque enim verendum tibi eſt, ne fortè aſperitate tranſlationis offenſus, lectionis hujus careas voluptate; cùm quid-

quidquid nobis ex cultu defuit ornatuque verborum, id totum illius quem transtulimus magnifica inventa compensent. Est enim S. Joannes tam clarus totus ac fulgidus, ut facilè possit sententiarum suarum lumine etiam inter nostri sermonis nubila coruscare.

Fragmentum Epistolæ Beati Rhenani ad Fridericum Nauseam, Viennensem Episcopum, Selestadii postr. Cal. April. 1546.

LII.

POntifex (*Paulus* III.) nepotem suum Horatium (*Farnesium*) in Galliam misit, in aula Regis versaturum annuo stipendio quatuor millium coronatorum. Scribitur è Tridento, sibi illum à Concilio metuere, propter reformationem: à qua Summorum Pontificum animi, proh dolor! diutissimè fuerant alienissimi. Sed metu liberabitur, si ea pars adu-

latorum vicerit, quæ Papam ſupra Concilium ſtatuit: qua de re nunc aiunt agi, ſumma animorum concertatione. Et miramur fatalem iſtam in Eccleſia diſſenſionem, quæ ſe magis atque magis in dies propagat & munit armis, etiam invitis Principibus à Deo immiſſam, ut de emendatione tandem Ordo Sacerdotum cogitet, luxum ſuperbiamque fugiat, frugalitatem ac ſobrietatem amplexetur. Sanè Colloquium illud Ratisbonenſe ita abruptum eſſe doleo, niſi forte Cæſar, Princeps ſapientiſſimus, meliorem aliquam componendi negotii rationem demonſtrabit.

Iſ. Caſauboni Judicium de Eccleſiæ Anglicanæ Ritibus ex ejus Ephemeridibus MSS.

PRidie Cal. Novemb. anni 1610. Diem ſacrum non malè poſui Dei beneficio. Sum enim invitatus hodiè, ut intereſſem ſacris, quæ facta

ſunt

sunt ad consecrandos duos Episcopos Scotos, & Archiepiscopum Scotiæ. Vidi illos ritus & impositionem manuum, & preces in eam rem. O Deus! quanta fuit mea voluptas. Tu, Domine Jesu, serva hanc Ecclesiam, & Catharis, qui ista rident, da bonam mentem.

Pridie Non. Jan. anni 1611. Gratias tibi, Domine, quod hodie ad sacram mensam sum admissus, & Corporis Christi Sanguinisque factus sum particeps in Ecclesia Anglicana, cujus formulam heri diligenter meditatus admodum probavi, & Ordinem agendi mirè laudavi, præ recepta apud alios consuetudine.

M. Ant. Muretus M. Ant. Ciofano.

LIII.

ET ad literas tuas & ad verſus ſuaviſſimi adoleſcentis Julii Roſcii citius reſpondiſſem, ſi habuiſſem per quem arbitrarer literas meas ad vos perlatum iri. Cepi tandem hoc conſilium: ut eas mitterem ad amicum quendam, qui mea cauſa eas perferret in ſeminarium ad Roſcium, à quo ſpero has quoque tibi redditum iri. Eadem cauſa eſt cur nihil ſcribam ad literas Germani illius (*Nathanis Chytræi, cujus Epiſtola inter Mureti Epiſtolas occurrit*) quas tu à Manutio tibi datas ad me miſiſti. Scribit enim ad me Roſtochio, cujus ego oppidi nomen nunquam antea audiveram, neque ubi terrarum ſit ſcio. Et alioqui, ut verum tibi fatear, non admodum libenter ſcribo, ad homines ignotos, præſertim ortos in eis regionibus,

nibus, ubi vulgò à recta & vera religione homines deſciverunt. Vereor enim ne imprudens ad aliquem περὶ μεμιασμένων literas dem: cum quibus ego nihil mihi eſſe aut familiaritatis aut commercii volo. Nec cauſa quidem ulla eſt cur hoc quidem tempore, præſertim occupatus, reſpondeam ad literas fratris tui, quibus mihi gratias agit, quod ſe Epiſcopo Sulmonenſi commendandum curaverim. Ego ſemper quæ ad te, quæque ad illum pertinebunt, ſtudioſiſſimè procurabo, neque in tanta noſtra conjunctione ullus unquam gratiarum actioni futurus eſt locus. Manutium, ſi adhuc iſtic eſt, meis verbis ſalutes velim, eique adfirmes invaletudinem ipſius mihi ſummo dolori eſſe; qui, ſi fortè animum induceret, huc ad nos ſecedere, & nobiſcum tranſigere hos æſtivos calores, fortaſſe perciperat eaudem utilitatem è ſalubritate cœli Tiburtini, quam multi alii capiunt: à me certè expectare poſſet ea omnia officia, quæ vetu-

ſtiſſimæ inter nos amicitiæ & ſummis ipſius erga me beneficiis debentur. Salutabis etiam meo nomine optimum & eruditiſſimum hominem Fulvium Cardulum: eique, quod adductus mea commendatione rationibus tuis conſulere conetur, ex me quoque gratias ages. Plura ſcriberem: ſed avocor. Vale 11. Cal. Sextil. 1570. Romæ.

Joh. Quiſtorpius V. Cl. Bernardo Taddelio.

LIV.

COntendis à me, amiciſſime Taddeli, ut perſcribam, quomodo, mundo huic valedicturus, Literatorum Phœnix Hugo Grotius ſe geſſerit. En, paucis id habe. Conſcenderat ille Stokholmiæ navim, qua Lubecam ferretur: vehementibus per triduum in mari jactatus procellis, naufragium patitur, & æger ad Caſſubia litora appellit.

pellit. Inde perquam incommodo curru, pluvia tempestate, per sexaginta & plura milliaria, tandem Rostochium nostrum devehitur. Divertit ad Balemanniam. D. Stocmannum Medicum advocari curat, qui ætate, naufragio, incommodis itineris fractas vires advertens, vitæ terminum imminere præsagit. Secundo ab ingressu in hanc urbem die, (qui scilicet veteri erat 18. Augusti) me hora nona vespertina ad se vocat. Accessi; propemodum in agone virum constitutum offendi: compellavi, & me nihil maluisse affirmavi, quam ut mihi cum ipso incolumi sermones sociare licuisset. Regerit ille; *ita Deo visum fuit.* Pergo: ut ad beatam emigrationem se componat, peccatorem, super commissa doleat, moneo; quumque inter loquendum Publicani peccatorem se fatentis, & ut Deus sui misereretur precantis, meminissem: Respondet, *Ego ille sum Publicanus!* Progredior, ad Christum, extra quem nulla est salus, ipsum remitto. Subjicit ille, *In solo*

Chriſto omnis ſpes mea eſt repoſita. Ego clara vocé precationem illam Germanicam Germanicè recitabam, quæ incipit, *Herr Jeſu,* &c. Ille complicatis manibus, ſubmiſſa voce me inſequebatur. Quum finiviſſem, quæſivi an me intellèxiſſet: Reſpondet, *probè intellexi.* Pergo illa recitare ex verbo Dei, quæ jamjam morituris in memoriam revocari ſolent. Quæro, an me intelligat? Reſpondet, *vocem tuam audio, ſed quæ ſingula dicas, difficulter intelligo.* Quum hæc dixiſſet, planè conticuit, & brevi poſt ſpiritum exhalavit, in puncto duodecimæ nocturnæ. Habes cataſtrophen vitæ, ab Grotio ſummo viro actæ. Cadaver Medicis poſt commiſſum eſt. Inteſtina lebeti aheneo impoſita, ut in Templi apud nos primarii Mariæ Virgini ſacri locum honoratiſſimum reponerentur, à Templi Præfectis facilè impetravi. Molliter cineres cubent! Vale. Dabam Roſtochii, pridie Michaëlis, Anno 1645.

Frag-

Fragmentum Epiſtolæ Lud. Crocii ad Ger. Joh. Voſſium.

LV.

ADfuit mihi non ita pridem Baro quidam à Wolzogen, (*Joh. Ludovicus Wolzogenius, poſtea inter Socinianos haud poſtremus*) profectus in Proloniam, qui ſpem mihi fecit Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ de Myſterio SS. Trinitatis, manu tua conſcriptæ & edendæ in morem Hiſtoriæ Pelagianæ. Imple ſpem noſtram & votum, ſi pote, & matura. De poſteritate ut es meritiſſimus, ita meritis tuis hanc coronidem impones. Sic vive, virorum ſumme, & Crocium tuum redamare, quod facis, perge. Bremæ 19. *Octob.* 1646.

FINIS.

Nonnulla ſic reſtituet Lector.

PAg. 4. Varroni libro 6. de LL. p. 45. *Sancto* Clemens Alex. p. 62. Xaohauvo. p. 63. Hexaemeron. p. 65. *contendit*. p. 68. Caſaubono. p. 81. Gobaro. p. 84. Clemente. p. 119. 4. Eſdræ 4. p. 132. ἐπαυλίδος. p. 163. Expectemus. Ibid. Veritatem. p. 164. Epiſtola prima. p. 166. Κλήμαντος. p. 167. deteſtatarum. p. 180. Palladius. p. 207. Conventu. p. 299. Capellun. p. 303. argenteam. p. 317. *Hilſey*. p. 364. ille. p. 168. *ut apud me*, &c. uſque ad *Nimis*, Romano erant charactere excudenda; ſunt enim non Gaſſendi verba, ſed Wendelini.

Cætera Lectoris judicio permittimus.

SINGULARUM EPISTOLARUM

INDEX.

I. Eubulus Cordatus (*f.* Ulricus Huttenus) *Monteſio ſuo* S.D. pag. 213

II. *Johannes Calvinus Lælio Socino.* p. 216

III. *Hugo Grotius Joban. Crellio.* p. 217

IV. *Juſtus Lipſius Franc. Villerio.* p. 220

V. *Fragmentum Epiſtolæ Hug. Grotii ad Ger. Voſſium A.* 1630. p. 222

VI. *Fragmentum Jac. Sadoleti Epiſtolæ ad Joh. Sturmium A.* 1539. p. 223

VII. *Hieronymus Groſlotius Jacobo Lectio.* p. 224

VIII. *Fragmentum Epiſtolæ Jacobi Bongarſii ad Joachimum Camerarium, Joachimi filium.* p. 226

IX. *Ar-*

IX. *Armandus Cardinalis de Richelieu Casp. Barlæo.* p. 227
X. *Sanctissimo D. Domino nostro Pio 4. Pont. Max.* p. 228
XI. *Fragmentum Epistolæ Cœlii Calcagnini ad Jac Zieglerum.* p. 231
XII. *Johannes Bona R.P. Lucæ Acherio.* p. 235
XIII. *Fragmentum Andr. Masii Epistolæ ad Geor. Cassandrum A. 1565.* p. 237.
XIV. *Fragmentum Epistolæ Cornelii van Drebbel ad Isebrandum à Rietwick.* p. 239
XV. *Reverendissimo Patri D. Lancelloto Andrewes, Episcopo Wintoniensi, Petrus Molinæus.* p. 241
XVI. *Epicopi Responsio.* p. 243
XVII. *Fragmen. Epistolæ Rob. Scheilderi, Canonici Atrebatensis, ad Seb. Tegnagelium, Biblioth. Cæsareæ Præfectum, Sept. 6. 1614.* p. 247
XVIII. *Andreas Schottus Jesuita Is. Casaubono.* p. 248
XIX. *Inclytæ Academiæ Cantabrigiensi Th. Beza.* p. 250
XX. *Fragmen. Epistolæ Sam. Petiti ad Sam.*

Sam. Sorberium Nepotem. p. 252
XXI. *Jacobus Sirmondus Seb. Tengnagelio.* p. 253
XXII. *Fragmentum Epistolæ Claudii Sarravii ad Jac. Usserium Armacanum, Lut. Nov. 9. 1648.* p. 256
XXIII. *Fragmentum Epistolæ Christophori Carleili Angli ad Castalionem. 3. Cal. Maii 1562.* p. 257
XXIV. *Cornelii Valerii Epistola ad M. Ant. Muretum.* p. 259
XXV. *Nobilissimo, reverendo & summo viro, Joanni Forbesio, Domino à Corse, S. Thologiæ Doctori eximio, inque Academia Aberdonensi ejusdem Professori, Gerardus Johannes Vossius S. P. D.* p. 261
XXVI. *Fragmen. Epistolæ Joh. Boisii Elienſis Canonici ad Henricum Savilium.* p. 269
XXVII. *Magnifico Domino Andr. Dudicio Petrus Carolinus, Concionator Varadienſis.* p. 274
XXVIII. *Petri Molinæi Epistola ad Jac. Montacutium, Bathonienſem Episcopum, Anno 1610.* p. 280

XXIX. *Joh.*

XXIX. *Joh. Baptiſta Folengius Nicodemo fratri.* p. 285
XXX. *Fragmen. Epiſtolæ Joh. Slechtæ Coſtelecii ad Eraſmum, ex Arce Coſtelecenſi 10. Octob. 1519.* p. 288
XXXI. *Eraſmi Reſponſio.* p. 291
XXXII. *Ben. Ariæ Montani Epiſtola ad Philippum II. Hiſpaniæ Regem, ex Hiſpanico ſermone Latinè verſa.* p. 296
XXXIII. *Hoperus Calvino S.* p. 299
XXXIV. *Eximiæ pietatis & eruditionis Viro Georgio Caſſandro.* p. 301
XXXV. *Joſiæ Simlero S. Theologiæ Profeſſori Joh. Juellus Sarisburienſis Epiſc.* p. 303
XXXVI. *Illuſtri & erudito viro Joachimo Vadiano, Conſuli apud S. Gallum in Helvetia, Thomas Cranmerus Cantuarienſis Antiſtes.* p. 306
XXXVII. *Henrico Bullingero Nicolaus Partrigius Anglus.* p. 313
XXXVIII. *Eidem Thomas Schlidburſtus Anglus.* p. 314
XXXIX. *Thom. Othlæus Anglus.* p. 315
XL. *Johannes Hokerus Meidſtonenſis Anglus.*

Anglus. p. 315

XLI. *Nobilissimo & clarissimo viro D. Gulielmo Bellaio Langæo, Patrono suo S. D.* p. 319

XLII. *Reverendissimo Viro D. Marco Ant. de Dominis Archiepiscopo Spalatensi.* p. 321

XLIII. *Edmundus Grindallus H. Zanchio Salutem in Christo.* p. 336

XLIV. *Quirino Reutero Mosbacensi, tanquam filio suo charo, Andr. Dudithius.* p. 339.

XLV. *Fragmentum Epistolæ Ph. Melanchtonis ad Joach. Camerar. Erphordiæ A.* 1543. p. 341

XLVI. *Beatissimo & magnificentissimo Domino Archiep. Cantuarienſi, totius Angliæ Primati & Metropol.* Georgio Abbati, *mihi multis nominibus colendissimo, officiosè cum honore & debita reverentia in Britanniam tradantur istæ.* Cyrillus *Dei gratia Papa & Patriarcha magnæ urbis Alexandriæ, & Judex Oecumenicus.* p. 344

Georgius

XLVII. Georgius Abbat *divina providentia Archiep. Cantuariensis, totius Angliæ Primas & Metrop. Sanctissimo Domino & Fratri* Cyrillo, *Papæ, & Patriarchæ Alex. & Judici Oecumenico, in Christo S.* p. 349

XLVIII. *Beatissimo Patri, Georgio, prudentissimo Archiep. Cantuar. in Anglia.* p. 355

XLIX. *Illustrissimi Principis Electoris Palatini Brevis Fidei Confessio, exhibita Rudolpho 2. Imper. Ratisbonæ A. 1594.* p. 358

L. *Clarissimo Viro Conrado Rittershusio J. C. Jacobus Bongarsius.* p. 360

De Metrophane, de quo supra, Addenda quædam. p. 363

LI. *Anniani Celedensis Diaconi Præfatio in Chrysostomi Homilias de D. Pauli laudibus à se Latine versas, auctior ac emendatior quam in Chrysostomi Operum editione à Frontone Ducæo curata.* p. 364

LII. *Fragmentum Epistolæ Beati Rhenani ad Fridericum Nauseam, Viennensem Episc. Selestadii postr. Cal. April. 1546.* p. 369

Is. Casauboni Judicium de Ecclesiæ Angl. Ritibus, ex ejus Ephemeridibus MSS. p. 370

LIII. *M. Ant. Muretus M. Ant. Ciofano.* p. 372

LIV. *Joh. Quistorpius V. Cl. Bernardo Taddelio.* p. 374

LV. *Fragmentum Epistolæ Lud. Crocii ad Ger. Joh. Vossium.* p. 377